# LITTERAE APOSTOLICAE

## MOTU PROPRIO DATAE

AD VENERABILES FRATRES
PATRIARCHAS ARCHIEPISCOPOS EPISCOPOS
CETEROSQUE LOCORUM HIERARCHAS
ECCLESIAE ORIENTALIS
PACEM ET COMMUNIONEM
CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES

## DE DISCIPLINA SACRAMENTI MATRIMONII PRO ECCLESIA ORIENTALI

ADNOTATIONIBUS FONTIUM AUCTAE
CURA
PONTIFICII CONSILII
CODICI IURIS CANONICI ORIENTALIS
REDIGENDO

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS
MCMXLIX

# LITTERAE APOSTOLICAE MOTU PROPRIO DATAE *

AD VENERABILES FRATRES PATRIARCHAS, ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS, CETEROSQUE LOCORUM HIERARCHAS ECCLESIAE ORIENTALIS, PACEM ET COMMUNIONEM CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES: DE DISCIPLINA SACRAMENTI MATRIMONII PRO ECCLESIA ORIENTALI.

## PIUS PP. XII

Crebrae allatae sunt Nobis, praesertim postremis hisce annis, tum a Legatis Nostris tum a sacrorum Antistitibus Orientalis Ecclesiae supplicationes, per quas rogabamur, ut, instantibus votis annuentes, dum codificatio legum Ecclesiae Orientalis haud multum abest, ut absolvatur, earundem legum singularia quaedam capita, magni quidem momenti, nulla interposita mora promulgaremus, ut gravibus et perniciosis rerum adiunctis, in quibus nonnullae Christi ovilis partes orientali ritu utentes versarentur, efficaci praesidio obviam iremus.

Nos igitur, attente et cogitate omnibus in Domino perpensis, motu proprio, certa scientia ac de Apostolicae plenitudine potestatis statuimus ac decrevimus eos canones iam nunc publicare, qui ad sacramenti matrimonii disciplinam spectant.

Iam initio, cum ad Codicem conficiendum prima conferrentur studia, Petrus S. R. E. Presbyter Cardinalis Gasparri, Consilii Praeses Codici canonico Orientalis Ecclesiae praeparando, ob oculos habitis facilitate et frequentia necessitudinum, quas orbis terrarum populi et nationes ob nostrae aetatis expeditissimum commeatum inter se nectunt, litteris die XV mensis Septembris anno MCMXXX datis, sacros Orientalis Ecclesiae Pastores consulebat, ab iisdem petens an in expletionem optatorum multis e locis Apostolicae Sedi explicatorum expedire videretur, ut, quoad fieri posset, ecclesiastica disciplina ad matrimonialia impedimenta et ad formam ineundi nuptialis foederis pertinens unius tenoris redderetur; idque poscebatur, quia ob memoratam eundi et remeandi facilitatem crebriores habebantur inter homines mixti ritus nuptiae necnon eo proposito, ut incertitudines de matrimoniorum validitate, eorum sanctitati nocentes, penitus auferrentur.

* Ex *Actis Apostolicae Sedis*, an. 1949, n. 3.

Consilium igitur Orientalis Ecclesiae Codici canonico conficiendo, debita attentione libratis responsis, ferme cunctis asseverantibus, eorumdem sacrorum Pastorum, postquam haec fel. mem. Summo Pontifici proximo Decessori Nostro retulit, adprobationi Nostrae hos canones proposuit, quos Nos Apostolica auctoritate Nostra comprobamus:

# DE SACRAMENTO MATRIMONII

### Can. 1

§ 1. Christus Dominus ad sacramenti dignitatem evexit ipsum contractum matrimonialem inter baptizatos. [1]

§ 2. Quare inter baptizatos nequit matrimonialis contractus validus consistere, quin sit eo ipso sacramentum. [2]

### Can. 2

§ 1. Matrimonii finis primarius est procreatio atque educatio prolis; secundarius mutuum adiutorium et remedium concupiscentiae. [3]

§ 2. Essentiales matrimonii proprietates sunt unitas et indissolubilitas, quae in matrimonio christiano peculiarem obtinent firmitatem ratione sacramenti. [4]

### Can. 3

Matrimonium gaudet favore iuris; quare in dubio standum est pro validitate matrimonii, donec contrarium probetur, salvo praescripto can. 116. [5]

[1] Syn. Trident., sess. VII, *De sacramentis in genere*, can. 1; sess. XXIV, *De matrimonio*. prooemium, can. 1; Professio fidei (in Syn. Lugdunen. II) a Michaele Palaeologo Gregorio X oblata, a. 1274; Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Exsultate Deo*, 22 nov. 1439, § 16; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880.

[2] Syn. Trident., sess. VII, *De sacramentis in genere*, can. 1; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858.

[3] Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Exsultate Deo*, 22 nov. 1439, § 16; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880; Pius XI, litt. encycl. *Casti connubii*, 31 dec. 1930, I; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858.

[4] Syn. Trident., sess. XXIV, *De matrimonio*, can. 2; *De ref. matrim.*, c. 1, 7; S. Gregorius Magnus, litt. *Magnas omnipotenti*, a. 601; Professio fidei (in Syn. Lugdunen. II) a Michaele Palaeologo Gregorio X oblata, a. 1274; Benedictus XII, a. 1341, prop. 102, Armenorum, damn.; Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Exsultate Deo*, 22 nov. 1439, § 16; Clemens VIII, instr. *Sanctissimus*, 31 aug. 1595, § 5; Benedictus XIV, const. *Etsi pastoralis*, 26 maii 1742, § VIII, n. II; ep. *Nuper ad nos*, 16 mart. 1743, Professio fidei Maronitis praescr.; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880; Pius XI, litt. encycl. *Casti connubii*, 31 dec. 1930, I; S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858; instr. 31 iul. 1902, n. 1, *f*.

[5] S. C. S. Off., 18 mart. 1903, ad 2.

### Can. 4

§ 1. Matrimonium baptizatorum validum dicitur *ratum*, si nondum consummatione completum est; *ratum et consummatum*, si inter coniuges locum habuerit coniugalis actus, ad quem natura sua ordinatur contractus matrimonialis et quo coniuges fiunt una caro.

§ 2. Celebrato matrimonio, si coniuges simul cohabitaverint, praesumitur consummatio, donec contrarium probetur.

§ 3. Matrimonium inter non baptizatos valide celebratum, dicitur *legitimum*.

§ 4. Matrimonium invalidum dicitur *putativum*, si in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit coram Ecclesia, donec utraque pars de eiusdem nullitate certa evadat.

### Can. 5

Baptizatorum matrimonium regitur iure non solum divino, sed etiam canonico, salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus. [6]

### Can. 6

§ 1. Matrimonii promissio, etsi bilateralis seu sponsalitia, irrita est in utroque foro, nisi facta fuerit coram parocho aut loci Hierarcha aut sacerdote cui ab alterutro facta sit facultas assistendi.

§ 2. 1° Matrimonii promissioni valide assistit idem parochus vel loci Hierarcha aut sacerdos ab alterutro designatus qui ex praescripto can. 86, 87 matrimonio valide assistit;

2° Ille qui matrimonii promissioni assistit obligatione tenetur curandi ut eius celebratio in libro sponsalium adnotetur.

§ 3. At ex matrimonii promissione non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debeatur. [7]

### Can. 7

Sacerdos promissioni matrimonii assistens, sponsis catholicis benedictionem in libris liturgicis praescriptam impertire, si ius particulare id ferat, ne omittat.

[6] Pius VI const. *Auctorem fidei*, 28 aug. 1794, prop. 58, Synodi Pistorien., damn.; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880.

Can. 6. — S. C. de Prop. Fide, decr. 13 apr. 1807, n. XXII. – Syn. Armen., a. 1911, 547-553, 577, 3°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 1; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 3; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, II, 1; a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, § 20; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 1, *De sponsalibus;* § 2, *De dissolutione sponsalium.*

[7] Syn. Ancyran., a. 314, can. 11; Syn. Trullan., a. 691, can. 98; S. Basilius M., can. 22. – Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 3, III; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 9, III; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 7, n. 3.

Can. 8

Parochus ne omittat populum prudenter erudire de matrimonii sacramento eiusque impedimentis.

## CAPUT I

### De iis quae matrimonii celebrationi praemitti debent et praesertim de publicationibus matrimonialibus [1]

Can. 9

§ 1. Antequam matrimonium celebretur, constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obsistere.

§ 2. In periculo mortis, si aliae probationes haberi nequeant, satis est, nisi contraria adsint indicia, ut contrahere volentes iureiurando affirment se baptizatos fuisse et nullo detineri impedimento. [2]

Can. 10

§ 1. Parochus cui ius est assistendi matrimonio, opportuno antea tempore, diligenter investiget num matrimonio contrahendo aliquid obstet.

§ 2. Tum sponsum tum sponsam etiam seorsum et caute interroget num aliquo detineantur impedimento, num consensum libere, praesertim mulier, praestent, et num in doctrina christiana sufficienter instructi sint, nisi ob personarum qualitatem haec ultima interrogatio inutilis appareat. [3]

§ 3. Hierarchae loci est peculiares normas de parochi investigatione huiusmodi dare.

Can. 11

§ 1. Nisi baptismus collatus fuerit in ipso suo territorio, parochus exigat baptismi testimonium ab utraque parte, vel a parte tantum catholica, si agatur de matrimonio contrahendo cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus.

[1] S. C. S. Off., instr. (ad Episcopos Orientales), 22 aug. 1890. – Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 6, 7, 20-25; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, §§ 34, 35, 36.

Can. 9. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, II, 5; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 12, n. VI.

[2] S. C. de Prop. Fide, ep. (ad Ep. Nicopolitan.), 25 ian. 1817.

Can. 10. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 2, IV; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 27; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 12, nn. IV, VI, VII.

[3] Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 2, V; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 3; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. III, 12.

§ 2. Catholici qui sacramentum chrismatis nondum receperunt, illud, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo.

### Can. 12

Publice a parocho denuntietur inter quosnam matrimonium sit contrahendum, iure particulari id ferente. [4] In pluribus ritibus, sponsalitia stat in loco bannorum.

### Can. 13

§ 1. Matrimoniorum publicationes fieri debent a proprio sponsorum parocho. [5]

§ 2. Si pars alio in loco per sex menses commorata sit post adeptam pubertatem, parochus rem exponat Hierarchae, qui pro sua prudentia vel publicationes inibi faciendas exigat, vel alias probationes seu indicia super status libertate colligendas praescribat. [6]

§ 3. Si qua sit suspicio de contracto impedimento, parochus, etiamsi brevior fuerit commoratio, consulat Hierarcham, qui matrimonium ne permittat, nisi prius suspicio, ad normam § 2, removeatur.

### Can. 14

Publicationes fiant tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de praecepto in ecclesia, inter divina officia ad quae populus frequens accedat. [7]

### Can. 15

Potest loci Hierarcha pro suo territorio publicationibus substituere publicam, ad valvas ecclesiae paroecialis aliusve ecclesiae, affixionem nominum contrahentium per spatium saltem octo dierum, ita tamen ut, hoc spatio, duo dies festi de praecepto comprehendantur.

### Can. 16

Publicationes ne fiant pro matrimoniis quae contrahuntur cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus aut mixtae religionis, nisi loci Hierarcha pro sua prudentia, remoto scandalo, eas permittere

[4] S. C. de Prop. Fide, decr. 6 oct. 1863, D, a. – Syn. Sergii Patriarchae Maronitarum, 18 sept. 1596, can. XIV; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8.

Can. 13. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, II, 3; a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, §§ 28, 29, 30; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8.

[5] S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Orient.), 22 aug. 1890, n. 2.

[6] S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Orient.), 22 aug. 1890, n. 2.

[7] Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, II, 3; a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, § 27; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8.

opportunum duxerit, dummodo Apostolica dispensatio, salvo praescripto can. 32, praecesserit et mentio omittatur religionis partis non catholicae. [8]

Can. 17

Omnes fideles obligatione tenentur impedimenta, si qua norint, parocho aut loci Hierarchae, ante matrimonii celebrationem, revelandi.

Can. 18

§ 1. Loci Hierarcha proprius pro suo prudenti iudicio potest, ex legitima causa, a publicationibus etiam in aliena eparchia faciendis dispensare.

§ 2. Si plures sint Hierarchae proprii, illius est dispensare in cuius eparchia matrimonium celebratur; quod si matrimonium extra proprias ineatur eparchias, cuiuslibet Hierarchae proprii.

Can. 19

Si alius parochus investigationem aut publicationes peregerit, de harum exitu statim per authenticum documentum certiorem faciat parochum, qui matrimonio assistere debet.

Can. 20

§ 1. Peractis investigationibus et publicationibus, parochus matrimonio ne assistat, antequam omnia documenta necessaria receperit, et praeterea, nisi rationabilis causa aliud postulet, tres dies decurrerint ab ultima publicatione.

§ 2. Si intra sex menses matrimonium contractum non fuerit, publicationes repetantur, nisi aliud loci Hierarchiae videatur. [9]

Can. 21

§ 1. Exorto dubio de exsistentia alicuius impedimenti: [10]

1° Parochus rem accuratius investiget, interrogando sub iuramento duos saltem testes fide dignos, dummodo ne agatur de impedimento ex cuius notitia infamia partibus oriatur, et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes;

[8] S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858: « *Quod si...* ». – Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. IX, *De matrimoniis mixtis*.

Can. 18. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. IV, § 42.

Can. 20. — S. C. de Prop. Fide, decr. 15 mart. 1790, n. XV.

[9] S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Orient.), 22 aug. 1890, n. 6.

Can. 21. — S. C. de Prop. Fide, decr. 15 mart. 1790, n. XV.

[10] S. C. S. Off., instr. (ad Deleg. Ap. Aegypti), 13 ian. 1869; (Constantinop.), 2 apr. 1873; instr. (ad Ep. Orient.), 22 aug. 1890, nn. 3, 4, 8, 10, 11.

2° Publicationes peragat vel perficiat, si dubium ortum sit ante inceptas vel expletas publicationes;

3° Matrimonio ne assistat, inconsulto Hierarcha, si dubium adhuc superesse prudenter iudicaverit.

§ 2. Detecto impedimento certo:

1° Si impedimentum sit occultum, parochus publicationes peragat vel absolvat, et rem deferat, reticens nomina, ad loci Hierarcham vel ad Sacram Poenitentiariam;

2° Si sit publicum et detegatur ante inceptas publicationes, parochus ulterius ne procedat, donec impedimentum removeatur, etsi dispensationem pro foro conscientiae tantum obtentam norit; si detegatur post primam aut secundam publicationem, parochus publicationes perficiat, et rem ad Hierarcham deferat.

§ 3. Demum si nullum detectum fuerit impedimentum, nec dubium nec certum, parochus, expletis publicationibus, ad matrimonii celebrationem partes admittat.

## Can. 22

Matrimonio vagorum, eorum nempe qui nullibi domicilium vel quasi-domicilium habent, parochus, excepto casu necessitatis, ne assistat, nisi, re ad loci Hierarcham vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam assistendi obtinuerit. [11]

## Can. 23

Ne omittat parochus, secundum diversam personarum condicionem, sponsos docere sanctitatem sacramenti matrimonii, mutuas coniugum obligationes et obligationes parentum erga prolem; eosdemque vehementer adhortetur ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur, et divinam Eucharistiam pie recipiant. [12]

## Can. 24

Parochus graviter filiosfamilias minores hortetur ne nuptias ineant, insciis aut rationabiliter invitis parentibus; quod si abnuerint, eorum matrimonio ne assistat, nisi consulto prius loci Hierarcha. [13]

[11] Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III. § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 12, n. VIII.

[12] Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II. cap. III, art. VIII, § 2, II; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II. cap. XI, 2; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720. tit. III, § 8; Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. II, cap. VII, 5; Syn. Sciarfeu. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 12, n. V.

[13] S. C. de Prop. Fide, instr. 31 iul. 1902, n. 9. – S. Basilius M., can. 22, 38, 40, 42. – Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 2. I; Syn. Libanen. Maronitarum. a. 1736, pars II, cap. XI, 19; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7. n. 9; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum. a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III. § 33; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 3, n. 8.

## CAPUT II

### De impedimentis in genere

Can. 25

Omnes possunt matrimonium contrahere, qui iure non prohibentur. [1]

Can. 26

§ 1. Impedimentum *prohibens* secumfert grave vetitum contrahendi matrimonium; quod tamen irritum non redditur si, non obstante impedimento, contrahatur.

§ 2. Impedimentum *dirimens* et graviter prohibet matrimonium contrahendum, et impedit quominus valide contrahatur.

§ 3. Impedimentum, quamvis ex alterutra tantum parte se habeat, matrimonium tamen reddit aut illicitum aut invalidum.

Can. 27

Publicum censetur impedimentum quod publico ex facto oritur vel quod alio modo probari in foro externo potest; secus est occultum.

Can. 28

§ 1. Supremae tantum auctoritatis ecclesiasticae est authentice declarare quandonam ius divinum matrimonium prohibeat vel dirimat.

§ 2. Eidem supremae auctoritati tantum ius est alia impedimenta matrimonium prohibentia vel dirimentia pro baptizatis constituendi ad modum legis sive universalis sive particularis.

Can. 29

§ 1. Hierarchae locorum omnibus in suo territorio actu commorantibus et suis subditis etiam extra fines sui territorii vetare possunt matrimonia in casu peculiari, sed ad tempus tantum, iusta de causa eaque perdurante. [2]

§ 2. Vetito clausulam dirimentem una Sedes Apostolica addere potest. [3]

Can. 30

Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis exsistentibus contraria reprobatur.

[1] Professio fidei (in Syn. Lugdunen. II) a Michaele Palaeologo Gregorio X oblata, a. 1274. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8.

Can. 29. — Syn. Armen., a. 1911, 577, 2°.

[2] Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, § 32; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 7, n. 6.

[3] S. C. de Prop. Fide (C. P.), 22 ian. 1629.

## Can. 31

§ 1. Impedimenta gradus minoris sunt:

1° Consanguinitas in sexto gradu lineae obliquae;

2° Affinitas de qua in can. 67, § 1, n. 1, in quarto gradu lineae obliquae: et illa de qua in eodem canone § 1, nn. 2, 3, in quovis gradu;

3° Publica honestas in secundo gradu;

4° Cognatio spiritualis;

5° Tutela et cognatio legalis de quibus in can. 71;

6° Crimen ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii etiam per civilem tantum actum.

§ 2. Cetera impedimenta dirimentia sunt maioris gradus.

## Can. 32 *

§ 1. Salva ampliore facultate quae ex privilegio vel iure particulari iis competat, canonica causa suffragante, locorum Hierarchae, non autem Syncellus sine mandato speciali, dispensare possunt proprios subditos ab impedimentis prohibentibus, exceptis impedimentis provenientibus ex mixta religione vel ex voto in professione minore seu simplici emisso in religione iuris pontificii vel patriarchalis, et a dirimentibus quae sequuntur: [4]

1° Ab impedimento consanguinitatis in quinto et sexto gradu lineae obliquae;

2° Ab impedimento affinitatis de quo in can. 67, § 1, n. 1, in quarto gradu lineae obliquae et ab impedimentis de quibus in eodem canone § 1, nn. 2, 3, in quovis gradu;

3° Ab impedimento honestatis publicae in secundo gradu;

4° Ab impedimento cognationis spiritualis;

5° Ab impedimento cognationis legalis et tutelae;

6° Extra patriarchatus, ab impedimento aetatis, non autem ultra biennium completum.

§ 2. Patriarcha, salva ampliore facultate quae ex privilegio vel iure particulari ei competat, praeter facultatem de qua in § 1, dispensare potest: [5]

1° Ab impedimento aetatis, non tamen ultra biennium completum;

Can. 32. — Syn. Armen., a. 1911, 578; Syn. Alexandrin. Coptorum. a. 1898, sect. II, cap. I, art. V, XXIV; cap. III, art. VIII, § 6, *De dispensatione ab impedimentis dirimentibus;* Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 12, 14, 15, 16; pars III, cap. IV, 30; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 2; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, II, 5, c); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. IV, *De dispensatione;* Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. II, cap. VII, 1; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 9, *De dispensatione super impedimentis dirimentibus;* § 11, *De regulis petendae dispensationis matrimonialis et de forma eam impertiendi.*

[4] Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, IX; sect. III, cap. III, art. IV, 1, II.

[5] Iulius III, Bulla *Cum nos nuper*, 28 apr. 1553; Pius IV, Bulla *Exigentibus meritis*, 1 aug. 1562; Clemens VIII, Breve *Christifidelium*, 17 aug. 1599; S. C. S. Off., 2 iun. 1718,

* Latin Ordinaries must receive rescript from Cong. de Rel., if they are to use the faculty of can. 32. The canon itself is applicable only to Oriental bishops. (Vd. Coussa). Coussa claims that faculty given by S. C. de Sacr. suffices without recourse to Cong. de Rel.; he is in error here (authority: [illegible])

2° Ab impedimento criminis de quo in can. 65, n. 1;

3° A quarto gradu consanguinitatis in linea obliqua;

4° Ab affinitatis impedimento de quo in can. 67, § 1, n. 1, in secundo et ulteriori gradu lineae obliquae;

5° A forma celebrationis matrimonii in casu de quo in can. 90, § 1, n. 2, gravissima tamen ex causa.

§ 3. Patriarcha potestatem quae ei tribuitur vel agnoscitur in §§ 1, 2, exercere potest in proprios subditos ubique, et in omnes sui ritus fideles in patriarchatu actu degentes, etsi domicilium vel quasi-domicilium in aliqua eparchia patriarchatus non habeant.

§ 4. Ceterorum impedimentorum dispensatio Sedi Apostolicae reservatur.

§ 5. Si contrahentes ad diversas eiusdem ritus eparchias pertineant vel ad diversos ritus, dispensatio petatur ab Hierarcha viri, et si vir sit acatholicus, ab Hierarcha mulieris.

§ 6. Delegato ad universitatem causarum non competit facultas subdelegandi, nisi expresse ei ad singulos actus concedatur.

## Can. 33

Urgente mortis periculo, locorum Hierarchae, ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis, possunt tum a forma in matrimonii celebratione servanda, tum ab omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici, sive publicis sive occultis, etiam multiplicibus, exceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate de qua in can. 68, § 1, in linea recta, consummato matrimonio, dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo, et, si dispensatio concedatur ab impedimento disparitatis cultus aux mixtae religionis, praestitis consuetis cautionibus. [6]

## Can. 34

§ 1. In iisdem rerum adiunctis de quibus in can. 33 et solum in casibus in quibus ne loci quidem Hierarcha adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum parochus, tum vicarius cooperator,* tum sacerdos qui matrimonio, ad normam can. 89, n. 2, assistit, tum confessarius, sed hic pro foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum.

§ 2. In casu de quo in § 1, loci Hierarcha censetur adiri non posse, si tantum per telegraphum vel telephonum ad eum possit recurri.

Dubiorum a Cyrillo VI (V) Zaim patriarcha propositorum resolutiones. - Syn. Armen., a. 1911, 185; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. VI, 2, 18.

[6] Syn. Armen., a. 1911, 579; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 6, 5; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 9, n. 1.

Can. 34. — Syn. Armen., a. 1911, 579; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 6, 5; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 9, n. 1.

* Lacuna here in Latin Code. Should be supplemented in Synodal faculties.

Can. 35

§ 1. Possunt Hierarchae locorum, sub clausulis in fine can. 33 statutis, dispensationem concedere ab omnibus impedimentis de quibus in can. 33, quoties impedimentum detegatur vel, quamvis antea cognitum, tunc solum ad notitiam Hierarchae aut parochi deferatur cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usque dum a Sede Apostolica vel, quod attinet ad impedimenta a quibus dispensare valet, a Patriarcha dispensatio obtineatur.

§ 2. Haec facultas valet etiam ad convalidationem matrimonii iam contracti, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad Sedem Apostolicam vel, quod attinet ad impedimenta a quibus dispensare valet, ad Patriarcham.

§ 3. In iisdem rerum adiunctis, eadem facultate gaudent omnes de quibus in can. 34, § 1, sub eiusdem canonis clausulis, sed solum si casus natura sua vel tantum facto* sit occultus et ne loci quidem Hierarcha adiri ad normam can. 34 possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti.

§ 4. Facultate de qua in § 1 non aufertur Hierarchis potestas dispensandi a forma in matrimonii celebratione servanda, et ab impedimentis iuris ecclesiastici in quibus Sedes Apostolica solet dispensare, quoties difficilis sit recursus ad Sedem Apostolicam itemque ad Legatum Romani Pontificis necessaria facultate praeditum, et simul in mora sit periculum gravis damni. [7]

Can. 36

Parochus, vicarius cooperator aut sacerdos de quo in can. 34, de concessa dispensatione pro foro externo Hierarcham loci statim certiorem faciat; eaque adnotetur in libro matrimoniorum.

Can. 37

Nisi aliud ferat rescriptum S. Poenitentiariae aut, intra limites cuiusque competentiae, Patriarchae vel loci Hierarchae, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa ab impedimento occulto, adnotetur in libro diligenter in secreto curiae archivo asservando, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit; sed est necessaria, si dispensatio concessa fuerat tantum in foro interno sacramentali. [8]

Can. 35. — Syn. Armen., a. 1911, 578; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 6, 6; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 9, n. 1.

[7] Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. III, art. I, III, 2.

[8] Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. IV, § 44.

* Clearer here than in Latin Code.

Can. 38

§ 1. Si petitio dispensationis ad Sedem Apostolicam missa sit, Hierarchae locorum suis facultatibus, si quas habeant, ne utantur, nisi ex gravi urgentique causa, quo in casu statim Apostolicam Sedem de re moneant.

§ 2. Idem servetur ab Hierarchis locorum Patriarchae subiectis, si dispensationis petitio missa sit ad Patriarcham.

Can. 39

§ 1. In matrimoniis sive contractis sive contrahendis, qui gaudet indulto generali dispensandi a certo quodam impedimento, potest, nisi in ipso indulto aliud expresse praescribatur, ab eo dispensare etiamsi idem impedimentum multiplex sit.

§ 2. Qui habet indultum generale dispensandi a pluribus diversae speciei impedimentis, sive dirimentibus sive prohibentibus, potest dispensare ab iisdem impedimentis, etiam publicis, in uno eodemque casu occurrentibus. [9]

Can. 40

Si quando cum impedimento seu impedimentis publicis a quibus ex indulto dispensare quis potest, concurrat aliud impedimentum a quo dispensare nequeat, pro omnibus adiri debet Superior qui ab omnibus dispensare possit; si tamen impedimentum seu impedimenta a quibus dispensare potest, comperiantur post impetratam ab eo Superiore dispensationem, suis facultatibus uti poterit. [10]

Can. 41

Per dispensationem ab impedimento dirimente concessam sive ex potestate ordinaria, sive ex potestate delegata per indultum generale, non vero per rescriptum in casibus singularibus, conceditur quoque eo ipso legitimatio prolis, si qua ex iis quibus conceditur dispensatio iam nata vel concepta fuerit, excepta tamen adulterina et sacrilega.

Can. 42

Dispensatio ab impedimento consanguinitatis vel affinitatis, concessa in aliquo impedimenti gradu, valet, licet in petitione vel in concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus revera exsistens sit inferior, aut licet silentio praeteritum fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiore gradu.

Can. 39. — Syn. Armen., a. 1911, 580.

[9] S. C. S. Off., 18 aug. 1897; S. C. de Prop. Fide, 31 mart. 1872.

[10] S. C. de Prop. Fide, litt. (ad Del. Ap. Syriae), 10 maii 1887. - Syn. Armen., a. 1911, 580.

Can. 43

Data a Sede Apostolica dispensatio a matrimonio rato et non consummato vel facta, etiam ab iis qui potestatem habent infra Sedem Apostolicam, licentia transitus ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, secumfert semper dispensationem ab impedimento de quo in can. 65, n. 1, si qua opus sit.

Can. 44

Dispensatio a minore impedimento concessa, nullo sive obreptionis sive subreptionis vitio irrita est, etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit.

Can. 45

Dispensationes a publicis impedimentis Hierarchae oratorum commissas exsequatur Hierarcha qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ad Sedem Apostolicam, vel ad Patriarcham, etiamsi sponsi, quo tempore exsecutioni danda est dispensatio, relicto illius eparchiae domicilio aut quasi-domicilio in aliam eparchiam discesserint non amplius reversuri, monito tamen Hierarcha loci in quo matrimonium contrahere cupiunt. [11]

Can. 46

Excepta modica aliqua praestatione ratione expensarum cancellariae in dispensationibus pro non pauperibus, locorum Hierarchae eorumve officiales, reprobata quavis contraria consuetudine, nequeunt, occasione concessae dispensationis, emolumentum ullum exigere, nisi ad id faciendum expressam obtinuerint Sedis Apostolicae licentiam aut id sit in probatis Synodis constitutum vel recognitum; et si illegitime exegerint, obligatione restituendi tenentur.

Can. 47

Qui ex potestate delegata dispensationem concedunt, in eadem expressam mentionem indulti Superioris delegantis faciant.

[11] S. C. S. Off., litt. encycl. 20 febr. 1888, ad 4, 5.

## CAPUT III

### De impedimentis prohibentibus

### Can. 48

§ 1. Matrimonium prohibet: [1]

1° Votum publicum castitatis perfectae in professione simplici seu minore emissum;

2° Votum privatum virginitatis, castitatis perfectae, non nubendi, amplectendi statum religiosum, et, in ritibus in quibus clerici a recepto subdiaconatus ordine obligatione servandi sacrum caelibatum tenentur, suscipiendi subdiaconatum vel ordinem maiorem.

§ 2. Nullum votum, uno sollemni seu quod in professione maiore emittitur excepto, dirimit matrimonium, nisi id speciali Sedis Apostolicae praescripto pro aliquibus statutum fuerit.

### Can. 49

In iis regionibus ubi lege civili tutela, vel legalis cognatio ex adoptione orta, nuptias prohibet, iure canonico matrimonium illicitum est. [2]

### Can. 50

Severissime Ecclesia ubique prohibet ne matrimonium ineatur inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica, altera vero sectae haereticae seu schismaticae adscripta; quod si adsit perversionis periculum coniugis catholici vel prolis, coniugium ipsa etiam lege divina vetatur. [3]

Can. 48. -- Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 15. - Syn. Armen., a. 1911, 577, 4°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 3, II; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 9, V; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V. cap. VIII, II, 5; a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, § 21; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 7, n. 4.

[1] S. Basilius M., can. 44.

[2] Syn. Armen., a. 1911, 571, 8°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, VIII; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, IV; Syn. Ain-Trazen., Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 2; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, 1, γ); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 16.

[3] Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 14; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10. febr. 1880; S. C. S. Off., instr. (ad Archiep. Corcyren.), 3 ian. 1871, n. 3; instr. (ad omnes Ep. Ritus Orientalis), 12 dec. 1888, n. 1-4; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), 1858. - Syn. Laodicen., a. 347-381, can. 10, 31; Syn. Trullan., a. 691, can. 72. - Syn. Armen., a. 1911, 577, 5°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 3, IV; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 1; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. IX, *De matrimoniis mixtis;* a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, § 31; Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. II, cap. VII, 4; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 7, n. 5.

### Can. 51

§ 1. Ecclesia ab impedimento mixtae religionis non dispensat, nisi : [4]

1° Urgeant iustae ac graves causae ;

2° Cautionem praestiterit coniux acatholicus de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, et uterque coniux de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda ; [5]

3° Moralis habeatur certitudo de cautionum impletione.

§ 2. Cautiones regulariter in scriptis exigantur.

### Can. 52

Coniux catholicus obligatione tenetur conversionem coniugis acatholici prudenter curandi. [6]

### Can. 53

§ 1. Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio ab impedimento mixtae religionis, coniuges nequeunt, vel ante vel post matrimonium coram Ecclesia initum, adire quoque, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum uti sacris addictum, ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum. [7]

§ 2. Si parochus certe noverit sponsos hanc legem violaturos esse vel iam violasse, eorum matrimonio ne assistat, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo et consulto prius Hierarcha. [8]

§ 3. Non improbatur tamen quod, lege civili iubente, coniuges se sistant etiam coram ministro acatholico, officialis civilis tantum munere fungente, idque ad actum civilem dumtaxat explendum, effectuum civilium gratia. [9]

### Can. 54

Hierarchae aliique animarum pastores :

1° Fideles a mixtis nuptiis, quantum possunt, absterreant ;

Can. 51. — S. C. S. Off., decr. 13 ian. 1932; decr. 16 ian. 1942. - Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 3, IV; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 7, n. 5.

[4] S. C. S. Off., instr. (ad Archiep. Corcyren.), 3 ian. 1871, n. 3; instr. (ad omnes Ep. Ritus Orient.), 12 dec. 1888. n. 4-5; S. C. de Prop. Fide, instr (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858.

[5] Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 14.

[6] Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 14; S. C. S. Off., instr. (ad Archiep. Corcyren.), 3 ian. 1871, n. 3; instr. (ad omnes Ep. Ritus Orient.), 12 dec. 1888. n. 5. - Syn. Laodicen., a. 347-381, can. 31. - Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 7, n. 5.

Can. 53. — Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 7, n. 5, 4.

[7] S. C. S. Off., instr. (ad omnes Ep. Ritus Orient.), 12 dec. 1888, n. 7; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858.

[8] S. C. S. Off., instr. (ad omnes Ep. Ritus Orient.), 12 dec. 1888, n. 8.

[9] S. C. S. Off., instr. (ad omnes Ep. Ritus Orient.), 12 dec. 1888, n. 7.

Can. 54. — Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880; S. C. S. Off., instr. (ad Archiep. Corcyren.), 3 ian. 1871, n. 6, 7; instr. (ad omnes Ep. Ritus Orient.), 12 dec. 1888, n. 10-12; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858.

2° Si eas impedire non valeant, omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur;

3° Mixtis nuptiis celebratis sive in proprio sive in alieno territorio, sedulo invigilent ut coniuges promissiones factas fideliter impleant.

Can. 55

§ 1. Absterreantur quoque fideles a matrimonio contrahendo cum iis qui notorie aut catholicam fidem abiecerunt, etsi ad sectam acatholicam non transierint, aut societatibus ab Ecclesia damnatis adscripti sunt.

§ 2. Parochus praedictis nuptiis ne assistat, nisi consulto Hierarcha, qui, inspectis omnibus rei adiunctis, ei permitttere poterit ut matrimonio intersit, dummodo urgeat gravis causa et pro suo prudenti arbitrio Hierarcha iudicet satis cautum esse catholicae educationi universae prolis et remotioni periculi perversionis alterius coniugis.

Can. 56

Si publicus peccator aut censura notorie innodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus eius matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de qua, si fieri possit, consulat Hierarcham.

## CAPUT IV

### De impedimentis dirimentibus

Can. 57

§ 1. Vir ante decimum sextum aetatis annum completum, mulier ante decimum quartum item completum, matrimonium validum inire non possunt. [1]

§ 2. Licet matrimonium post praedictam aetatem contractum validum sit, curent tamen animarum pastores ab eo avertere iuvenes ante aetatem, qua, secundum regionis receptos mores, matrimonium iniri solet.

Can. 55. — S. C. S. Off., decr. 28 iun. 1865 in S. C. de Prop. Fide, litt. encycl. (ad Del. Ap. et Ep. Orientales), 24 sept. 1867.

Can. 57. — Syn. Armen., a. 1911, 571, 1°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4. V; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 9, VI; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 4; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, *a*); a. 1882, tit. IV, sect. 1, cap. II, § 4, *c*); Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 5. - Institut. 1, 10, pr.; D. 23, 2, 4; C. 5, 60, 3; Basilic. 28, 4, 3.

[1] S. C. de Prop. Fide, instr. 31 iul. 1902, n. 9. - S. Nerses Glajen. Armenorum, a. 1166; Syn. Sergii Patriarchae Maronitarum, 18 sept. 1596, can. XIII.

## Can. 58

§ 1. Impotentia antecedens et perpetua, sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive alteri cognita sive non, sive absoluta sive relativa, matrimonium ipso naturae iure dirimit. [2]

§ 2. Si impedimentum impotentiae dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum.

§ 3. Sterilitas matrimonium nec dirimit nec prohibet.

## Can. 59

§ 1. Invalide matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii, quanquam non consummati, salvo privilegio fidei. [3]

§ 2. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo licet aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit. [4]

## Can. 60

§ 1. Nullum est matrimonium contractum a persona non baptizata cum persona baptizata. [5] Antiquissima disciplina. Viget etiam apud Orthodoxos.

§ 2. Si pars tempore contracti matrimonii tanquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, standum est, ad normam can. 3, pro validitate matrimonii, donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam.

[2] Sixtus V, ep. *Cum frequenter,* 27 iun. 1587; S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), 1883, tit. VI, art. 5.

Can. 59. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 4. - Syn. Trullan., a. 691, can. 93. - Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8.

[3] Syn. Trident., sess. XXIV, *De matrimonio,* can. 7; *De ref. matrim.*, c. 1; Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Exsultate Deo*, 22 nov. 1439, § 16; Benedictus XIV, ep. *Nuper ad nos*, 16 mart. 1743, Professio fidei Maronitis praescr.; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Vic. Ap. Constantinop.), 1 oct. 1785; instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858; instr. 31 iul. 1902, n. 9. - Canones Apost., 48; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 105; Syn. Trullan., a. 691, can. 87; S. Basilius M., can. 9, 46, 48, 77; Timotheus Alexandrin., interrog. 15.

[4] Lucius III, litt. *Dominus ac Redemptor noster,* a. 1181/5; S. C. S. Off., instr. (ad Del. Ap. Aegypti), 13 ian. 1861; instr. (ad Ep. Orient.), 22 aug. 1890, n. 11. - S. Basilius M., can. 31, 36.

[5] Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 14; S. C. S. Off., instr. (ad omnes Ep. Ritus Orient.), 12 dec. 1888, n. 1. - Syn. Trullan., a. 691, can. 72. - Syn. Partav. Armenorum, a. 771, can. 11; Syn. Armen., a. 1911, 571, 10°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, XIII; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, VII, 17; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 1; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, *i*); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 10; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 14.

## Can. 61

Quae de mixtis nuptiis in canonibus 50-54 praescripta sunt, applicari quoque debent matrimoniis quibus obstat impedimentum disparitatis cultus. [6]

## Can. 62

§ 1. Invalide matrimonium attentant clerici maiore ordine aucti. [7]

§ 2. Subdiaconatui, aeque ac maioribus ordinibus, vis dirimendi matrimonium tribuitur. [8] In antiqua lege, 16. Cousta.

## Can. 63

Invalide matrimonium attentant religiosi professione sollemni seu maiore adstricti, itemque qui votum castitatis extra professionem maiorem emiserunt, cui tamen, ex speciali Sedis Apostolicae praescripto, vis addita sit nuptias dirimendi. [9]

## Can. 64

§ 1. Inter virum raptorem et mulierem, intuitu matrimonii raptam, quandiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum potest consistere matrimonium.

§ 2. Quod si rapta, a raptore separata et in loco tuto ac libero constituta, illi nubere consenserit, impedimentum cessat.

§ 3. Quod ad matrimonii nullitatem attinet, raptui par habetur violenta retentio mulieris, cum nempe vir mulierem in loco ubi ea commoratur vel ad quem libere accessit, violenter intuitu matrimonii detinet.

[6] Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880; S. C. S. Off., instr. (ad omnes Ep. Ritus Orient.), 25 dec. 1888; decr. 13 ian. 1932.

Can. 62. — Benedictus XIV, const. *Etsi pastoralis*, 26 maii 1742, § VII, n. XXVII; instr. *Eo quamvis tempore*, 4 maii 1745, § 34, 38 sq.; S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5, « *Adnotatio specialis* »; S. C. de Prop. Fide, instr. 31 iul. 1902, n. 8. – Syn. Trullan., a. 691, can. 3, 6, 26; S. Basilius M., can. 27; Timotheus Alexandrin., quaestio 22, 23; Theophilus Alexandrin., can. 13. – Syn. Armen., a. 1911, 571, 4°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, XI; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, IX; cap. XIV, 35; pars III, cap. II, 3; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. VII, cap. V, *De secundis nuptiis Clericorum in sacris Ordinibus constitutorum;* a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 11; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 8.

[7] S. C. S. Off., decr. 3 iun. 1635, ad 1 et 2; 3 aug. 1650, ad 1; 29 ian. 1660; mand. 5 maii 1660; (C. G.), 28 aug. 1669, n. 1; S. C. de Prop. Fide (C. P.), 18 sept. 1629; litt. (ad Vic. gen. Fagarasen.), 5 febr. 1746; litt. (ad Metrop. Alba-Iulien. et Fagarasen.), 31 maii 1892. – Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XIV, 35.

[8] S. Leo Magnus, litt. *Quanta fraternitati*, a. 446: « *Nam cum* »; S. C. de Prop. Fide (C. P.), 18 sept. 1629; instr. (ad Archiep. Fagarasien. et Alba-Iulien. Graeci Ritus), 24 mart. 1858: « *Qui germanam* ». – Syn. Trullan., ad. 691, can. 13. – Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. II, 3.

[9] Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 16; S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5: « *Adnotatio specialis* ». – Syn. Trullan., a. 691, can. 44.

## Can. 65

Valide contrahere nequeunt matrimonium:

1° Qui, perdurante eodem valido matrimonio, adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarunt; [10]

2° Qui, perdurante pariter eodem valido matrimonio, adulterium inter se consummarunt eorumque alter coniugem occidit; [11]

3° Qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio, mortem coniugi intulerunt. [12]

## Can. 66

§ 1. In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes tum legitimos tum naturales.

§ 2. In linea obliqua irritum est usque ad sextum gradum inclusive, ita tamen ut matrimonii impedimentum toties multiplicetur quoties communis stipes multiplicatur. [13]

§ 3. Nunquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut in secundo gradu lineae obliquae.

§ 4. 1° Consanguinitas computatur per lineas et gradus; [14]

2° In linea recta, tot sunt gradus quot personae, stipite dempto; [15]

3° In linea obliqua, tot sunt gradus quot personae in utroque tractu, stipite dempto.

Can. 65. — Syn. Armen., a. 1911, 571, 11°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, XV; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, VI; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, *k*); Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 16.

[10] Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 12.

[11] Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 12.

[12] Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 13.

Can. 66 §§ 1-3. — S. Nicolaus I, litt. *Ad consulta vestra*, a. 866: « *De consanguinitate* »; Clemens VIII, Breve *Christifidelium*, 17 aug. 1599; S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. I. – Syn. Armen., a. 1911, 571, 5°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, VIII; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, IV; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 2; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, 1, α); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 14; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 10.

[13] Syn. Trullan., a. 691, can. 54; Timotheus Alexandrin., interrog. 11. – Can. Syn. Sahapivan. Armenorum, a. 446-47, can. 13; Acta Syn. Sis. Armenorum, a. 1342.

[14] Syn. Armen., a. 1911, 571, 5°; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, IV; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 10. – D. 38, 10, 9.

[15] Institut. 3, 6, pr. 1, 2, 7; D. 38, 10. 1; D. 38, 10, 10. 9. 10 et 11.

### Can. 67

§ 1. 1° Affinitas de qua in can. 68, § 1, dirimit matrimonium in linea recta, in quolibet gradu; in linea obliqua, usque ad quartum gradum inclusive; [16]

2° Affinitas de qua in can. 68, § 2, dirimit matrimonium usque ad quartum gradum inclusive;

3° Affinitas de qua can. 68, § 3, dirimit matrimonium in primo gradu.

§ 2. Affinitatis de qua in can. 68, § 1, n. 1, impedimentum multiplicatur:

1° Quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit;

2° Secundo vel ulteriore matrimonio inito cum consanguineo coniugis defuncti.

### Can. 68

§ 1. 1° Affinitas ex digeneia oritur ex matrimonio validido etsi non consummato; [17]

2° Viget inter alterutrum coniugem et alterius consanguineos;

3° Qua quis linea et quo gradu, alterutrius coniugis est consanguineus, alterius est affinis.

§ 2. 1° Iure particulari, affinitas ex digeneia* de qua in § 1, n. 1, oritur etiam inter consanguineos viri et consanguineos mulieris; [18]

2° Ita computatur ut tot sint gradus quot fert summa graduum consanguinitatis quibus uterque affinium distat a coniugibus ex quorum matrimonio affinitas oritur.

§ 3. 1° Iure particulari, affinitas praeterea oritur ex trigeneia+ seu ex duobus matrimoniis validis, etiam non consummatis, si duae personae matrimonium contrahant: *a*) cum una eademque tertia persona, soluto matrimonio, una post alteram, aut *b*) cum duabus personis inter se consanguineis;

Can. 67. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. I. - S. Nicephorus CP., can. 153. - Syn. Armen., a. 1911, 571, 6°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, IX; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, V; Syn. Ain Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 2; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, *m*, α); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 17, α); Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 12.

[16] Clemens VIII, Breve *Christifidelium*, 17 aug. 1599. - Syn. Neocaesarien., a. 314-325, can. 2; Syn. Trullan., a. 691, can. 54; S. Basilius M., can. 23, 76, 78, 87; Timotheus Alexandrin., interrog. 11; Theophilus Alexandrin., can. 5; S. Nicephorus CP., can. 81.

[17] Canones Apostolorum, can. 19. - Syn. Armen., a. 1911, 571, 6°; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, V; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, *n*. α) γ); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 17, α) γ); Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 12. - D. 38, 10, 4, 3 et 8; 38, 10, 4. 5; 38, 10, 6; 38, 10, 7 et 8; 38, 10, 10 pr.

[18] Conc. Trullan., a. 691, can. 54. - Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, *n*, β); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 17, β).

2° Affinitatem ex trigeneia contrahunt alteruter coniux cum iis qui sunt, ex alio matrimonio, alterius coniugis affines ex digeneia;

3° Haec affinitas, inter alterutrum coniugem et alterius affines, ita computatur ut qui sunt ex alio matrimonio affines viri ex digeneia, in eodem gradu sint uxoris affines ex trigeneia, et vice versa;

4° Quoties haec affinitas viget inter consanguineos quoque unius et affines alterius coniugis, ita computatur ut tot sint gradus quot fert summa graduum cum consanguinitatis tum affinitatis ex digeneia quibus uterque affinium distat a coniugibus ex quorum matrimonio affinitas oritur.

## Can. 69

Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex notorio vel publico concubinatu; et nuptias dirimit in primo et secundo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa. [19]

## Can. 70

§ 1. Ea spiritualis cognatio matrimonium dirimit de qua in § 2.

§ 2. 1° Ex baptismo spiritualem cognationem contrahit patrinus cum baptizato eiusque parentibus; [20]

2° Si iteretur baptismus sub condicione, cognationem spiritualem patrinus non contrahit, nisi iterum idem adhibitus sit.

## Can. 71

Qui lege civili inhabiles ad nuptias inter se ineundas habentur ob tutelam vel ob cognationem legalem ex adoptione ortam, nequeunt vi iuris canonici matrimonium inter se valide contrahere. [21]

[19] Clemens VIII, Breve *Christifidelium*, 17 aug. 1599; S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 2. – Syn. Armen., a. 1911, 571, 7°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. III, art. VIII, § 5, 4, XII; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, XI; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, *n*); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 18; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 13.

Can. 70. — S. Nicolaus I, litt. *Ad consulta vestra*, a. 866; Clemens VIII, Breve *Christifidelium*, 17 aug. 1599; Benedictus XIV, const. *Etsi pastoralis*, 26 maii 1742, § VIII, n. VI; S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 1; litt. (Leopol. Ruthen.), 29 apr. 1894; S. C. de Prop. Fide (C. G.) (ad Archiep. Fagarasien.), 25 iun. 1897, n. 6872. – Syn. Trullan., a. 691, can. 53; S. Nicephorus CP., can. 124, 185. – Syn. Armen., a. 1911, 571, 9°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. II, XXVII; sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, VIII; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, IV; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 2; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, 1, β); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 15; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. II, 3, XXII; cap. V, art. XV, § 8, n. 11.

[20] S. C. S. Off. (Mission. Aegypti), 9 dec. 1745; S. C. de Prop. Fide (Regulae pro sacerdotibus coptis), 15 mart. 1790, n. XI. – Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. II, 10; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835; can. 1, n. 4; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 1.

[21] Syn. Armen., a. 1911, 571, 8°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III,

## CAPUT V

### De consensu matrimoniali

#### Can. 72

§ 1. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri valet. [1]

§ 2. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars tradit et acceptat ius in corpus, perpetuum et exclusivum, quod attinet ad actus per se aptos ad prolis generationem. [2]

#### Can. 73

§ 1. Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos.

§ 2. Haec ignorantia post pubertatem non praesumitur.

#### Can. 74

§ 1. Error in persona invalidum reddit matrimonium.

§ 2. Error in qualitate personae, etsi det causam contractui, matrimonium dirimit tantum :

1° Si error qualitatis redundet in errorem in persona;

2° Si persona libera matrimonium contrahat cum persona quam liberam putat, cum contra sit serva, servitute proprie dicta. [3]

#### Can. 75

Simplex error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem aut sacramentalem dignitatem, etsi det causam contractui, non vitiat consensum matrimonialem. [4]

art. VIII, § 5, 4, VIII; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI. 8, IV; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 2; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, 1. γ); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 16; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 11. – Institut., 1, 10, 1, 2 et 3.

Can. 72. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8. – D. 23, 2, 2.

[1] Benedictus XIII, a. 1341, prop. 100, Armenorum, damn.; Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Exsultate Deo,* 22 nov. 1439; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Vic. Ap. Constantinop.), 1 oct. 1785.

[2] S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Vic. Ap. Constantinop.), 1 oct. 1785.

[3] S. Basilius M., can. 40, 42. – Syn. Armen., a. 1911, 568; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, III; Syn Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, II; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 4.

[4] S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Vic. Ap. Constantinop.), 1 oct. 1785.

Can. 76.

Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit. [5]

Can. 77

§ 1. Internus animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis. [6]

§ 2. At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum, aut omne ius ad coniugalem actum, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, invalide contrahit. [7]

Can. 78

§ 1. Invalidum quoque est matrimonium initum ob vim vel metum gravem extrinsecus et iniuste incussum ad extorquendum consensum. [8]

§ 2. Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secumfert.

Can. 79

§ 1. Ad matrimonium valide contrahendum necesse est ut contrahentes sint praesentes sive per se ipsi sive per procuratorem.

§ 2. Sponsi matrimonialem consensum exprimant verbis; nec aequipollentia signa adhibere ipsis licet, si loqui possint. [9]

Can. 80

§ 1. Matrimonium contrahi nequit per procuratorem, nisi Hierarcha loci in casu singulari hanc facultatem scripto dederit. [10]

§ 2. Hierarcha loci hanc facultatem dare potest tantum in casu necessitatis, id est si contrahentes, ob gravem causam, sacerdoti se una simul sistere nequeunt.

[5] S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Vic. Ap. Constantinop.), 1 oct. 1785.

[6] S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Vic. Ap. Constantinop.), 1 oct. 1785.

[7] S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Vic. Ap. Constantinop.). 1 oct. 1785.

[8] S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 3. – Syn. Armen., a. 1911, 569; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4, IV; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, VIII; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, I, *d*); a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 5 *b*); Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 8, n. 3.

Can. 79. — Syn. Armen., a. 1911, 563.

[9] Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Exsultate Deo,* 22 nov. 1439, § 16.

[10] Syn. Armen., a. 1911, 563; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 29.

### Can. 81

§ 1. Firmis eparchialibus statutis desuper additis, ut matrimonium per procuratorem valide ineatur, requiritur mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona, subscriptum a mandante et vel a parocho aut Hierarcha loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus.

§ 2. Si mandans scribere nesciat, id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est.

§ 3. Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum revocaverit aut in amentiam inciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverit.

§ 4. Ut matrimonium validum sit, procurator ab ipso mandante designetur oportet et procurator munere suo per se ipse fungi debet.

### Can. 82

§ 1. Ut matrimonium per procuratorem valide celebretur, servandae sunt normae can. 85 et 86.

§ 2. Coniuges, cum simul fuerint, benedictionem de qua in can. 91 a sacerdote ad normam horum canonum designato recipere ne negligant.

### Can. 83

Matrimonium sub condicione contrahi nequit.[11]

### Can. 84

Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit.

Can. 81. — Syn. Armen., a. 1911, 563; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 29; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 3, n. 7.

[11] Syn. Armen. a. 1911, 564-567; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. II, § 5 *d*). Cf. 1092 of the Latin Code; a parallel, not precise. Conditional consent not allowed in Oriental history, not in Latin until 12th cent. Thereafter a theoretical question.

## CAPUT VI

### De forma celebrationis matrimonii

### Can. 85

§ 1. Ea tantum matrimonia valida sunt quae contrahuntur ritu sacro, coram parocho, vel loci Hierarcha, vel sacerdote cui ab alterutro facta sit facultas matrimonio assistendi et duobus saltem testibus, secundum tamen praescripta canonum qui sequuntur, et salvis exceptionibus de quibus in cann. 89, 90. [1]

§ 2. Sacer censetur ritus, ad effectum de quo in § 1, ipso interventu sacerdotis adsistentis ac benedicentis. Vd. c. 91.

### Can. 86

§ 1. Parochus et loci Hierarcha valide matrimonio assistunt:

1° A die tantummodo initae legitime administrationis beneficii, vel initi officii, nisi per sententiam fuerint excommunicati vel interdicti vel suspensi ab officio aut tales declarati;

2° Intra fines dumtaxat sui territorii sive contrahentes sunt subditi, sive non subditi, modo sint sui ritus;

3° Dummodo neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.

§ 2. Matrimonio fidelium diversi ritus valide assistit Hierarcha loci et parochus qui ad normam § 3, nn. 2-4 est eorum proprius Hierarcha vel parochus.

§ 3. 1° Nisi aliud statuatur, sive per domicilium sive per quasidomicilium suum quisquis parochum et Hierarcham proprii ritus sortitur; [2]

2° Deficiente parocho pro fidelibus alicuius ritus, horum Hierarcha designet alius ritus parochum, qui eorundem curam suscipiat,

Can. 85. — S. Nicolaus I, litt. *Ad consulta vestra*, a. 866: « *Consuetudinem* »; Clemens VIII, instr. *Sanctissimus*, 31 aug. 1595, § 5; S. C. S. Off., 5 aug. 1846; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Vic. Ap. Constantinop.), 1 oct. 1785; litt. (ad Ep. Nicopolitan.), 11 ian. 1817. - S. Nicephorus CP., can. 90, 199. - Syn. Sergii Patriarchae Maronitarum, 18 sept. 1596, can. XIV; Syn. Armen., a. 1911, 575; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 4. XVI; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 8, XII et 28; pars III, cap. III, 2, X; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, § 23, 24, 25; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 12, *De benedictione matrimonii eiusque caeremoniis*.

[1] S. C. de Prop. Fide (Pro Negotiis Ritus Orientalis), decr. 18 aug. 1913, art. 36; decr. 17 aug. 1914, art. 30; decr. 27 mart. 1916, art. 17; S. C. pro Eccl. Orient., decr. 1 mart. 1929, art. 39; decr. 4 maii 1930, art. 45.

Can. 86. — Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. II, cap. VII, 3.

[2] Innocentius III (in Syn. Lateranen. IV), cap. IX: « *Quoniam in plerisque* ».

postquam idem Hierarcha habuerit consensum Hierarchae parochi designandi; [3]

3° Extra territorium proprii ritus, deficiente huius ritus Hierarcha, habendus est tamquam proprius, Hierarcha loci. Quodsi plures sint, ille habendus est tamquam proprius, quem designaverit Sedes Apostolica vel, obtento eiusdem consensu, Patriarcha, si iure particulari cura fidelium sui ritus extra patriarchatus commorantium ei commissa est. [4]

4° Proprius vagi parochus vel Hierarcha est sui ritus parochus vel Hierarcha loci ubi vagus actu commoratur; deficiente parocho vel Hierarcha sui ritus, serventur normae in nn. 2, 3 statutae;

5° Illorum quoque qui non habent nisi eparchiale domicilium vel quasi-domicilium, parochus proprius est parochus loci in quo actu commorantur.

## Can. 87

§ 1. 1° Parochus et loci Hierarcha, qui matrimonio possunt valide assistere, possunt quoque alii sacerdoti facultatem dare ut intra fines sui territorii determinato matrimonio assistat, dummodo id expresse faciant, et sacerdos sit determinatus; possunt quoque eidem sacerdoti concedere facultatem subdelegandi alium determinatum sacerdotem, qui illi matrimonio assistat;

2° Vicario cooperatori concedi potest a parocho vel a loci Hierarcha etiam facultas generalis assistendi matrimoniis; qua obtenta, ipse facultate subdelegandi gaudet, ut in n. 1;

3° Facultas concessa contra praescriptum nn. 1, 2 irrita est.

§ 2. Facultas de qua in § 1, n. 1, ne concedatur, nisi expletis omnibus quae ius constituit pro libertate status comprobanda.

§ 3. Locorum Hierarchae administrationem fidelium diversi ritus ad normam iuris gerentes dare possunt cuiusvis orientalis ritus rectoribus ecclesiarum vel aliis sacerdotibus, curam fidelium, parocho proprii ritus orborum, habentibus, generalem facultatem assistendi matrimoniis fidelium ritus orientalis, etsi a ritu rectoris vel presbyteri diversi.

[3] Pius IX, alloc. *Probe noscitis*, 3 iul. 1848; Leo XIII, litt. ap. *Orientalium*, 30 nov. 1894, n. II; S. C. de Prop. Fide, 28 aug. 1627; litt. 11 oct. 1780; instr. (ad Ep. latinum Babylonen.), 23 sept. 1783: « *Prorsus* » et « *Si vero* »; (C. G.), 29 mart. 1824; (C. G.), 11 dec. 1838, n. 15, 16; instr. (ad Del. Ap. Aegypti), 30 apr. 1862; (C. G.), 1 iun. 1885, ad 4; (C. G.), 25 iul. 1887, n. 4; litt. encycl., 26 febr. 1896; decr. 1 maii 1897; (Pro Negotiis Ritus Orientalis), decr. 18 aug. 1913, art. 22, 23; decr. 17 aug. 1914, art. 18; S. C. pro Eccl. Orient., decr. 1 mart. 1929, art. 19; decr. 24 maii 1930, art. 21, 22. – Syn. Armen., a. 1911, 621, 627; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. I, art. V, IX; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. I, 5; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. III, art. IX, 17.

[4] Pius IV, const. *Romanus Pontifex*, 16 febr. 1564, § II; Pius IX, litt. *Ubi inscrutabili*, 3 iul. 1848, § 3; Leo XIII, litt. ap. *Orientalium*, 30 nov. 1894, n. IX; S. C. de Prop. Fide, litt. (ad Ep. Strigonien.), 1 oct. 1907, n. 23109. – Syn. Armen., a. 1911, n. 621, 627; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. I, art. V, X.

Can. 88

§ 1. Parochus autem vel loci Hierarcha matrimonio licite assistunt:

1° Postquam sibi legitime constiterit de libero statu contrahentium ad normam iuris;

2° Postquam, insuper, sibi constiterit de domicilio vel quasi-domicilio vel menstrua commoratione aut, si de vago agatur, actuali commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

3° Habita, si condiciones deficiant de quibus in n. 2, licentia parochi vel Hierarchae domicilii vel quasi-domicilii aut menstruae commorationis alterutrius contrahentis, nisi vel de vagis actu itinerantibus res sit, qui nullibi commorationis sedem habent, vel gravis necessitas intercedat quae a licentia petenda excuset.

§ 2. Parochus, si ita ferat ius particulare, ut matrimonio licite assistat, indiget insuper licentia Hierarchae loci. [5]

§ 3. Matrimonium coram sponsi parocho celebretur, nisi vel legitima consuetudo aliud ferat vel iusta causa excuset; matrimonia autem catholicorum mixti ritus, in ritu viri et coram eiusdem parocho sunt celebranda, nisi vir, domicilium vel quasi-domicilium habens in regione orientali, consentiat ut matrimonium ritu sponsae et coram huius parocho celebretur. [6] V.B. Acta - 1953

§ 4. Parochus qui sine licentia iure requisita matrimonio assistit, emolumenta stolae non facit sua, eaque proprio contrahentium parocho remittendi obligatione tenetur.

Can. 89

Si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo parochus vel Hierarcha vel sacerdos cui facultas assistendi matrimonio facta sit ad normam canonum 86, 87:

1° In mortis periculo validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus; et etiam extra mortis periculum, dummodo prudenter praevideatur eum rerum statum esse per mensem duraturum;

2° In utroque casu, si praesto sit quivis alius catholicus sacerdos qui adesse possit, vocari et, una cum testibus, matrimonio assistere debet, salva coniugii validitate coram solis testibus.

Can. 88. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 28.

[5] S. C. de Prop. Fide (Regulae pro sacerdotibus coptis), 15 mart. 1790, n. XV.

[6] Benedictus XIV, const. *Etsi pastoralis*, 26 maii 1742, § VIII, n. XI, XII; S. C. de Prop. Fide, decr. 6 oct. 1863, C, c., D, b.; (Pro Negotiis Ritus Orientalis), decr. 18 aug. 1913, art. 37; decr. 17 aug. 1914, art. 30; decr. 27 mart. 1916, art. 17; S. C. pro Eccl. Orient., decr. 1 mart. 1929, art. 39; decr. 4 maii 1930, art. 45; decr. 23 nov. 1940, art. 39. - Syn. Armen., a. 1911, 622; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. I, art. V, XXIV; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. III, art. IX, 11.

### Can. 90

§ 1. Ad statutam superius formam servandam tenentur:

1° Omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi, licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint, quoties inter se matrimonium ineunt;

2° Iidem, de quibus in n. 1, si cum acatholicis, sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, matrimonium contrahant.

§ 2. Firmo autem praescripto § 1, n. 1, acatholici baptizati, si inter se vel cum acatholicis non baptizatis contrahant, nullibi tenentur ad catholicam matrimonii formam servandam.

### Can. 91

Extra casum necessitatis, in matrimonii celebratione serventur ritus et caeremoniae in libris liturgicis ab Ecclesia probatis praescriptae aut legitimis consuetudinibus receptae. [7]

### Can. 92

§ 1. Celebrato matrimonio, parochus vel qui eius vices gerit, quamprimum describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, dispensationem, si dispensatio locum habuit, eiusque auctorem una cum impedimento eiusque gradu, atque alia secundum modum in libris liturgicis et a proprio Hierarcha praescriptum; idque licet alius sacerdos facultate vel a se vel ab Hierarcha obtenta matrimonio adstiterit.

§ 2. Praeterea, parochus in libro quoque baptizatorum adnotet coniugem tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, parochus notitiam initi matrimonii ad parochum, apud quem coniugis baptismus ad normam canonum adnotandus est, per se vel per curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptizatorum librum referatur.

§ 3. Quoties matrimonium ad normam can. 89 contrahitur, sacerdos, si eidem adstiterit, secus tum testes tum contrahentes curare debent ut initum coniugium in praescriptis libris quamprimum adnotetur.

[7] S. Nicephorus CP., can. 90. – Syn. Duin. Armenorum, a. 719, can. 15; Syn. Armen., a. 1911, 576; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 2, III; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. III, 2, X; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 7, n. 4; Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. II, cap. VII, 6; Syn. Sciarfen. Syrorum, a 1888, cap. V, art. XV, § 12, *De benedictione matrimonii eiusque caeremoniis.*

Can. 92. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 2, VI; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 30; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, § 37; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 12, n. IX.

## CAPUT VII

### De matrimonio conscientiae*

Can. 93

Ex gravissima et urgentissima tantum causa, ab ipso loci Hierarcha, excluso Syncello sine speciali mandato, permitti potest ut *matrimonium conscientiae* ineatur, idest matrimonium celebretur omissis denuntiationibus et secreto, ad normam canonum qui sequuntur.

Can. 94

Licentia celebrationis matrimonii conscientiae secumfert promissionem et gravem obligationem secreti servandi ex parte sacerdotis assistentis, testium, Hierarchae eiusque successorum, et etiam alterius coniugis, altero non consentiente divulgationi.

Can. 95

Huius promissionis obligatio, ex parte Hierarchae, non extenditur ad sequentes casus:

1° Si quod scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria ex secreti observantia immineat;

2° Si parentes non curent ut proles ex tali matrimonio suscepta baptizetur; aut eam baptizandam curent falsis expressis nominibus, nec interim Hierarchae, intra triginta dies, prolem susceptam et baptizatam, additis veris parentum nominibus, denuncient;

3° Si parentes christianam prolis educationem negligant.

Can. 96

Matrimonium conscientiae non est adnotandum in consueto matrimoniorum ac baptizatorum libro, sed in peculiari libro servando in secreto curiae archivo.

## CAPUT VIII

### De tempore et loco celebrationis matrimonii

Can. 97

§ 1. Matrimonium quolibet anni tempore contrahi potest, firmo praescripto § 2.

§ 2. Tempore sacro ante Nativitatem Domini et Magnae Quadrage-

Can. 97. — Syn. Duin. Armenorum, a. 719, can. 5; Syn. Armen., a. 1911, 577, 1°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 5, 3, V; Syn. prov. Alba-

* Corresponds to cc. 1104 - 1107 of Latin Code. introduced by "Satis vobis" of Ben. XIV. Canons 93 - 96 are new in the Oriental law, without parallel & adopted intact from Latin counterpart.

simae, necnon aliis temporibus iure particulari statutis, vetatur ipsa nuptiarum celebratio vel tantum sollemnitas in ea, ad normam iuris particularis.[1]

§ 3. Hierarchae tamen locorum possunt, ex iusta causa, vetito tempore permittere sive ipsam nuptiarum celebrationem sive sollemnem earundem benedictionem, monitis sponsis ut a pompae apparatu abstineant.

Can. 98

§ 1. Matrimonium celebretur in ecclesia paroeciali; in alia autem ecclesia vel oratorio sive publico sive semi-publico celebrari non poterit, nisi cum licentia Hierarchae loci vel parochi.

§ 2. Hierarchae locorum iusta tantum ac rationabili de causa permittere possunt matrimonii celebrationem in aedibus privatis, non autem in ecclesiis vel oratoriis sive seminarii sive religiosarum, nisi urgente necessitate, et opportunis adhibitis cautelis.

## CAPUT IX

### De matrimonii effectibus

Can. 99

Ex valido matrimonio enascitur inter coniuges vinculum natura sua perpetuum et exclusivum; matrimonium praeterea christianum coniugibus non ponentibus obicem gratiam confert.[1]

Can. 100

Utrique coniugi ab ipso matrimonii initio aequum ius et officium est quod attinet ad actus proprios coniugalis vitae.

Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VIII, II, 4; a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. III, § 22; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 7 n. 2.

[1] S. Nicolaus I, litt. *Ad consulta vestra*, a. 866: « *Unde nec uxorem* »; S. C. de Prop. Fide, decr. 6 oct. 1863, C, c. – Syn. Laodicen., a. 347-381, can. 52. – Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 9, II.

Can. 98. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XI, 26; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 8; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 12, n. V.

[1] Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Exsultate Deo*, 22 nov. 1439, § 16; Pius IV, const. *Iniunctum nobis*, 13 nov. 1564, Professio fidei Trident.; Gregorius XIII, const. *Sanctissimus*, a. 1575, *Professio fidei Graecis praescr.*; Clemens VIII, instr. *Sanctissimus*, 31 aug. 1595, § 5; Benedictus XIV, const. *Etsi pastoralis*, 26 maii 1742, § VIII, n. II; ep. *Nuper ad nos*, 16 mart. 1743, *Professio fidei Maronitis praescr.*; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880; Pius XI, litt. encycl. *Casti connubii*, 31 dec. 1930, III; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858. – Syn. Gangren., a. 340-376, can. 14; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 105; Syn. Trullan., a. 691, can. 87, 93; S. Basilius M., can. 9, 46, 48, 77; Timotheus Alexandrin., interrog. 15.

Can. 101

Nisi iure speciali aliud cautum sit, uxor, quod attinet ad canonicos effectus, particeps efficitur status mariti.

Can. 102

Parentes gravissima obligatione tenentur prolis educationem tum religiosam et moralem, tum physicam et civilem pro viribus curandi, et etiam temporali eorum bono providendi. [2]

Can. 103

Legitimi sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo. [3]

Can. 104

§ 1. Pater is est quem iustae nuptiae demonstrant, nisi evidentibus argumentis contrarium probetur.

§ 2. Legitimi praesumuntur filii qui nati sunt saltem post centum octoginta dies a die celebrati matrimonii, vel intra tercentos dies a die dissolutae vitae coniugalis.

Can. 105

Per subsequens parentum matrimonium sive verum sive putativum, sive noviter contractum sive convalidatum, etiam non consummatum, legitima efficitur proles, dummodo parentes habiles exstiterint ad matrimonium inter se contrahendum tempore conceptionis, vel praegnationis vel nativitatis. [4]

Can. 106

Filii legitimati per subsequens matrimonium, ad effectus canonicos quod attinet, in omnibus aequiparantur legitimis, nisi aliud expresse cautum fuerit. [5]

[2] Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Exsultate Deo*, 22 nov. 1439, § 16; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880; S. C. de Prop. Fide, decr. 13 apr. 1807, n. XX.

[3] C. 1, 3, 44 (45). 3; Nov., 74, 5, 1 et 6.

Can. 104. — C. 4, 19, 14; Nov., 117, 2.

[4] Nov. 89, 8, pr.

[5] C. 5, 27, 10 pr. et 3; Nov. 89, 8 pr.

# CAPUT X

## De separatione coniugum

### Articulus I

### *De dissolutione vinculi*

#### Can. 107

Matrimonium validum, ratum et consummatum nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi potest. [1]

#### Can. 108

Matrimonium non consummatum inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam, dissolvitur tum ipso iure per maiorem seu sollemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Romano Pontifice ex iusta causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita. [2]

#### Can. 109

§ 1. Legitimum inter non baptizatos matrimonium, licet consummatum, solvitur in favorem fidei ex privilegio Paulino. [3]

§ 2. Hoc privilegium non obtinet in matrimonio inter partem baptizatam et partem non baptizatam inito cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus.

#### Can. 110

§ 1. Antequam coniux conversus et baptizatus novum matrimonium valide contrahat, debet, salvo praescripto can. 114, partem non baptizatam interpellare: [4]

1° An velit et ipsa converti ac baptismum suscipere;

2° An saltem velit secum cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris.

§ 2. Hae interpellationes fieri semper debent, nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit.

[1] Benedictus XII, a. 1341, prop. 102, Armenorum, damn.; Clemens VIII, instr. *Sanctissimus*, 31 aug. 1595, § 5: « *Matrimonia inter coniuges* »; Leo XIII, ep. encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880; S. C. S. Off., instr. 1883 (ad Ep. Rituum Orient.), tit. V, art. IV; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858.

[2] Syn. Trident., sess. XXIV, *de matrimonio*, can. 6; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858.

[3] Benedictus XIV, ep. *Postremo mense*, 28 febr. 1747, § 58.

[4] Syn. Trullan., a. 691, can. 72.

Can. 111

§ 1. Interpellationes fiant regulariter, forma saltem summaria et extraiudiciali, de auctoritate Hierarchae coniugis conversi, a quo Hierarcha concedendae sunt quoque coniugi infideli, si quidem eas petierit, induciae ad deliberandum, eo tamen monito, fore ut, induciis inutiliter praeterlapsis, responsio praesumatur negativa.

§ 2. Interpellationes etiam privatim factae, ab ipsa parte conversa, valent, imo sunt etiam licitae, si forma superius praescripta servari nequeat; hoc tamen in casu de ipsis, pro foro externo, constare debet duobus saltem testibus vel alio legitimo probationis modo.

Can. 112

Si interpellationes ex declaratione Sedis Apostolicae omissae fuerint, aut si infidelis iisdem negando responderit expresse vel tacite, pars baptizata ius habet novas nuptias cum persona catholica contrahendi, nisi ipsa post baptismum dederit parti non baptizatae iustam discedendi causam. [5]

Can. 113

Coniux fidelis, licet post susceptum baptismum denuo coniugaliter cum parte infideli vixerit, ius tamen novas celebrandi nuptias cum persona catholica non amittit, ideoque potest hoc iure uti, si coniux infidelis, mutata voluntate, postea discedat sine iusta causa, vel iam non cohabitet pacifice sine contumelia Creatoris.

Can. 114

Ea quae matrimonium respiciunt in Constitutionibus Pauli III *Altitudo,* 1 iunii 1537; S. Pii V *Romani Pontificis,* 2 augusti 1571; Gregorii XIII *Populis,* 25 ianuarii 1585, quaeque pro peculiaribus locis scripta sunt, ad alias quoque regiones in iisdem adiunctis extenduntur.

Can. 115

Vinculum prioris coniugii, in infidelitate contracti, tunc tantum solvitur, cum pars fidelis reapse novas nuptias valide iniverit. [6]

Can. 116

In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris.

[5] Syn. Trullan., a. 691, can. 72.
[6] Benedictus XIV, ep. *Postremo mense,* 28 febr. 1747, § 58.

## Articulus II

### *De separatione tori, mensae et habitationis* [7]

#### Can. 117

Coniuges servare debent vitae coniugalis communionem, nisi iusta causa eos excuset. [8]

#### Can. 118

§ 1. Propter coniugis adulterium, alter coniux, manente vinculo, ius habet solvendi, etiam in perpetuum, vitae communionem, nisi in crimen consenserit, aut eidem causam dederit, vel illud expresse aut tacite condonaverit, vel ipse quoque idem crimen commiserit. [9]

§ 2. Tacita condonatio habetur, si coniux innocens, postquam de crimine adulterii certior factus est, cum altero coniuge sponte, maritali affectione, conversatus fuerit; maritalis autem affectio praesumitur, nisi sex intra menses coniugem adulterum expulerit vel dereliquerit, aut legitimam accusationem fecerit.

#### Can. 119

Coniux innocens, sive iudicis sententia sive propria auctoritate legitime discesserit, nulla unquam obligatione tenetur coniugem adulterum rursus admittendi ad vitae consortium; potest autem eundem admittere aut revocare, nisi ex ipsius consensu ille statum matrimonio contrarium susceperit.

#### Can. 120

§ 1. 1° Si alter coniux sectae acatholicae nomen dederit; si prolem acatholice educaverit; si vitam criminosam et ignominiosam ducat; si grave seu animae seu corporis periculum alteri facessat; si saevitiis vitam communem nimis difficilem reddat, haec aliaque id genus, sunt alteri coniugi totidem legitimae causae discedendi, auctoritate Hierar-

[7] Syn. Armen., a. 1911, 582, 583, 584; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 4, *De coniugum cohabitatione et separatione*; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. II, cap. VI, *Separatio a toro et mensa*; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 5, *De coniugatorum separatione*.

[8] Syn. Trident., sess. XXIV, *De matrimonio*, can. 8; Eugenius IV (in Syn. Florentin.) const. *Exsultate Deo*, 22 nov. 1439, § 16; Benedictus XIV, ep. *Nuper ad nos*, 16 mart. 1743, *Professio fidei Maronitis praescr.*; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858. – Syn. Gangren., a. 340-376, can. 14.

Can. 118. — S. Basilius M., can. 21.

[9] Syn. Trident., sess. XXIV, *De matrimonio*, can. 7; S. Nicolaus I, litt. *Ad consulta vestra*, a. 866: « *Quidquid mulier* »; Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Exsultate Deo*, 22 nov. 1439, § 16; Benedictus XIV, ep. *Nuper ad Nos*, 16 mart. 1743, *Professio fidei Maronitis praescr.*; Pius IX, ep. *Verbis exprimere*, 15 aug. 1859; S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Ep. Graeco-Rumen.), a. 1858; instr. 31 iul. 1902, n. 1 *f*. – S. Basilius M., can. 9.

chae loci, et etiam propria auctoritate, si de iis certo constet et periculum sit in mora. [10]

2° In omnibus his casibus, causa separationis cessante, vitae consuetudo restauranda est; sed si separatio ab Hierarcha pronuntiata fuerit ad certum incertumve tempus, coniux innocens ad id non obligatur, nisi ex decreto Hierarchae vel exacto tempore.

§ 2. Etiam coniux ab altero malitiose desertus obtinere potest decretum separationis ab Hierarcha loci ad certum incertumve tempus ad normam §1, n. 2.

Can. 121

Instituta separatione, filii educandi sunt penes coniugem innocentem, et si alter coniugum sit acatholicus, penes coniugem catholicum, nisi in utroque casu Hierarcha pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorundem catholica educatione, aliud decreverit.

## CAPUT XI

### De matrimonii convalidatione [1]

### ARTICULUS I

#### *De convalidatione simplici*

Can. 122

§ 1. Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens, requiritur ut cesset vel dispensetur impedimentum et consensum renovet saltem pars impedimenti conscia.

§ 2. Haec renovatio iure ecclesiastico requiritur ad validitatem etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revocaverit.

Can. 123

Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod constet ab initio nullum fuisse.

Can. 124

§ 1. Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma iure praescripta.

[10] Benedictus XIV, ep. *Nuper ad Nos*, 16 mart. 1743, *Professio fidei Maronitis praescr.* – Timotheus Alexandrin., interrog. 15.

[1] Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VIII, § 7, *De matrimonii irriti revalidatione*; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XV, § 10, *De revalidatione matrimonii irriti*; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. I, cap. IV, § 46.

§ 2. Si sit occultum et utrique parti notum, satis est ut consensus ab utraque parte renovetur privatim et secreto.

§ 3. Si sit occultum et uni parti ignotum, satis est ut sola pars impedimenti conscia consensum privatim et secreto renovet, dummodo altera in consensu praestito perseveret.

Can. 125

§ 1. Matrimonium irritum ob defectum consensus convalidatur, si pars quae non consenserat, iam consentiat, dummodo consensus ab altera parte praestitus perseveret.

§ 2. Si defectus consensus fuerit mere internus, satis est ut pars quae non consenserat, interius consentiat.

§ 3. Si fuerit etiam externus, necesse est consensum etiam exterius manifestare, vel forma iure praescripta, si defectus fuerit publicus, vel alio modo privato et secreto, si fuerit occultus.

Can. 126

Matrimonium nullum ob defectum formae, ut validum fiat, contrahi denuo debet legitima forma.

## Articulus II

### *De sanatione in radice*

Can. 127

§ 1. Matrimonii in radice sanatio est eiusdem convalidatio, secumferens, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege de renovando consensu, et retrotractionem, per fictionem iuris, circa effectus canonicos, ad praeteritum.

§ 2. Convalidatio fit a momento concessionis gratiae; retrotractio vero intelligitur facta ad matrimonii initium, nisi aliud expresse caveatur.

§ 3. Dispensatio a lege de renovando consensu concedi potest etiam insciis partibus.

Can. 128

§ 1. Quodlibet matrimonium initum cum utriusque partis consensu natura sua sufficiente, sed, ad ius quod attinet, inefficaci ob dirimens impedimentum iuris ecclesiastici vel ob defectum legitimae formae, potest in radice sanari, dummodo consensus perseveret.

§ 2. Matrimonium vero contractum cum impedimento iuris naturalis vel divini, etiamsi postea impedimentum cessaverit, Ecclesia non sanat in radice, ne a momento quidem cessationis impedimenti.

Can. 129

§ 1. Si in utraque vel alterutra parte deficiat consensus, matrimonium nequit sanari in radice, sive consensus ab initio defuerit, sive ab initio praestitus, postea fuerit revocatus.

§ 2. Quod si consensus ab initio quidem defuerit, sed postea praestitus fuerit, sanatio concedi potest a momento praestiti consensus.

Can. 130

§ 1. Sanatio in radice concedi unice potest ab Apostolica Sede, firmo praescripto § 2.

§ 2. Patriarcha potitur facultate concedendi sanationem in radice si validitati matrimonii obstat tantum defectus formae celebrationis vel impedimentum a quo ipse dispensare potest.

## CAPUT XII

### De secundis nuptiis

Can. 131

Licet casta viduitas honorabilior sit, secundae tamen et ulteriores nuptiae validae et licitae sunt, firmo praescripto can. 59, § 2. [1]

Nos autem per Apostolicas has Litteras motu proprio datas supra recensitos canones promulgamus eisdemque vim legis christifidelibus Ecclesiae Orientalis tribuimus, ubique terrarum hi sunt et tametsi Praelato diversi ritus sunt subiecti. Simulac per Apostolicas has Litteras huiusmodi canones vigere coeperint, sua destituentur vi quodlibet statutum, sive generale sive particulare vel speciale, etiam latum a Synodis speciali forma adprobatis, quaelibet praescriptio et consuetudo adhuc vigens, sive generalis, sive particularis ita ut disciplina sacramenti matrimonii unice iisdem canonibus regatur, neque amplius ius particulare iis contrarium vigorem habeat nisi quando et quantum in iis admittatur.

[1] S. Nicolaus I, litt. *Ad consulta vestra*, a. 866: « *Iam vero* »; Innocentius IV, ep. *Sub catholicae*, 6 mart. 1254, § 3, n. 20; Professio fidei (in Syn. Lugdunen. II) a Michaele Palaeologo Gregorio X oblata, a. 1274; Iohannes XXII, ep. *Salvator noster*, 29 apr. 1319 regi Armeniae; Benedictus XII, a. 1341, prop. 49, Armenorum. damn.; Eugenius IV (in Syn. Florentin.), const. *Cantate Domino*, 4 febr. 1441, § 26; Benedictus XIV, const. *Etsi pastoralis*, 26 maii 1742, § VIII, n. III; instr. *Eo quamvis tempore*, 4 maii 1745, § 29. – Syn. Neocaesarien., a. 314-325, can. 3; Syn. Laodicen., a. 347-381, can. 1; S. Basilius M., can. 4, 41, 50, 87; S. Nicephorus CP., can. 144, 153.

Ut autem huius Nostrae voluntatis notitia tempestive ad omnes, quorum res interest, perveniat, volumus et constituimus, ut Apostolicae hae Litterae motu proprio datae a die secundo mensis Maii an. MCMXXXXIX, festo S. Athanasii, Pontificis et Doctoris, exsecutionem suscipere incipiant, quibuslibet contrariis non obstantibus, etiam peculiarissima mentione dignis.

Datum Romae apud S. Petrum, die XXII mensis Februarii, in festo Cathedrae S. Petri in Antiochia, anno MCMXXXXIX, Pontificatus Nostri decimo.

PIUS PP. XII

# DOCUMENTA

## Ex Constitutione Pauli Pp. III " Altitudo „ 1 Iunii 1537

..... Sane cum sicut, non sine grandi et spirituali mentis nostrae laetitia, accepimus, quamplures incolae occidentalis et meridionalis Indiae, licet divinae sint legis expertes, S. Spiritu tamen cooperante, illustrati, errores, quos hactenus observarunt, penitus ab eorum mentibus et cordibus abiecerint, ac fidei catholicae veritatem et S. Ecclesiae unitatem amplecti, et secundum ritum eiusdem Romanae Ecclesiae vivere desiderent et proponant ... Super eorum vero matrimoniis hoc observandum decernimus, ut qui ante conversionem plures iuxta eorum mores habebant uxores, et non recordantur quam primo acceperint, conversi ad fidem, unam ex illis accipiant, quam voluerint, ut cum ea matrimonium contrahant per verba de praesenti, ut moris est; qui vero recordantur quam primo acceperint, aliis dimissis, eam retineant. Ac eis concedimus, ut coniuncti etiam in tertio gradu tam consanguineitatis, quam affinitatis, non excludantur a matrimoniis contrahendis donec huic S. Sedi super hoc aliud visum fuerit statuendum .....

## Constitutio S. Pii Pp. V " Romani Pontificis „, 2 Augusti 1571

Romani Pontificis aequa et circumspecta providentia, ne ea quae pro salubri Indorum noviter ad fidem conversorum directione sanciri debent et terminari, alicuius haesitationis scrupulo subiaceant, declarationibus et aliis opportunis consuevit providere remediis. Cum itaque, sicut accepimus, Indis in sua infidelitate manentibus plures permittantur uxores, quas ipsi etiam levissimis de causis repudiant, hinc factum est quod recipientibus baptismum permissum sit permanere cum ea uxore, quae simul cum marito baptizata existit; et quia saepenumero contigit illam non esse primam coniugem, unde tam ministri quam Episcopi gravissimis scrupulis torquentur, existimantes illud non esse verum matrimonium; sed quia durissimum esset separare eos ab uxoribus, cum quibus ipsi Indi baptismum susceperunt, maxime quia difficillimum foret primam coniugem reperire: ideo Nos, statui dictorum Indorum paterno affectu benigne consulere, atque ipsos Episcopos et ministros ab huiusmodi scrupulis eximere volentes, motu proprio et ex certa scientia Nostra, ac apostolicae potestatis plenitudine, ut Indi, sic ut praemittitur baptizati, et in futurum baptizandi, cum uxore, quae cum ipsis fuerit baptizata et baptizabitur, remanere valeant, tanquam cum uxore legitima, aliis dimissis, apostolica auctoritate, tenore praesentium, declaramus, matrimoniumque huiusmodi inter eos legitime consistere *etc.*

## Constitutio Gregorii Pp. XIII " Populis „, 25 Ianuarii 1585

Populis ac nationibus nuper ex gentilitatis errore ad fidem catholicam conversis expedit indulgere circa libertatem contrahendi matrimonia, ne homines, continentiae servandae minime assueti, propterea minus libenter in fide persistant, et alios illorum exemplo ab eius perceptione deterreant. Quoniam igitur saepe contingit multos utriusque sed praecipue virilis sexus infideles, post contracta gentili ritu matrimonia, ex Angola, Aethiopia, Brasilia, et aliis Indicis regionibus, ab hostibus captos, a patriis finibus et propriis coniugibus in remotissimas regiones exterminari, adeo ut tam ipsi, captivique qui in patria remanent, si postea ad fidem convertantur, coniuges infideles tam longo locorum intervallo disiunctos, an sine contumelia Creatoris secum cohabitare velint, ut par est, monere nequeant, vel quia interdum ad hostiles et barbaras provincias ne nuntiis quidem accessus pateat, vel quia ignorent prorsus in quas regiones fuerint transvecti, vel quia itineris longitudo magnam afferat difficultatem: idcirco Nos, attendentes huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censeri, ut necessitate suadente dissolvi non possint, talium gentium infirmitatem paterna pietate miserati, universis et singulis dictorum locorum Ordinariis et parochis, et presbyteris Societatis Iesu ad confessiones audiendas ab eiusdem Societatis Superioribus approbatis et ad dictas regiones pro tempore missis vel in illis admissis, plenam auctoritate Apostolica, tenore praesentium, concedimus facultatem dispensandi cum quibuscumque utriusque sexus Christifidelibus incolis dictarum regionum et serius ad fidem conversis qui ante baptisma susceptum matrimonium contraxerunt, ut eorum quilibet, superstite coniuge infideli, et eius consensu minime requisito, aut responso non expectato, matrimonia cum quovis fideli alterius etiam ritus contrahere et in facie Ecclesiae solemnizare, et in eis postea carnali copula consummatis quoad vixerint remanere licite valeant: dummodo constet etiam summarie et extraiudicialiter, coniugem, ut praefertur, absentem moneri legitime non posse, aut monitum intra tempus in eadem monitione praefixum suam voluntatem non significasse: quae quidem matrimonia, etiamsi postea innotuerit coniuges priores infideles suam voluntatem iuste impeditos declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore transacti secundi matrimonii conversos fuisse, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida et firma, prolemque inde suscipiendam legitimam fore decernimus. Non obstantibus *etc.*

# LITTERAE APOSTOLICAE

## MOTU PROPRIO DATAE

AD VENERABILES FRATRES
PATRIARCHAS ARCHIEPISCOPOS EPISCOPOS
CETEROSQUE LOCORUM HIERARCHAS
ECCLESIAE ORIENTALIS
PACEM ET COMMUNIONEM
CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES

# DE IUDICIIS

## PRO ECCLESIA ORIENTALI

ADNOTATIONIBUS FONTIUM AUCTAE
CURA
PONTIFICII CONSILII
CODICI IURIS CANONICI ORIENTALIS
REDIGENDO

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS
MCML

# LITTERAE APOSTOLICAE MOTU PROPRIO DATAE *

AD VENERABILES FRATRES PATRIARCHAS, ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS, CETEROSQUE LOCORUM HIERARCHAS ECCLESIAE ORIENTALIS, PACEM ET COMMUNIONEM CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES: DE IUDICIIS PRO ECCLESIA ORIENTALI.

## PIUS PP. XII

Sollicitudinem Nostram in bonum et profectum Ecclesiae Orientalis convertentes, de matrimonii disciplina apud christifideles eiusdem Ecclesiae servanda die XXII mensis Februarii anno MDCCCCXXXXIX Apostolicas Litteras promulgavimus, quarum exitus eventusque conceptae spei Nostrae haud impares esse gaudemus. Solatio enim haud mediocri Nobis fuit a Legatis Nostris in regionibus Orientalis Ecclesiae et a sacrorum Antistitibus, qui ibidem sunt, gratiarum actiones excipere itemque significationes, quae aperte obtestabantur inceptum Nostrum communi opinione perutile aestimari. Atqui ab iisdem, dum iteratis votis petebatur, ut quam primum integer legum Codex pro Orientali Ecclesia publicaretur, asseverabatur quoque rem prorsus urgere, ut saltem canones ad ecclesiastica tribunalia spectantes actutum promulgarentur: quodsi enim huiusmodi necessitati obviam non iretur, magnum incommodum et detrimentum christifidelium animis exoriturum esse.

Accedit quoque nonnullas leges processuales in Ecclesia Orientali vigentes, ad antiquorum temporum adiuncta accommodatas, mutatis condicionibus, factas fuisse ad exsequendum difficiles vel minus ad animarum salutem conducibiles. Non paucae vero omni carebant utilitate, et saepe impedimento erant ad iuris canonici studium, utpote quae vel easdem res crebro recinerent vel aliis, recentiore aetate latis, adversarentur.

Oportet etiam sacra Ecclesiae iura sarta tecta serventur in exercenda iudiciali potestate, quae ad ipsam divinitus data pertinent, itaque compescantur conamina, ibidem hic illic notabiliter prodeuntia, quae civilibus magistratibus huiusmodi iudicia arrogant.

Quibus incommodis et periculis ut afferamus medelam, utque tuendis vel redintegrandis iuribus consulamus in rite peragendis iudiciis, quibus humanae consortionis haud levi in re pax et bonum continentur, Nos attente et cogitate omnibus in Domino perpensis, motu proprio, certa scientia ac de Apostolicae plenitudine potestatis statuimus

* Ex *Actis Apostolicae Sedis*, an. 1950, n. 1.

et decrevimus de supra memoratis causis eos canones iam nunc publicare, qui a Consilio legum Codici pro Orientali Ecclesia conficiendo parati erant.

Canones autem, quos Nos Apostolica auctoritate comprobamus, hi sunt, qui sequuntur.

# DE IUDICIIS

## PARS I

### DE IUDICIIS IN GENERE

#### Can. 1

§ 1. Nomine iudicii ecclesiastici intelligitur controversiae in re de qua Ecclesia ius habet cognoscendi, coram tribunali ecclesiastico, legitima disceptatio et definitio.

§ 2. Obiectum iudicii sunt:

1° Personarum physicarum vel moralium iura persequenda aut vindicanda, vel facta iuridica, quae per iudicem declarari earundem personarum interest; et tunc iudicium est *contentiosum;*

2° delicta quod spectat ad poenam infligendam vel declarandam; et tunc iudicium est *criminale.*

§ 3. Delicta quae cadunt sub criminale iudicium sunt delicta quae in foro externo legitime probari possunt.

#### Can. 2

§ 1. Ecclesia iure proprio et exclusivo cognoscit:

1° De causis quae respiciunt res spirituales et spiritualibus adnexas;

2° De violatione legum ecclesiasticarum deque omnibus in quibus inest ratio peccati, quod attinet ad culpae definitionem et poenarum ecclesiasticarum irrogationem;

3° De omnibus causis sive contentiosis sive criminalibus quae respiciunt personas privilegio fori gaudentes.

§ 2. In causis in quibus tum Ecclesia tum civilis potestas aeque competentes sunt, quaeque dicuntur mixti fori, est locus praeventioni.

Can. 1 § 2. — D. 50, 16, 178. 2.

§ 3. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VIII, 10.

Can. 2. — S. Iulius, litt. *Legi litteras,* a. 341: « *Illud quoque* ». - S. Theodorus Studita, ep. II, 129 et 199.

§ 1. — S. Nicolaus I, litt. *Proposueramus quidem,* a. 865: « *Quibus omnibus* »; litt. *Quanto maiora,* a. 866: « *Nos autem* ». - Syn. Carthaginen., a. 419, can. 107.

§ 1, 3°. — Syn. Constantinopolitan. I, a. 381, can. 6; Leo XIII, ep. encycl. *Immortale Dei,* 1 nov. 1885. - Syn. Carthaginen., a. 419, can. 15.

Can. 3

Actor, qui causas mixti fori ad tribunal ecclesiasticum deductas ad forum saeculare iudicandas defert, congruis poenis puniri potest et privatur iure contra eandem personam de eadem re et de connexis causam agendi in foro ecclesiastico.

Can. 4

Tribunal Congregationis S. Officii suo more institutoque procedit sibique propriam consuetudinem retinet; et etiam inferiora tribunalia, in causis quae ad S. Officii tribunal spectant, normas ab eodem traditas sequantur oportet.

## CAPUT I

### De potestate ordinaria et delegata

Can. 5

§ 1. Qui iurisdictionis potestatem habet ordinariam, potest eam alteri ex toto vel ex parte delegare, nisi aliud expresse iure caveatur.

§ 2. Etiam potestas iurisdictionis ab Apostolica Sede delegata subdelegari potest sive ad actum, sive etiam habitualiter, nisi persona propter suas qualitates electa fuerit aut subdelegatio prohibita.

§ 3. Potestas delegata ab eo qui infra Romanum Pontificem habet ordinariam potestatem, si delegetur ad universitatem negotiorum, potest in singulis casibus subdelegari; si vero ad singula negotia, subdelegari potest tantummodo ex concessione expresse facta, sed articulum aliquem non iurisdictionalem, etiam sine expressa commissione, iudices delegati possunt subdelegare.

§ 4. Nulla subdelegata potestas potest iterum subdelegari, nisi id expresse concessum fuerit.

Can. 6

§ 1. Potestas iurisdictionis ordinaria et ad universitatem negotiorum delegata, late interpretanda est; quaelibet alia stricte; cui tamen delegata potestas est, ea quoque intelliguntur concessa, sine quibus eadem exerceri non posset.

§ 2. Ei, qui delegatum se asserit, incumbit onus probandae delegationis.

Can. 4. — Ordo servandus in S. Congregationibus, Tribunalibus, Officiis Romanae Curiae, 29 sept. 1908, Pars II, Normae peculiares, cap. VII, art. I, n. 6°.

Can. 5 § 1. — D. 2, 1, 5; 5, 1, 12; Basilic. 7, 3, 16.
§ 2. — Basilic. 7, 3, 31.
§ 3. — D. 1, 21, 1 pr. et 5.

Can. 6 § 1. — D. 2, 1, 2.

### Can. 7

§ 1. Potestas iurisdictionis potest in solos subditos directe exerceri, nisi expresse aliter statuatur.

§ 2. Iudicialis potestas tam ordinaria quam delegata exerceri nequit in proprium commodum aut extra territorium, salvo praescripto can. 152.

### Can. 8

§ 1. Delegatus qui, vel quod ad res vel quod ad personas attinet, mandati sui fines excedit, nihil agit.

§ 2. Fines tamen excessisse non intelligitur delegatus, qui alio modo ac deleganti placuerit, ea ad quae delegatus est, peragit, nisi modus ipse fuerit a delegante praescriptus tamquam condicio.

### Can. 9

§ 1. Si plures iurisdictionem delegatam obtinuerint ad idem negotium et dubitetur utrum potestas delegata fuerit singillatim an collegialiter exercenda, praesumitur facta collegialiter in re iudiciali; secus, singillatim.

§ 2. Pluribus singillatim delegatis, qui antea negotium occupavit, alios ab eodem excludit, nisi aut posthac impediatur aut nolit ulterius in negotio procedere.

§ 3. Pluribus collegialiter delegatis, omnes, ut actus valeant, in negotio expediendo simul procedere debent, nisi in mandato aliud cautum sit.

### Can. 10

Pluribus diverso tempore delegatis, ille negotium expedire debet cuius mandatum anterius est nec posteriore rescripto expresse revocatum fuit.

### Can. 11

§ 1. Potestas delegata exstinguitur: expleto mandato, elapso tempore aut exhausto numero casuum pro quo concessa fuit, cessante causa finali delegationis, revocatione delegantis delegato directe intimata aut renuntiatione delegati deleganti directe intimata et ab eodem acceptata; non autem resoluto iure delegantis, nisi aliud ex additis clausulis ap-

Can. 7. — Syn. Nicaen. I, a. 325, can. 6; Syn. Constantinopolitan. I, a. 381, can. 2; Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 23. – Syn. Antiochen., a. 341, can. 22.

§ 1. — Syn. Sardicen., a. 343, can. 3. – Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. I, 5; cap. IV, 6; pars III, cap. IV, 24. – D. 1, 18, 3.

§ 2. — D. 1, 18, 3; 2, 1, 10 et 20; C. 3, 5.

Can. 8. — S. Leo M., litt. *Quanta fraternitate*, a. 446: « *Multum stupeo* ».

§ 1. — C. 2, 12 (13), 10; 7, 48, 1 et 2.

Can. 11 § 1. — D. 2, 1, 6; 5, 1, 58.

pareat aut rescriptum contineat potestatem alicui factam concedendi gratiam peculiaribus personis in eodem expressis, et res integra sit.

§ 2. Pluribus collegialiter delegatis, si unus deficiat, aliorum quoque delegata potestas exspirat, nisi aliud ex tenore delegationis constet.

Can. 12

§ 1. Nisi aliter iure caveatur, potestas iurisdictionis sive ordinaria sive delegata suspenditur legitima appellatione interposita, excepto casu quo forte appellatio sit tantum cum effectu devolutivo.

§ 2. Haec potestas non suspenditur interposito recursu, nisi aliud ius expresse caveat.

Can. 13

In errore communi aut in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti, iurisdictionem supplet Ecclesia.

## CAPUT II

### De foro competenti

Can. 14

Prima Sedes a nemine iudicatur.

Can. 15

Ipsius Romani Pontificis dumtaxat ius est iudicandi :

1° Eos qui supremum actu tenent populorum principatum horumque coniuges, filios ac filias eosve quibus ius est proxime succedendi in principatum ;

2° S. R. E. Cardinales et Patriarchas;

3° Legatos Sedis Apostolicae, et in criminalibus Episcopos, etiam titulares, firmo praescripto can. 17.

Can. 12. — Pius XII, const. *Vacantis Apostolicae Sedis,* 8 dec. 1945.

*De foro competenti.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. IV, art. III, *Determinatio tribunalis competentis;* Syn. Armen., a. 1911, tit. XI, cap. II, *De foro competenti.*

Can. 14. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 21; Syn. Vatican., sess. IV, c. III, *De vi et ratione primatus Romani Pontificis;* S. Zosimus, litt. *Quamvis Patrum,* 21 mart. 418; S. Bonifacius I, litt. *Retro maioribus,* 11 mart. 422, c. 2; S. Gelasius, litt. *Ego quoque,* a. 493 : « *Nobis opponunt* »; S. Nicolaus I, litt. *Omnium nos,* a. 867 : « *Videte ergo* »; S. Leo IX, litt. *In terra pax,* a. 1053 : « *... per tutorem* »; Bonifacius VIII, bulla *Unam sanctam,* 18 nov. 1302; Leo XIII, ep. encycl. *Satis cognitum,* 29 iun. 1896, § 30.

Can. 15, 1°. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 16.

2°. — Benedictus XIV, litt. *Non possumus,* 20 iul. 1746. - Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. VI, 10.

3°. — Syn. Constantinopolitan. I, a. 381, can. 6; Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 9, 17; Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 26; S. Nicolaus I, litt. *Quanto maiora,* a. 866 : « *Porro si dicitis* ». - Canones Apostolorum, 74; Syn. Antiochen., a. 341, can. 14, 15; Syn. Sardicen., a. 343, can. 3 et 11; Syn. Constantinopolitan., a. 394; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 12, 122, 124, 125. - Syn. Armen., a. 1911, 194.

Can. 16

§ 1. Firmo praescripto can. 15, coram tribunalibus Sedis Apostolicae conveniri debent:

1° Episcopi residentiales in contentiosis, et, Syncellis exceptis, ceteri locorum Hierarchae sive in contentiosis sive in criminalibus, dummodo Patriarchae vel Archiepiscopo non subiiciantur aut, si subiiciantur, domicilium vel quasi-domicilium extra patriarchatus vel archiepiscopatus habeant;

2° Personae ecclesiasticae, sive physicae sive morales, quae Superiorem infra Romanum Pontificem non habent.

§ 2. Alias causas quas Romanus Pontifex ad suum advocaverit iudicium, videt iudex quem ipse Romanus Pontifex designaverit.

Can. 17

§ 1. 1° Patriarchae cum Synodo permanenti competit iudicare Episcoporum sibi subiectorum, qui domicilium vel quasi-domicilium in patriarchatu habent, causas criminales minores, quae nempe poenam privationis officii aut depositionis minoris seu depositionis simplicis vel maioris seu degradationis non secumferant;

2° In causis vero maioribus, Patriarcha cum Synodo permanenti processum instruere debet Romano Pontifici, ferendae sententiae causa, transmittendum. Patriarcha, insuper, ad scandalum vitandum, remedia opportuna interim adhibere potest.

§ 2. Archiepiscopo cum Synodo permanenti, quod attinet ad causas criminales minores Episcoporum sibi subiectorum, qui in archiepiscopatu domicilium vel quasi-domicilium habent, competit processum instruere; sententia autem ferri non potest nisi praevia Romani Pontificis speciali delegatione.

Can. 16 § 1, 1° — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 9, 17. — Syn. Sardicen., a. 343, can. 3.

Can. 17. — Syn. Constantinopolitan. I, a. 381, can. 6; Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 9, 17; Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 17, 24, 26, 27. S. Iulius, litt. *Legi* [illegible] a. 341; S. Leo M., litt. *Quanta fraternitati*, a. 446: « *De conciliis* »; S. Nicolaus I, litt. *Quanto maiores*, a. 865: « *Nos autem* ». — Canones Apostolorum, 74; Syn. Antiochen., a. 341, can. 3, 12-15, 17, 20, 22, 25; Syn. Sardicen., a. 343, can. 3 et 11; Syn. Constantinopolitan., a. 394; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 12, 22, 121, 122, 124, 125; S. Cyrillus Alexandrin., can. 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, n. 1; cap. VI, 2, 14; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VII, art. III, 6, 12.

§ 1. — Iohannes VIII, litt. *[illegible]*, a. 878: « *Porro et Ariens* »; Pius VI, litt. *Maximum nobis*, 25 sept. 1784, n. 3 ad 2. — S. C. de Prop. Fide (C. G.), 17 febr. 1772, n. 4; (C. G.), 8 iul. 1774, n. 3; 8 iul. 1774, [illegible]; 22 mart. 1777, (C. G.), 15 sept. 1777, n. 1.

§ 1, 1° — S. C. de Prop. Fide, decr. 29 iul. 1760, ad VIII; instr. 9 aug. 1760; (C. G.), 15 sept. 1777. — Syn. Armen., a. 1911, 194.

Can. 18

§ 1. Patriarchae cum Synodo permanenti est iudicare:

1° Causas contentiosas Episcoporum, etiam titularium, gravioris momenti, et, si agatur de re pecuniaria, illas in quibus agitur de summa vel re cuius pretium excedat triginta milia francorum aureorum;

2° Eparchiarum contentiosas causas;

3° Causas de iuribus aut bonis temporalibus Episcopi aut mensae seu domus vel curiae eparchialis.

§ 2. Causae gravioris momenti, de quibus in § 1, definiri et, quoad fieri potest, recenseri debent in Synodo patriarchali.

§ 3. Patriarchae competit iudicare ceteras contentiosas causas Episcoporum, etiam titularium, firmo can. 46, § 1, n. 1.

Can. 19

Tribunali ordinario sedis patriarchalis de quo in can. 85 competit iudicare:

1° Hierarchas locorum, Syncellis exceptis, Patriarchae Syncellos atque delegatos qui non sint Episcopi;

2° Personas physicas vel morales Patriarchae immediate subiectas, firmo praescripto can. 51, § 1;

3° Religiones iuris pontificii exemptione pontificia fruentes, firmo praescripto can. 51, § 1;

4° Causas contentiosas vel criminales Superioris in religione iuris pontificii exemptione pontificia fruente, qui in eadem religione Superiorem iudiciali potestate praeditum non habeat;

5° Causas ex iuris praescripto tribunali patriarchali reservatas.

Can. 20

§ 1. Quae can. 18 de competentia Patriarchae, cum vel sine Synodo permanenti, praescripta sunt, intelligi debent etiam de Archiepiscopo et Synodo permanenti archiepiscopatus.

§ 2. Tribunali vero ordinario Sedis archiepiscopalis competit iudicare Hierarchas locorum, Syncellis exceptis, qui Episcopi non sint.

§ 3. Archiepiscopalis dignitas coniuncta est cum sede metropolitana extra patriarchatus sita, a Romano Pontifice aut a Synodo Oecumenica determinata vel agnita.

Can. 18. — Syn. Antiochen., a. 341, can. 20. – Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VII, art. III, 6, 12.

§ 1. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 121.

§ 1, 1°. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 9, 17.

§ 3. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 9, 17.

Can. 19, 2°. — Syn. Trullan., a. 691, can. 25.

Can. 20 § 3. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 17.

Can. 21

In causis de quibus in can. 14-20 §§ 1, 2, inferiorum iudicum incompetentia est *absoluta*.

Can. 22

§ 1. Nemo in prima instantia conveniri potest, nisi coram iudice ecclesiastico qui competens sit ob unum ex titulis qui in can. 23-31 determinantur.

§ 2. Incompetentia iudicis cui nullus ex his titulis suffragatur, dicitur *relativa*.

§ 3. Actor sequitur forum rei; quod si reus multiplex forum habeat, optio fori actori conceditur.

Can. 23

Forum necessarium habent:

1° Actiones de spolio, coram Hierarcha loci rei sitae;

2° Causae respicientes beneficium, quamvis non residentiale, coram Hierarcha loci beneficii;

3° Causae quae versantur circa administrationem, coram Hierarcha loci ubi administratio gesta est;

4° Causae quae respiciunt hereditates aut legata pia, coram Hierarcha loci ultimi domicilii illius de cuius hereditate aut legato pio agitur, nisi res sit de mera exsecutione legati, quae videnda est secundum ordinarias competentiae normas.

Can. 24

Ratione domicilii vel quasi-domicilii quilibet conveniri potest coram Hierarcha loci.

Can. 25

§ 1. Qui peregrinus est in Urbe, licet per breve tempus, potest in ipsa tamquam in proprio domicilio citari; sed ius habet revocandi domum, id est petendi ut ad proprium Hierarcham remittatur.

§ 2. Qui in Urbe ab anno commoratur, ius habet declinandi forum Hierarchae et instandi ut coram Urbis tribunalibus citetur.

Can. 22 § 1. — C. 7, 48, 4.
§ 2. — D. 2, 1, 15; 5, 1, 1 et 2; C. 3, 13, 3; 7, 48, 1.
§ 3. — C. 3, 13, 5; 3, 22, 3; Basilic. 7, 5, 82.

Can. 23. — Nov. 69, praef. 1 et 2.
1°. — C. 3, 16.
3°. — C. 3, 21, 1; D. 5, 1, 19. 1.
4°. — D. 5, 1, 38; C. 3, 17 et 20.

Can. 24. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. V, 12. - D. 5, 1, 65; 42, 5, 1 et 2; C. 3, 13, 2; 12, 1, 13.

Can. 25. — D. 5, 1, 2. 3.

Can. 26

§ 1. Vagus et ille cuius domicilium et quasi-domicilium ignota sunt, forum habent in loco ubi actu commorantur; religiosus in loco domus suae.

§ 2. Is, cuius neque domicilium aut quasi-domicilium neque locus commorationis nota sint, conveniri potest coram Hierarcha loci in quo actor habet domicilium aut quasi-domicilium, vel, si hic sit vagus, commorationem.

Can. 27

Ratione rei sitae pars conveniri potest coram Hierarcha loci ubi res litigiosa sita est, quoties actio in rem directa est.

Can. 28

§ 1. Ratione contractus pars conveniri potest coram Hierarcha loci in quo contractus initus est vel adimpleri debet, nisi pars e loco discesserit, salvo praescripto § 2.

§ 2. In actu autem contractus permittitur contrahentibus, obligationis declarandae, urgendae vel implendae gratia, locum eligere, in quo etiam absentes citari et conveniri possint.

Can. 29

Ratione delicti reus forum sortitur in loco patrati delicti.

Can. 30

Ratione connexionis seu continentiae ab uno eodemque iudice cognoscendae sunt causae inter se connexae, nisi legis praescriptum obstet.

Can. 31

Ratione praeventionis, cum duo vel plures iudices aeque competentes sunt, ei ius est causam cognoscendi qui prius citatione reum legitime convenit.

Can. 27. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 122. - Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. V, 12. - C. 3, 19, 2 pr., 3; 3, 20, 1.

Can. 28. — D. 5, 1, 19. 2. 3. 4; 5, 1, 49; C. 3, 13, 2; Basilic. 7, 3. 38.
§ 1. — D. 5, 1, 2. 4; 5, 1, 45; 42, 5, 1 et 3; Basilic. 9, 7, 1 et 3.
§ 2. — C. 3, 18.

Can. 29. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. V, 12. - D. 1, 18, 3; 5. 4, 43; 48, 3, 7; C. 3, 15, 1; 9, 9, 15.

Can. 30. — C. 3, 1, 10; 3, 1, 12, 2; 3, 8, 3 et 4.

Can. 31. — D. 5, 1, 7; C. 2, 2, 4.

## CAPUT III

### De variis tribunalium gradibus et speciebus

Can. 32

§ 1. Ob primatum Romani Pontificis integrum est cuilibet fideli in toto orbe catholico causam suam sive contentiosam sive criminalem, in quovis iudicii gradu et in quovis litis statu, cognoscendam ad Sedem Apostolicam deferre vel apud eandem introducere.

§ 2. Provocatio tamen ad Sedem Apostolicam interposita non suspendit, excluso casu appellationis, exercitium iurisdictionis in iudice qui causam iam cognoscere coepit; quique idcirco poterit iudicium prosequi usque ad definitivam sententiam, nisi constiterit Sedem Apostolicam causam ad se advocasse.

Can. 33

Exceptis causis Sedi Apostolicae reservatis aut ad eandem advocatis, illisque de quibus in can. 17-20 §§ 1, 2, ceterae omnes cognoscuntur a diversis tribunalibus, de quibus in can. 37 seqq.

Can. 34

Quodlibet tribunal quod attinet ad partium et testium examen aut citationem, documentorum vel rei controversae inspectionem, decretorum intimationem aliaque huiusmodi, ius habet in auxilium vocandi aliud tribunal, quod normas pro singulis actibus iure praescriptas servare debet.

Can. 35

Qui causam vidit vel in eadem causa operam praestitit in uno iudicii gradu, nequit in alio eandem causam iudicare aut partem assessoris agere.

Can. 36

§ 1. Contra Hierarcharum decreta, actus, dispositiones, quae ad regimen seu administrationem eparchiae spectant, non datur appellatio, ne ratione quidem refectionis damnorum, sed tantum recursus.

§ 2. De recursu, de quo in § 1, qui fiat ad Sedem Apostolicam, vident exclusive Sacrae Congregationes.

Can. 32. — S. Bonifacius I, litt. *Institutio universalis*, a. 422; S. Gelasius, litt. *Ego quoque*, a. 493: « *Nobis opponunt* ». - Syn. Sardicen., a. 343, can. 3.

§ 1. — Professio fidei (in Syn. Lugdunen. II), a Michaele Palaeologo Gregorio X oblata, a. 1274; Syn. Vatican., sess. IV, c. III, *De vi et ratione primatus Romani Pontificis*; S. Gelasius, litt. *Valde mirati sumus*, a. 496: « *Non reticemus* »; S. Nicolaus I, litt. *Proposueramus quidem*, a. 865: « *Quoniam cum* »; Iohannes XXII, ep. *Salvator noster*, 29 apr. 1319.

§ 2. — S. Zosimus, litt. *Quamvis Patrum*, a. 418.

Can. 34. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 15.

## Articulus I

### *De tribunali ordinario primae instantiae*

### 1 - De iudice

#### Can. 37*[1]

§ 1. In unaquaque eparchia et pro omnibus causis a iure expresse non exceptis, iudex primae instantiae est loci Hierarcha, qui iudiciariam potestatem exercere potest etiam per alios in tribunali unius iudicis vel plurium secundum canones qui sequuntur.

§ 2. Si vero agatur de iuribus aut bonis temporalibus Episcopi aut mensae seu domus vel curiae eparchialis extra patriarchatus et archiepiscopatus, controversia dirimenda deferatur ad tribunal appellationis.

#### Can. 38

§ 1. 1° Erectio tribunalis, quod pro pluribus eparchiis sit seu regionalis, reservatur Sedi Apostolicae aut Episcopis in Synodo congregatis cum approbatione Sedis Apostolicae;

2° Hierarchae eparchiarum pro quibus tribunal regionale erectum est nequeunt tribunal collegiale sua in eparchia valide erigere.

§ 2. Nominatio iudicum, promotoris iustitiae et defensoris vinculi in tribunali regionali spectat ad Patriarcham vel Archiepiscopum de consensu Synodi permanentis, aut, extra patriarchatus et archiepiscopatus, ad Metropolitam de consensu duorum, ordine praecedentiae, priorum provinciae Episcoporum; ceterorum administrorum nominatio spectat, iuxta casus, ad unum Patriarcham, vel Archiepiscopum vel Metropolitam.

#### Can. 39

§ 1. Locorum Hierarchae iurisdictionem in eodem territorio intra patriarchatus obtinentes convenire inter se possunt de constituendo tribunali unico quod causas sive contentiosas sive criminales fidelium cuiusvis ritus alicui ex iisdem locorum Hierarchis subiectorum, cognoscat.*[2]

§ 2. Nominatio administrorum huius tribunalis et tempus ad quod iidem in officio perdurent ab iisdem locorum Hierarchis fieri seu determinari debet.

*[1] as in c. 1572 of Latin Code.

*De tribunali ordinario primae instantiae.* — Syn. Armen., a. 1911, tit. XI, cap. I, *De Tribunalis Constitutione;* Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. II, *Tribunalis constitutio;* Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. X, cap. I; a. 1882, tit. V, cap. I, *De causis et iudiciis ecclesiasticis in genere.*

*[2] i.e. Ordinaries of various rites in same place. No similar enactment in Latin Code.

Can. 40

§ 1. Quilibet loci Hierarcha potest vicarium iudicialem constituere cum potestate ordinaria iudicandi, a Syncello distinctum, nisi parvitas eparchiae aut paucitas negotiorum vel alia gravis causa suadeat ut hoc officium ipsi Syncello committatur.

§ 2. Vicarius iudicialis unum constituit tribunal cum Hierarcha loci: sed nequit iudicare causas quas Hierarcha sibi reservat.

§ 3. Vicario iudiciali dari possunt adiutores, quibus nomen est vices gerentium vicarii.

§ 4. Tum vicarius iudicialis tum eiusmet vices gerentes esse debent sacerdotes integrae famae, in iure saltem canonico doctores vel ceteroquin periti, annos nati non minus triginta, prudentia et iustitiae zelo probati.

§ 5. Sunt amovibiles ad nutum Hierarchae loci; vacante sede, a munere non cessant, nec ab Administratore eparchiae vacantis amoveri possunt; adveniente autem novo loci Hierarcha, indigent confirmatione.

§ 6. Qui Syncellus est idemque vicarius iudicialis, sede vacante cessat quidem a Syncelli, non autem a vicarii munere.

§ 7. Si vicarius iudicialis designetur in Administratorem eparchiae vacantis, ipse novum nominare potest vicarium.

Can. 41

§ 1. In qualibet eparchia, nonnulli presbyteri integrae famae et in iure canonico periti, etsi alius eparchiae, nominentur ut in litibus iudicandis partem habeant; quibus nomen est iudicum eparchialium.

§ 2. 1° Iudices eparchiales in Conventu seu Synodo eparchiali constituantur, propositi ab Episcopo, a Conventu approbati, salvo iure particulari disponente ut eorum officium a sodalibus Consistorii episcopalis impleatur;

2° Ad officium iudicis eparchialis designari potest presbyter etiam alius eparchiae, de consensu tamen sui Hierarchae.

§ 3. Tot eligantur quot Episcopus prudenti suo iudicio necessarios iudicaverit, non tamen infra quatuor.

Can. 42

§ 1. Iudicibus eparchialibus medio tempore inter unum et alium Conventum eparchialem demortuis vel alia ratione ab officio cessantibus, alios Episcopus substituat auditis consultoribus eparchialibus.

§ 2. Haec norma servetur etiam in iudicibus eparchialibus constituendis quoties Conventus eparchialis non habeatur.

Can. 40. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. V, 1; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. II, cap. VI; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. VII.

§ 1. — Syn. Armen., a. 1911, 296.

Can. 43

§ 1. Iudices eparchiales, sive in Conventu eparchiali sive extra Conventum constituti, post decem annos a suscepto officio vel etiam prius adveniente novo eparchiali Conventu eodem cadunt; possunt tamen negotium iam coeptum ad exitum perducere et, servatis de iure servandis, denuo constitui.

§ 2. Qui loco iudicum eparchialium deficientium constituantur, in officio persistunt dumtaxat quousque perstitissent ii quibus substituti fuerunt.

Can. 44

Iudices eparchiales removeri ab Episcopo possunt gravi de causa et auditis, nisi contrarium opportunum ipse duxerit, eparchialibus consultoribus.

Can. 45

Unicus iudex in quolibet iudicio duos assessores consulentes sibi adsciscere potest; quos tamen ex iudicibus eparchialibus deligere debet.

Can. 46*

§ 1. Reprobata contraria consuetudine, tribunali collegiali trium iudicum reservantur:

1° Causae contentiosae: *a*) de vinculo sacrae ordinationis et oneribus eidem adnexis; *b*) de vinculo matrimonii, firmo can. 498; *c*)*' de separatione coniugum; *d*)*2 de statu personarum, de natalibus, legitimatione prolis, de iuribus et praecipue de dote vel de alimentis a validitate matrimonii dependentibus; *e*) de iuribus aut bonis temporalibus cathedralis ecclesiae; *f*) de iure fundationis seu patronatus ad personam moralem spectante; *g*) de re patrimoniali cuius pretium excedit summam decem milium francorum aureorum;

2° Causae criminales: *a*) de privatione beneficii inamovibilis; *b*) de delictis quae depositionis minoris seu depositionis simplicis, privationis perpetuae habitus ecclesiastici, vel depositionis maioris seu degradationis poenam important; *c*) de irroganda vel declaranda excommunicatione.

§ 2. Loci Hierarcha, incluso Syncello si habuerit mandatum speciale, certam causam, difficiliorem vel implicatiorem, videndam, ad normam iuris, ab unico iudice, committere potest iudicio trium iudicum.

Can. 45. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. II, sect. III, cap. II, *Capitulares qua Referentes Consistorii et Tribunalium*; tit. V, cap. I, § 5. - D. 1, 22, 1; Nov. 60, 2, 1.

Can. 46. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 32, VII.
§ 1. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 12, 14, 23, 110.
§ 1, 2°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 32.

* (c. 1576 in Latin Code)
*' no similar law in Latin Code.
*2 " " " " " ".

§ 3. Duos iudices qui una cum praeside tribunal collegiale constituunt, inter iudices eparchiales Hierarcha designet ex ordine per gyrum seu *turnum*, nisi pro sua prudentia aliter opportunum existimaverit.

Can. 47

Hierarcha loci, utraque parte petente, concedere poterit ut aliae quoque causae tribunalis collegialis iudicio subiiciantur.

Can. 48

§ 1. Tribunal collegiale collegialiter procedere debet, et ad maiorem suffragiorum numerum sententias ferre.

§ 2. Eidem praeest vicarius iudicialis vel eius vices gerens.

Can. 49

§ 1. Tribunalis collegialis praeses, nisi ipse velit id officium gerere, debet unum de iudicibus tribunalis collegialis ponentem designare.

§ 2. Idem praeses potest ponenti alium ex iuxta causa substituere.

Can. 50

§ 1. Ponens processum dirigit et decernit quae pro iustitiae administratione in causa quae agitur necessaria sunt.

§ 2. Ponens in conventu iudicum de causa refert et sententiam in scriptis redigit.

Can. 51

§ 1. Si controversia sit inter religiosos eiusdem monasterii sui iuris, iudex primae instantiae est Superior eiusdem monasterii; si inter monasteria eiusdem confoederationis, est praeses eiusdem confoederationis; si inter monasteria stauropegiaca non confoederata, est ille quem Patriarcha designaverit.

§ 2. 1° Si controversia sit inter domus vel religiosos eiusdem exempti clericalis Ordinis vel Congregationis, iudex primae instantiae, nisi aliud in statutis caveatur, est Superior provincialis;

2° Salvo diverso statutorum praescripto, si res contentiosa agatur inter duas provincias, in prima instantia iudicabit supremus religionis Moderator, qui potest causam aliis committere.

§ 3. Firmo can. 16 § 1, n. 2 et can. 19 nn. 2-4, si controversia enascatur inter religiosas personas physicas vel morales diversae religionis, aut etiam inter eiusdem non exemptae Congregationis personas physicas vel morales vel inter eiusdem mulierum monasterii vel Ordinis personas physicas vel morales, aut inter religiosum et clericum saecularem vel laicum, iudex primae instantiae est Hierarcha loci.

Can. 48. — D. 42, 1, 36, 37, 39.

### 2 - De auditoribus

Can. 52

§ 1. Potest Hierarcha unum aut plures auditores, seu actorum instructores, sive stabiliter sive pro certa aliqua causa constituere.

§ 2. Iudex auditorem eligere potest tantummodo pro causa quam cognoscit, nisi Hierarcha iam providerit.

Can. 53

Auditores pro tribunali eparchiali, quantum fieri potest, deligantur ex iudicibus eparchialibus; pro tribunali vero religiosorum deligendi semper sunt ex professis eiusdem religionis ad normam statutorum.

Can. 54

Eorum est testes citare et audire, aliaque acta iudicialia instruere secundum tenorem mandati, non autem sententiam definitivam ferre.

Can. 55

Auditor quovis litis momento ab officio removeri potest ab eo qui eundem elegit, iusta tamen de causa, et citra partium praeiudicium.

### 3 - De notario, promotore iustitiae, vinculi defensore

Can. 56

§ 1. Cuilibet processui interesse oportet notarium, qui actuarii officio fungatur; adeo ut nulla habeantur acta, si non fuerint ab eo subscripta.

§ 2. Quare iudex, antequam causam cognoscere incipiat, actuarium assumat unum e notariis legitime constitutis, nisi ipse Hierarcha aliquem ad eam causam iam designaverit.

Can. 57

Constituatur in eparchia *promotor iustitiae* ad causas tum criminales tum contentiosas in quibus bonum publicum in discrimen vocari potest.

*De auditoribus.* — Syn. Armen., a. 1911, 326.

Can. 52. — Nov. 60, 2. pr.; 82, 2.

Can. 56. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. V, 2.

Can. 57. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. II, n. 7.

Can. 58

§ 1. In causis criminalibus promotor iustitiae gerit partes accusatoris, eo tendens ut delinquentes iuste puniantur.

§ 2. Licet vero eius sit accusare et sustinere ex officio accusationem, id tamen praestare non debet, si censeat accusationem prorsus fundamento destitui.

Can. 59

§ 1. In causis contentiosis Hierarchae est ferre iudicium de eo utrum bonum publicum in discrimen vocari possit necne, nisi interventus promotoris iustitiae ex natura rei evidenter necessarius dicendus sit, ut in causis impedimenti ad matrimonium contrahendum, separationis inter coniuges, piae fundationis quod attinet ad eius exsistentiam, iuris fundationis seu iurispatronatus propter libertatem Ecclesiae tuendam, etc.

§ 2. Si in praecedentibus instantiis intervenerit promotor iustitiae, huius interventus praesumitur necessarius.

Can. 60

§ 1. Promotor iustitiae in causis contentiosis bonum publicum tuetur. Itaque, quoad fieri potest, salva rei veritate, defendit e re nata iura matrimonii, piarum fundationum, Ecclesiae.

§ 2. Si causa plura capita complectatur, quorum quaedam dumtaxat ad bonum publicum spectant, de iis tantum promotor iustitiae curabit.

Can. 61

In causis contentiosis, ad tuendum bonum publicum, praeter promotorem iustitiae, admitti possunt ab Hierarcha, eodem promotore audito, aliae personae praesertim morales.

Can. 62

Ad causas in quibus agitur de vinculo sacrae ordinationis aut matrimonii, constituatur in eparchia *defensor vinculi*.

Can. 63

§ 1. In causis in quibus promotoris iustitiae aut defensoris vinculi praesentia requiritur, iis non citatis, acta irrita sunt, nisi ipsi, etsi non citati, revera interfuerint.

Can. 63 § 1. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. II, n. 10.

§ 2. Si legitime citati aliquibus actibus non interfuerint, acta quidem valent, verum postea eorum examini subiicienda omnino sunt ut ea omnia sive voce sive scriptis possint animadvertere et proponere quae necessaria aut opportuna iudicaverint.

Can. 64

Nisi aliud expresse caveatur:

1° Quoties lex praecipit ut iudex partes earumve alteram audiat, etiam promotor iustitiae et vinculi defensor, si iudicio intersint, audiendi sunt;

2° Quoties instantia partis requiritur ut iudex quid decernere possit, instantia promotoris iustitiae vel vinculi defensoris, qui iudicio intersint, eamdem vim habet.

Can. 65

§ 1. Eadem persona officium promotoris iustitiae et defensoris vinculi gerere potest, nisi obstet multiplicitas negotiorum et causarum.

§ 2. Promotor et defensor constitui possunt tum ad universitatem causarum tum ad singulas causas.

Can. 66

§ 1. Hierarchae est promotorem iustitiae et vinculi defensorem nominare, qui sint presbyteri integrae famae, in iure canonico doctores vel ceteroquin periti, ac prudentia et iustitiae zelo probati.

§ 2. In tribunali religiosorum promotor iustitiae sit praeterea eiusdem religionis professus.

Can. 67

§ 1. Promotor iustitiae et vinculi defensor constituti ad universitatem causarum a munere non cessant, sede episcopali vacante, nec ab Administratore eparchiae vacantis possunt removeri; adveniente autem novo Hierarcha, indigent confirmatione.

§ 2. Iusta tamen de causa, Hierarcha loci eos removere potest.

## 4 - De cursoribus et apparitoribus

Can. 68

§ 1. Ad acta iudicialia intimanda, nisi alius sit probatus tribunalis mos, constituantur cursores sive ad omnes causas sive ad certam causam; item apparitores ad sententias ac decreta iudicis, eo committente, exsecutioni mandanda.

§ 2. Eadem persona utroque officio fungi potest.

Can. 63 § 2. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. II, n. 10, 11.

Can. 69

§ 1. Cursores et apparitores sint laici, nisi prudentia in aliqua causa suadeat ut ecclesiastici ad id munus assumantur.

§ 2. 1° Cursores et apparitores sint integrae famae et omni exceptione maiores;

2° Iidem ab Episcopo nominantur; removeri autem aut suspendi possunt, praeter quod ab Episcopo, ab eius successore aut Superiore, non autem ab Administratore eparchiae vacantis, nisi de consensu consultorum eparchialium.

Can. 70

Acta quae hi conficiunt, publicam fidem faciunt.

Can. 71

Iudices et ministri de quibus in can. 38 seqq., assumi possunt ex personis diversi quoque ritus.

ARTICULUS II

*De tribunali ordinario secundae et tertiae instantiae*

Can. 72

§ 1. 1° A tribunali, sive collegiali sive non collegiali, Episcopi comprovincialis appellari debet ad Metropolitam;

2° A tribunali eparchiae Patriarchae vel Archiepiscopi propriae et a tribunali locorum patriarchatus vel archiepiscopatus ubi eparchiae erectae non sunt appellari debet ad Patriarcham vel Archiepiscopum, firmo can. 73, § 2;

3° A tribunali Metropolitae Patriarchae vel Archiepiscopo subiecti fieri debet appellatio ad Patriarcham vel Archiepiscopum;

4° A causis in prima instantia pertractatis coram Metropolita aliove Hierarcha loci qui Superiorem infra Romanum Pontificem non habet,

*De tribunali ordinario secundae...* — Syn. Antiochen., a. 341, can. 12. - Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. II, 3; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. III, *De appellationibus.*

Can. 72 § 1. — Syn. Nicaen. I, a. 325, can. 5. - Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 32 et 32, III.

§ 1, 1°. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 9; Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 26. - Syn. Antiochen., a. 341, can. 6; Syn. Sardicen., a. 343, can. 11; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 11, 31. - Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. II, cap. III, 4; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VII, art. III, 6, 13.

§ 1, 2°. — Syn. prov. Alba-ulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. II, cap. III, 4.

§ 1, 3°. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. I, art. III, IV, 8; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. VI, 2, 5 et 10; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. II, cap. III, 4; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VII, art. III, 6, 13.

§ 1, 4°. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 26.

fieri debet appellatio ad tribunal ab ipso stabili modo cum approbatione Sedis Apostolicae electum;

5° A tribunali regionali, nisi aliud expresse statutum sit, appellatio fieri debet, iuxta casus, ad Patriarcham, ad Archiepiscopum vel ad Metropolitam;

6° A tribunali unico plurium rituum, de quo in can. 39 appellatio fieri debet ad tribunal designatum a Patriarchis partium diversi ritus in causa.

§ 2. Inter monasteria vel monachos, tribunal secundae instantiae:

1° Pro causis coram Superiore monasterii sui iuris non confoederati actis, est penes loci Hierarcham, si agatur de monasterio iuris eparchialis vel pontificii exemptione pontificia non fruente; penes Patriarcham, si de monasterio stauropegiaco vel de monasterio exemptione pontificia fruente;

2° Pro causis coram Superiore monasterii sui iuris confoederati actis, est penes praesidem ipsius confoederationis monasticae;

3° Pro causis coram praeside confoederationis monasticae actis, est tribunal eparchiale si confoederatio non sit exempta; secus, est tribunal patriarchale de quo in can. 19.

§ 3. Inter domus vel sodales eiusdem exempti Ordinis vel Congregationis, tribunal secundae instantiae pro omnibus causis actis coram Superiore provinciali, est penes supremum Moderatorem religionis.

§ 4. Pro causis vero de quibus in can. 51, § 3, servetur praescriptum huius canonis § 1.

Can. 73

§ 1. A tribunali Patriarchae vel Archiepiscopi iudicante in prima vel secunda instantia appellatio fieri potest ad Sedem Apostolicam vel ad alios iudices a Patriarcha vel Archiepiscopo nominatos, firma § 2.

§ 2. Quoties ipse Patriarcha vel Archiepiscopus partes iudicis per se egit, appellatio interponi debet ad Sedem Apostolicam.

Can. 74

Appellatio a sententiis de quibus in can. 17, § 1, n. 1, et § 2, et in can. 18, §§ 1, 3, fieri debet ad sedem Apostolicam.

Can. 75

Tribunal appellationis eodem modo quo tribunal primae instantiae constitui debet; et eaedem regulae, accommodatae ad rem, in causae discussione servandae sunt.

Can. 72 § 1, 5°. — Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VII, art. III, 6, 13.

Can. 74. — Syn. Constantinopolitan. I, a. 381, can. 6; Clemens XI, litt. *Quod pastoralis*, 29 ian. 1721. - Syn. Sardicen., a. 343, can. 3. - Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 33, 1.

Can. 75. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VIII, 22.

Can. 76

Si collegialiter causa in prima instantia cognita fuit, etiam in gradu appellationis collegialiter nec a minore iudicum numero definiri debet; si autem ab unico iudice, etiam in gradu appellationis ab unico iudice definienda est.

## Articulus III

## *De ordinariis Apostolicae Sedis tribunalibus*

Can. 77

Romanus Pontifex pro toto orbe catholico ad normam can. 32 iudex est supremus, qui vel ipse per se ius dicit, vel per tribunalia ab ipso constituta, vel per iudices a se delegatos.

### 1 - De Sacra Romana Rota

Can. 78

§ 1. Tribunal ordinarium a Romano Pontifice constitutum pro appellationibus recipiendis est Sacra Rota Romana, quae est tribunal collegiale constans certo Auditorum numero cui praesidet Decanus, qui primus est inter pares.

§ 2. Ii sacerdotes esse debent laurea doctorali in utroque saltem iure praediti.

§ 3. Auditorum electio Romano Pontifici reservatur.

§ 4. Sacra Rota ius dicit aut per singula collegia trium Auditorum ex ordine seu per singulos *turnos,* aut videntibus omnibus, nisi aliter pro aliqua causa Summus Pontifex constituat.

Can. 79

§ 1. Firma § 2, Sacra Rota iudicat:

1° In secunda instantia causas quae a quorumvis Hierarcharum tribunalibus in primo gradu diiudicatae fuerint et ad Sedem Apostolicam per appellationem legitimam deferantur;

2° In ultima instantia causas ab ipsa Sacra Rota et ab aliis quibusvis tribunalibus in secunda vel ulteriori instantia iam cognitas, quae in rem iudicatam non transierint.

§ 2. Causas quae ad fideles rituum orientalium spectant et per appellationes ad Sedem Apostolicam deferuntur, Sacra Rota iudicat in

Can. 77. — S. Leo M., litt. *Omnium quidem*, a. 444; S. Gelasius, litt. *Ego quoque,* a. 493: « *Non est mirum* »; litt. *Valde mirati sumus,* a. 496: « *Non reticemus* ».

*De S. R. Rota.* — Pius XII, const. *Vacantis Apostolicae Sedis,* 8 dec. 1945, n. 28; Lex propria S. R. Rotae et Signaturae Apostolicae, 29 iun. 1908; Regulae servandae in iudiciis apud S. R. Rotae Tribunal, 4 aug. 1910.

secunda et ulteriori instantia, si a Sacra Congregatione pro Ecclesia Orientali ad eam remittantur.

§ 3. Hoc tribunal iudicat etiam in prima instantia causas de quibus in can. 16, § 1, aliasve quas Romanus Pontifex sive motu proprio, sive ad instantiam partium ad suum tribunal advocaverit et Sacrae Rotae commiserit; easque, nisi aliud cautum sit in commissionis rescripto, Sacra Rota iudicat quoque in secunda et tertia instantia ope Collegiorum trium iudicum seu *turnorum* qui sibi invicem succedunt.

Can. 80

Causae maiores penitus excluduntur ab ambitu competentiae huius tribunalis.

## 2 - De Signatura Apostolica

Can. 81

Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal constat nonnullis S. R. E. Cardinalibus, quorum unus Praefecti munere fungitur.

Can. 82

§ 1. Apostolica Signatura videt potestate ordinaria:

1° De violatione secreti, ac de damnis ab Auditoribus Sacrae Rotae illatis eo quod actum nullum vel iniustum posuerint;

2° De exceptione suspicionis contra aliquem Sacrae Rotae Auditorem;

3° De querela nullitatis contra sententiam S. R. Rotae;

4° De petitione restitutionis in integrum adversus S. R. Rotae sententiam quae in rem iudicatam transierit;

5° De recursibus adversus sententias Sacrae Rotae in causis matrimonialibus quas ipsa ad novum examen admittere renuit;

6° De conflictu competentiae qui oriatur inter tribunalia inferiora, ad normam can. 127, § 2.

§ 2. Videt ex potestate delegata de petitionibus per supplices libellos ad Romanum Pontificem porrectis ad obtinendam causae commissionem apud Sacram Rotam.

Can. 83

§ 1. In causa criminali, de qua in can. 82, § 1, n. 1, si forte locus sit iudicio appellationis, hoc obtinetur penes ipsum Supremum Tribunal.

§ 2. In casu suspicionis, Apostolica Signatura definit utrum sit locus recusationi Auditoris, necne; quo facto, iudicium ad Sacram Ro-

*De Signatura Apostolica.* — Pius XII, const. *Vacantis Apostolicae Sedis*, 8 dec. 1945, n. 28; Lex propria S. R. Rotae et Signaturae Apostolicae, 29 iun. 1908; Regulae servandae in iudiciis apud Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal, 6 mart. 1912; Appendix ad regulas servandas in iudiciis apud Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal, 3 nov. 1915.

tam remittit, ut, secundum suas regulas ordinarias, procedat, Auditore, contra quem exceptio mota fuit, in suo Collegio seu *turno* manente vel excluso.

§ 3. In casu querelae nullitatis aut restitutionis in integrum aut recursus de quibus in can. 82, § 1, n. 3, 4, 5, de hoc tantum iudicat num sit nulla sententia S. R. Rotae, num locus sit restitutioni vel recursus sit admittendus; et nullitate declarata aut restitutione concessa vel admisso recursu, causam remittit ad Sacram Rotam, nisi Summus Pontifex aliter providerit.

§ 4. In examine supplicum libellorum Signatura, habitis opportunis notitiis et auditis iis quorum interest, decernit utrum precibus annuendum sit, necne.

Can. 84

§ 1. Supremi Tribunalis Signaturae sententiae suam vim habent, quamvis rationes in facto et in iure non contineant.

§ 2. Nihilominus sive ad instantiam partis sive ex officio, si res postulet, Supremum Tribunal edicere potest ut praedictae rationes exponantur secundum regulas Tribunalis proprias.

## Articulus IV*

### *De ordinariis tribunalibus patriarchalibus et archiepiscopalibus*

Can. 85

§ 1. In curia patriarchali constitui debet ad normam iuris tribunal patriarchale, a tribunali eparchiae Patriarchae propriae distinctum.

§ 2. Tribunal patriarchale proprios iudices, promotorem iustitiae et vinculi defensorem habeat, atque instructum sit auditoribus, notariis, aliisque necessariis ministris.

§ 3. Iudicibus, auditoribus atque promotore iustitiae exceptis, ceteri in § 2 recensiti iidem esse possunt in tribunali patriarchali et eparchiali.

Can. 86

Patriarchae habere debent Synodum permanenter constitutam iudicandis causis quae ad normam canonum praesentium Litterarum Apostolicarum ad ipsam spectant.

Can. 87

§ 1. Synodus permanens constat ex Patriarcha praeside et quatuor Episcopis ad quinquennium nominatis.

§ 2. Horum Episcoporum duo ex residentialibus esse debent, designati ex ordine, ratione antiquioris episcopalis ordinationis.

Can. 86. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 26; S. C. de Prop. Fide, 25 ian. 1830, dub. 10. - Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. VII, 8.

* No parallel in Latin Code.

§ 3. 1° Ceterorum Episcoporum alter a Patriarcha libere nominatur: alter ab Episcopis Patriarchae subiectis ad normam canonum eligitur. Hi Episcopi, exacto quinquennio, ad idem officium iterum assumi possunt;

2° Eodem tempore ac modo, designetur Episcopus qui sodalem Synodi permanentis, a Patriarcha nominatum vel ab Episcopis electum, impeditum substituat.

§ 4. Synodi permanentis sodales esse non possunt:

1° Censura vel infamia iuris affecti, post sententiam tamen declaratoriam vel condemnatoriam;

2° Carentes voce activa sive ob legitimam iudicis sententiam sive ex iure communi aut particulari.

Can. 88

§ 1. Si Patriarcha impediatur quominus Synodo permanenti intersit, Synodi sessionibus praeest, firmo iure particulari, antiquior episcopali ordinatione inter Episcopos Synodi sodales, redintegrato quinario numero per Episcopum substitutum a Patriarcha ad normam can. 87, § 3, n. 2, designatum.

§ 2. 1° Quoties Episcopus Synodi permanentis sodalis impeditur quominus sessionibus Synodi intersit, substituitur, si sit ex duobus Episcopis de quibus in can. 87, § 2, Episcopus immediate ex ordine sequens; si sit ex ceteris substituitur Episcopus de quo in can. 87, § 3, n. 2;

2° Si cum Episcopus, Synodi sodalis, a Patriarcha vel ab Episcopis electus, tum eius substitutus impediantur quominus interesse possint Synodi sessioni, et urgeat negotii definitio, idem Episcopus suffragium mittat ad Patriarcham per litteras, aperiendas in Synodi sessione.

§ 3. Quoties Synodus permanens definire debet negotium quod personam alicuius Episcopi Synodi sodalis vel eius eparchiam tangat, hic quidem audiendus est, sed in Synodo ei substituatur alius Episcopus ad normam § 2.

Can. 89

Si quod negotium, ad Synodi permanentis competentiam pertinens, definiendum sit dum celebratur patriarchalis Synodus vel habetur Synodus electionum, negotii decisio Synodo permanenti reservatur.

Can. 90

§ 1. Ubi, ob aliquam gravem causam, Synodus permanens constitui non possit, causa perdurante, constituatur, Sede Apostolica praemonita, Consilium patriarchale quod Synodi permanentis vices in omnibus suppleat.

§ 2. Consilium patriarchale constat:

1° Ex Episcopo residentiali, ordinatione episcopali antiquiore inter Episcopos a Patriarcha dependentes;

2° Ex Episcopo ad normam canonum ab Episcopis residentialibus electo.

§ 3. Exacto quinquennio, pro Episcopo ratione antiquioris ordinationis episcopalis designato substituitur Episcopus residentialis ex ordine immediate sequens; Episcopus autem electus ab Episcopis residentialibus, ab iisdem ad idem officium iterum assumi potest.

Can. 91

Quae can. 85-90 de Synodo permanenti in patriarchatibus, de Consilio patriarchali et de tribunali patriarchali praescripta sunt, servari debent de Synodo permanenti in archiepiscopatibus, de Consilio archiepiscopali et de tribunali archiepiscopali.

## Articulus V

## *De tribunali delegato*

Can. 92

Delegati iudices servare debent regulas statutas in can. 5-11, 13.

Can. 93

§ 1. Iudex a Sede Apostolica delegatus uti potest ministris constitutis in curia eparchiae in qua iudicare debet; sed potest etiam alios cuiusvis eparchiae et ritus quos maluerit eligere et assumere, nisi in delegationis rescripto aliud cautum sit.

§ 2. Iudex a Patriarcha delegatus, nisi aliter ferat delegationis rescriptum, uti potest ministris intra territorium mandantis degentibus.

§ 3. Iudices vero ab Hierarchis locorum delegati uti debent ministris curiae eparchialis vel aliis ab Hierarcha loci probatis, nisi loci Hierarcha in aliquo peculiari casu ob gravem causam proprios et extraordinarios ministros constituendos decreverit.

*De tribunali delegato.* — C. 3, 3, 2 pr.

## CAPUT IV

**De modis evitandi iudicia**

### Articulus I

*De transactione*

Can. 94

§ 1. Cum valde optandum sit ut lites inter fideles evitentur, proposita aliqua controversia quae privatum eorum bonum respiciat, iudex partes exhortetur ut per transactionem, si qua concordiae spes affulgeat, lis componatur.

§ 2. Huic officio iudex satisfacere poterit sive antequam partes in iudicium vocentur, sive cum primum iudicio steterint, sive denique quocumque tempore et efficacius et opportunius id tentari posse existimaverit.

§ 3. Convenit tamen dignitati iudicantis ut hoc negotium non ipse per se, regulariter saltem, suscipiat tractandum, sed ut illud alicui presbytero, praesertim ex iudicibus eparchialibus, committat.

Can. 95

In transactione serventur normae statutae a legibus civilibus loci in quo transactio initur, nisi iuri divino vel canonico adversentur et salvo praescripto canonum qui sequuntur.

Can. 96

§ 1. Transactio fieri valide nequit in causa:

1° Criminali;

2° De vinculo matrimonii;

3° De re beneficiaria, cum de ipso beneficii titulo disceptetur, nisi legitima accedat auctoritas;

4° De rebus spiritualibus quotiescumque interveniat solutio rei temporalis.

§ 2. Sed si quaestio fiat de bonis temporalibus ecclesiasticis et de iis rebus quae etsi spiritualibus sunt adnexae, seorsum tamen a spiritualibus considerari queunt, transactio fieri potest, servatis tamen, si materia id postulet, solemnitatibus a iure statutis de alienatione rerum ecclesiasticarum.

Can. 94. — D. 42, 1, 26; C. 2, 4, 12 et 16.
§ 1. — Instit. 4, 16, pr.

Can. 95. — D. 38, 17, 1. 12.

Can. 96. — D. 47, 2, 55 (54), 5; C. 2, 4, 18.

Can. 97

§ 1. Effectus transactionis ad exitum feliciter perductae dicitur *compositio* seu *concordia*.

§ 2. Expensarum, quas transactio postulaverit, nisi aliud expresse cautum sit, utraque pars dimidium solvat.

## Articulus II

### *De compromisso in arbitros*

Can. 98

§ 1. Qui controversiam inter se habent, possunt scripto convenire ut ea ab arbitris dirimatur.

§ 2. Idem scripto convenire possunt qui contractum inter se ineunt vel inierunt, quod attinet ad controversias ex eo contractu forte orituras.

Can. 99

Nequeunt in arbitros compromitti controversiae de quibus transactio fieri vetatur.

Can. 100

§ 1. Unus vel plures arbitri constitui possunt, dispari tamen numero.

§ 2. In ipso compromisso, nisi nominatim designentur, debet saltem eorum numerus praefiniri et simul ratio statui qua nominandi sint.

Can. 101

Compromissum est irritum:

1° Si servatae non sint normae statutae ad validitatem contractuum, qui ordinariam administrationem excedunt;

2° Si scripto non sit exaratum;

3° Si procurator sine mandato speciali in arbitros compromisit aut violata sint praescripta can. 99 vel 100;

4° Si controversia non sit vel orta, vel ex certo contractu oritura, ad normam can. 98.

Can. 102

§ 1. Si arbitri non sint in compromisso designati, vel si sufficiendi sint, et partes aliive, quibus designatio demandata est, dissentiant de omnibus vel nonnullis arbitris seligendis, quaelibet pars potest id tribunali quod competens esset ad causam definiendam in primo gradu com-

Can. 98 § 1. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 121, 122, 123. - D. 4, 8, 1; C. 2, 55 (56), *De receptis*.

Can. 100 § 1. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 122.

mittere, nisi partes aliter convenerint. Tribunal auditis ceteris partibus, decreto provideat.

§ 2. Eadem norma servanda est si qua pars aliusve negligat arbitrum designare, dummodo tamen ipsa pars quae ad tribunal recurrit, viginti saltem ante dies, suos arbitros, si forte debuit, designaverit.

Can. 103

§ 1. Ab arbitri munere prohibentur:

1° Minores;

2° Excommunicati, infames et exclusi ab actibus legitimis coram Ecclesia post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam;

3° Laici in controversiis de quibus in can. 2, § 1, n. 1-2.

§ 2. Religiosi munus arbitri ne suscipiant sine licentia Superioris.

Can. 104

Arbitri nominatio vim non habet, nisi ipse scripto munus acceptet.

Can. 105

§ 1. Praeter obligationes compromisso statutas, arbitri iisdem tenentur obligationibus quibus iudices, nisi rei natura aliud ferat.

§ 2. Nisi sententia sit irrita propter gravem ipsorum culpam, arbitri ius habent:

1° Ad expensarum restitutionem; qua de re possunt sibi cavere ad normam can. 436, § 2;

2° Ad honoraria, dummodo ne scripto se obligaverint ad gratuitam operam praestandam.

§ 3. Partes obligatione in solidum tenentur expensas et honoraria solvendi, salvo iure regressus.

Can. 106

§ 1. Arbitri recusari possunt propter suspicionem, servato praescripto can. 143, § 1.

§ 2. De recusatione autem videt tribunal de quo in can. 102, § 1; quod, auditis arbitris recusatis et partibus, decreto quaestionem dirimat, arbitris quos suspectos declaret, nisi in compromisso aliud cautum sit, alios sufficiens.

Can. 107

§ 1. Nisi partes aliter statuerint, arbitri rationem procedendi, libere seligunt; simplex autem ipsa sit, et breves termini, naturali aequitate servata, et legis processualis ratione habita.

§ 2. Arbitri quavis coercitiva carent potestate; necessitate exigente, adire debent tribunal competens ad causam cognoscendam ut de poenis infligendis decernat.

§ 3. Praescripta can. 140, 265, § 3, 277, § 3 ad arbitrorum quoque iudicium, quatenus fieri possit, applicanda sunt.

Can. 108

§ 1. Quaestiones incidentes quae forte exoriantur in iudicio arbitrali ipsi arbitri decreto dirimant.

§ 2. Si autem quaestio praeiudicialis oriatur de qua compromitti in arbitros, ad normam can. 99, nequeat, arbitri debent supendere processum, donec de illa quaestione partes a iudice obtinuerint arbitrisque significaverint sententiam quae transierit in rem iudicatam, vel, si quaestio sit de statu personarum, sententiam quae exsecutioni mandari possit.

§ 3. Arbitri provisiones de quibus in can. 189-198 decernere non possunt; necessitate exigente, servetur praescriptum can. 107, § 2.

Can. 109

§ 1. Nisi partes aliter statuerint, arbitri sententiam proferre debent intra sex menses a die quo omnes munus acceptaverint.

§ 2. Terminus prorogari potest a partibus; his autem dissentientibus, a tribunali de quo in can. 107, § 2, auditis partibus, dummodo prorogatio necessaria sit, nec tamen ultra tres menses.

§ 3. Decursus termini suspenditur si qui arbiter subrogandus sit, aut si casus eveniat de quo in can. 106, § 1, 108, § 2, 255, n. 1, 257; ipso iure autem pars termini quae superest ad viginti dies prorogatur, si sit minor.

§ 4. Si arbiter unicus, vel omnes subrogandi sint, terminus interrumpitur.

Can. 110

Arbitri sententiam ferre debent ad normam iuris.

Can. 111

§ 1. Arbitrorum sententia ad maiorem suffragiorum numerum fertur.

§ 2. Conscribi autem debet ad normam can. 396-398, quatenus res patitur, et addita mentione compromissi quo arbitrorum potestas innititur.

§ 3. Sententia a singulis arbitris subscribi debet; ad eiusmet autem validitatem requiritur et sufficit ut maior eorum numerus eidem subscribat, dummodo rationum, ob quas ceteri non subscripserunt, expressa mentio in eadem sententia fiat.

Can. 112

§ 1. Exaratae ab arbitris sententiae integer textus intra quindecim dies ad cancellariam tribunalis eparchiae ubi sententia data est deponi debet; et intra quinque dies a depositione, nisi certo constet sententiam nullitate insanabili affectam esse, vicarius iudicialis, per se vel per alium, decretum confirmationis proferat, partibus statim notificandum.

§ 2. Si vicarius iudicialis hoc decretum proferre recuset, vel si transactis decem diebus a deposita sententia decretum non ediderit, pars cuius interest recurrere potest ad tribunal appellationis, servatis praescriptis can. 231, § 3, 232.

Can. 113

Data ab arbitris sententia, etiamsi eadem irrita declaretur, nec partes iure aliquo suo cadunt, nec terminorum lapsus habetur; sed sive illud sive hi suspenduntur, usque ad transactos decem dies ab illo, quo iudicialis sententia, quae illam arbitrorum nullam declaravit, in rem iudicatam transiit.

Can. 114

§ 1. Excepta sententiae correctione, de iuris remediis contra sententiam videt iudex qui competens est ad causam ab arbitris definitam in primo gradu iudicandam.

§ 2. Iudex qui huius sententiae nullitatem declaret, vel qui adversus eam concedat restitutionem in integrum, vel qui eam appellatione proposita reformandam ex toto vel ex parte censuerit, causam ipsam in primo gradu iudicare debet.

Can. 115

Arbitrorum sententiae correctio, in casibus de quibus in can. 402, § 1, peti potest a iudice loci in quo sententia data est, qui praescripta §§ 2-3 eiusdem canonis servare debet.

Can. 116

§ 1. Querela nullitatis sanabilis proponi potest, intra mensem a notificatione decreti de quo in can. 112:

1° Si compromissum sit irritum, firmo praescripto can. 117, § 1, n. 2;

2° Si violatae sint normae de quibus in can. 102, 103;

3° In casibus de quibus in can. 420, n. 2-4;

4° Si arbitri suae potestatis fines excesserint, vel terminos ad sententiam proferendam vel cancellariae tribunalis tradendam non servaverint.

§ 2. Nequit autem proponi propter nullitates de quibus in n. 1 et 2, vel propter decursum termini ad sententiam proferendam, nisi a parte quae, ante sententiae pronunciationem, nullitatem arbitris denunciaverit.

Can. 117

§ 1. Querela nullitatis insanabilis proponi potest, servatis praescriptis can. 419 et 424, § 1:

1° In casibus de quibus in can. 418, n. 2-3;

2° Si violatum sit praescriptum can. 99.

§ 2. Terminus ad querelam nullitatis insanabilis proponendam decurrit a notificatione decreti de quo in can. 112.

Can. 118

Restitutio in integrum proponi potest, in casibus can. 432 statutis, intra terminum unius mensis, ad normam eiusdem canonis supputandum.

Can. 119

Tertii oppositio admittitur secundum normas can. 425-428 statutas.

Can. 120

Appellatio a sententia arbitrali tunc tantum admittitur cum partes scripto inter se convenerunt sententiam huic remedio subiectum iri; quo in casu appellatio proponenda est intra decem dies a notificatione decreti de quo in can. 112, coram ipso iudice, qui decretum tulit; si autem alius sit iudex competens ad appellationem recipiendam, prosecutio coram eo intra mensem est facienda.

Can. 121

§ 1. Arbitrorum sententia contra quam appellatio non admittitur, transit in rem iudicatam statim ac decretum de quo in can. 112 prolatum sit.

§ 2. Arbitrorum sententia, contra quam appellatio admittitur, transit in rem iudicatam ad normam can. 429, n. 2.

Can. 122

§ 1. Arbitrorum sententiae exsecutio fieri potest in iisdem casibus quibus admittitur exsecutio sententiae iudicialis.

§ 2. Exsecutio pertinet ad Hierarcham loci in quo data est, nisi partes alium exsecutorem designaverint.

## CAPUT V

### De disciplina in tribunalibus servanda

#### Articulus I

#### *De officio iudicum et tribunalis ministrorum*

Can. 123

Iudex competens parti legitime requirenti suum ministerium ne recuset.

Can. 120. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 123.

Can. 124

§ 1. Iudex antequam aliquem ad suum trahat tribunal et iudicaturus sedeat, videat utrum ipse sit competens, necne.

§ 2. Eodem modo antequam aliquem ad agendum admittat, cognoscere debet num is in iudicio possit iure consistere.

§ 3. Non est tamen necesse ut de his referatur in actis.

Can. 125

§ 1. Si exceptio proponatur contra iudicis competentiam, hac de re ipse iudex videre debet.

§ 2. In casu exceptionis de incompetentia relativa, si iudex se competentem pronuntiet, eius decisio non admittit appellationem.

§ 3. Quod si iudex se incompetentem declaret, pars quae se gravatam reputat, potest intra decem dierum spatium provocare ad tribunal appellationis.

Can. 126

Iudex quovis momento causae se absolute incompetentem agnoscens, suam incompetentiam declarare debet.

Can. 127

§ 1. Si inter duos pluresve iudices controversia oriatur quisnam eorum ad aliquod negotium competens sit, res definienda est a tribunali superiore in can. 72 designato.

§ 2. Quod si iudices, inter quos exsistit competentiae conflictus, subsint distinctis tribunalibus superioribus, controversiae definitio reservatur tribunali superiori illius iudicis, coram quo actio primo promota est; si non habeant tribunal superius, conflictus dirimatur vel a Legato Romani Pontificis, si adsit, vel ab Apostolica Signatura.

Can. 128

§ 1. Iudex cognoscendam ne suscipiat causam in qua ratione consanguinitatis vel affinitatis in quolibet gradu lineae rectae et usque ad quartum inclusive gradum lineae obliquae, vel ratione tutelae et curatelae, intimae vitae consuetudinis, magnae simultatis, vel lucri faciendi aut damni vitandi, aliquid ipsius intersit, vel in qua antea advocatum, procuratorem, peritum vel testem egerit.

§ 2. In iisdem adiunctis ab officio suo abstinere debent iustitiae promotor, defensor vinculi, assessor et auditor.

Can. 124 § 1. — D. 2, 5, 2 pr.; 5, 1, 5; Basilic. 7, 12, 2.

Can. 128. — D. 2, 1, 10.
§ 1. — D. 47, 10, 5 pr.; Basilic. 8, 1, 14.

Can. 129

§ 1. Firmo can. 82, § 1, n. 2, cum iudex, etsi competens, recusatur ut suspectus, de recusatione, si proponatur contra minorem plurium iudicum numerum, iudicare debent ceteri iudices de collegio, qui non sint suspecti; si contra vicarium iudicialem vel maiorem iudicum eparchialium numerum, loci Hierarcha; si contra auditorem, a iudice principali; si contra iudicem delegatum in causa unicum vel contra maiorem delegatorum iudicum numerum, ipse delegans.

§ 2. Si ipsemet Hierarcha sit iudex et contra ipsum exceptio suspicionis opponatur, vel abstineat a iudicando vel quaestionem suspicionis definiendam committat iudici appellationis.

§. 3. Si exceptio suspicionis opponatur contra promotorem iustitiae, defensorem vinculi, assessorem aut alios tribunalis administros, de hac exceptione videt praeses in tribunali collegiali vel ipse iudex, si unicus sit.

Can. 130

§ 1. Si iudex unicus aut aliquis vel etiam omnes iudices qui tribunal collegiale constituunt suspecti declarentur, personae mutari debent, non vero iudicii gradus.

§ 2. Hierarchae autem est in locum iudicum qui suspecti declarati sunt, alios a suspicione immunes subrogare.

§ 3. Quod si ipsemet Hierarcha declaratus fuerit suspectus, idem peragat iudex appellationis.

Can. 131

Exceptio suspicionis expeditissime definienda est, auditis partibus, promotore iustitiae vel vinculi defensore, si intersint, nec in ipsos suspicio cadat.

Can. 132

Quod ad tempus attinet quo exceptiones incompetentiae et suspicionis proponendae sint, servetur praescriptum can. 143.

Can. 129. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 26; S. Nicolaus I, litt. *Proposueramus quidem*, a. 865: « *Igitur quia* ». - S. Cyrillus Alexandrin., can. 1. - Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. X, 5. - C. 3, 1. 16; 7, 62, 30.

Can. 130. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. X, 12.

Can. 131. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. X, 6.

Can. 132. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. X, 6. - C. 3, 1, 12. 1; 3, 1, 16; Basilic. 7, 3, 40.

Can. 133

In negotio quod privatorum solummodo interest, iudex procedere potest dumtaxat ad instantiam partis; sed in delictis, et in iis quae publicum Ecclesiae bonum aut animarum salutem respiciunt, etiam ex officio.

Can. 134

§ 1. Nisi lex aliud caveat, si actor pro re sua probationes quas afferre posset, non afferat, vel reus exceptiones sibi competentes non opponat, iudex ne suppleat excepto casu evidentis negligentiae vel doli partium, vitandae iniustae sententiae causa.

§ 2. Si vero agatur vel de publico bono vel de animarum salute, eas supplere potest et debet.

Can. 135

Iudices et tribunalia curent ut quamprimum, salva iustitia, causae omnes terminentur, utque in iudicio primae instantiae ultra biennium non protrahantur, in gradu vero appellationis ultra annum.

Can. 136

§ 1. Excepto loci Hierarcha qui per se potestatem iudiciariam exerceat, omnes qui tribunal constituunt aut eidem opem ferunt, iusiurandum de officio rite et fideliter implendo coram Hierarcha vel coram iudice a quo electi sunt, vel coram sacerdote ab alterutro designato, praestare debent; idque ab initio suscepti officii, si sint stabiles, aut antequam causa agatur, si ad peculiarem aliquam causam sint constituti.

§ 2. 1° Etiam iudex a Sede Apostolica vel a Patriarcha delegatus idem iusiurandum praestare debet cum primum tribunal constituitur, adstante ipsius tribunalis notario, qui de praestito iureiurando actum redigat;

2° Obligatio de qua in n. 1° tenet quoque iudicem ordinarium in monasteriis, in Ordinibus itemque in Congregationibus exemptis.

Can. 137

§ 1. Quotiescumque iusiurandum praestatur sive a iudicibus aut tribunalis administris, sive a partibus, testibus, peritis, semper emitti debet praemissa divini Nominis invocatione et tactis Cruce D. N. I. Ch.

Can. 134. — C. 2, 10 (11); Basilic. 8, 1, 43.

Can. 135. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. X, 1. — C. 3, 1, 12 pr.; 3, 1, 13 pr. et 1; 3, 1, 13, 8a; 9, 44, 3.

Can. 136 § 1. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. II, n. 10.

Can. 137. — D. 4, 3, 21 et 22.

§ 1. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 12.

vel sancto Evangeliorum libro, aut, si ita ferat usus, tacto a sacerdotibus pectore.

§ 2. Iudex partem, testem aut peritum ad iusiurandum recipiens, eum regulariter commonefaciat tum de sanctitate actus et de gravissimo delicto quod admittunt iurisiurandi violatores, tum etiam de poenis, quibus obnoxii fiunt qui falsum in iudicio iurati affirmant.

§ 3. Iusiurandum secundum formulam a iudice probatam praestari debet coram eodem iudice aut eius delegato, adstante utraque aut alterutra parte, quae int resse iurisiurandi praestationi velit.

Can. 138

§ 1. In iudicio criminali semper, in contentioso autem si ex revelatione alicuius actus processualis praeiudicium partibus obvenire possit, iudices et tribunalis adiutores obligatione tenentur servandi secretum officii.

§ 2. Tenentur etiam semper ad inviolabile secretum servandum de discussione quae in tribunali collegiali ante ferendam sententiam habetur, tum etiam de variis suffragiis et opinionibus ibidem prolatis.

§ 3. Imo quoties causae vel probationum natura talis sit ut ex actorum vel probationum evulgatione aliorum fama periclitetur, vel praebeatur ansa dissidiis, aut scandalum aliudve id genus incommodum oriatur, iudex poterit testes, peritos, partes earumque advocatos vel procuratores iureiurando adstringere ad secretum servandum.

Can. 139

Iudex et omnes tribunalis administri, occasione agendi iudicii, munera quaevis acceptare prohibentur.

Can. 140

§ 1. Iudices qui, cum certe et evidenter competentes sint, ius reddere recusent, vel qui temere se competentes declarent, vel qui ex dolo aut gravi negligentia actum irritum cum aliorum detrimento vel actum iniustum ponant, aut aliud litigantibus damnum inferant, ad instantiam partis aut etiam ex officio, congruis poenis a competenti auctoritate puniri possunt, non exclusa officii privatione.

§ 2. Iudices qui secreti legem violare vel acta secreta cum aliis quo-

Can. 137 § 3. — C. 4, 1, 12. 4b.

Can. 138 § 3. — S. C. S. Off., instr. 20 febr. 1866, n. 14; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 12.

Can. 139. — S. C. S. Off., decr. 24 sept. 1665, prop. 26, damn. - Syn. Armen., a. 1911, 282.

Can. 140. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. V, 6; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. VII. - C. 3, 1, 13. S.

§ 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 32, X.

quo modo communicare praesumpserint, puniantur mulcta pecuniaria aliisque poenis, privatione officii non exclusa, salvo iure particulari quo graviores poenae praescribantur.

§ 3. Iisdem sanctionibus subsunt tribunalis officiales et adiutores, si officio suo, ut supra, defuerint, quos omnes etiam iudex punire potest.

Can. 141

Cum iudex praevidet actorem probabiliter spreturum esse sententiam ecclesiasticam si forte haec ipsi sit contraria, et idcirco conventi iuribus non satis consultum iri, potest, ad eiusdem conventi instantiam vel etiam ex officio, actorem adigere ad congruam cautionem praestandam pro ecclesiasticae sententiae observantia.

## Articulus II

### *De ordine cognitionum*

Can. 142

Iudices et tribunalia debent causas ad se delatas eo ordine cognoscere quo fuerunt propositae, nisi qua earum celerem prae ceteris expeditionem exigat, quod quidem peculiari decreto a iudice seu a tribunali statuendum est.

Can. 143

§ 1. Exceptiones dilatoriae, eae praesertim quae respiciunt personas et modum iudicii, opponendae et cognoscendae sunt ante contestationem litis, nisi contestata iam lite primum emerserint aut pars iureiurando affirmet eas tunc tantum sibi innotuisse.

§ 2. Exceptio tamen de incompetentia iudicis absoluta a partibus opponi potest in quovis statu et gradu causae.

§ 3. Pariter exceptio excommunicationis opponi potest in quolibet iudicii statu et gradu, dummodo ante sententiam definitivam; imo si agatur de excommunicatis vitandis, aut toleratis contra quos sententia condemnatoria vel declaratoria lata fuerit, ii ex officio semper excludi debent.

Can. 144

§ 1. Exceptiones peremptoriae, quae dicuntur *litis finitae*, veluti exceptio rei iudicatae, transactionis, etc., proponi et cognosci debent ante

Can. 140 § 3. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 32, X; cap. V, 9.

Can. 143. — Instit. 4, 13, 8 (7), 9 (8), 10 (9), 11 (10); D. 44, 1, 2. 4 et 3; C. 3, 1, 12. 1 in fin.; 4, 19, 19; 8, 35 (36), 13.

Can. 144. — Instit. 4, 13, 8 (7), 9 (8), 10 (9), 11 (10); D. 44, 1, 2. 4 et 3; C. 7, 50, 2. § 1. — C. 8, 35 (36), 8.

contestationem litis; qui serius eas opposuerit, non est reiiciendus, sed condemnetur in expensas, nisi probet se oppositionem malitiose non distulisse.

§ 2. Aliae exceptiones peremptoriae opponi debent post contestatam litem, et suo tempore tractandae sunt secundum regulas circa quaestiones incidentes.

Can. 145

§ 1. Actiones reconventionales satius statim post litis contestationem, utiliter quovis iudicii momento, ante sententiam tamen proponi possunt.

§ 2. Cognoscantur autem simul cum conventionali actione, hoc est pari gradu cum ea, nisi eas separatim cognoscere necessarium sit aut iudex opportunius existimaverit.

Can. 146

Quaestiones de cautione pro expensis iudicialibus praestanda aut de concessione gratuiti patrocinii, quod statim ab initio postulatum fuerit, et aliae huiusmodi videndae regulariter sunt ante litis contestationem.

Can. 147

Quoties, proposita principali controversia, causa suboriatur, quae talis sit naturae et tali nexu cum controversia cohaereat ut ex eius solutione pendeat solutio propositae controversiae, haec praeiudicialis causa ante omnia a iudice cognoscenda est.

Can. 148

§ 1. Si ex principali controversia quaestiones incidentes nascantur, cognoscantur prius eae quarum solutio viam sternat ad aliarum solutionem.

§ 2. Quod si nullo nexu logico inter se cohaereant, quae prius ab alterutra parte propositae sunt, illae antea definiantur.

§ 3. Si de spolio incidat quaestio, haec ante omnia est dirimenda.

Can. 148 § 1. — D. 44, 1, 16.
§ 3. — D. 48, 6, 5. 1; C. 7, 62, 1; 7, 69.

### Articulus III

*De terminis et dilationibus*

Can. 149

§ 1. *Fatalia legis* quae dicuntur, idest termini perimendis iuribus a lege constituti, prorogari non possunt.

§ 2. Termini autem iudiciales et conventionales, ante eorum lapsum, poterunt, iusta intercedente causa, a iudice, auditis vel petentibus partibus, prorogari.

§ 3. Caveat tamen iudex ne nimis diuturna lis fiat ex prorogatione.

Can. 150

Si dies, ad actum iudicialem indictus, sit feriatus nec in decreto iudicis dicatur expresse tribunal vacaturum nihilominus causis cognoscendis, terminus intelligitur prorogatus ad primum sequentem diem non feriatum.

### Articulus IV

*De loco et tempore iudicii*

Can. 151

§ 1. Quamvis Episcopus in quolibet suae eparchiae loco, qui non sit exemptus vel stauropegiacus, ius habeat erigendi tribunal, nihilominus penes suam sedem aulam statuat, quae sit ordinarius iudiciorum locus, ibique Crucifixi imago emineat, et adsit Evangeliorum liber.

§ 2. Iusta ex causa, Patriarcha et Archiepiscopus erigere possunt ad actum tribunal in quolibet sui patriarchatus vel archiepiscopatus loco.

Can. 152

Iudex e territorio suo vi expulsus vel a iurisdictione ibi exercenda impeditus, potest extra territorium iurisdictionem suam exercere et sententiam ferre, certiore tamen hac de re facto loci Hierarcha.

Can. 149. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 23. - C. 3, 11, 1; Nov. 115, 2; Basilic. 9, 1, 130.
§ 1. — C. 3, 11, 4.
§ 2. — D. 2, 12, 7 et 10.

Can. 150. — C. 3, 11, 3.

Can. 151 § 1. — D. 1, 1, 11; 11, 1, 4. 1.

Can. 152. — Syn. Sardicen., a. 343, can. 13; Syn. Trullan., a. 691, can. 37.

Can. 153

§ 1. In unaquaque eparchia, Hierarcha publico decreto dies et horas definiri curet, pro adiunctis opportunas, quibus tribunal adiri regulariter possit, et ab eo iustitiae administratio exigi.

§ 2. Iusta tamen de causa, et quoties periculum est in mora, fas est fidelibus quovis tempore iudicis ministerium in sui iuris vel boni publici tutelam invocare.

Can. 154

§ 1. Dies festi de praecepto, et ultimi tres dies maioris hebdomadae feriati habeantur; et in iis citationes intimare, audientias habere, partes et testes excutere, probationes assumere, decreta et sententias ferre, denuntiare et exsequi vetitum est, nisi necessitas, christiana caritas, aut bonum publicum aliud postulent.

§ 2. Iudicis autem est in singulis casibus statuere et denuntiare, an et quae acta supra dictis diebus expleri debeant.

## Articulus V

### *De personis ad disceptationem iudicialem admittendis et de modo conficiendi et conservandi acta*

Can. 155

§ 1. Dum causae coram tribunali aguntur, extranei ab aula arceantur et ii tantummodo adsint, quos ad processum expediendum iudex necessarios esse iudicaverit.

§ 2. Omnes, iudicio assistentes, qui reverentiae et obedientiae tribunali debitae graviter defuerint, iudex, etiam illico et incontinenti si coram tribunali sedente in id quis peccaverit, potest censuris quoque aliisve congruis poenis ad officium reducere, advocatos praeterea et procuratores etiam a munere apud tribunalia ecclesiastica exercendo suspendere.

Can. 156

§ 1. Si alicui actui processuali interveniat persona linguae loci ignara et iudices ac partes linguam huius personae propriam non intelligant, interpres adhibeatur iuratus, et a iudice designatus, contra quem alterutra pars legitimam exceptionem non proposuerit.

§ 2. Eadem norma servetur si interrogandus sit surdus vel mutus, neque fieri possit aut expediat ut interrogatio fiat ad normam can. 301.

Can. 154. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. V, 11.

*De personis ad disceptationem iudicialem...* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VI, art. III; tit. IX, art. I.

Can. 157

§ 1. Acta iudicialia, tum quae meritum quaestionis respiciunt, seu *acta causae*, ut sunt sententiae et cuiusque generis probationes, tum quae ad formam procedendi pertinent, seu *acta processus*, ut citationes, intimationes, etc., scripto redacta esse debent.

§ 2. Nisi iusta causa aliud suaderet, quoad eius fieri potest, lingua officiali loci redigantur; sed interrogationes et responsiones testium, aliaque similia, lingua vernacula confici debent.

Can. 158

§ 1. Singula folia processus numerentur; et actuarii subscriptio cum sigillo tribunalis apponatur in unoquoque folio.

§ 2. Singulis actis completis vel interruptis seu ad aliam sessionem remissis, apponatur subscriptio actuarii et iudicis vel tribunalis praesidis.

§ 3. Quoties in actis iudicialibus partium aut testium subscriptio requiritur, si pars aut testis hanc facere nequeat vel nolit, id in ipsis actis adnotetur, simulque iudex et actuarius fidem faciant actum ipsum de verbo ad verbum parti aut testi perlectum fuisse, et partem aut testem vel non potuisse vel noluisse subscribere.

Can. 159

§ 1. In casu appellationis, actorum exemplaria ad normam can. 157, 158, conscripta et in fasciculum religata, cum indice omnium actorum et documentorum et cum testificatione actuarii seu cancellarii de eorum fideli transcriptione et integritate, mittantur ad superius tribunal; si exemplaria sine gravi incommodo exscribi nequeant, mittantur cum opportunis cautelis acta ipsa originalia.

§ 2. 1° Si eo mittenda sint ubi vernacula lingua non sit cognita, acta ipsa in linguam ibi communiter cognitam vertantur, adhibitis cautelis ut de fideli translatione constet;

2° In causis in quibus appellans, qui ad Sedem Apostolicam provocat, ad patrocinium gratuitum iam admissus fuerit, versio actorum fit ex officio a tribunali coram quo acta ipsa exarata sunt.

Can. 160

§ 1. Iudicio expleto, documenta partibus restitui debent, nisi in criminalibus, bono publico ita exigente, iudex aliquod retinendum censuerit.

§ 2. Nisi iudici ob peculiares rationes aliud videatur, anonymae epi-

Can. 159. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. IX, art. II.

stulae atque libelli quae nihil ad causae meritum conferunt, et etiam subscripta quae sint certo calumniosa, destruantur.

§ 3. Documenta omnia, quae apud tribunal manent, in archivo curiae deponantur sive publico sive secreto, prout eorum natura exigit.

§ 4. Notarii, actuarii et cancellarius sine iudicis mandato tradere prohibentur exemplar actorum iudicialium et documentorum quae sunt processui acquisita.

## CAPUT VI

### De partibus in causa

### ARTICULUS I

### *De actore et reo convento*

#### Can. 161

Quilibet potest in iudicio agere, nisi a sacris canonibus prohibeatur; reus autem legitime conventus respondere debet.

#### Can. 162

Licet actor vel reus conventus procuratorem vel advocatum constituerit, semper tamen debet in iudicio ipsemet adesse ad praescriptum iuris vel iudicis.

#### Can. 163

§ 1. Pro minoribus et iis qui rationis usu destituti sunt, agere et respondere debent eorum parentes aut tutores vel curatores.

§ 2. Si iudex existimet ipsorum iura esse in conflictu cum iuribus parentum vel tutorum vel curatorum, aut ipsos tam longe distare a parentibus aut tutoribus, vel curatoribus, ut hisce uti aut minime aut difficulter liceat, tunc stent in iudicio per curatorem a iudice datum.

§ 3. Sed in causis spiritualibus et cum spiritualibus connexis, si minores usum rationis assecuti sint, agere et respondere queunt sine patris vel tutoris consensu; et quidem, si aetatem quatuordecim annorum expleverint, etiam per seipsos; secus per tutorem decreto ab Hierarcha, praevia prudenti inquisitione, datum, vel etiam per procuratorem a se, Hierarchae auctoritate, constitutum.

*De actore et reo convento.* — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. II, *De procedura ecclesiastica iudiciaria civili.*

Can. 161. — D. 3, 1, 1 ss.; 5, 1, 13.

Can. 163 § 1. — D. 3, 1, 1 ss.; 22, 6, 10; 42, 1, 45. 2; C. 3, 6, 1.
§ 2. — Syn. Sardicen., a. 343, can. 5. - Instit. 1, 21, 3; D. 26, 1, 3. 2-4.

Can. 164

Nomine personarum moralium, sive collegialium sive non collegialium, stat in iudicio rector vel administrator, firmo praescripto can. 168; in conflictu vero eorum iurium cum iuribus rectoris vel administratoris, procurator ab Hierarcha designatus.

Can. 165

Bonis interdicti, et ii qui minus firmae mentis sunt, stare in iudicio per se ipsi possunt tantummodo ut de propriis delictis respondeant, aut ad praescriptum iudicis: in ceteris agere et respondere debent per suos curatores.

Can. 166

§ 1. Ut curator ab auctoritate civili alicui datus a iudice ecclesiastico valide admittatur, debet accedere consensus Hierarchae proprii illius cui datus est.

§ 2. Hierarcha potest quoque alium curatorem constituere pro foro ecclesiastico, si, omnibus mature perpensis, id statuendum esse prudenter censuerit.

Can. 167

Religiosi sine Superiorum consensu persona carent in iudicio, nisi in casibus qui sequuntur:

1° Si de vindicandis adversus religionem iuribus sibi ex professione quaesitis agatur;

2° Si ipsi extra claustra legitime morentur et iurium suorum tuitio urgeat.

Can. 168

§ 1. Hierarchae locorum possunt nomine ecclesiae cathedralis aut domus episcopalis stare in iudicio; sed consultores eparchiales vel consilium administrationis audire aut eorum consensum obtinere debent, quando in periculo versatur pecuniae summa ad quam alienandam, eorumdem consensus aut consilium requiritur.

§ 2. Beneficiarii omnes nomine beneficii possunt in iudicio agere aut respondere praevia licentia scripto data Hierarchae loci, aut saltem, si res urgeat, protopresbyteri seu Vicarii foranei, qui statim Hierarcham de concessa licentia certiorem reddere debet.

§ 3. Praelati ac Superiores sodalitatum, confraternitatum, aliorum-

Can. 164. — D. 3, 4, 1. 2 et 3; Nov. 131, 15.

Can. 165. — D. 3, 1, 1 ss.; 27, 10, 1.

Can. 167. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 1, 2.

Can. 168 § 2. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 100.
§ 3. — D. 3, 4, 2; Basilic. 8, 2, 102.

que sodalitiorum et quorumlibet collegiorum stare in iudicio nequeunt, nomine suae cuiusque communitatis, sine eiusdem consensu ad normam statutorum.

§ 4. Adversus eos de quibus in §§ 1-3, si sine praescripto consensu aut consilio in iudicio egerint, piae causae aut communitati ius est ad refectionem damnorum.

§ 5. In casu vero defectus vel negligentiae illius qui administratoris munere fungitur, potest ipse loci Hierarcha per se vel per alium stare in iudicio nomine personarum moralium quae sub eius iurisdictione sunt.

§ 6. Superiores religiosi nequeunt nomine suae communitatis stare in iudicio, nisi ad normam statutorum.

### Can. 169

§ 1. Excommunicatis vitandis aut toleratis post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam permittitur ut per se ipsi agant tantummodo ad impugnandam iustitiam aut legitimitatem ipsius excommunicationis; per procuratorem, ad aliud quodvis animae suae praeiudicium avertendum; in reliquis ab agendo repelluntur.

§ 2. Alii excommunicati generatim stare in iudicio queunt, nisi exceptio opponatur ad normam can. 143, § 3.

## Articulus II

## *De procuratoribus ad lites et advocatis*

### Can. 170

§ 1. In iudicio criminali reus aut a se electum aut a iudice datum semper habere debet advocatum.

§ 2. Etiam in iudicio contentioso, si agatur de minoribus aut de iudicio in quo bonum publicum vertitur, iudex parti carenti defensorem ex officio constituat, aut, si casus ferat, parti etiam habenti alium adiungat.

§ 3. Praeter hos casus pars libere potest advocatum et procuratorem sibi constituere, sed potest quoque in iudicio per se ipsa agere et respondere, nisi iudex procuratoris vel advocati ministerium necessarium existimaverit.

§ 4. At Episcopus, si quando in causa est, aliquem constituat, qui eius personam, procuratorio nomine, gerat.

Can. 169. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 129.

Can. 170 §§ 1, 2. — D. 3, 1, 1. 4; Basilic. 8, 1, 1.
§ 3. — D. 49, 9, 1; C. 2, 12 (13), 26; 7, 62, 9.

Can. 171

§ 1. Unicum quisque potest constituere procuratorem, qui nequit alium sibimet substituere, nisi id eidem expresse permissum fuerit.

§ 2. Quod si, iusta causa suadente, plures ab eodem constituantur, hi ita designentur, ut detur inter ipsos locus praeventioni.

§ 3. Advocati autem plures simul constitui queunt.

§ 4. Utrumque munus, procuratoris et advocati, etiam in eadem causa et pro eodem cliente eadem persona exercere potest.

Can. 172

§ 1. Procurator et advocatus esse debent catholici, aetate maiores, bonae famae; acatholicus non admittitur, nisi per exceptionem et ex necessitate.

§ 2. Advocatus debet praeterea esse doctor vel alioqui vere peritus, saltem in iure canonico.

§ 3. Religiosus admitti potest sive ut procurator sive ut advocatus, nisi aliud in statutis caveatur, in causis tantum in quibus vertitur utilitas suae religionis, de licentia tamen Superioris.

Can. 173

§ 1. Quilibet a parte potest constitui procurator, dummodo secundum can. 172 idoneus sit, neque opus est ut Hierarchae approbatio antecesserit.

§ 2. Advocatus autem, ut ad patrocinium admittatur, indiget approbatione Hierarchae, quae aut generalis sit ad omnes causas aut specialis ad certam causam.

§ 3. In iudicio coram Sedis Apostolicae vel Patriarchae delegato, ipsius delegati est approbare et admittere advocatum, quo pars uti se velle ostenderit.

§ 4. Procurator et advocatus, in causis quae ad normam can. 51, §§ 1, 2, aguntur in religionis tribunali, eligendi sunt ex eadem religione et ante patrocinii susceptionem approbandi a iudice qui causam videt; in causis vero quae ad normam eiusdem canonis § 3 apud tribunal Hierarchae loci pertractantur, admitti potest etiam religioni extraneus.

Can. 174

§ 1. Procurator ne prius a iudice admittatur quam speciale mandatum ad lites scriptum, mandantis subscriptione munitum, et locum, diem, mensem et annum referens, apud tribunal deposuerit.

Can. 171. — Nov. 71.
§ 1. — D. 49, 1, 4. 5.
§ 2. — D. 3, 3, 31. 1 et 2; 3, 3, 32; Basilic. 8, 2, 31 et 32.

Can. 172 § 1. — C. 2, 12 (13), 6.

Can. 174. — D. 3, 3, 1; 3, 3, 65; C. 2, 12 (13), 21.

§ 2. Quod si mandans scribere nesciat vel nequeat, hoc ipsum ex scriptura constet necesse est, et parochus vel notarius curiae vel duo testes, loco mandantis, mandatum subsignent.

Can. 175

Mandatum procurationis asservari debet in actis causae.

Can. 176

Advocatus, ut causae patrocinium suscipiat, necesse est id munus a parte vel a iudice ad instar mandati procuratorii habeat, de qua commissione in actis constare debet.

Can. 177

Si quis, cum mandatum nequeat probare, libellum iudicialem ad iuris exstinctionem impediendam exhibere nomine alterius velit, vel singulos actus urgente necessitate ponere in processu, potest arbitrio iudicis admitti, praestita, si res ferat, idonea cautione; actus autem qualibet vi caret, nisi, intra terminum peremptorium a iudice statuendum, mandatum rite probet.

Can. 178

Procuratori valide notificantur omnia acta processualia quae partibus notificari debent vel possunt, nisi iudex aliter statuat.

Can. 179

Quoties ius requirit speciale mandatum in procuratore ut certum actum ponere valeat, uti est renuntiare actioni, instantiae vel actis iudicialibus, transigere, pacisci, compromittere in arbitros, deferre aut referre iusiurandum, procurator qui sine mandato actum illum ponit, nihil agit.

Can. 180

Tum procurator tum advocatus possunt a iudice, dato decreto, repelli sive ex officio sive ad instantiam partis, iusta tamen de causa.

Can. 181

§ 1. Advocati et procuratores possunt ab eo a quo constituti sunt, removeri, salva obligatione solvendi honoraria ipsis debita; verum ut remotio effectum sortiatur, necesse est ipsis intimetur, et, si lis iam

Can. 179. — D. 3, 3, 60; 12, 2, 17. 18. 19; C. 4, 1, 7; Basilic. 8, 2, 59.

Can. 181 § 1. — D. 3, 3, 16 et 17 pr.; 49, 1, 4. 5; C. 2, 12 (13), 22.

contestata fuerit, iudex et adversa pars certiores facti sint de remotione.

§ 2. Lata definitiva sententia, ius et officium appellandi, si mandans non renuat, procuratori manet.

Can. 182

§ 1. Vetatur uterque emere litem, aut sibi de immodico emolumento vel rei litigiosae parte vindicata pacisci.

§ 2. Quae si fecerint, nulla est pactio, et a iudice vel ab Hierarcha poterunt poena pecuniaria mulctari; advocatus praeterea tum ab officio suspendi, tum etiam, si recidivus sit, destitui et titulo privari.

Can. 183

Advocati ac procuratores qui ob dona aut pollicitationes aut quamlibet aliam rationem suum officium prodiderint, a patrocinio exercendo suspendantur, et mulcta pecuniaria aliisve congruis poenis plectantur.

## CAPUT VII

### De actionibus et exceptionibus

Can. 184

Quodlibet ius non solum actione munitur, nisi aliud expresse cautum sit, sed etiam exceptione, quae semper competit et est suapte natura perpetua.

Can. 185

§ 1. Qui ad rem sibi vindicandam, seu ad ius suum in iudicio persequendum titulo agit iuris auctoritate subnixo, actione dimicat quae *petitoria* dicitur.

§ 2. Si vero rei possessionem vel iuris quasi-possessionem postulat, eius actio *possessoria* vocatur.

Can. 181 § 2. — D. 49, 1, 4. 5; 49, 9, 2; C. 7, 62, 9.

Can. 182. — D. 50, 13, 1. 10-12; C. 2, 6, 5.
§ 1. — C. 2, 6, 6. 2; 2, 12 (13), 15.

Can. 183. — D. 48, 19, 38. 8.

*De actionibus et exceptionibus.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. III, *Antecedentes exceptiones.*

Can. 184. — Instit. 4, 14 pr. 1 et 2; D. 44, 1, 20; 44, 4, 5. 6; 50, 16, 178, 2; 50, 17, 156.

Can. 186

§ 1. Actor pluribus simul actionibus, quae tamen secum ipsae non confligant, sive de eadem re, sive de diversis, reum convenire potest, si aditi tribunalis competentiam non egrediantur.

§ 2. Reus non prohibetur pluribus exceptionibus etiam contrariis uti.

Can. 187

§ 1. Actor potest una instantia cumulare actiones possessorias et petitorias, nisi spolii exceptio ex adverso opponatur.

§ 2. Pariter potest reus conventus in petitorio, actorem reconvenire in possessorio; et vice versa, nisi res sit de spolio.

Can. 188

§ 1. Potest actor, antequam conclusum fuerit in causa, ab instituto iudicio petitorio regredi ad possessorium adipiscendae vel recuperandae.

§ 2. Imo ex iusta causa iudex etiam post conclusionem in causa, sed ante sententiam definitivam, hunc regressum permittere potest.

§ 3. Iudicis est, attentis partium allegationibus, aut utramque quaestionem unica sententia definire, aut prius uni, postea alteri satisfacere, prouti magis expedire ipsi videatur ad celeriorem et pleniorem iurium tuitionem et firmis praescriptis can. 148, § 3, 219, § 1.

## Articulus I

## *De rei sequestratione et inhibitione exercitii iuris et de necessariis alimentis ad tempus praestandis*

Can. 189

§ 1. Qui probabilibus saltem argumentis ostenderit super aliqua re ab alio detenta ius se habere sibique damnum imminere nisi res ipsa custodienda tradatur, ius habet obtinendi a iudice eiusdem rei sequestrationem.

§ 2. In similibus rerum adiunctis obtinere potest ut iuris exercitium alicui inhibeatur.

Can. 186. — D. 50, 17, 130.
§ 1. — C. 9, 31, 1.
§ 2. — D. 44, 1, 5 et 8.

Can. 188. — C. 3, 32, 13.
§ 3. — Basilic. 9, 1, 81.

*De rei sequestratione...* — D. 49, 1, 21, 3; Basilic. 9, 1, 20.

Can. 189. — C. 4, 4.
§ 1. — D. 2, 8, 7, 2; C. 7, 65, 5.

§ 3. Sequestratio rei et inhibitio exercitii iuris a iudice decerni potest ex officio, instante praesertim promotore iustitiae aut defensore vinculi, quoties bonum publicum id postulare videtur.

Can. 190

§ 1. Ad crediti quoque securitatem sequestratio rei admittitur, dummodo de creditoris iure manifesto constet et servata norma de qua in can. 451.

§ 2. Sequestratio extenditur etiam ad res debitoris quae quolibet titulo apud alias personas reperiantur, et ad res quae, licet debitoris non sint, ei tamen debentur.

Can. 191

Sequestratio rei et inhibitio exercitii iuris decerni nullatenus possunt, si damnum quod timetur, possit aliter reparari et idonea cautio de eo reparando offeratur.

Can. 192

Iudex potest ei cui sequestrationem rei vel inhibitionem exercitii iuris concedit, praeviam imponere cautionem de damnis, si ius suum non probaverit, resarciendis.

Can. 193

§ 1. Ad custodiam rei sequestrationi subiectae idoneus sequester, proponentibus partibus, a iudice designetur; si partes inter se dissentiant, iudex ipse sequestrem deligat.

§ 2. Sequester in re custodienda, curanda et servanda non minorem diligentiam adhibere debet quam suis adhibet rebus, eamque postea, cui iudex decreverit, reddere debet cum omni causa.

§ 3. Iudex congruam decernat mercedem sequestri, si eam petat.

Can. 194

Quoties introducta est petitio ad obtinendam provisionem ad hominis sustentationem, iudex, auditis partibus, decreto statim exsequendo, statuere potest, idoneis si res ferat praescriptis cautionibus, ut interim necessaria alimenta praestentur, sine praeiudicio iuris per sententiam definiendi.

Can. 195

Proposita a parte vel a promotore iustitiae petitione ad obtinendum decretum de quo in can. 194, iudex, audita altera parte, expeditissime provideat, numquam autem ultra decem dies; quibus inutiliter transactis, aut petitione reiecta, patet recursus ad Hierarcham cui tribunal subiicitur, dummodo ipse ne sit iudex, vel, si quis malit, ad iudicem appellationis, qui item expeditissime decernant.

### Articulus II

*De actionibus ex novi operis nuntiatione et damno infecto*

#### Can. 196

§ 1. Qui ex aliquo novo opere damnum timet suae rei obventurum, potest illud iudici nuntiare ut opus interrumpatur, donec utriusque partis iura, iudicis sententia, definiantur.

§ 2. Is cui intimata fuerit prohibitio, continuo ab opere cessare debet; sed, dummodo idonee caveat se in pristinum omnia restituturum si absoluto iudicio victus discesserit, poterit a iudice continuationem eiusdem impetrare.

§ 3. Nuntianti novum opus potest iudex praeviam imponere cautionem de damno, si ius suum non demonstraverit, resarciendo; ad iuris autem probationes afferendas duo menses praefiniuntur, qui, ex iusta et necessaria causa a iudice, audita altera parte, prorogari vel reduci poterunt.

#### Can. 197

Si vetus opus magna ex parte immutetur, idem ius esto quod de novo opere can. 196 constitutum est.

#### Can. 198

Qui grave damnum rei suae imminere pertimescit ex alieno aedificio quod ruinam minatur, ex arbore aut ex alia re quacumque, actionem habet *de damno infecto* ad obtinendam periculi remotionem, aut cautionem de damno vel avertendo, vel, si forte evenerit, resarciendo.

### Articulus III

*De actionibus ob nullitatem actuum*

#### Can. 199

Si actus aut contractus sit ipso iure nullus, datur ei, cuius interest, actio ad obtinendam a iudice declarationem nullitatis.

#### Can. 200

§ 1. Nullitas actus tunc tantum habetur, cum in eo deficiunt quae actum ipsum essentialiter constituunt, aut sollemnia seu condiciones desiderantur a canonibus ad validitatem requisitae.

§ 2. Nullitas alicuius actus non importat nullitatem actuum qui praecedunt aut subsequuntur et ab actu non dependent.

*De actionibus ex novi operis...* — D. 39, 1, 1.

Can. 200. — C. 1, 14, 5.

### Can. 201

Qui actum posuit nullitatis vitio infectum, tenetur de damnis et expensis erga partem laesam.

### Can. 202

Nullitas actus a iudice declarari non potest ex officio, nisi aut publice id intersit, aut agatur de pauperibus vel de minoribus aliisve qui minorum iure censentur.

### Can. 203

Iudex inferior de confirmatione, a Romano Pontifice actui vel instrumento adiecta, videre non potest, nisi Apostolicae Sedis praecesserit mandatum.

## Articulus IV

*De actionibus rescissoriis et de restitutione in integrum*

### Can. 204

§ 1. Actionem ad rescissionem actus positi ex metu gravi et iniuste incusso vel ex dolo, proponere potest:

1° Si agatur de actu inter vivos, ille qui metum vel dolum passus est eiusque heredes;

2° Si agatur de actu mortis causa, quilibet cuius intersit.

§ 2. 1° Eadem actione intra biennium uti potest, qui gravem ex contractu laesionem ultra dimidium ex errore passus est;

2° Si tamen alter contrahens offerat talem contractus emendationem, quae sufficiat ad laesionem reparandam, iudex debet a contractus rescissione abstinere.

### Can. 205

Institui haec actio potest:

1° Contra eum qui metum intulit aut dolum patravit, quamvis ipse non in suum, sed in alterius commodum talia peregerit;

2° Contra quemlibet malae fidei et etiam bonae fidei possessorem, qui res metu vel dolo extortas possidet, salvo iure regressus contra quemlibet usque ad ipsum metus vel doli auctorem.

*De actionibus rescissoriis...* — D. 4, 2, 1 ss.; 4, 2, 21. 1-5; C. 2, 19 (20), 5; Basilic. 10, 2, 9 et 17.

Can. 204 § 1. — D. 4, 2, 9. 3 ss.; 4, 3, 1 pr. et 1; C. 4, 44, 5.
§ 2. — C. 4, 44, 2.

Can. 205. — C. 2, 19 (20), 3; 4, 44, 10; Basilic. 10, 2, 28.
2°. — C. 3, 19, 1.

Can. 206

Si is qui metum intulit aut dolum patravit, urgeat actus vel contractus exsecutionem, parti laesae seu deceptae competit exceptio metus vel doli.

Can. 207

§ 1. Minoribus vel minorum iure fruentibus graviter laesis eorumque heredibus et successoribus, ad laesionem reparandam ex negotio seu actu valido rescindibili, praeter alia ordinaria remedia, suppetit remedium extraordinarium restitutionis in integrum.

§ 2. Hoc beneficium maioribus quoque conceditur quos deficit rescissoria actio aut aliud ordinarium remedium, dummodo iustam subesse causam et laesionem sibi imputandam non esse probaverint.

Can. 208

§ 1. Restitutio in integrum peti debet intra quadriennium ab adepta maiori aetate computandum, si agatur de minoribus: a die laesionis factae et cessati impedimenti, si de maioribus aut personis moralibus.

§ 2. Minoribus vel minorum iure fruentibus restitutio concedi potest a iudice etiam ex officio, audito vel instante promotore iustitiae.

Can. 209

Restitutio in integrum id efficit ut omnia revocentur in pristinum, idest restituantur in statum quo erant ante laesionem, salvis iuribus quae alii, bona fide, ante petitam restitutionem quaesiverint.

## Articulus V

### *De actionibus reconventionalibus*

Can. 210

§ 1. Actio quam reus coram eodem iudice in eodem iudicio instituit contra actorem vel propter causae nexum cum actione principali vel ad submovendam vel minuendam actoris petitionem, dicitur *reconventio.*

§ 2. Reconventio reconventionis non admittitur.

Can. 206. — Instit. 4, 13, 1; C. 8, 35 (36), 3.

Can. 207. — D. 4, 1, 1 et 2; 4, 6 integer titulus; C. 2, 24 (25), 2; Basilic. 10, 1, 6.

Can. 208. — C. 2, 52 (53), 7.

Can. 209. — D. 4, 4, 24. 4; C. 2, 21 (32), 2; 2, 47 (48), pr. et 1.

Can. 210 § 2. — D. 44, 1, 22.

Can. 211

Actio reconventionalis locum habere potest in omnibus causis contentiosis, exceptis causis spolii.

Can. 212

Proponenda est iudici coram quo actio principalis instituta est, licet ad unam causam dumtaxat delegato vel alioquin incompetenti, nisi, ad actionem reconventionalem quod attinet, is sit absolute incompetens.

## Articulus VI

### *De actionibus seu remediis possessoriis*

Can. 213

Qui ad possessionem alicuius rei adipiscendam, vel ad alicuius iuris exercitium obtinendum munitur titulo legitimo, petere potest, ut in rei possessionem vel iuris exercitium immittatur.

Can. 214

Non solum possessio, sed etiam simplex detentio praestat, ad normam canonum qui sequuntur, actionem vel exceptionem possessoriam.

Can. 215

§ 1. Qui annum integrum in possessione rei vel in quasi-possessione iuris manserit, si molestiam patiatur quominus suam possessionem vel quasi-possessionem retineat, habet actionem *retinendae possessionis*.

§ 2. Haec actio non admittitur nisi intra annum ab illata molestia adversus molestiae auctorem ut a molestiis desistat.

Can. 216

§ 1. Etiam qui vi, clam vel precario possidet, actione *retinendae possessionis* uti potest adversus quemlibet deturbatorem: non autem contra personam a qua ipse rem vi vel clam surripuit aut precario accepit.

§ 2. In causis quae ad bonum publicum spectant, iustitiae promotori ius est opponendi vitium possessionis adversus eum qui vi, clam vel precario possidet.

Can. 212. — D. 5, 1, 2. 5; 5, 1, 22; Nov. 96, 2.

*De actionibus seu remediis possessoriis.* — D. 6, 1, 24; 50, 17, 176; Basilic. 15, 1, 24.

Can. 213. — Instit. 4, 15; D. 43, 17, 1.

Can. 216. — D. 43, 16, 14; 43, 17, 3 pr.; C. 8, 6.
§ 1. — D. 43, 16, 1. 30; C. 3, 32, 28.

### Can. 217

§ 1. Si inter duos controversia oriatur uter eorum possideat, ille in possessione praeferendus est qui intra annum frequentiores et potiores possessionis actus exercuit.

§ 2. In dubio iudex possessionem pro indiviso utrique parti attribuat.

§ 3. Si rei vel iuris indoles aut contentionum et rixarum periculum non patiantur ut litigantibus pro indiviso possessio interim attribuatur, iudex rem apud sequestrem deponi, aut iuris quasi-possessionem suspendi iubeat usque ad iudicii petitorii exitum.

### Can. 218

§ 1. Qui vi aut clam quoquo modo a possessione rei vel quasi-possessione iuris deiectus est, adversus quemlibet spolii auctorem vel rei detentorem habet actionem *recuperandae possessionis* vel spolii et spolii exceptionem.

§ 2. Haec actio non admittitur praeterlapso anno postquam spolium passus rei notitiam habuit; exceptio, contra, perpetua est.

### Can. 219

§ 1. Spoliatus adversus spoliantem excipiens et probans spolium, obligatione respondendi non tenetur, nisi prius fuerit in suam possessionem restitutus.

§ 2. Spoliatus ut in possessionem restituatur, nil aliud probare debet, nisi spoliationem ipsam.

§ 3. Sed si in restitutione rei vel exercitii iuris aliquod occurat periculum (uti saevitiarum, cum vir contra uxorem postulat restitutionem coniugalis consortii), iudex, ad instantiam partis vel promotoris iustitiae, pro diversis adiunctis decernat aut restitutionem suspendi, aut rem vel personam apud sequestrem custodiri, donec causa petitorio iudicio definiatur.

### Can. 220

Iudicia possessoria absolvenda sunt, citata dumtaxat adversa parte in iudiciis retinendae vel recuperandae; citatis vero omnibus iis quorum interest, in iudiciis adipiscendae.

Can. 218. — D. 43, 16. 1; C. 2, 19 (20), 4; 8, 4, 2.
§ 1. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 121. - D. 43, 16, 7.

Can. 219. — D. 5, 1, 37; Basilic. 7, 5, 36.
§ 1. — D. 50, 17, 128.
§ 2. — D. 6, 1, 9. pr.; 50, 17, 128; C. 7, 32, 6.

## ARTICULUS VII

### *De exstinctione actionum*

Can. 221

In contentiosis actiones tum reales tum personales exstinguuntur praescriptione ad normam iuris; actiones autem de statu personarum nunquam exstinguuntur.

Can. 222

Omnis criminalis actio perimitur morte rei, condonatione legitimae potestatis, et praescriptione.

Can. 223

Firmo praescripto can. 4, de delictis Sacrae Congregationi S. Officii reservatis, tempus utile ad actionem criminalem proponendam est triennium, nisi agatur:

1° De actione iniuriarum, quae uno anno perimitur;

2° De actione ob delicta qualificata contra castitatem et iustitiam commutativam, quae quinquennio perimitur;

3° De actionibus ob simoniam vel homicidium, contra quae actio criminalis decennio perdurat.

Can. 224

Sublata per praescriptionem actione criminali:

1° Non est hoc ipso sublata actio civilis, forte ex delicto orta, ad damna resarcienda;

2° Hierarcha remedio uti adhuc potest non promovendi ad altiorem ordinem clericum, et, ad scandalum evitandum, prohibendi clerico exercitium sacri ministerii aut etiam eundem ab officio seu munere, ad normam iuris, amovendi.

Can. 225

§ 1. Praescriptio in contentiosis currit ex quo actio primum potuit iure proponi; in criminalibus, a die patrati delicti.

§ 2. Si delictum habeat tractum, non currit praescriptio, nisi a die qua delicti tractus cessaverit.

*De exstinctione actionum.* — C. 7, 35, 5.

Can. 221. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. XI, 1. - C. 7, 39, 3; Basilic. 50, 15, 1.

Can. 222. — D. 47, 1, 1; 48, 4, 11; 48, 16, 8-10; 48, 19, 20.

Can. 223. — D. 48, 5, 12 (11), 4; C. 9, 22, 12; Basilic. 60, 41, 47.
1°. — C. 9, 35, 5.

Can. 224. — D. 49, 13, 1; C. 7, 66, 3.
1°. — D. 47, 1, 1; C. 4, 17, 1.
2°. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 90; S. Basilius M., can. 17. - Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. VI, 9.

§ 3. In delicto habituali vel continuato praescriptio non decurrit nisi post ultimum actum; et conventus ob aliquem criminosum actum non praescriptum, tenetur de antiquioribus, qui cum eodem actu connectuntur, etiamsi singulatim sumpti ob praescriptionem excluderentur.

# PARS II

## DE IUDICIO CONTENTIOSO

## SECTIO I

## DE IUDICIO CONTENTIOSO IN GENERE

### CAPUT I

### De causae introductione

#### Articulus I

#### *De libello litis introductorio*

Can. 226

Iudex nullam causam cognoscere potest, nisi petitio, ad normam canonum, proposita sit ab eo cuius interest, vel a promotore iustitiae.

Can. 227

Introducta causa ad normam can. 228 et seqq., iudex procedere potest ex officio, praeter alios casus iure expressos, in causis quae publicum Ecclesiae bonum aut animarum salutem respiciunt, ad normam can. 133.

Can. 228

Qui aliquem convenire vult debet libellum competenti iudici exhibere, in quo controversiae obiectum proponatur, et ministerium iudicis ad deducta iura persequenda expostuletur.

Can. 229

§ 1. Qui scribere nescit, aut legitime impeditur quominus libellum exhibeat, ore petitionem suam coram tribunali proponere potest.

§ 2. Item in causis facilioris investigationis et minoris momenti ac

*De causae introductione.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, *Processus iudicialis definitio;* Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. II, § 16, 17, 18.

Can. 228. — C. 7, 40, 3; Nov. 53, 3.

propterea cito expediendis, iudicis arbitrio relinquitur petitionis admissio ore sibi factae.

§ 3. In utroque tamen casu iudex notarium iubeat scriptis actum redigere qui actori legendus est et ab eo probandus.

### Can. 230

Libellus quo lis introducitur debet:

1° Exprimere coram quo iudice causa introducatur, quid petatur, et a quo petatur;

2° Indicare, summatim saltem, quo iure innitatur actor ad comprobanda ea quae allegantur et asseruntur;

3° Subscribi ab actore vel eius procuratore, appositis die, mense et anno, nec non loco in quo actor vel eius procurator habitant, aut residere se dixerunt actorum recipiendorum gratia.

### Can. 231

§ 1. Iudex vel tribunal, postquam viderit et rem esse suae competentiae et actori legitimam personam in iudicio non deesse, debet quantocius libellum aut admittere aut reiicere, adiectis in hoc altero casu reiectionis causis.

§ 2. Si iudicis decreto libellus reiectus fuerit ob vitia quae emendari possunt, actor novum libellum rite confectum potest eidem iudici denuo exhibere; quod si iudex emendatum libellum reiecerit, novae reiectionis rationes exponere debet.

§ 3. Adversus libelli reiectionem integrum semper est parti intra tempus utile decem dierum recursum interponere ad tribunal appellationis; a quo, audita parte, et promotore iustitiae aut vinculi defensore, quaestio reiectionis expeditissime definienda est.

### Can. 232

Si iudex continuo mense ab exhibito libello decretum non ediderit quo libellum admittit vel reiicit ad normam can. 231, pars cuius interest instare potest ut iudex suo munere fungatur; quod si nihilominus iudex sileat, lapsis quinque diebus a facta instantia, poterit recursum ad Hierarcham cui tribunal subiicitur, si ipse iudex non sit, vel ad tribunal appellationis interponere ut vel iudex ad definiendam causam adigatur vel alius in eius locum subrogetur.

Can. 230. — D. 6, 1, 6 pr.; C. 2, 1, 3.

Can. 231. — Basilic. 9, 1, 40 in fine.

## Articulus II

### *De citatione et denuntiatione actuum iudicialium*

Can. 233

§ 1. Libello vel orali petitione admissa, locus est vocationi in ius seu citationi alterius partis.

§ 2. Quod si partes litigantes sponte coram iudice se sistant ad causam agendam, opus non est citatione, sed actuarius significet in actis partes sponte sua iudicio adfuisse.

Can. 234

§ 1. Citatio fit a iudice, et libello litis introductorio inscribitur aut adiungitur.

§ 2. Denuntiantur autem reo, et, si sint plures, singulis.

§ 3. Debet insuper actori nota fieri, ut statuto die et hora ipse quoque coram iudice se sistat.

Can. 235

Si lis moveatur ei qui non habet liberam administrationem rerum, de quibus disceptatur, citatio denuntianda est ei qui ipsius nomine iudicium suscipere debet ad normam can. 163-169.

Can. 236

Quaelibet citatio est peremptoria; nec iteretur necesse est, nisi in casu de quo in can. 369.

Can. 237

§ 1. Citatio denuntietur per schedam, quae praeceptum iudicis parti conventae factum ad comparendum exprimat, indicans a quo iudice, ob quam causam saltem verbis generalibus, quo actore, reus, nomine et cognomine rite designatus, conveniatur; nec non locum, annum, mensem, diem et horam ad comparendum praefixam perspicue indicet.

§ 2. Citatio, sigillo tribunalis munita, subscribenda est a iudice vel ab eius auditore et a notario.

Can. 238

Citatio duplici scheda conficiatur, quarum altera remittatur reo convento, altera asservetur in actis.

Can. 233. — D. 2, 5-7.

Can. 236. — D. 42, 1, 53; C. 7, 43, 8.

Can. 239

§ 1. Citationis scheda, si fieri poterit, per curiae cursorem tradenda est ipsi convento ubicumque is invenitur.

§ 2. Ad hoc cursor etiam fines alterius eparchiae ingredi potest, si iudex id expedire censuerit et eidem cursori mandaverit.

§ 3. Si cursor personam conventam non invenerit in loco ubi commoratur, relinquere poterit citatoriam schedam alicui de eius familia aut famulatu, si hic eam recipere paratus sit ac spondeat se reo convento quamprimum schedam acceptam traditurum; sin minus eam ad iudicem referat, ut transmittatur ad normam can. 241, 242.

Can. 240

Reus qui citatoriam schedam recipere recuset, legitime citatus habeatur.

Can. 241

Si ob distantiam vel aliam causam difficulter per cursorem tradi possit reo convento scheda citatoria, poterit iussu iudicis transmitti per tabellarios publicos, dummodo commendata et cum syngrapha receptionis, vel alio modo qui secundum locorum leges et condiciones tutissimus sit.

Can. 242

§ 1. Quoties, diligenti inquisitione peracta, adhuc ignoratur ubi commoretur reus, locus est citationi per edictum.

§ 2. Hoc autem fit affigendo per cursorem ad fores curiae schedam citationis ad modum edicti per tempus prudenti iudicis arbitrio determinandum et in aliqua publica ephemeride eam inserendo; si vero utrumque fieri nequeat, alterutrum sufficiet.

Can. 243

§ 1. Cursor, cum in manu rei conventi citationis schedam relinquit, debet eam subsignare, adnotatis die et hora qua reo tradita est.

§ 2. Idem peragat si eam relinquat in manibus alicuius de familia aut famulatu rei conventi, addito insuper nomine personae cui schedam tradidit.

§ 3. Si citatio fiat per edictum, cursor in edicti calce signet quo die et hora edictum affixum ad fores curiae fuerit et quamdiu affixum manserit.

§ 4. Si reus receptionem schedae recuset, cursor schedam ipsam subsignatam, addito die et hora recusationis, iudici remittat.

Can. 242. — Nov. 112, 3 pr.

### Can. 244

§ 1. Cursor quae peregit ad iudicem referat in scriptis manu propria subsignatis, quae in actis serventur.

§ 2. Si per tabellariorum officium citatio transmittatur, asservetur in actis fides eiusdem officii.

### Can. 245

Si scheda citatoria non referat quae in can. 237 praescribuntur aut non fuerit legitime intimata, nullius momenti sunt tum citatio tum acta processus.

### Can. 246

Regulae superius statutae de rei citatione, ceteris quoque iudicii actibus, pro diversa tamen eorum natura, accommodandae et applicandae sunt, ut decretorum vel sententiarum denuntiationi aliisque huiusmodi.

### Can. 247

Cum citatio legitime peracta fuerit aut partes sponte in iudicium venerint:

1° Res desinit esse integra;

2° Causa fit propria illius iudicis aut tribunalis, coram quo actio instituta est;

3° In iudice delegato firma redditur iurisdictio ita ut non exspiret resoluto iure delegantis;

4° Interrumpitur praescriptio, nisi aliud cautum sit, ad normam iuris;

5° Lis pendere incipit; et ideo statim obtinet principium: *lite pendente, nihil innovetur*.

## CAPUT II

### De litis contestatione

### Can. 248

Obiectum seu materia iudicii constituitur ipsa litis contestatione, seu declaratione qua conventus petitioni actoris formaliter contradicit, animo litigandi coram iudice.

Can. 247, 2°. — D. 2, 1. 19 pr.; C. 3, 1, 16; Nov. 53, 3 pr. et 2; 123, 24.
4°. — D. 5, 3, 25. 7; C. 3. 19, 2. 1; Basilic. 42, 1, 25.
5°. — D. 44, 6, 1.

*De litis contestatione.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, *Processus iudicialis definitio.*

Can. 248. — C. 2, 9 (10), 1; 3, 9, 1.

Can. 249

Ad litis contestationem sufficit ut partibus coram iudice vel eius delegato comparentibus, in actis inseratur petitio actoris et contradictio conventi, unde constet qua de re agatur seu quinam sint controversiae termini.

Can. 250

In causis tamen implicatioribus, in quibus petitio actoris nec perspicua sit nec simplex vel contradictio conventi difficultatibus scateat, iudex, ex officio aut ad instantiam actoris vel conventi, partes citet ad rite definiendos controversiae articulos, idest ad causae *dubia*, ut dicitur, *concordanda*.

Can. 251

§ 1. Si die dubiis concordandis praestituto, pars in ius vocata non compareat nec iustam absentiae excusationem alleget, contumax declaretur, et dubiorum formula statuatur ex officio, parte, quae praesens fuerit, id postulante. Parti autem contumaci statim id notum fiat ex officio ut quas velit exceptiones contra dubiorum formulam possit proponere et a contumacia se purgare, intra tempus quod iudici congruum videatur

§ 2. Partibus praesentibus et in formula dubiorum concordibus, si iudex non contradicat, eius rei fiat mentio in decreto quo formula firmatur.

§ 3. Si vero partes dissentiant aut earum conclusiones iudici non probentur, fit locus quaestioni incidenti.

§ 4. Dubiorum formula semel statuta mutari non potest, nisi novo decreto, ex gravi causa, ad instantiam partis, vel promotoris iustitiae, vel defensoris vinculi, audita utraque vel altera parte eiusque rationibus perpensis.

Can. 252

Antequam litis contestatio locum habuerit, iudex ad testium auditionem aliarumve probationum receptionem ne procedat, nisi in casu contumaciae, aut nisi testium depositionem recipere oporteat, ne ipsa ob probabilem testis mortem, ob discessum eiusdem vel ob aliam iustam causam recipi postea nequeat, aut difficulter possit.

Can. 253

Lite contestata :

1° Haud licet actori libellum mutare, nisi, reo consentiente, iudex, iustis de causis, censeat mutationem esse admittendam, salva semper reo compensatione damnorum et expensarum, si qua debeatur. Libellus

Can. 253. — D. 44, 1, 13.
1°. — D. 5, 1, 76.

non censetur mutatus, si coarctetur aut mutetur probationis modus; si minuantur aut petitio aut accessoria petitionis; si facti adiuncta in libello pridem posita ita illustrentur, compleantur aut emendentur, ut controversiae obiectum idem remaneat; si praeter rem petatur foenus; si in locum rei petatur pretium aut aliquid aequivalens;

2° Iudex congruum tempus partibus praestituat probationibus proponendis et explendis; quod quidem poterit, instantibus partibus, arbitrio suo prorogare, dummodo ne lis, ultra quam aequum sit, protrahatur;

3° Possessor rei alienae desinit esse bonae fidei; quapropter damnatus rem restituere, non solum rem ipsam, sed et rei fructus a litis contestatae tempore restituere debet et damna praeterea resarcire, si qua secuta fuerint.

## CAPUT III

### De litis instantia

#### Can. 254

Instantiae initium fit citatione; finis autem omnibus modis, quibus iudicium terminatur, sed et antea instantia non solum interrumpi, verum etiam finiri potest sive peremptione sive renuntiatione.

#### Can. 255

Si pars litigans moriatur aut statum mutet aut cesset ab officio cuius ratione agit:

1° Causa nondum conclusa, instantia interrumpitur, donec heres defuncti aut successor litem instauret;

2° Causa conclusa, instantia non interrumpitur, sed iudex procedere debet ad ulteriora, citato procuratore, si adsit, secus defuncti herede vel successore.

#### Can. 256

Si controvertatur cuinam ex clericis litigantibus ius sit ad beneficium et alter, lite pendente, moriatur, aut beneficio renuntiet, instantia non interrumpitur, sed contra superstitem eam prosequitur promotor iustitiae qui pro beneficii aut ecclesiae libertate dimicet, nisi beneficium sit liberae collationis Hierarchae et hic praeferat causam ut victam superstiti adiudicare.

#### Can. 257

Procuratore aut curatore a munere cessante, tamdiu interrupta manet instantia, quamdiu pars aut ii ad quos pertinet novum procuratorem vel curatorem nominaverint aut per se ipsi in posterum agere se velle professi fuerint.

Can. 253, 3°. — D. 10, 1, 4. 2; 22, 1, 2; 3. 1; 10 et 15; C. 3, 32, 26.

Can. 257. — C. 7, 43, 6.

Can. 258

Si nullus actus processualis, quin aliquod obstet impedimentum, ponatur in tribunali primae instantiae per annum aut in gradu appellationis per sex menses, instantia perimitur.

Can. 259

Peremptio obtinet ipso iure et adversus omnes, minores quoque aliosve minoribus aequiparatos, eaque ex officio etiam declarari debet, salvo iure regressus ad indemnitatem adversus tutores, administratores, procuratores qui culpa se caruisse non probaverint.

Can. 260

Peremptio exstinguit acta processus, non vero acta causae: imo haec vim habere possunt etiam in alia instantia, dummodo ea inter easdem personas et super eadem re intercedat; sed ad extraneos quod attinet, non aliam vim obtinent nisi documentorum.

Can. 261

In casu peremptionis, quas quisque ex litigatoribus fecerit, has ipse ferat expensas perempti iudicii.

Can. 262

§ 1. In quolibet statu et gradu iudicii potest actor instantiae renuntiare; item tum actor tum reus possunt processus actis renuntiare sive omnibus sive nonnullis tantum.

§ 2. Renuntiatio ut valeat, peragenda est scripto, et a parte vel ab eius procuratore, speciali tamen mandato munito, debet subscribi, cum altera parte communicari, ab eaque acceptari, vel saltem non impugnari, et a iudice admitti.

Can. 263

Renuntiatio a iudice admissa, pro actis quibus renuntiatum est, eosdem parit effectus ac peremptio instantiae; et obligat renuntiantem ad solvendas expensas actorum, quibus renuntiatum fuit.

Can. 258. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. X, 2. - Nov. 93.

Can. 259. — C. 3, 1, 13. 11.

## CAPUT IV

### De interrogationibus partibus in iudicio faciendis

Can. 264

§ 1. Iudex ad eruendam veritatem facti quod publice interest ut extra dubium ponatur, debet partes interrogare.

§ 2. In aliis casibus potest contendentes interrogare, etiam ex officio, vel ut illustretur probatio adducta vel ne iniustam ferat decisionem propter evidentem partium negligentiam vel dolum.

§ 3. Interrogatio partium fieri a iudice potest in quovis stadio iudicii ante conclusionem in causa; post conclusionem in causa servetur praescriptum can. 385.

Can. 265

§ 1. Iudici legitime interroganti partes respondere debent et fateri veritatem, nisi agatur de delicto ab ipsis commisso.

§ 2. Si pars legitime interrogata respondere recuset, quanti facienda sit haec recusatio, utrum iusta sit, an confessioni aequiparanda, necne, iudicis est aestimare.

§ 3. Pars, quae respondere debet, si illegitime respondere recusaverit aut si postquam responderit mendax reperta fuerit, puniatur, ad tempus a iudice pro rerum adiunctis definiendum, remotione ab actibus legitimis coram Ecclesia; et si ante responsionem iusiurandum de veritate dicenda praestiterit, laicus interdicto personali, clericus suspensione plectatur.

Can. 266

§ 1. Quoties bonum publicum in causa est, iudex debet iusiurandum de veritate dicenda a partibus exigere; in aliis, potest pro sua prudentia.

§ 2. Post absolutas interrogationes iudex potest ab eo qui praestitit iusiurandum de veritate dicenda exigere iusiurandum de veritate dictorum sive circa omnes articulos sive circa aliquos tantum, quoties gravitas negotii aliave iusta causa id postulare videatur; debet autem in causis, in quibus bonum publicum vertitur, si forte iusiurandum de veritate dicenda omissum sit.

Can. 267

§ 1. Tum actor tum reus, tum etiam promotor iustitiae et defensor vinculi possunt iudici exhibere articulos, super quibus pars interrogetur.

§ 2. In his articulis exarandis, admittendis et parti proponendis regulae cum proportione serventur quae in can. 295-304 statutae sunt.

Can. 264. — D. 11, 1, 1; 11, 1, 21; C. 3, 1, 9.

Can. 265. — D. 11, 1, 20. 1.

Can. 268

Ad iusiurandum praestandum vel interrogationibus respondendum partes personaliter coram iudice se sistere debent, exceptis iis de quibus in can. 292, § 2, n. 1, 2.

## CAPUT V

### De probationibus

Can. 269

Non indigent probatione:

1° Facta notoria;

2° Quae ab ipsa lege praesumuntur;

3° Facta ab uno ex contendentibus asserta et ab altero admissa, nisi a iure vel a iudice probatio nihilominus exigatur.

Can. 270

§ 1. Onus probandi incumbit ei qui asserit.

§ 2. Actore non probante, reus absolvitur.

Can. 271

Probationes quae ad moras iudicio nectendas postulari videntur, ceu examen testis longe dissiti, aut cuius domicilium nescitur, vel cognitio documenti quod cito haberi non potest, iudex ne admittat, nisi hae probationes necessariae videantur quia ceterae deficiant aut satis non sint.

### Articulus I

### *De confessione partium*

Can. 272

Assertio de aliquo facto, in scriptis aut ore ab una parte contra se et pro adversario coram iudice, sive sponte, sive iudice interrogante peracta, dicitur confessio iudicialis.

Can. 268. — C. 4, 1, 12. 4.

*De probationibus.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. IV, *Probationes.*

Can. 270. — D. 22, 3, 19 et 21 in fine; C. 4, 19. 2 et 25.
§ 1. — D. 22, 3, 2; C. 4, 20, 7; Basilic. 21, 1, 31.
§ 2. — D. 50, 17, 125; C. 8, 35 (36) 9 pr.

Can. 272. — D. 48, 18, 1. 27.

Can. 273

Si agatur de negotio aliquo privato et in causa non sit bonum publicum, confessio iudicialis unius partis, dummodo libere et considerate facta, relevat alteram ab onere probandi.

Can. 274

Pars, aliquid confessa in iudicio, non potest contra confessionem suam venire, nisi aut ex continenti hoc faciat, aut probet confessionem ipsam vel carere condicionibus in can. 273 expressis vel errori facti esse adscribendam.

Can. 275

Confessio sive scriptis, sive ore, ipsimet adversario aut aliis extra iudicium facta, dicitur extraiudicialis: eaque in iudicium deducta, iudicis est, perpensis omnibus adiunctis, aestimare quanti facienda sit.

## Articulus II

### *De testibus et attestationibus*

Can. 276

Probatio per testes in quibuslibet causis admittitur, sub iudicis tamen moderatione, secundum modum praefinitum in canonibus qui sequuntur.

Can. 277

§ 1. Testes iudici legitime interroganti respondere et veritatem fateri debent.

§ 2. Salvo praescripto can. 279, § 3, n. 2, ab hac obligatione eximuntur:

1° Parochi aliique sacerdotes quod attinet ad ea quae ipsis manifestata sunt ratione sacri ministerii extra sacramentalem confessionem; civitatum magistratus, medici, obstetrices, advocati, notarii aliique qui ad secretum officii etiam ratione praestiti consilii tenentur, quod attinet ad negotia huic secreto obnoxia;

Can. 273. — D. 42, 2, 1 et 6; 42, 2, 3 et 4; C. 7, 59.

Can. 274. — D. 9, 2, 23. 11 et 24, 25 et 26; 42, 2, 2; Basilic. 60, 3, 23. 11-26.

Can. 276. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. II, § 26-40. - D. 22, 5, 1; 4, 19, 25; 4, 21, 15; Basilic. 22, 1, 74.

Can. 277 § 1. — C. 4, 21, 22. 3.

§ 2, 1°. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 62.

2° Qui ex testificatione sua sibi vel coniugi vel consanguineis vel affinibus in quolibet gradu lineae rectae et in secundo gradu lineae obliquae, infamiam, periculosas vexationes, aliave mala valde gravia obventura timent.

§ 3. Testes iudici legitime interroganti scienter falsum affirmantes aut verum occultantes puniantur ad normam can. 265, § 3; eademque poena mulctentur omnes, qui testem vel peritum donis, pollicitationibus aut alio quovis modo inducere praesumpserint ad falsum testimonium dicendum aut ad veritatem occultandam.

## 1 - Qui testes esse possint

### Can. 278

Omnes possunt esse testes, nisi expresse a iure repellantur vel in totum vel ex parte.

### Can. 279

§ 1. Ut non idonei repelluntur a testimonio ferendo impuberes et mente debiles.

§ 2. Ut suspecti:

1° Excommunicati, periurii, infames, post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam;

2° Qui ita abiectis sunt moribus ut fide digni non habeantur;

3° Publici gravesque partis inimici.

§ 3. Ut incapaces:

1° Qui partes sunt in causa, aut partium vice funguntur, veluti tutor in causa pupilli, Superior aut administrator in causa suae communitatis aut piae causae, cuius nomine in iudicio consistit, iudex eiusve assistentes, advocatus aliique qui partibus in eadem causa assistunt vel astiterunt;

2° Sacerdotes, quod attinet ad ea omnia quae ipsis ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi a vinculo sigilli soluti sint; imo audita a quovis et quoquo modo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt;

3° Coniux in causa sui coniugis, consanguineus et affinis in causa

Can. 277 § 3. — D. 22, 5, 16; C. 4, 20, 13 et 14 in fine.

Can. 278. — S. C. S. Off. (Constantinop.), 2 apr. 1873, n. 1. - D. 22, 5, 18; 22, 5, 21. 1; Basilic. 21, 1, 17.

Can. 279. — D. 22, 5, 3. 5.

§ 1. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 132. - D. 22, 5, 6 et 20.

§ 2. — D. 22, 5, 20.

§ 2, 1°. — S. Nicolaus I, litt. *Proposueramus quidem*, a. 865: « *Quod autem* ». - Canones Apostolorum, 75.

§ 2, 2°. — D. 1, 9, 2; 22, 5, 15 et 21 pr.

§ 2, 3°. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 132. - D. 22, 5, 23; Nov. 90, 7.

§ 3, 1°. — D. 22, 5, 10 et 25; C. 4, 20, 11 pr.

§ 3, 3°. — D. 22, 5, 4 et 24.

consanguinei vel affinis, in quolibet gradu lineae rectae et in secundo gradu lineae obliquae, nisi agatur de causis quae ad statum civilem aut canonicum personae spectant, cuius notitia aliunde haberi nequeat, et bonum publicum exigat ut habeatur.

Can. 280

Non idonei et suspecti audiri poterunt ex decreto iudicis, quo id expedire declaretur; sed eorum testimonium valebit tantummodo ut indicium et probationis adminiculum, et regulariter iniurati audiantur.

### 2 – A quibus, quomodo, et quot testes induci et qui excludi possint

Can. 281

§ 1. Testes a partibus inducuntur.

§ 2. Possunt etiam induci a promotore iustitiae et defensore vinculi, si id ad causam intersit.

§ 3. Sed ipse iudex, quoties agitur de minoribus aliisve qui minoribus aequiparantur, et generatim quoties publicum bonum id exigit, potest testes ex officio inducere; itemque in casu de quo in can. 134, § 1.

§ 4. Pars, quae testem induxit, potest eius examini renunciare; sed adversarius postulare potest ut, hac non obstante renuntiatione, testis examini subiiciatur.

Can. 282

§ 1. Si quis sponte compareat testimonii reddendi gratia, iudex poterit eius testimonium admittere vel repellere prout expedire censuerit.

§ 2. Debet autem testem, qui se sponte obtulerit, repellere cum comparere sibi videatur moras iudicio nectendi causa vel iustitiae et veritati quoquo modo officiendi.

Can. 283

§ 1. Cum probatio per testes postulatur, eorum nomina et domicilium tribunali indicentur; praeterea exhibeantur articuli argumentorum super quibus testes sint interrogandi.

§ 2. Si ne intra diem quidem peremptorium a iudice praestitutum, obtemperatum fuerit, postulatio deserta censetur.

Can. 284

Iudici ius et obligatio est nimiam multitudinem testium refrenandi.

Can. 281 § 1. — Nov. 90, 3; D. 22, 5, 11.

Can. 284. — D. 22, 5, 1. 2; Nov. 90, 4.

Can. 285

Partes debent sibi invicem nota facere testium nomina antequam eorum examen inchoetur, aut, si id, prudenti iudicis existimatione, fieri sine gravi difficultate nequeat, saltem ante testimoniorum publicationem.

Can. 286

§ 1. Testes debent ex officio excludi, si iudici liquido constet eos a testimonio ferendo prohiberi, salvo praescripto can. 280.

§ 2. Ast etiam, postulante adversario, testes excludendi sunt, si iusta exclusionis causa demonstretur, quae exclusio dicitur *reprobatio personae testis*.

§ 3. Pars nequit reprobare personam testis quem ipsa induxit, nisi nova reprobationis causa supervenerit; potest autem eius dicta reprobare.

§ 4. Reprobatio testis fieri debet intra triduum postquam testium nomina cum parte communicata fuerint, nec postea facta admittatur, nisi pars demonstret vel saltem iuramento affirmet defectum testis antea sibi notum non fuisse.

§ 5. Iudex autem reprobationis discussionem in finem litis reservet, nisi contra testem stet praesumptio iuris, aut defectus sit notorius vel statim ac facile probari possit vel postea probari nequeat.

Can. 287

Citatio testium fit ministerio iudicis, decreto interveniente, et intimanda est testibus ad normam can. 237-245.

Can. 288

§ 1. Testis rite citatus parere debet aut causam suae absentiae iudici notam facere.

§ 2. Testis inobediens, qui nempe sine legitima causa non comparuit, aut, etsi comparuit, renuit respondere vel iusiurandum praestare vel attestationi subscribere, a iudice potest congruis poenis coerceri et insuper mulctari pro rata damni quod ex eius inobedientia partibus obveniat.

Can. 286 § 2. — Nov. 90, 7.
§ 3. — C. 4, 20, 17.

Can. 287. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. II, n. 9.

Can. 288 § 1. — D. 22, 5, 8; C. 4, 20, 15. 7.

### 3 - De iureiurando testium

Can. 289

§ 1. Testis, antequam testimonium edat, iusiurandum praestare debet de tota ac sola veritate dicenda, salvo praescripto can. 280.

§ 2. Partes earumve procuratores praestationi iurisiurandi testium assistere possunt, salvo praescripto can. 285.

§ 3. Testibus, si de iure partium mere privato agatur, poterit iusiurandum, partibus consentientibus, remitti.

§ 4. Sed etiam cum iusiurandum a teste non exigitur, iudex testem commonefaciat gravis obligationis, qua semper tenetur, veritatem dicendi.

Can. 290

Testes, tametsi iusiurandum praestiterint de veritate dicenda, poterunt nihilominus pro prudenti iudicis arbitrio, absoluto examine, adigi ad iusiurandum de veritate dictorum praestandum sive circa omnes articulos sive circa aliquos tantum, quoties gravitas negotii et editae testificationis adiuncta id postulare videntur.

Can. 291

Testes adigi etiam iureiurando possunt ad secretum servandum circa propositas interrogationes dataque responsa, usque dum acta et allegata publici iuris fiant; imo etiam perpetuo ad normam can. 138, § 3.

### 4 - De testium examine

Can. 292

§ 1. Testes sunt examini subiiciendi in ipsa tribunalis sede.

§ 2. Ab hac generali regula excipiuntur:

1° S. R. E. Cardinales et Patriarchae, Episcopi et personae illustres quae suae civitatis iure eximuntur ab obligatione comparendi coram iudice testificandi causa; ii omnes eligere ipsi possunt locum ubi testificentur, de quo iudicem certiorem facere debent;

2° Qui morbo aliove corporis vel animi impedimento aut condicione vitae, uti moniales, tribunalis sedem adire nequeunt; ii domi audiendi sunt;

Can. 289 § 1. — C. 4, 20, 9 et 16.

Can. 292 § 2. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 15.
§ 2, 1°. — C. 1, 3, 7; 4, 20, 16, 1; Nov. 123, 7.
§ 2, 2°. — D. 12, 2, 15.

3° Qui extra eparchiam degentes, ad tribunalis sedem accedere sine gravi incommodo nequeunt; ii audiendi sunt a tribunali loci in quo commorantur ad normam can. 34, secundum interrogationes et instructiones a causae iudice transmissas;

4° Qui in eparchia quidem commorantur, sed in locis ita dissitis a tribunalis sede, ut sine gravibus impensis vel gravi incommodo tribunalis sedem adire non possint. Hoc in casu iudex, nisi ipse sine gravibus impensis testes commode adire possit, debet propiorem aliquem sacerdotem dignum et idoneum designare, ut cum assistentia alicuius, qui actuarii munere fungatur, examen horum testium perficiat, transmissis pariter eidem interrogationibus faciendis, datisque opportunis instructionibus.

Can. 293

Examini testium partes assistere nequeunt, nisi iudex eas admittendas censuerit.

Can. 294

§ 1. Testes seorsum singuli examinandi sunt.

§ 2. Prudenti tamen iudicis arbitrio relinquitur post edita testimonia testes inter se aut cum parte conferre, seu comparare.

§ 3. Id autem fieri poterit si haec omnia simul concurrant:

1° Si testes inter se aut cum parte in re gravi et causae substantiam attingente dissentiant;

2° Si nulla alia facilior ad veritatem detegendam suppetat via;

3° Si scandali vel dissidiorum periculum non sit ex collatione pertimescendum.

Can. 295

§ 1. Examen fit a iudice, vel ab eius delegato aut auditore, cui assistat oportet notarius.

§ 2. In examine interrogationes non ab alio quam a iudice vel ab eo qui iudicis locum tenet, testibus deferendae sunt. Quapropter si partes, vel promotor iustitiae, vel defensor vinculi examini intersint et novas interrogationes testi faciendas habeant, has non testi, sed iudici vel eius locum tenenti proponere debent, ut eas ipse deferat.

Can. 292 § 2, 3°, 4°. — D. 22, 5, 3. 6; Nov. 90, 5.

Can. 294 § 1. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 13.

Can. 295. — D. 22, 5, 3.

§ 1. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 13; instr. 20 iul. 1890.

Can. 296

Testis primo interrogari debet non modo de generalibus personae adiunctis : de nomine, cognomine, origine, aetate, religione, condicione, domicilio, sed etiam quae ipsi cum partibus in causa sit necessitudo ; deinde deferendae sunt interrogationes quae causam ipsam respiciunt et sciscitandum unde et quomodo ea quae asserit, habeat cognita.

Can. 297

Interrogationes breves sunto, non plura simul complectentes, non captiosae, non subdolae, non suggerentes responsionem, remotae a cuiusvis offensione et pertinentes ad causam quae agitur.

Can. 298

§ 1. Interrogationes non sunt cum testibus antea communicandae.

§ 2. Attamen si ea quae testificanda sunt ita a memoria sint remota, ut nisi prius recolantur, certo affirmari nequeant, poterit iudex nonnulla testem praemonere, si id sine periculo fieri posse censeat.

Can. 299

Testes ore testimonium dicant, et scriptum ne legant, nisi de calculo et rationibus agatur ; tunc enim adnotationes, quas secum attulerunt, poterunt consulere.

Can. 300

Responsio ex continenti redigenda est scripto ab actuario non solum quod attinet ad substantiam, sed etiam ad ipsa editi testimonii verba, nisi iudex, attenta causae exiguitate, satis habeat unam depositionis substantiam referri.

Can. 301

Si testis sit surdus, mutus, vel surdus et mutus, interrogationes vel responsiones vel utraeque scripto fieri possunt, nisi iudex interpretis opera uti malit.

Can. 302

Actuarius in actis mentionem faciat de praestito, remisso aut recusato iureiurando, de partium aliorumque praesentia, de interrogationibus ex officio additis deque ceteris omnibus memoria dignis quae forte acciderint, cum testes excutiebantur.

Can. 296. — D. 22, 5, 3. pr.

Can. 303

§ 1. Testi, antequam ab auditorio discedat, debent legi quae actuarius de iis quae ipse viva voce testatus est, scripto redegit, data eidem testi facultate addendi, supprimendi, corrigendi, variandi.

§ 2. Denique actui subscribere debent testis, iudex et notarius.

Can. 304

Testes, quamvis iam excussi, poterunt, parte postulante aut ex officio, antequam acta seu testimonia publici iuris fiant, denuo ad examen vocari, si iudex id necessarium vel utile ducat, dummodo tamen omnis collusionis vel corruptelae absit periculum.

### 5 - De testimoniorum evulgatione eorumque reprobatione

Can. 305

§ 1. Cum partes aut earum procuratores examini non interfuerunt, testimonia post absolutum omnium testium examen poterunt, decreto iudicis, statim evulgari.

§ 2. Sed poterit iudex differre testimoniorum evulgationem in tempus quo cetera probationum capitula fuerint absoluta, si id e re existimet, firmo can. 382.

Can. 306

Post testimoniorum evulgationem:

1° Cessat ius reprobandi testis personam, excepto casu de quo in can. 286, § 4;

2° Sed est ius reprobandi testes sive quod attinet ad modum examinis, cum obiiciuntur regulae iuris in examine peragendo neglectae, sive quod attinet ad testificationes ipsas, cum testimonia arguuntur de falso aut de variatione, contradictione, obscuritate, defectu scientiae et similibus.

Can. 307

Reprobationem iudex decreto suo reiiciat, si eam futili inniti fundamento aut ad retardandum iudicium factam animadvertat.

Can. 308

Si iudicium reprobationis admittatur, iudex brevem terminum parti postulanti praestituat ad probandam reprobationem, et deinde procedat uti in aliis incidentibus causis.

Can. 303 § 1. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 14.
§ 2. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 14.

Can. 309

Post evulgata testimonia, testes iam auditi denuo super iisdem articulis ne interrogentur, neque novi testes admittantur, nisi caute et ex gravi ratione in causis quae nunquam transeunt in rem iudicatam; ex gravissima ratione in ceteris; et in quolibet casu omni fraudis et subornationis periculo remoto et audita altera parte; quae omnia iudex decreto suo definiat.

### 6 - De indemnitate testium

Can. 310

§ 1. Testis ius habet ad petendam compensationem impensarum, quas sustinuerit ratione itineris et commorationis in loco iudicii, et ad congruam indemnitatem pro interruptione sui negotii vel operis.

§ 2. Iudicis est, auditis parte ac teste, et, si opus sit, etiam peritis, taxare indemnitatem et impensas testi solvendas.

Can. 311

Si intra peremptorium terminum a iudice praestitutum congrua pecuniae quantitas vel cautio ad normam can. 436, § 2, ab eo qui testes inducere vult deposita non sit, is testium examini renuntiasse censeatur.

### 7 - De testimoniorum fide

Can. 312

In aestimandis testimoniis iudex, requisitis, si opus sit, testimonialibus litteris, ante oculos habeat:

1° Quae condicio sit personae, quaeve honestas et an aliqua dignitate testis praefulgeat;

2° Utrum de scientia propria, praesertim de visu et auditu proprio testificetur, an de sua opinione, de fama, aut de auditu ab aliis;

3° Utrum testis constans sit et firmiter sibi cohaereat; an varius, incertus, vel vacillans;

4° Denique utrum testimonii contestes habeat, an sit singularis.

Can. 313

Si testes inter se discrepent, iudex perpendat utrum testimonia inter se adversentur, an sint dumtaxat diversa vel mutuo adiuventur et compleantur.

Can. 310. — C. 4, 20, 11 et 16 in fine; 7, 62, 6. 2.

Can. 312. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 16. - D. 22, 5, 3 pr. 1-2-3; 22, 5, 2 et 13; Nov. 90, 1. pr.

Can. 313. — D. 22, 5, 21. 3; Nov. 90, 3 in fine.

### Can. 314

§ 1. Unius testis depositio plenam fidem non facit, nisi sit testis qualificatus qui deponat de rebus ex officio gestis.

§ 2. Si sub iuramenti fide duae vel tres personae, omni exceptione maiores, sibi firmiter cohaerentes, de aliqua re vel facto in iudicio testificentur de scientia propria, sufficiens probatio habetur; nisi in aliqua causa iudex ob maximam negotii gravitatem, vel ob indicia quae aliquod dubium de veritate rei assertae ingerunt, necessariam censeat pleniorem probationem.

## Articulus III

## *De peritis*

### Can. 315

Peritorum opera utendum est quoties ex iuris vel iudicis praescripto eorum examen et iudicium requiritur ad factum aliquod comprobandum vel ad veram alicuius rei naturam dignoscendam.

### Can. 316

§ 1. Iudicis est peritos designare.

§ 2. Hanc designationem in causis mere privatis iudex facere potest rogatu utriusque partis vel etiam alterutrius, altera tamen consentiente; in causis vero bonum publicum respicientibus, audito promotore iustitiae aut vinculi defensore.

§ 3. Prudenti iudicis arbitrio relinquitur unum pluresve peritos designare pro causae natura et rei difficultate, dummodo ne sint pauciores numero ipsa lege constituto.

### Can. 317

Peritorum est peritiam suam ad veritatis et iustitiae leges exigere, neque falsum affirmando neque verum occultando; in quo si deliquerint, puniantur ad normam can. 265, § 3.

Can. 314. — Syn. Nicaen. I, a. 325, can. 2. - Canones Apostolorum, 75.
§ 1. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 133. - D. 48, 18, 20; C. 4, 20, 9.
§ 2. — D. 22, 5, 12 et 21. 3; C. 4, 20, 18.

*De peritis.* — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. II, § 41, 42.

Can. 315. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5. - D. 10, 1, 8; 25, 4, 1.

Can. 318

§ 1. Ad periti munus, ceteris paribus, deligantur, qui competentis magistratus auctoritate idonei fuerint comprobati.

§ 2. Ad periti munus assumi nequeunt:

1° Minores;

2° Qui a testimonio ferendo excluduntur ad normam can. 279;

3° Qui testes in eodem iudicio fuerunt vel futuri sint;

4° Qui in adiunctis inveniuntur de quibus in can. 35, 128, § 1.

Can. 319

§ 1. Possunt periti cum ob causas quibus testes, tum ob aliam iustam causam recusari.

§ 2. Iudex suo decreto edicat utrum sit admittenda recusatio, necne, et, recusatione admissa, in locum periti recusati alium sufficiat.

Can. 320

§ 1. Periti demandatum munus suscipere censentur praestatione iurisiurandi de munere fideliter implendo.

§ 2. Partes non solum interesse possunt iurisiurandi praestationi, sed etiam exsecutioni muneris perito demandati, nisi aliud rei natura vel honestas exigat aut lex vel iudex statuat.

Can. 321

Post iusiurandum praestitum, si periti intra praefinitum tempus mandato non paruerint aut sine iusta causa exsecutionem defugiant, tenentur damnorum.

Can. 322

§ 1. Iudex, attentis iis quae a litigantibus forte deducantur, omnia et singula capita decreto suo definiat circa quae periti opera versari debeat.

§ 2. Tempus intra quod examen perficiendum est et iudicium proferendum, si necessarium vel opportunum iudici videatur, potest ab ipso iudice praefiniri et etiam, auditis partibus, prorogari.

Can. 323

§ 1. Si dubitetur quis scriptum aliquod exaraverit, iudex, praeter scripturam quaestioni obnoxiam, assignet peritis, proponentibus partibus, scripturas cum quibus illa comparari seu conferri debeat.

Can. 323. — C. 4, 21, 16 et 20; Nov. 73.

§ 2. Si de scripturis, quae sint inter se comparandae, partes dissentiant, iudex seligat, comparationis gratia, eas, quas pars ipsa alias recognovit, aut quas qui accusatur auctor scripturae controversae, scripsit ut persona publica et in archivis aut alio publico tabulario custodiuntur; aut eius subscriptiones quas ex fide notarii vel personae publicae constet coram ipsis fuisse exaratas.

§ 3. Quod si scripturae a partibus et a iudice pro comparatione designatae, peritorum iudicio, investigationi non sufficiant iudex, eum cui scriptura controversa tribuitur, ad instantiam partis aut etiam ex officio citet, ut manu propria coram iudice vel eius delegato scribat quidquid periti, iudex ipse, eiusve delegatus dictaturi sint.

§ 4. Qui scribere recusat, non probata legitima recusandi causa, perinde habetur ac si controversam scripturam suam esse confiteatur.

### Can. 324

§ 1. Periti iudicium suum vel in scriptis proferre possunt, vel ore coram iudice; sed si ore proferatur, statim in scriptis redigi debet a notario et a peritis subscribi.

§ 2. Peritus autem, praesertim si sententiam suam in scriptis protulerit, accersiri potest a iudice ut explicationes, quae ulterius necessariae videantur, suppeditet.

§ 3. Periti debent indicare perspicue qua via et ratione processerint in explendo munere sibi demandato et quibus potissimum argumentis conclusiones ab ipsis prolatae nitantur.

### Can. 325

Periti suam quisque relationem a ceteris distinctam conficiant, nisi, lege non contradicente, iudex unam a singulis subscribendam fieri iubeat; quod si fiat, sententiarum discrimina, si qua fuerint, diligenter adnotentur.

### Can. 326

§ 1. Si periti inter se discrepent, licet iudici aut peritioris suffragium super relatis a primis peritis exquirere aut novos de integro peritos adhibere.

§ 2. Idem potest iudex quoties periti post designationem in suspicionem inciderint vel impares atque non idonei muneri reperti fuerint.

### Can. 327

§ 1. Iudex non peritorum tantum conclusiones, etsi concordes, sed cetera quoque causae adiuncta attente perpendat.

§ 2. Cum reddit rationes decidendi, exprimere debet quibus motus argumentis peritorum conclusiones aut admiserit aut reiecerit.

Can. 328

Peritorum expensas et honoraria iudex, receptam uniuscuiusque loci consuetudinem ante oculos habens, ex bono et aequo taxare debet, salvo iure recursus ad normam can. 440, § 1.

### Articulus IV

*De accessu et recognitione iudiciali*

Can. 329

§ 1. Si ad controversiae locum iudex accedere atque ipsam rem controversam inspicere necessarium existimet, decreto id praestituat, quo ea quae in accessu praestanda sint, auditis partibus, summatim describat.

§ 2. Si iudex iusserit ut pars vel tertius rem tribunali exhiberet, parte vel tertio recusante, servetur praescriptum can. 347 de parte recusante.

Can. 330

Iudex recognitionem peragere potest vel ipse per se vel per auditorem aut iudicem delegatum.

Can. 331

§ 1. Iudex, rem vel locum recognoscens, peritos adhibere potest, si ipsorum opera necessaria vel utilis videatur.

§ 2. Si periti adhibeantur, serventur, quantum fieri potest, quae praescripta sunt can. 316-328.

Can. 332

Si iurgii vel perturbationis periculum pertimescendum iudici videatur, poterit ipse prohibere ne partes vel earum advocati iudiciali recognitioni intersint.

Can. 333

Iudex testes, vel ex officio accitos vel a partibus ante recognitionem rite productos, potest in ipso iudiciali accessu examini subiicere, si id expedire videatur ad pleniorem probationem aut ad removenda dubia ob quae recognitio decerni debuit.

*De accessu et recognitione iudiciali.* — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. II, § 43.

Can. 334

§ 1. Notarius diligenter curet ut constet ex actis quo die et hora recognitio facta sit, quae personae interfuerint, quae, recognitione durante, aut dicta aut peracta aut a iudice decreta sint.

§ 2. Peractae recognitionis instrumenta tum iudex tum notarius subscribant.

## Articulus V

### *De probatione per documenta*

#### 1 – De natura et fide documentorum

Can. 335

In quolibet iudicii genere admittitur probatio per documenta tum publica tum privata.

Can. 336

§ 1. Praecipua documenta publica ecclesiastica haec sunt:

1° Acta Summi Pontificis et Curiae Romanae et Hierarcharum in exercitio suorum munerum authentica forma exarata, itemque attestationes authenticae de iisdem actibus datae ab illis vel ab eorum notariis;

2° Instrumenta a notariis ecclesiasticis confecta;

3° Acta iudicialia ecclesiastica;

4° Inscriptiones collati sacramenti baptismi, chrismatis, ordinationis, professionis religiosae, matrimonii, mortis, quae habentur in regestis curiae vel paroeciae vel religionis, et attestationes scriptae ex iisdem desumptae et a parochis vel ab Hierarchis vel a notariis ecclesiasticis confectae aut earum exemplaria authentica.

§ 2. Documenta publica civilia ea sunt quae secundum uniuscuiusque loci leges talia iure censentur.

§ 3. Litterae, contractus, testamenta et scripta quaelibet a privatis confecta, privatorum documentorum numero habentur.

Can. 337

Documenta publica sive ecclesiastica sive civilia genuina praesumuntur, donec contrarium evidentibus argumentis evincatur.

Can. 338

Recognitio aut impugnatio scripturae proponi potest in iudicio tum incidenter, tum ad modum causae principalis.

*De probatione per documenta.* — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. II, § 44-47. – Nov. 73.

Can. 335. — D. 22, 4, 1; C. 4, 19, 4 et 25; Nov. 73, 4 et 5.

Can. 339

Documenta publica fidem faciunt de iis quae directe et principaliter in eisdem affirmantur.

Can. 340

Documentum privatum, sive agnitum a parte sive recognitum a iudice, eandem probandi vim habet adversus auctorem vel subscriptorem et causam ab iis habentes, ac confessio extra iudicium facta; sed per se non habet vim probandi adversus extraneos.

Can. 341

Si abrasa, correcta, interpolata aliove vitio documenta infecta demonstrentur, iudicis est aestimare an et quanti huiusmodi documenta facienda sint.

## 2 – De productione documentorum et actione ad exhibendum

Can. 342

Documenta vim probandi in iudicio non habent, nisi originalia sint aut in exemplari authentico exhibita et penes tribunalis cancellariam deposita, exceptis documentis quae publici iuris sunt, ceu leges rite promulgatae.

Can. 343

Documenta in forma authentica sunt exhibenda et in iudicio deponenda, ut a iudice et ab adversario examinari possint.

Can. 344

§ 1. Si dubium excitetur utrum fideliter exscriptum sit exemplar, an non, iudex ad instantiam partis vel etiam ex officio decernere potest, ut ipsum documentum exhibeatur, unde exemplar est desumptum.

§ 2. Si id fieri aut minime aut valde difficulter possit, iudex potest auditorem delegare aut loci Hierarcham rogare pro examine et collatione documenti, praescribens quibus de articulis et quemadmodum fieri debeat collatio; collationi vero partes assistere possunt.

Can. 339. — D. 22, 3, 10; C. 4, 20, 15, 6; 7, 52, 6.

Can. 340. — C. 4, 19, 5. 6. 7.

Can. 341. — D. 22, 3, 24; C. 4, 19. 24.

Can. 342. — D. 2, 13, 11; 22, 4, 2.

Can. 343. — Basilic. 7, 18, 20.

Can. 345

Documenta communia quaeve de communi agunt negotio, ut testamenta et instrumenta quae respiciunt successiones, bonorum partitiones, contractus aliaque huiusmodi de quibus lis est inter partes, quilibet ex litigantibus potest postulare ut in iure exhibeantur ab ea parte quae illa possidere dicitur.

Can. 346

§ 1. Nemo tamen exhibere debet documenta etsi communia, quae communicari nequeunt sine periculo damni ad normam can. 277, § 2, n. 2, aut sine periculo violationis secreti servandi.

§ 2. Attamen si qua saltem documenti particula, quam produci intersit, describi possit, et in exemplari exhiberi sine memoratis incommodis, iudex decernere potest ut eadem exhibeatur.

Can. 347

§ 1. Si pars exhibere recuset documentum de iure producendum, quod ipsa fertur possidere, iudex, altera parte postulante vel etiam ex officio, auditoque, si opus sit, promotore iustitiae vel vinculi defensore, ad normam can. 364 decernat, an et quomodo eiusdem documenti exhibitio facienda sit.

§ 2. Parte parere recusante, iudicis est aestimare quanti haec recusatio facienda sit.

§ 3. Quod si pars documentum apud se esse neget, iudex poterit eam examini subiicere et ad iusiurandum de ea re praestandum adigere.

## Articulus VI

### *De praesumptionibus*

Can. 348

§ 1. Praesumptio est rei incertae probabilis coniectura; eaque alia est iuris, quae ab ipsa lege statuitur; alia hominis, quae a iudice conii-citur.

§ 2. Praesumptio iuris alia est iuris simpliciter, alia iuris et de iure.

Can. 345. — Basilic. 7, 18, 20.

Can. 346. — D. 2, 13, 10. 2; C. 4, 21, 22.

Can. 347. — D. 49, 14, 2. 1-2; C. 2, 1, 2; 4, 21, 22.

*De praesumptionibus.* — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. II, § 50, 51.

Can. 348. — Basilic. 22, 1, 24.

Can. 349

Contra praesumptionem iuris simpliciter admittitur probatio tum directa tum indirecta; contra praesumptionem iuris et de iure, tantum indirecta, hoc est contra factum quod est praesumptionis fundamentum.

Can. 350

Qui habet pro se iuris praesumptionem, liberatur ab onere probandi, quod recidit in partem adversam.

Can. 351

Praesumptiones, quae non statuuntur a iure, iudex ne coniiciat, nisi ex facto certo et determinato, quod cum eo, de quo controversia est, directe cohaereat.

## Articulus VII

### *De iureiurando partium*

Can. 352

Si habeatur semiplena tantum probatio nec alia probationis adiumenta iam supersint, iudex aut iubeat aut admittat iusiurandum *suppletorium* ad probationes supplendas.

Can. 353

§ 1. Iudicis est decreto definire an et quando adiuncta concurrant, cur iusiurandum suppletorium deferri debeat.

§ 2. Defertur sive ex officio, sive ad instantiam partis.

§ 3. Regulariter deferatur ei qui pleniores habet probationes.

Can. 354

§ 1. Iureiurando suppletorio abstineat iudex, si de iure vel re magni pretii agatur aut de facto nimii momenti, aut si ius, res, factum non sit proprium personae cui iusiurandum esset deferendum.

§ 2. Huic iuriiurando maxime locus est cum adiuncta, quae civilem vel religiosum personae statum respiciunt, aliter comperiri nequeunt.

Can. 349. — D. 4, 2, 23 pr.

Can. 350. — Basilic. 22, 1, 3 et 12.

*De iureiurando partium.* — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. II, § 48.

Can. 352. — C. 4, 1, 3; 7, 45, 11; Basilic. 15, 1, 100; 22, 5, 45.

Can. 353. — D. 25, 2, 11. 1 ss. et 12.

Can. 354. — D. 25, 2, 11. 1 ss. et 12.
§ 1. — D. 12, 2, 3 pr.

Can. 355

§ 1. Pars cui iusiurandum suppletorium defertur in rebus quae ad eius statum civilem vel religiosum non pertinent, potest ex iusta causa illud recusare vel in adversarium referre.

§ 2. Quanti autem haec recusatio facienda sit, utrum iusta sit, an potius confessioni aequiparanda, iudicis est aestimare.

§ 3. Iusiurandum suppletorium, ab una parte praestitum, potest ab altera impugnari.

Can. 356

Si de iure ad damni reparationem constet, sed quantitas damni aestimari certe non possit, iudex potest parti quae damnum passa est, iusiurandum *aestimatorium* deferre.

Can. 357

In deferendo iureiurando aestimatorio:

1° Iudex a parte, quae damnum passa est, petat ut sub iurisiurandi sanctitate designet res sibi ablatas vel dolo perditas, earumque pretium secundum probabilem suam aestimationem exprimat;

2° Si taxatio iudici nimia videatur, eam ad aequitatem reducat, ante oculos habens omnia indicia et argumenta usu comprobata, adhibitis etiam, si opus sit, peritis, quo magis veritati et iustitiae consulatur.

Can. 358

Non solum ante initam litem partes convenire possunt ut controversia per iusiurandum ab alterutra praestandum transigendo dirimatur, sed pendente quoque lite et in quolibet eius momento et statu, altera pars potest, iudice probante, alteri iusiurandum *decisorium* deferre, ea condicione ut quaestio sive principalis sive incidens, secundum iusiurandum decisa habeatur.

Can. 359

Decisorium iusiurandum deferri nequit, nisi:

1° De re, in qua cessio et transactio admittitur, et quae pro litigantium personis non sit nimii momenti seu pretii;

2° Ab eo qui cedere aut transigere potest;

Can. 355 § 1. — D. 25, 2, 11. 1 ss. et 12; C. 4, 1, 12.
§ 2. — D. 12, 2, 38; Basilic. 22, 5, 38.

Can. 356. — Basilic. 50, 3, 57.

Can. 358. — D. 12, 2, 2; C. 4, 1, 6 et 8; 4, 1, 12. 1.

Can. 359. — D. 47, 10, 5. 8.
2°. — D. 12, 2, 9. 4; 44, 5, 1; Basilic. 22, 5, 9.

3° Ei, qui cedere vel transigere valet, quique pariter pro se non habet plenam probationem;

4° De mera notitia facti aut de facto, quod proprium sit illius, cui iusiurandum defertur.

Can. 360

§ 1. Hoc iusiurandum potest a parte, a qua delatum est, revocari quousque praestitum non fuerit, et ab altera parte acceptari et praestari, vel minus, aut referri in adversarium.

§ 2. Praestito iureiurando, quaestio secundum iuratam formulam finita est, perinde ac si cessio aut transactio iudicialis intercessisset.

§ 3. Si iusiurandum recusetur nec referatur in adversarium, iudicis est aestimare quanti facienda sit recusatio, utrum iustis innitatur causis an potius confessioni sit aequiparanda.

§ 4. Si in adversarium referatur, hic debet illud praestare, secus causā cadit.

§ 5. Ut iusiurandum in adversarium referri possit, eaedem illae concurrant condiciones necesse est, quae ad illud deferendum requiruntur, atque idem intercedat iudicis ministerium.

## CAPUT VI

### De causis incidentibus

Can. 361

Causa incidens habetur, quoties, incepto saltem per citationem iudicio, ab una ex partibus aut a promotore iustitiae vel vinculi defensore, si iudicio intersint, quaestio proponitur quae, tametsi libello, quo lis introducitur, non contineatur expresse, nihilominus ita ad causam pertinet ut resolvi plerumque debeat ante quaestionem principalem.

Can. 362

Causa incidens proponitur vel ore vel per libellum, indicato nexu qui intercedit inter ipsam et causam principalem, et servatis, quoad eius fieri poterit, regulis can. 228-247 statutis.

Can. 363

Iudex, libello vel petitione verbali receptis, auditis partibus, et, si opus sit, promotore iustitiae, vel vinculi defensore, secum deliberet num proposita incidens quaestio futilis sit et ad retardandum principale iu-

Can. 360. — D. 44, 1, 15; C. 4, 1, 1; 4, 1, 12. 1 et 2; D. 12, 2, 34. 6 ss.
§ 1. — C. 4, 1, 11; Basilic. 22, 5, 1 et 2.
§ 2. — Instit. 4, 6, 11; 12, 2, 5. 2; 44, 5, 1.
§ 4. — D. 12, 2, 34. 6 ss.

dicium unice excitata; itemque num causa incidens talis sit naturae et tali nexu cum causa principali cohaereat, ut ante eam resolvi debeat. Si ita se res habeat, libellum vel instantiam admittat; aliter decreto suo eam reiiciat.

Can. 364

§ 1. Utrum incidens quae excitetur quaestio, definienda sit iudicii forma servata, an mero decreto, iudex, attenta rei qualitate et gravitate, aestimet.

§ 2. Si causa incidens sit iudicio definienda, regulae, quoad eius fieri poterit, servandae sunt, quae in aliis iudiciis obtinent; curet tamen iudex ut dilationum termini sint quam maxime breves.

§ 3. Iudex in decreto quo, non servata iudicii forma, vel reiicit vel definit quaestionem incidentem, rationes quibus innititur, in iure et in facto breviter exponat.

Can. 365

Antequam finiatur causa principalis, iudex interlocutoriam sententiam potest, iusta intercedente causa, corrigere aut revocare sive ex officio, auditis partibus, sive ad instantiam unius partis audita altera parte.

## Articulus I

## *De contumacia*

Can. 366

Reus citatus qui sine iusta causa nec ipse per se nec per procuratorem comparet, contumax declarari potest.

Can. 367

§ 1. Non potest tamen iudex reum contumacem declarare nisi prius constiterit:

1° Citationem, legitime factam, tempore utili ad rei notitiam pervenisse aut saltem pervenire debuisse;

2° Reum absentiae excusationem afferre neglexisse aut non iustam attulisse.

§ 2. Haec comprobari possunt sive per novam citationem reo factam ut contumaciam suam, si possit, excuset, sive alio modo.

*De contumacia.* — D. 5, 1, 68-73; Nov. 69, 2 et 3 pr.; 126, 2.

Can. 366. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 22, 80. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 33, VI. — D. 22, 3, 19. 1; 42, 1, 53.

Can. 367. — C. 7, 43, 5. 7. 10.
§ 1, 2°. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 22.

Can. 368

§ 1. Ad instantiam partis iudex rei contumaciam declarare potest, eaque declarata, procedere, servatis servandis, usque ad sententiam definitivam eiusque exsecutionem.

§ 2. Si procedatur ad sententiam definitivam, lite non contestata, sententia respicere tantum debet petita in libello; si lite contestata, ipsum contestationis obiectum.

Can. 369

Ad frangendam rei contumaciam iudex potest comminari ecclesiasticas poenas; quo in casu, iteranda est rei citatio, cum comminatione poenarum; nec iam tunc licet aut contumaciam declarare aut, ea declarata, poenas irrogare, nisi probetur hanc quoque secundam citationem suo effectu caruisse.

Can. 370

Rei a contumacia recedentis seque in iudicio sistentis ante causae definitionem, conclusiones probationesque, si quas afferat, admittantur; caveat autem iudex ne mala fide in longiores et non necessarias moras iudicium protrahatur.

Can. 371

Post latam vero sententiam contumax beneficium restitutionis in integrum ad appellandum ab ipso iudice qui eam tulit, petere potest, non ultra tamen tres menses ab ipsius sententiae intimatione, nisi agatur de causis quae non transeunt in rem iudicatam.

Can. 372

Regulis superius traditis etiam tum locus est cum reus, etsi primae citationi obtemperaverit, fit tamen postea progressu iudicii, contumax.

Can. 373

Si die et hora, qua reus secundum citationis praescriptum coram iudice primum se sistit, actor non adsit, nullamque vel insufficientem absentiae excusationem attulerit, iudex eum ad instantiam rei conventi citet iterum; et si actor novae citationi non paruerit vel postea iudicium inchoare vel inchoatum prosequi neglexerit, instante reo con-

Can. 368. — Canones Apostolorum, 74; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 104. - C. 3, 1, 13, 1; 3, 19, 2; 7, 43, 2.

Can. 369. — Canones Apostolorum, 74. - C. 7, 43, 8-9.

Can. 370. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 22.

Can. 371. — C. 7, 43, 3.

Can. 373. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 22. - C. 3, 1, 13. 2 ss.; 7, 43, 8-9.

vento vel promotore iustitiae aut defensore vinculi, contumax a iudice declaretur, iisdem servatis regulis quae supra traditae sunt pro rei contumacia, excepta tamen comminatione ecclesiasticarum poenarum.

Can. 374

§ 1. Actoris contumacia a iudice declarata perimit eiusdem actoris ius ad suam instantiam prosequendam.

§ 2. Permittitur tamen promotori iustitiae vel vinculi defensori instantiam facere suam eamque prosequi, quoties publicum bonum id postulare videtur.

§ 3. Reus autem exinde ius habet petendi ut vel libere possit a iudicio abire, vel nulla habeantur omnia eo usque gesta, vel definitive ipse absolvatur a petitione actoris, vel iudicium, absente quoque actore, ad finem adducatur.

Can. 375

§ 1. Qui contumax declaratus contumaciam suam non purgaverit, sive actor sit sive reus, condemnetur tum ad litis expensas, quae ob suam contumaciam factae sunt, tum etiam, si opus sit, ad indemnitatem alteri parti praestandam.

§ 2. Si tum actor tum reus sint contumaces, ad expensas litis tenentur in solidum.

## Articulus II

### *De interventu tertii in causa*

Can. 376

§ 1. Is cuius interest, admitti potest ad interveniendum in causa in qualibet litis instantia.

§ 2. Sed ut admittatur, debet ante conclusionem in causa libellum iudici exhibere, in quo breviter de iure interveniendi ipsum edoceat.

§ 3. Qui intervenit in causa, admittendus est in eo statu in quo causa reperitur, assignato eidem brevi ac peremptorio termino ad probationes suas exhibendas, si causa ad periodum in qua probationes proponuntur pervenerit.

Can. 377

Si tertii interventus appareat necessarius, iudex ad instantiam partis vel etiam ex officio debet interventum in causa iubere.

Can. 374. — C. 3, 1, 13. 2 ss.; Nov. 112, 3.
§ 1. — Nov. 112, 3, 1 in fine.
§ 3. — Nov. 49, pr. et 1.

Can. 375. — C. 3, 1, 13. 2 ss.; Nov. 112, 3, 1 in fine.
§ 1. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 22.

*De interventu tertii in causa.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. V, *Interventus*.

### ARTICULUS III

### *De attentatis lite pendente*

#### Can. 378

Attentatum est quidquid, lite pendente, aut altera pars adversus alteram aut ipse iudex adversus alterutram vel utramque partem innovat, parte dissentiente et in eius praeiudicium; sive innovatio respiciat litis materiam, salvo tamen praescripto can. 189, 190, sive respiciat terminos partibus a iure vel a iudice assignatos ad ponendos certos actus iudiciales.

#### Can. 379

§ 1. Attentata sunt ipso iure nulla.

§ 2. 1° Parti ex attentato laesae competit actio ad obtinendam declarationem nullitatis.

2° Actio haec instituenda est coram ipso iudice causae principalis; quod si ob attentatum pars laesa iudicem suspectum habeat, exceptionem suspicionis potest opponere, in qua procedendum est ad normam can. 130.

#### Can. 380

§ 1. Pendente quaestione de attentato, cursus causae principalis regulariter suspenditur, sed si iudici opportunius videatur, quaestio de attentato potest una cum causa principali pertractari et resolvi.

§ 2. Quaestiones de attentatis expeditissime sunt pertractandae et decreto iudicis definiendae, auditis partibus.

#### Can. 381

Demonstrato attentato, iudex decernere debet eius revocationem seu purgationem.

## CAPUT VII

### **De processus publicatione, de conclusione in causa et de causae discussione**

#### Can. 382

Ante causae discussionem et sententiam omnes probationes quae sunt in actis et quae adhuc secretae permanserunt, sunt publicandae.

Can. 378. — D. 4, 7, 1; 44, 6, 3; C. 8, 36 (37), 2 et 5.

### Can. 383

Concessa partibus earumque advocatis licentia acta iudicialia inspiciendi petendique eorum exemplar, intelligitur facta publicatio processus.

### Can. 384

§ 1. Expletis omnibus quae ad probationes producendas pertinent, ad *conclusionem in causa* deveniendum est.

§ 2. Haec conclusio habetur quoties aut partes a iudice interrogatae declarent se nihil aliud deducendum habere, aut utile proponendis probationibus tempus a iudice praestitutum elapsum sit, aut iudex declaret se satis instructam causam habere.

§ 3. De peracta conclusione in causa, quocunque modo ea acciderit, iudex decretum ferat.

### Can. 385

§ 1. Post conclusionem in causa novae probationes inhibentur, nisi agatur de causis quae nunquam transeunt in rem iudicatam aut de documentis nunc primum repertis, aut de testibus qui antea ob legitimum impedimentum tempore utili induci non potuerunt.

§ 2. Si novas probationes admittendas censeat, id decernat iudex, audita altera parte, cui congruum tempus concedat ut novas probationes cognoscere et se defendere possit; aliter iudicium nullius est momenti.

### Can. 386

§ 1. Facta conclusione in causa, iudex, pro suo prudenti arbitrio, partibus congruum temporis spatium praestituat ad defensiones suas seu allegationes sive per se sive per advocatum exhibendas.

§ 2. Hic terminus prorogari a iudice potest instante una parte, audita altera; vel etiam coarctari, utraque consentiente.

### Can. 387

§ 1. Defensio in scriptis est conficienda, et regulariter tot exemplaribus conscribenda quot sunt iudices, ut singula singulis iudicibus possint exemplaria distribui.

§ 2. Sed etiam promotori iustitiae et defensori vinculi, si iudicio intersint, debet exemplar tradi; praeterea partes inter se exemplaria commutare debent.

Can. 384 § 1. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 22.
§ 2. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 22; tit. IV, n. 21.
§ 3. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. III, n. 22.

Can. 385. — C. 8, 35 (36), 4.

Can. 386. — Nov. 115, 2.

§ 3. Iudex et, in tribunali collegiali, ponens, quoties pro suo prudenti arbitrio necessarium censeat, et sine nimio partium gravamine fieri animadvertat, mandare potest ut defensio typis imprimatur una cum documentis principalibus in fasciculo coniungendis, qui actorum et documentorum summarium continet.

§ 4. Quo in casu iubeat ne quidquam imprimatur, nisi prius exhibito manuscripto et licentia illud publicandi obtenta; praeterea sedulo caveat de secreto, si quod sit in causa servandum.

Can. 388

Iudicis et in tribunali collegiali ponentis est moderari, pro sua prudentia, nimiam defensionum extensionem, nisi de hoc peculiari tribunalis lege sit cautum.

Can. 389

§ 1. Communicatis vicissim inter partes defensionum scripturis, utrique parti responsiones exhibere liceat, intra breve tempus a iudice praestitutum, et servatis regulis et cautelis de quibus in can. 387, 388.

§ 2. Hoc ius partibus semel tantum esto, nisi iudici gravi ex causa iterum videatur concedendum; tunc autem concessio uni parti facta, alteri quoque data censetur.

Can. 390

§ 1. Advocati iudicem de adiunctis iuris et facti causam respicientibus privatim instruere prohibentur.

§ 2. Admittitur tamen moderata disputatio coram iudice pro tribunali sedente ad aliquid illustrandum, si eam iudex utilem censeat vel utraque pars postulet.

§ 3. Ad disputationem obtinendam partes exhibere debent in scriptis quaestionum capita cum altera parte discutienda paucis verbis expressa; iudicis autem est ea cum partibus communicare, ac diem et horam disputationi assignare et disputationem ipsam moderari.

§ 4. Disputationi assistat unus ex notariis tribunalis ad hoc ut, si iudex praecipiat aut pars postulet et iudex consentiat, possit de disceptatis, confessis aut conclusis, scripto ad normam iuris ex continenti referre.

Can. 391

Si partes parare sibi tempore utili defensionem negligant, aut se remittant iudicis scientiae et conscientiae, iudex, dummodo ex actis et probatis rem habeat plane perspectam, poterit statim sententiam pronuntiare.

Can. 391. — Nov. 125, 1.

## CAPUT VIII

### De sententia

Can. 392

§ 1. Legitima pronuntiatio qua iudex causam a litigantibus propositam et iudiciali modo pertractatam definit, sententia est: eaque *interlocutoria* dicitur, si dirimat incidentem causam; *definitiva*, si principalem.

§ 2. Ceterae iudicis pronuntiationes *decreta* vocantur.

Can. 393

§ 1. Ad pronuntiationem cuiuslibet sententiae requiritur in iudicis animo moralis certitudo circa rem sententia definiendam.

§ 2. Hanc certitudinem iudex haurire debet ex actis et probatis.

§ 3. Probationes autem aestimare iudex debet ex sua conscientia, nisi lex aliquid expresse statuat de efficacia alicuius probationis.

§ 4. Iudex qui eam certitudinem adipisci non potuit, pronuntiet non constare de iure actoris et reum dimittat, nisi agatur de causa favorabili, quo in casu pro ipsa pronuntiandum est, et salvo praescripto can. 217, § 2.

Can. 394

Sententia ferri a iudice debet, expleta causae disceptatione; et si causa sit implicatior et actorum mole difficilior, interponi potest congruum temporis intervallum.

Can. 395

§ 1. In tribunali collegiali, quo die et hora iudices ad deliberandum conveniant, collegii praeses constituat; et nisi peculiaris causa aliud suadeat, in ipsa tribunalis sede conventus habeatur.

§ 2. Assignato conventui die, singuli iudices scriptas afferant conclusiones suas et rationes tam in facto quam in iure, quibus ad conclusionem suam venerint: quae conclusiones actis adiungantur, secreto servandae.

*De sententia.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. VI, *Sententia.*

Can. 393. — C. 1, 22, 2; 3, 1, 11; 7, 62, 39. 2ª.

§ 1. — S. Nicephorus CP., can. 223.

§ 2. — S. Basilius M., can. 10. - D. 48, 16, 1. 4; Basilic. 60, 1, 10.

§ 3. — S. Basilius M., can. 10; S. Nicephorus CP., can. 223. - D. 22, 5, 3. 2; Nov. 73, 3.

§ 4. — Syn. Neocaesarien., a. 314/325, can. 9. - D. 34, 5, 12 (13).

Can. 394. — D. 5, 1, 74 pr.; C. 7, 44, 2 et 3.

§ 3. Prolatis ex ordine, secundum praecedentiam, ita tamen ut semper a causae ponente initium fiat, singulorum conclusionibus, habeatur moderata discussio sub tribunalis praesidis ductu, praesertim ut constabiliatur quid statuendum sit in parte dispositiva sententiae.

§ 4. In discussione autem licet unicuique a pristina sua conclusione recedere.

§ 5. Quod si iudices in prima discussione ad sententiam devenire aut nolint aut nequeant, differri poterit decisio ad novum conventum; qui tamen ultra hebdomadam differri non debet.

### Can. 396

Si unicus sit iudex, ipsius tantum est sententiam exarare; in tribunali vero collegiali servetur praescriptum can. 50, § 2.

### Can. 397

§ 1. Sententia debet:

1° Definire controversiam coram tribunali agitatam; hoc est reum absolvere aut condemnare quod attinet ad petitiones vel accusationes adversus eum prolatas, data singulis dubiis, seu controversiae articulis, congrua responsione;

2° Determinare (saltem quatenus fas sit et materia patiatur), quid pars damnata dare, facere, praestare, aut pati debeat, aut a quo abstinere; itemque quo modo, loco vel tempore obligatio implenda sit;

3° Continere rationes seu *motiva* quae dicuntur, tam in facto quam in iure, quibus dispositiva sententiae pars innititur;

4° Statuere de litis expensis.

§ 2. In tribunali collegiali motiva a iudice qui sententiam conscribit desumantur ex iis quae singuli iudices in discussione attulerunt, nisi ab ipso iudicum maiore numero praefinitum fuerit quaenam sint motiva proferenda.

### Can. 398

§ 1. Sententia ferri debet divino Nomine ab initio semper invocato.

§ 2. Dein exprimat oportet ex ordine qui sit iudex aut tribunal; qui sit actor, reus, procurator, nominibus et domicilio rite designatis, promotor iustitiae, defensor vinculi, si partem in iudicio habuerint.

§ 3. Referre postea debet breviter facti speciem cum partium conclusionibus.

§ 4. Hisce subsequatur pars dispositiva sententiae, praemissis rationibus quibus innititur.

Can. 397. — C. 7, 46, 4.
§ 1, 1°. — D. 42, 1, 3; C. 7, 45, 3; Basilic. 9, 1, 80.
§ 1, 2°. — Instit. 4, 6, 32.

Can. 398. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. II, cap. IV, *De sententia*.
§ 4. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. IV, n. 24.

§ 5. Claudatur cum indicatione diei et loci in quibus exarata est et cum subscriptione iudicis vel omnium iudicum, si plures fuerint, et notarii, ac sigillo tribunalis muniatur.

### Can. 399

Regulae superius positae locum habent potissimum in proferenda sententia definitiva; sed applicantur etiam, quantum diversa res patitur, in proferenda interlocutoria.

### Can. 400

Sententia, rite redacta, quamprimum publicetur.

### Can. 401

Publicatio sententiae fieri potest vel citando partes ad audiendam sententiae lectionem sollemniter factam a iudice pro tribunali sedente; vel partibus denuntiando sententiam esse penes cancellariam tribunalis, unaque facultatem ipsis fieri eandem legendi et eiusdem exemplar petendi; vel sententiae exemplar transmittendo ad partes ad normam can. 246.

## CAPUT IX

## De iuris remediis contra sententiam

### Can. 402

§ 1. Errorem materialem qui inciderit vel in transcribenda parte dispositiva sententiae vel in referendis factis aut partium petitionibus aut in ponendis calculis, corrigere valet ipse iudex qui sententiam tulit.

§ 2. Iudex ad hanc correctionem deveniat edito decreto ad instantiam partis, nisi pars altera refragetur.

§ 3. Si altera pars refragetur, quaestio incidens ad normam can. 364, § 3, decreto definiatur; et decretum ad calcem sententiae correctae referatur.

Can. 401. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. IV, n. 24. — C. 7, 45, 6.

*De iuris remediis contra sententiam.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. VII, *Sententiae impugnatio.*

Can. 402. — D. 42, 1, 42 et 46; 49, 8, 1.

## Articulus I

### *De appellatione*

Can. 403

Pars quae aliqua sententia se gravatam putat, itemque promotor iustitiae et defensor vinculi in causis in quibus interfuerunt, ius habent a sententia appellandi ad iudicem superiorem, salvo praescripto can. 404.

Can. 404

Non est locus appellationi:

1° A sententia ipsius Summi Pontificis vel Signaturae Apostolicae;

2° A sententia iudicis qui a Sede Apostolica delegatus est ad videndam causam cum clausula *appellatione remota;*

3° A sententia vitio nullitatis infecta;

4° A sententia quae in rem iudicatam transiit;

5° A definitiva quae iureiurando litis decisorio innixa est;

6° A iudicis decreto vel a sententia interlocutoria, quae non habeat vim definitivae, nisi cumuletur cum appellatione a sententia definitiva;

7° A sententia in causa de qua ius cavet expeditissime rem esse definiendam;

8° A sententia contra contumacem, qui a contumacia se non purgaverit;

9° A sententia lata contra eum qui in scriptis expresse professus est se appellationi renuntiare;

10° A sententia iudicis unici in causis patrimonialibus de rebus quarum pretium non excedit summam biscentum francorum aureorum.

*De appellatione.* — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. III, *De appellationibus.*

Can. 403. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 99; Theophilus Alexandrin., can. 4. - D. 49, 1, 1 pr.; C. 7, 62, 19 et 20; Nov. 125, 1.

Can. 404. — Syn. Trident., sess. XXIV, *De ref.*, c. 20; Syn. Vatican., sess. IV, c. III, *De vi et ratione primatus Romani Pontificis;* S. Zosimus, litt. *Quamvis Patrum*, a. 418; S. Bonifacius I, litt. *Retro maioribus*, a. 422; litt. *Manet beatum*, a. 422: « *Congregatur ergo* »; Pius II, const. *Exsecrabilis*, 18 ian. 1459; Iulius II, const. *Suscepti regiminis*, 1 iul. 1509.

1°. — S. Leo IX, litt. *In terra pax*, a. 1053: « *Nam Romanae Ecclesiae* »; S. Nicolaus I, litt. *Proposueramus quidem*, a. 865: « ... *Siquidem* »; Hadrianus II, litt. *Nec scriptura pandere*, a. 869: « *Quamobrem* ». - D. 49, 2, 1. 1; Basilic. 9, 1, 28.

2°. — D. 49, 2, 1. 4; Basilic. 9, 1, 28.

3°. — D. 49, 1, 19; C. 7, 64, 4. 5.

4°. — C. 7, 70.

5°. — D. 12, 2, 31; C. 4, 1, 12. 3.

6°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 32, II. - D. 49, 5, 2; C. 7, 62, 36; 7, 65, 7; Basilic. 9, 1, 36.

7°. — D. 49, 5, 7; Basilic. 9, 1, 41.

8°. — D. 5, 1, 73. 3; C. 3, 1, 13, 4; 7, 65, 1.

9°. — D. 49, 2, 1. 3; Basilic. 9, 1, 28.

Can. 405

Appellatio interponi debet coram iudice a quo sententia prolata est intra decem dies a notitia publicationis sententiae.

Can. 406

A delegato non datur appellatio ad delegantem nisi delegans sit ipsa Apostolica Sedes, firmo can. 404, n. 2.

Can. 407

§ 1. Appellatio fieri potest ore coram iudice pro tribunali sedente, si publice sententia legatur, statimque ab actuario scriptis redigenda est.

§ 2. Aliter facienda est in scriptis, salvo casu de quo in can. 229.

Can. 408

Si alia pars ad tribunal Apostolicae Sedis appellaverit, alia ad aliud competens, appellatio prosequenda est coram tribunali Apostolicae Sedis.

Can. 409

Appellatio prosequenda est coram iudice ad quem dirigitur intra mensem ab eius interpositione, nisi iudex a quo facta est appellatio longius tempus ad eam prosequendam parti praestituerit.

Can. 410

§ 1. Ad prosequendam appellationem requiritur et sufficit ut pars ministerium invocet iudicis appellationis ad impugnatae sententiae emendationem, adiuncto exemplari huius sententiae et libelli appellatorii quem iudici inferiori exhibuerat.

§ 2. Quod si pars exemplar impugnatae sententiae intra utile tempus a tribunali a quo appellationem interposuit obtinere nequeat, in-

Can. 405. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. II, § 57. - D. 49, 4; Nov. 23, 1 et 4; Basilic. 9, 1, 33 et 37.

Can. 406. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. II, cap. VII; tit. X, cap. III. - D. 49, 3, 1.

Can. 407. — D. 49, 1, 2 et 7; Basilic. 9, 1, 7.
§ 1. — C. 7, 62, 14.

Can. 409. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VIII, 23. - C. 7, 62, 6. 5 s.; 7, 62, 24.

Can. 410. — D. 49, 6, 1; C. 7, 62, 31; Nov. 126, 3; Basilic. 9, 1, 42.
§ 1. — D. 49, 1, 1. 4.
§ 2. — D. 49, 5, 5. 5.

terim termini non decurrunt et impedimentum significandum est iudici appellationis, qui tribunal a quo appellatum est praecepto obstringat officio suo quamprimum satisfaciendi.

Can. 411

§ 1. Si casus de quo in can. 255 contigerit intra terminum ad appellandum utilem sed antequam appellatio interposita sit, sententia debet iis quorum interest denuntiari iisque concessi intelliguntur termini a iure statuti a die denuntiationis computandi.

§ 2. Si contigerit postquam fuerit appellatum, appellatio interposita iisdem denuntietur, in quorum favorem a die denuntiationis denuo currere incipit tempus utile ad appellationem prosequendam.

Can. 412

Inutiliter elapsis fatalibus appellatoriis sive coram iudice a quo appellatio interposita est, sive coram iudice ad quem appellatum est, deserta censetur appellatio.

Can. 413

§ 1. Appellatio facta ab actore prodest etiam reo, et vicissim.

§ 2. Si interponatur ab una parte super aliquo sententiae capite, pars adversa, etsi fatalia appellationis fuerint transacta, potest super aliis capitibus incidenter appellare intra terminum peremptorium decem dierum a die quo ipsi appellatio principalis notificata est; idque facere potest etiam sub condicione recedendi, si prior pars ab instantia recesserit.

§ 3. Si sententia plura capita contineat, et appellans quaedam tantummodo capita impugnet, cetera capita exclusa habeantur; si nullum determinavit caput, appellatio praesumitur facta contra omnia capita.

Can. 414

Si unus ex pluribus reis aut actoribus sententiam impugnet, impugnatio censetur ab omnibus facta, quoties res petita sit individua aut obligatio solidalis; expensas vero iudiciales ille tantum sustinere debet qui appellavit, si iudex appellationis primam sententiam confirmaverit.

Can. 411. — D. 49, 13, 1; C. 7, 66, 1 et 6; Basilic. 9, 1, 54.

Can. 412. — C. 7, 62, 18; 7, 67, 1 et 2; Nov. 126, 2.

Can. 413 § 1. — C. 7, 62, 39 pr.
§ 3. — D. 49, 1, 13 et 17; Basilic. 9, 1, 13.

Can. 414. — D. 49, 1, 3. 10. 17; Basilic. 9, 1, 3 et 10.

Can. 415

§ 1. Appellatio in suspensivo exsecutionem appellatae sententiae suspendit ac propterea in suo robore permanet principium : *lite pendente nihil innovetur;* appellatio autem in devolutivo tantum, non suspendit exsecutionem sententiae, licet lis adhuc pendeat circa meritum causae

§ 2. Omnis appellatio est in suspensivo, nisi aliud in iure expresse caveatur, firmo praescripto can. 445, § 2.

Can. 416

Interposita appellatione tribunal a quo appellatum est debet ad tribunal ad quod interposita est appellatio actorum iudicialium authenticum exemplar vel ipsamet originalia acta transmittere ad normam can. 159.

Can. 417

§ 1. 1° Firmo can. 494, in gradu appellationis non potest admitti novum petitum, ne ad modum quidem utilis *cumulationis;* ideoque litis contestatio in eo tantum versari potest ut prior sententia vel confirmetur, vel reformetur sive ex toto sive ex parte;

2° Novum habetur petitum quoties partes vel res petita vel causa petendi mutatur, non autem si petitio versatur circa petiti, de quo disceptatum est in prima instantia, accessoria.

§ 2. Sed novis exhibitis documentis et novis probationibus poterit causa instrui, servatis regulis traditis in can. 309, 385.

## Articulus II

### *De querela nullitatis contra sententiam*

Can. 418

Sententia vitio insanabilis nullitatis laborat, quando :

1° Lata est a iudice absolute incompetenti vel in tribunali collegiali a non legitimo iudicum numero contra praescriptum can. 46, § 1;

2° Lata est inter partes, quarum altera saltem non habet personam in iudicio;

3° Quis nomine alterius egit sine legitimo mandato.

Can. 415 § 1. — D. 49, 1, 16; 49, 7, 1; C. 7, 62, 3.
§ 2. — Syn. Sardicen., a. 343, can. 3.

Can. 416. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 32, VI et X. – C. 7, 62, 6. 3; 7, 62, 15 et 24; Nov. 126, 3.

Can. 417. — C. 7, 62, 39. 1; Basilic. 9, 1, 132.
§ 2. — C. 7, 62, 6. 1.

*De querela nullitatis contra sententiam.* — C. 7, 44, 3 in fine.

Can. 418. — D. 49, 8, 1. 2.
1°. — C. 3, 4; 7, 64, 4.
2°. — C. 3, 6, 1.

Can. 419

Nullitas de qua in can 418 proponi potest ad modum exceptionis in perpetuum, ad modum vero actionis coram iudice qui sententiam tulit intra decem annos a die publicationis sententiae.

Can. 420

Sententia vitio sanabilis nullitatis laborat, quando:

1° Legitima defuit citatio;

2° Motivis seu rationibus decidendi est destituta, salvo praescripto can. 84;

3° Subscriptionibus caret iure praescriptis;

4° Non refert indicationem partium, anni, mensis, diei et loci quo prolata fuit.

Can. 421

Querela nullitatis in casibus de quibus in can. 420 proponi potest intra tres menses a die publicationis sententiae coram iudice qui sententiam tulit.

Can. 422

Querela nullitatis in casibus de quibus in can. 418, 420 proponi potest una cum appellatione coram iudice appellationis intra decem dies.

Can. 423

Si pars veretur ne iudex, qui sententiam, querela nullitatis ob vitium insanabile vel sanabile impugnatam, tulit, praeoccupatum animum habeat ideoque eum suspectum merito existimat, exigere potest ut alius iudex, sed in eadem iudicii sede seu in eodem iurisdictionis gradu, in eius locum subrogetur ad normam can. 130.

Can. 424

§ 1. Querelam nullitatis interponere possunt nedum partes, quae se gravatas putant, sed etiam promotor iustitiae aut defensor vinculi, quoties iudicio interfuerunt.

§ 2. Ipse iudex potest ex officio sententiam nullam a se latam retractare vel emendare intra terminos ad agendum can. 419 et 421 statutos, nisi interea appellatio una cum querela nullitatis iuxta can. 422 interposita fuerit.

Can. 420, 1°. — D. 49, 8, 1. 3; Basilic. 9, 1. 61.

## Articulus III

### *De oppositione tertii*

Can. 425

Si sententiae definitivae praescriptum iura aliorum offendat, hi habent remedium extraordinarium quod *oppositio tertii* dicitur, vi cuius qui ex sententia suorum iurium laesionem verentur, possunt sententiam ipsam ante eius exsecutionem impugnare eique se opponere.

Can. 426

§ 1. Oppositio fieri potest ad recurrentis arbitrium sive postulando revisionem sententiae ab ipso iudice qui eam tulit, sive provocando ad iudicem appellationis.

§ 2. In utroque casu oppositor probare debet ius suum revera esse laesum aut probabiliter laesum iri.

§ 3. Laesio autem oriri debet ex ipsa sententia quatenus aut ipsa sit causa laesionis, aut, si exsecutioni mandetur, oppositorem gravi praeiudicio sit affectura.

§ 4. Si neutrum probetur, iudex, non obstante tertii oppositione, sententiae exsecutionem decernat.

Can. 427

Admissa instantia, si oppositor agere velit in gradu appellationis, tenetur legibus de appellatione statutis; si coram ipso iudice qui sententiam tulit, regulae servandae sunt de causis incidentibus datae.

Can. 428

Causa ab oppositore victa, sententia antea lata mutanda est a iudice secundum oppositoris instantiam.

## CAPUT X

### De re iudicata et de restitutione in integrum

Can. 429

Firmo can. 404, res iudicata habetur:

1° Duplici sententia conformi;

2° Sententia intra utile tempus non appellata;

*De oppositione tertii.* — D. 49, 1, 4. 2. 3.

Can. 425. — D. 49, 1, 5; Basilic. 9, 1, 5.

Can. 426. — D. 49, 1, 5; Basilic. 9, 1, 5.

Can. 429. — D. 42, 1, 1; C. 7, 43, 11; 7, 67, 1.

1°. — C. 7, 70.

2°. — C. 7, 62, 8; Nov. 49, 1.

3° Sententia adversus quam appellatio interposita coram iudice a quo appellatum est, deserta est coram iudice appellationis ad normam can. 412;

4° Renuntiatione appellationi, admissa ad normam can. 262, § 2, vel peremptione instantiae in gradu appellationis ad normam can. 258;

5° Sententia definitiva unica, a qua non datur appellatio.

Can. 430

Nunquam transeunt in rem iudicatam causae de statu personarum, haud exceptis causis separationis coniugum; sed ex duplici sententia conformi in his causis consequitur, ut ulterior propositio non debeat admitti, nisi novis prolatis iisdemque gravibus argumentis vel documentis.

Can. 431

§ 1. Res iudicata praesumptione iuris et de iure habetur vera et iusta nec impugnari directe potest. [1]

§ 2. Facit ius inter partes, et impedit, vel officio iudicis vel exceptione, novam eiusdem causae introductionem.

Can. 432

§ 1. Adversus sententiam contra quam non suppetat ordinarium remedium appellationis aut querelae nullitatis, datur, dummodo de iniustitia rei iudicatae manifesto constet, remedium extraordinarium restitutionis in integrum intra annum ab adepta maiore aetate computandum, si agatur de minoribus; a die cognitae iniustitiae rei iudicatae, si de maioribus aut personis moralibus.

§ 2. De iniustitia autem manifesto constare non censetur, nisi:

1° Sententia documentis innitatur, quae postea fuerint falsa deprehensa;

2° Postea detecta fuerint documenta, quae facta nova et contrariam decisionem exigentia peremptorie probent;

3° Sententia ex dolo partis prolata fuerit in damnum alterius;

4° Legis praescriptum evidenter neglectum fuerit.

Can. 430. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. II, cap. V.

Can. 431. — D. 44, 2, 27; C. 7, 52, 1, 2, 5.
§ 1. — D. 1, 5, 25; 50, 17, 207.
§ 2. — Instit. 4, 13, 5; D. 44, 1, 3; 44, 2, 3-5 et 7. 4; C. 7, 64, 1.

Can. 432. — D. 48, 19, 27; C. 7, 50, 2.
§ 2, 1°. — D. 44, 1, 11; C. 7, 58, 1, 2, 3.
§ 2, 2°. — D. 12, 2, 31; C. 2, 43 (44), 3.
§ 2, 3°. — D. 5, 1, 75; 42, 1, 33.
§ 2, 4°. — D. 49, 1, 19; Basilic. 9, 1, 19.

Can. 433

§ 1. Ad restitutionem in integrum concedendam competens est iudex qui sententiam tulit, nisi ea petatur ex neglecto a iudice praescripto legis; quo in casu eam concedit tribunal appellationis.

§ 2. Restitutio in integrum ne concedatur nisi auditis partibus atque promotore iustitiae et defensore vinculi si hi priori iudicio interfuerint.

Can. 434

§ 1. Petitio restitutionis in integrum sententiae exsecutionem nondum inceptam suspendit.

§ 2. Si tamen suspicio sit ex probabilibus indiciis petitionem factam esse ad moras exsecutioni nectendas, iudex decernere potest ut sententia exsecutioni demandetur, assignata tamen restitutionem petenti idonea cautione ut, si restituatur in integrum, indemnis fiat.

## CAPUT XI

## De expensis iudicialibus et gratuito patrocinio

### Articulus I

### *De expensis iudicialibus*

Can. 435

Possunt partes adigi ad aliquid solvendum, titulo expensarum iudicialium, nisi ab hoc onere eximantur ad normam can. 441-443.

Can. 436

§ 1. Episcoporum in Synodis particularibus vel in collationibus coadunatorum est taxarum notulam ac regulam statuere in qua praefiniatur quid partes debeant pro expensis iudicialibus; quae sit retributio pro advocatorum et procuratorum opera a partibus solvenda; quae mercedis mensura pro translationibus in aliam linguam et transcriptionibus; pro his examinandis et fide facienda de earum fidelitate; itemque pro exscribendis ex archivo documentis.

§ 2. Potest autem iudex pro suo prudenti arbitrio exigere ut pecunia pro iudicialibus expensis, pro indemnitate testium, pro honorariis peritorum debita a parte quae petit vel, si iudex ex officio agat, ab

Can. 433. — D. 4, 4, 17 et 18 pr.

Can. 434. — C. 2, 49 (50), 1.

Can. 436 § 2. — Nov. 112, 2.

actore, antea deponatur penes tribunalis cancellariam aut saltem congrua cautio praestetur pecuniam deinde solutum iri.

§ 3. Curent Hierarchae diversorum rituum, latini quoque, in eodem territorio iurisdictionem obtinentes ut, collatis consiliis, eadem notula seu regula taxarum pro omnibus statuatur.

### Can. 437

§ 1. Victus victori iudiciales expensas regulariter reficere debet tum in causa principali tum in incidenti.

§ 2. Si actor vel reus temere litigaverit, etiam ad damnorum refectionem damnari debet.

### Can. 438

Si actor vel reus ex parte tantum succubuerit, aut lis agitata fuerit inter consanguineos vel affines, aut de quaestione valde ardua actum fuerit, aut quacunque alia iusta et gravi de causa, poterit iudex pro suo prudenti arbitrio ex toto vel ex parte inter litigantes expensas compensare; idque debet exprimere in ipso sententiae tenore.

### Can. 439

Si plures sint in causa qui condemnationem ad expensas mereantur, iudex eos damnet in solidum, si agatur de obligatione solidali; aliter pro rata.

### Can. 440

§ 1. A pronuntiatione circa expensas non datur distincta appellatio; sed pars quae se gravatam putat, recursum intra decem dies interponere potest coram eodem iudice; qui de hac re cognoscere denuo poterit, et taxationem emendare ac moderari.

§ 2. Appellatio a sententia circa causam principalem secumfert appellationem a pronuntiatione circa expensas.

## Articulus II

## *De gratuito patrocinio aut expensarum iudicialium deminutione*

### Can. 441

Pauperes, qui omnino impares sint expensis iudicialibus sustinendis, ius habent ad gratuitum patrocinium; si ex parte tantum, ad expensarum deminutionem.

Can. 437. — D. 50, 5, 1. 1; C. 3, 1, 13, 6; 7, 51, 5; Basilic. 22, 5, 1.
§ 2. — Instit. 4, 16 pr.

Can. 440. — Basilic. 9, 1, 141; 9, 3, 67.

Can. 441. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 78. - Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. V, 7.

Can. 442

§ 1. Qui exemptionem ab expensis vel earum deminutionem assequi vult, eam a iudice postulare debet, dato supplici libello, allatisque documentis quibus quae condicio sit postulantis quaeve eius rei familiaris copia demonstret; praeterea probare debet se non futilem neque temerariam causam agere.

§ 2. Iudex postulationem nec admittat nec reiiciat, nisi requisitis, si opus sit, notitiis etiam secretis quibus statum rei familiaris ipsius postulantis compertum habere possit auditoque promotore iustitiae; imo concessam potest etiam revocare, item audito promotore iustitiae, si in decursu iudicii assertam paupertatem non adesse compertum habuerit.

Can. 443

§ 1. Ad gratuitum pauperum patrocinium iudex in singulis causis designet aliquem ex advocatis in suo foro approbatis, qui ab hoc munere explendo, nisi ex causa iudici probata, sese subducere nequit, secus a iudice congrua poena, etiam suspensionis ab advocati munere exercendo, plecti potest.

§ 2. Deficientibus advocatis approbatis, iudex Hierarcham loci roget ut aliquem ex aliis advocatis vel aliam idoneam personam, si opus sit, designet ad pauperis patrocinium suscipiendum.

§ 3. Si advocatus aliusve, cui gratuitum patrocinium commissum sit, munus suum debita diligentia non exerceat, ad illius observantiam a iudice revocetur, ad instantiam partis cuius intersit vel promotoris iustitiae aut etiam ex officio.

Can. 444

§ 1. Si pars quae patrocinio gratuito usa est victoriam retulerit et vel pecuniae summam vel rem pretio aestimabilem consecuta fuerit, quae sit quintuplo maior summa quae pro expensis iudicialibus, non exclusis honorariis advocati, solvenda esset, a summa pecuniae vel a pretio rei parti victrici adiudicatis detrahantur expensae iudiciales.

§ 2. Si pars quae gratuito patrocinio usa est victoriam retulerit et adversa pars in expensas iudiciales damnata sit, haec illas etiam iudiciales expensas solvat a quibus pars, gratuito fruens patrocinio, fuit exempta, non autem advocati honoraria, nisi et in ipsa pars victa condemnata fuerit.

## CAPUT XII

### De exsecutione sententiae

Can. 445

§ 1. Sententia quae transiit in rem iudicatam, exsecutioni mandari potest.

§ 2. Iudex tamen potest sententiae, quae nondum transiit in rem iudicatam, provisoriam exsecutionem iubere:

1° Si agatur de provisionibus seu praestationibus ad necessariam sustentationem ordinatis;

2° Si alia gravis urgeat necessitas, ita tamen ut, concessa provisoria exsecutione, per cautiones, fideiussiones aut pignora satis consultum sit indemnitati alterius partis, casu quo exsecutio revocanda sit.

Can. 446

Non antea exsecutioni locus esse poterit, quam exsecutorium iudicis decretum habeatur, quo edicatur sententiam ipsam exsecutioni mandari debere; quod decretum pro diversa causarum natura vel in ipso sententiae tenore includatur vel separatim edatur.

Can. 447

Si sententiae exsecutio praeviam rationum redditionem exigat, quaestio ab illo ipso iudice, servatis de iure servandis, est decidenda, qui tulit sententiam exsecutioni mandandam.

Can. 448

§ 1. Sententiam exsecutioni mandare debet per se vel per alium Hierarcha loci in quo sententia primi gradus lata est.

§ 2. Quod si hic renuat vel negligat, parte cuius interest instante vel etiam ex officio, exsecutio spectat ad iudicem appellationis.

§ 3. Inter religiosos exsecutio sententiae spectat ad Superiorem qui exsecutivam sententiam tulit aut iudicem delegavit.

Can. 449

§ 1. Exsecutor, nisi quid eius arbitrio in ipso sententiae tenore fuerit permissum, debet sententiam ipsam secundum obvium verborum sensum exsecutioni mandare.

*De exsecutione sententiae.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. V, art. IX, *Sententiae exsecutio.*

Can. 445. — D. 42, 1, 2; C. 7, 62, 8; Nov. 125, 1.
§ 1. — C. 7, 53, 1.

Can. 446. — C. 7, 53, 1.

Can. 449. — D. 49, 1, 4; C. 7, 65, 5.

§ 2. Licet ei videre de exceptionibus circa modum et vim exsecutionis, non autem de merito causae; quod si habeat aliunde compertum sententiam esse manifeste iniustam, abstineat ab exsecutione, et partem ad eum qui exsecutionem commisit, remittat.

### Can. 450

§ 1. Quod attinet ad reales actiones, quoties adiudicata actori res aliqua est, haec actori tradenda est statim ac res iudicata habetur.

§ 2. 1° Quod vero attinet ad actiones personales, cum reus damnatus est ad rem mobilem praestandam, vel ad solvendam pecuniam, vel ad aliud dandum aut faciendum, quatuor menses conceduntur pro implenda obligatione.

2° Iudex potest terminum praescriptum vel reducere vel protrahere, ita tamen ut neque infra duos menses coarctetur, neque sex menses excedat.

### Can. 451

In exsecutione peragenda exsecutor caveat ut quam minimum damnato noceatur, eaque de causa incipiat exsecutionem a distrahendis rebus quae minus ei necessariae sunt, salvis semper quae eius victui vel industriae deserviunt; et si agatur de clerico, salvis iis quae ad honestam sui sustentationem, prudenti ecclesiastici iudicis arbitrio, sunt necessaria, firma tamen eiusdem obligatione creditoribus quamprimum satisfaciendi.

### Can. 452

Exsecutor utatur prius monitis et praeceptis erga reluctantem; ad poenas autem spirituales et ad censuras ne deveniat, nisi ex necessitate et gradatim.

## SECTIO II

### DE IUDICIO CONTENTIOSO CORAM UNICO IUDICE

### Can. 453

Ad iudicem unicum iura spectant cum tribunalis tum praesidis.

### Can. 454

Partes defendere se valent per se ipsas vel per unicum advocatum.

Can. 449 § 2. — C. 7, 58, 4; Basilic. 9, 3, 105.

Can. 450. — D. 46, 3, 105.
§ 2. — D. 42, 1, 31; C. 7, 54, 3.
§ 2, 2°. — D. 42, 1, 2 et 31; C. 7, 54, 3.

Can. 451. — D. 42, 1, 19. 1; D. 50, 17, 173.

Can. 455

Partibus non licet plures quam quatuor vel quinque testes adducere.

Can. 456

§ 1. Iudicialis petitio, firmo can. 230, referre debet:

1° Facta quibus actoris petitiones innituntur, breviter, integre et clare exposita;

2° Probationes quibus actor vult facta demonstrare; testium nomine, cognomine, condicione, ac commorationis loco indicatis;

3° Pretium rei petitae quatenus ab eo pendeat iudicis competentia, una cum iis quae necessaria sint ad rei pretium constabiliendum;

4° Conclusiones actoris.

§ 2. Iudicialis petitio proponi etiam potest ore iudici unico; quo in casu, notarius eam scriptis consignet.

Can. 457

Iudex, intra triduum ab exhibita petitione iudiciali, decreto ad calcem ipsius petitionis ab actore vel a notario scriptae apposito, praecipiat communicari, notarii cura, exemplar petitionis iudicialis reo, facta huic facultate, intra decem dies deponendi in cancellaria tribunalis scriptam responsionem, vel adeundi tribunal ad respondendum petitioni actoris; quo in casu, notarius in actis referre debet rei responsum.

Can. 458

Iudex poterit, si res ferat, alium praefigere actori terminum ad replicandum alterutro ex indicatis modis.

Can. 459

Elapso termino reo constituto ad respondendum et actori ad replicandum, si hic terminus constitutus fuerit, iudex, perspectis actis — nisi spes aliqua concordiae affulgeat litem componendo per transactionem ad normam can. 94 seqq. — partes citet ut coram se compareant, adsignato termino non infra decem nec supra triginta dies. Citationis decretum, notarii cura, partibus denuntiari debet.

Can. 460

§ 1. Integrum est partibus scriptam relationem ad probandas suas petitiones ad tribunal deferre, dummodo id faciant tres saltem ante audientiam dies et duplici exemplari, quorum alterum ex continenti communicari debet cum altera parte.

§ 2. Item, intra terminum de quo in § 1, partes quae velint quosdam audiri testes non adductos in petitione iudiciali, debent horum nomina una cum aliis requisitis de quibus in can. 456, § 1, n. 2, can-

cellariae tribunalis nota facere, ea lege ut iudex partibus numerum testium dumtaxat paulo maiorem adducere permittat propter peculiaria causae adiuncta.

Can. 461

In audientia probationes colliguntur.

Can. 462

Probationibus collectis proceditur in eadem audientia ad discussionem oralem.

Can. 463

Fine discussioni orali imposito, si iudex ex actis et probatis censeat causam sufficienter instructam, poterit sententiam vel statim pronuntiare vel eandem differre, non tamen ultra tres dies.

Can. 464

Si in audientia probationes iam admissae colligi haud potuerint, vel iudex necessarium duxerit novas probationes colligere, altera statuitur audientia.

Can. 465

Sententiae interlocutoriae a iudice unico prolatae impugnari nequeunt nisi una cum sententiis definitivis, atque modis ad impugnandas sententias definitivas admissis.

Can. 466

Pars dispositiva sententiae statim communicetur ore partibus, nisi iudex decernat decisionem secreto servandam esse usque ad formalem sententiae publicationem.

Can. 467

Sententiae textus quamprimum edendus est, ad summum intra quindecim dies.

## SECTIO III
## DE CAUSIS MATRIMONIALIBUS

### CAPUT I
### De foro competenti

Can. 468

Causae matrimoniales inter baptizatos iure proprio et exsclusivo ad iudicem ecclesiasticum spectant.

*De causis matrimonialibus.* — Syn. Armen., a. 1911, tit. XI, cap. VII, *De causis matrimonialibus;* Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. X, cap. II, *De causis matrimonialibus;* a. 1882, tit. IV, sect. II, cap. I.

Can. 468. — Syn. Trident., sessio XXIV, *De matrimonio*, can. 12; Leo XIII, ep. encycl. *Immortale Dei,* 1 nov. 1885; S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, pr.

Can. 469

Causae de effectibus matrimonii mere civilibus, si principaliter agantur, pertinent ad civilem magistratum sed si incidenter et accessorie, possunt etiam a iudice ecclesiastico ex propria potestate cognosci ac definiri.

Can. 470

Causas matrimoniales ad eos spectantes de quibus in can. 15, n. 1, illa Sacra Congregatio vel illud Tribunal aut specialis ea Commissio exclusive cognoscet, cui eas Summus Pontifex in singulis casibus delegaverit; causas dispensationis super matrimonio rato et non consummato, Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali; causas vero quae referuntur ad privilegium Paulinum et causas inter partem catholicam et partem acatholicam, sive baptizatam sine non baptizatam, quocumque modo ad Sedem Apostolicam delatas, Sacra Congregatio Sancti Officii.

Can. 471

§ 1. Nullus iudex inferior potest processum in causis dispensationis super rato et non consummato instruere, nisi Sedes Apostolica facultatem eidem fecerit.

§ 2. 1° Si tamen iudex competens auctoritate propria iudicium peregerit de matrimonio nullo ex capite impotentiae et ex eo, non impotentiae, sed nondum consummati matrimonii emerserit probatio, omnia acta ad Sacram Congregationem transmittantur, quae iis uti poterit in processu super rato et non consummato;

2° Si vero probationes de non secuta matrimonii consummatione hactenus instructae, habeantur non sufficientes, eaedem compleantur et acta dein plene instructa ad Sacram Congregationem remittantur.

§ 3. Pariter si iudex competens auctoritate propria iudicium peregerit de matrimonii nullitate, ex alio capite, et matrimonii nullitas evinci non possit, sed incidenter dubium valde probabile emerserit de non secuta matrimonii consummatione, tunc integrum est alterutri vel utrique parti libellum porrigere Romano Pontifici inscriptum, pro dispensatione a matrimonio rato et non consummato; et ipso iure fit potestas iudici causam instruendi. Idem iudex acta, plene instructa, dein ad Sacram Congregationem remittat.

Can. 469. — Leo XIII, ep. encycl. *Immortale Dei*, 1 nov. 1885.

Can. 470. — S. C. S. Off., 11 aug. 1859; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 4, n. 45.

Can. 471 § 1. — S. C. pro Eccl. Orient., instr. 10 iun. 1935, art. 4.

§ 2. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5. Metropolitans exercised this power since 1217 A.D. among some rites.

Can. 472

In aliis causis matrimonialibus iudex competens est iudex loci in quo matrimonium celebratum est aut in quo sive pars conventa sive pars catholica, si altera sit acatholica, domicilium vel quasi-domicilium habet.

Can. 473

Si matrimonium accusatur ex defectu consensus, curet ante omnia iudex ut monitionibus opportunis partem, cuius consensus deesse affirmatur, ad consensum renovandum inducat; si ex defectu formae substantialis vel ex impedimento dirimenti a quo dispensari potest et solet, partes inducere studeat ad consensum in forma legitima renovandum vel ad dispensationem petendam.

## CAPUT II

### De tribunali constituendo

Can. 474

Unicus est iudex instructor in inquisitione pro dispensatione super matrimonio rato et non consummato.

Can. 475

Sive agatur de nullitate matrimonii, sive de probandis inconsummatione et causis ad dispensandum super rato et non consummato, citari debet defensor vinculi ad normam can. 62.

Can. 476

Defensoris vinculi est:

1° Examini partium, testium et peritorum adesse; exhibere iudici interrogatoria clausa et obsignata, in actu examinis a iudice aperienda, et partibus aut testibus proponenda; novas interrogationes, ab examine emergentes, iudici suggerere;

2° Articulos a partibus propositos perpendere, iisque quatenus opus sit, contradicere; documenta a partibus exhibita recognoscere;

3° Animadversiones contra matrimonii nullitatem ac probationes pro validitate aut pro consummatione matrimonii scribere et allegare, eaque omnia deducere, quae ad matrimonium tuendum utilia censuerit.

Can. 472. — D. 5, 1, 65. (C. 1964 in J. Col.)

*De tribunali constituendo.* — S. C. pro Eccl. Orient., 10 iun. 1935, art. 6, 19-24. - Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VI, art. II, *De tribunali constituendo.*

Can. 474. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. II, cap. I.

Can. 476. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. II, n. 11; tit. III, n. 21; tit. V, n. 28.

Can. 477

Defensori vinculi ius esto:

1° Semper et quolibet causae momento acta processus, etsi nondum publicati, invisere; novos terminos ad scripta perficienda flagitare, prudenti iudicis arbitrio prorogandos;

2° De omnibus probationibus vel allegationibus ita certiorem fieri, ut contradicere possit;

3° Petere ut alii testes inducantur vel iidem iterum examini subiiciantur, processu etiam absoluto vel publicato, novasque animadversiones edere;

4° Exigere ut alia acta, quae ipse suggesserit, conficiantur, nisi tribunal unanimi suffragio dissentiat.

## CAPUT III

### De iure accusandi matrimonium et postulandi dispensationem super rato et non consummato

Can. 478

§ 1. Habiles ad accusandum sunt:

1° Coniuges, in omnibus causis separationis et nullitatis, nisi ipsi fuerint impedimenti vel, etiam alia ratione, nullitatis matrimonii causa directa et dolosa;

2° Promotor iustitiae in impedimentis natura sua publicis.

§ 2. Reliqui omnes, etsi consanguinei, non habent ius matrimonia accusandi, sed tantummodo nullitatem matrimonii Hierarchae loci vel promotori iustitiae denuntiandi. Eodem iure gaudent coniuges ad accusandum matrimonium inhabiles.

§ 3. In causis de nullitate matrimonii, ut acatholici, sive baptizati sive non baptizati, partes actoris agere queant, indigent facultate impetranda a S. Congregatione S. Officii.

Can. 479

Matrimonium, quod, utroque coniuge vivente, non fuerit accusatum, post mortem alterutrius vel utriusque coniugis ita praesumitur validum fuisse, ut contra hanc praesumptionem non admittatur probatio, nisi incidenter oriatur quaestio, aut aliter ferant *Statuta personalia*.

Can. 477. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. II, n. 10, 11; tit. III, n. 23.

*De iure accusandi matrimonium...* — S. C. S. Off., 27 ian. 1928, ad I et 15 ian. 1940. - Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VI, *De causis matrimonialibus;* Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. II, cap. II, *De matrimonii accusatione.*

Can. 478 § 1, 1°. — S. C. S. Off., decr. 22 mart. 1939, ad I.
§ 1, 2°. — S. C. S. Off., decr. 22 mart. 1939, ad II.
§ 2. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. I, n. 3.

Can. 480

In causis super rato et non consummato non proceditur nisi ad legitimam saltem unius coniugis petitionem.

## CAPUT IV

### De probationibus

Can. 481

Consanguinei et affines de quibus in can. 279, § 3, n. 3, habentur testes habiles in causis suorum propinquorum.

Can. 482

§ 1. In causis impotentiae vel inconsummationis, nisi de impotentia vel inconsummatione aliunde certo constet, debet quisque coniugum septem testes, qui testes credibilitatis dicuntur, inducere, sanguine aut affinitate sibi coniunctos, sin minus vicinos bonae famae aut alioquin de re edoctos, qui iurare possint de ipsorum coniugum probitate, et praesertim de eorum veracitate circa rem in controversiam deductam.

§ 2. Testibus credibilitatis a partibus inductis potest iudex ad normam can. 281, § 3, alios testes ex officio adiungere; imo debet, quoties testes credibilitatis a partibus inductos pauciores fuerint vel insufficientes aestimaverit.

§ 3. Testimonium hoc est argumentum credibilitatis quod robur addit depositionibus coniugum; sed vim plenae probationis non obtinet, nisi aliis adminiculis aut argumentis fulciatur.

Can. 483

In causis impotentiae aut inconsummationis requiritur inspectio corporis utriusque vel alterutrius coniugis per peritos facienda, nisi ex adiunctis inutilis evidenter appareat.

Can. 484

In peritis eligendis, praeter normas in can. 315-328 datas, serventur praescripta canonum qui sequuntur.

Can. 480. — S. C. pro Eccl. Orient., instr. 10 iun. 1935, art. 1.

*De probationibus.* — S. C. pro Eccl. Orient., decr. 10 iun. 1935, n. II, III, IV. - Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VII, *De regulis servandis in tractandis causis matrimonialibus in specie.*

Can. 481. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5.

Can. 482 § 1. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5.

Can. 483. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5; decr. 12 iun. 1942.

Can. 485

Ad periti munus ne admittantur qui coniuges privatim inspexerint circa factum cui innititur petitio declarationis nullitatis vel inconsummationis; licet tamen hos tanquam testes inducere.

Can. 486

§ 1. Ad inspiciendum virum, duo periti medici ex officio designari debent.

§ 2. Ad mulierem vero inspiciendam designentur duae mulieres quae laurea doctorali in arte medica, vel saltem legitimo peritiae in arte obstetricia testimonio praeditae sint. Si vero tales mulieres ad inspectionem perficiendam haberi nequeant, tunc licitum erit Hierarchae, de consensu mulieris inspiciendae, examen peragendum committere viris, qui non tantum medica arte sint insignes, sed etiam religionis et honestatis laude commendati, moribus atque aetate graves.

§ 3. Corporalis mulieris inspectio fieri debet, servatis plene christianae modestiae regulis et adstante semper honesta matrona ex officio designanda.

Can. 487

§ 1. Mulieris inspectionem seorsum singuli legitime ad eam faciendam designati exsequi debent.

§ 2. Qui inspectionem viri vel mulieris legitime peregerint, singuli relationes conficiant, intra terminum a iudice praefinitum tradendas.

§ 3. Potest iudex relationes ab obstetricibus confectas examini alicuius periti medici subiicere, si id opportunum existimaverit.

Can. 488

Peracta relatione, periti, obstetrices ac matrona, seorsum singuli, a iudice interrogentur, secundum articulos a vinculi defensore antea concinnatos quibus ipsi, praestito iureiurando, respondeant.

Can. 489

Etiam in causis defectus consensus ob amentiam, requiratur suffragium peritorum in scientia psychiatrica peculiariter versatorum, qui infirmum, si casus ferat, eiusve acta quae amentiae suspicionem ingerunt, examinent secundum artis praecepta; insuper uti testes audiri debent periti qui infirmum antea visitaverint.

Can. 486. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5.

Can. 487 § 2. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5.

§ 3. — S. C. S. Off., instr. a. 1858.

Can. 488. — S. C. S. Off., instr. a. 1858; instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5.

## CAPUT V

### De publicatione processus, conclusione in causa et sententia

Can. 490

§ 1. Publicato processu partes possunt adhuc novos testes, ad normam tamen can. 309, super diversis articulis inducere.

§ 2. Si vero testes iam excussi super iisdem articulis antea propositis denuo audiendi sint, servetur praescriptum can. 304, integro iure defensoris vinculi opportunas proponendi exceptiones.

Can. 491

§ 1. Defensor vinculi ius habet ut in allegando, petendo et respondendo tam in scriptis quam in defensione orali, audiatur postremus.

§ 2. Quare iudex ad definitivam sententiam ne deveniat, nisi prius vinculi defensor interrogatus declaraverit sibi nihil deducendum vel inquirendum superesse.

§ 3. Si vero ante praefinitum a iudice definiendae causae diem defensor nihil deduxerit, praesumitur eum nihil iam deducendum habere.

Can. 492

In causis quae spectant ad dispensationem matrimonii rati et non consummati, iudex instructor neque ad publicationem processus neque ad sententiam super ipsa inconsummatione et causis ad dispensandum deveniat, sed omnia acta una cum suffragio scripto Hierarchae et defensoris vinculi transmittat ad Sedem Apostolicam.

## CAPUT VI

### De appellationibus

Can. 493

A prima sententia, quae matrimonii nullitatem declaraverit, vinculi defensor, intra legitimum tempus, ad tribunal appellationis provocare debet; et si negligat officium suum implere, compellatur auctoritate iudicis.

*De publicatione processus...* — S. C. pro Eccl. Orient., decr. 10 iun. 1935, n. VI. – Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VI, art. IV.

Can. 491 § 2. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. IV, n. 24.

Can. 492. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. VI, art. 5; S. C. pro Eccl. Orient., instr. 10 iun. 1935.

*De appellationibus.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VI, art. V; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. II, cap. III, *De appellatione.*

Can. 493. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. IV, n. 25. – Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. II, cap. V.

Can. 494

Si in gradu appellationis novum nullitatis caput afferatur, illudque nemine contradicente, a collegio admittatur, de eo iudicandum est tamquam in prima instantia.

Can. 495

Post secundam sententiam, quae matrimonii nullitatem confirmaverit, si defensor vinculi in gradu appellationis pro sua conscientia non crediderit esse appellandum, ius coniugibus est, decem diebus a sententiae denuntiatione elapsis, novas nuptias contrahendi.

Can. 496

Decreta matrimonii nullitate vel data a rato dispensatione, Hierarcha loci curare debet ut de ea mentio fiat in baptismorum et matrimoniorum regestis ubi matrimonii celebratio adnotata est.

Can. 497

§ 1. Cum sententiae in causis matrimonialibus, haud exceptis causis separationis coniugum, nunquam transeant in rem iudicatam, causae ipsae, si nova argumenta praesto sint, retractari semper poterunt, firmo praescripto can. 430, non autem ab eodem tribunali vel ab alio eiusdem gradus, salvo praescripto § 2.

§ 2. In patriarchatibus causae de quibus in § 1 retractari possunt, consentiente vinculi defensore, in tribunali patriarchali, mutatis tamen iudicibus.

## CAPUT VII

### De casibus exceptis a regulis hucusque traditis

Can. 498

Cum ex certo et authentico documento, quod nulli contradictioni vel exceptioni obnoxium sit, constiterit exsistere impedimentum disparitatis cultus, ordinis, voti castitatis emissi in professione maiore, ligaminis, consanguinitatis, affinitatis aut cognationis spiritualis simulque pari certitudine, ex certo et authentico documento vel etiam alio legitimo modo habita, apparuerit dispensationem super his impedimentis datam non esse, hisce in casibus, praetermissis sollemnitatibus hucusque recensitis, poterit Hierarcha loci, citatis partibus, matrimonii nullitatem sententia declarare, cum interventu tamen defensoris vinculi.

Can. 495. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. V, n. 30. - Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. IV, sect. II, cap. V.

Can. 497 § 1. — S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Rituum Orient.), a. 1883, tit. V, n. 30.

*De casibus exceptis...* — S. C. S. Off., 10 maii 1941, ad III.

Can. 498. — S. C. S. Off., decr. 21 iun. 1912, ad 2.

Can. 499

Adversus hanc sententiam defensor vinculi, si prudenter existimaverit impedimenta de quibus in can. 498 non esse certa aut dispensationem ab iisdem probabiliter intercessisse, provocare debet ad iudicem secundae instantiae, ad quem acta sunt transmittenda quique scripto monendus est agi de casu excepto.

Can. 500

Iudex alterius instantiae, cum solo interventu defensoris vinculi, decernet eodem modo de quo in can. 498, utrum sententia sit confirmanda, an potius procedendum in causa sit ad ordinarium tramitem iuris; quo in casu eam remittit ad tribunal primae instantiae.

## SECTIO IV

### DE CAUSIS CONTRA SACRAM ORDINATIONEM

Can. 501

§ 1. In causis quibus impugnantur obligationes ex subdiaconatu vel maiore ordine contractae vel ipsa sacrae ordinationis validitas, libellus mitti debet ad Sacram Congregationem pro Ecclesia Orientali vel, si ordinatio impugnetur ob defectum substantialem sacri ritus, ad Sacram Congregationem Sancti Officii; et Sacra Congregatio definit utrum causa iudiciario ordine an disciplinae tramite sit pertractanda.

§ 2. Si primum, Sacra Congregatio causam remittit ad tribunal eparchiae quae clerico propria fuit tempore sacrae ordinationis, vel, si sacra ordinatio impugnetur ob defectum substantialem sacri ritus, ad tribunal eparchiae in qua ordinatio peracta fuit; pro gradibus vero appellationis standum praescripto can. 72-80.

§ 3. Si alterum, ipsamet Sacra Congregatio quaestionem dirimit, praevio processu informativo peracto a tribunali curiae competentis.

Can. 502

§ 1. Validitatem sacrae ordinationis accusare valet clericus aeque ac Hierarcha cui clericus subsit vel in cuius eparchia ordinatus sit.

§ 2. Solus clericus, qui existimet se ex sacra ordinatione obligationes ordini adnexas non contraxisse, potest declarationem nullitatis onerum petere.

Can. 503

Ea omnia quae tum in parte prima, tum in sectione prima et tertia huius secundae partis praescripta sunt servari etiam debent, nisi rei natura obstet, in causis contra sacram ordinationem.

Can. 504

Defensor vinculi sacrae ordinationis iisdem gaudet iuribus iisdemque tenetur officiis quibus defensor vinculi matrimonialis.

Can. 505

Quamvis actio instituta fuerit non super ipsamet sacrae ordinationis nullitate, sed super obligationibus tantum ex ipsa sacra ordinatione exsurgentibus, nihilominus clericus est ad cautelam ab exercitio ordinum prohibendum.

Can. 506

§ 1. Ut clericus liber sit ab obligationibus quae a vinculo ordinationis manant, requiruntur duae sententiae conformes.

§ 2. Quod ad appellationem attinet, in his causis serventur praescripta can. 493-497, de causis matrimonialibus.

# PARS III

## DE IUDICIO CRIMINALI

## CAPUT I

### De iis quae praeeunt iudicio criminali

#### Articulus I

#### *De accusatoria actione et denuntiatione*

Can. 507

Actio seu accusatio criminalis uni promotori iustitiae, ceteris omnibus exclusis, reservatur.

Can. 508

§ 1. 1° Quilibet tamen fidelium semper potest delictum alterius, cuiusvis condicionis, denuntiare ad satisfactionem petendam vel damnum sibi resarciendum vel etiam studio iustitiae ad alicuius scandali vel mali reparationem;

2° Iure, de quo in n. 1, fruitur religiosus quoque, etiam adversus Superiores.

*De iudicio criminali.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VIII, *De causis clericorum criminalibus*; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. V, cap. IV, *De procedura ecclesiastica criminali.*

Can. 507. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 33, VI.

Can. 508 § 1, 1°. — Syn. Constantinopolitan. I, a. 381, can. 6; Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 21. - Syn. Carthaginen., a. 419, can. 8, 22, 130; Theophilus Alexandrin., can. 9. - Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VIII, 2.

§ 2. Obligatio denuntiandi delicta urget quotiescumque ad id aliquis adigitur sive lege vel peculiari legitimo praecepto, sive ex ipsa naturali lege ob fidei vel religionis periculum vel aliud imminens publicum malum.

Can. 509

Denuntiatio scriptis a denuntiante subsignatis vel ore fieri debet loci Hierarchae vel cancellario curiae vel protopresbyteris seu vicariis foraneis vel parochis, a quibus tamen, si viva voce facta fuerit, scriptis est consignanda et statim ad Hierarcham deferenda.

Can. 510

Qui delictum denuntiat debet promotori iustitiae adiumenta suppeditare ad eiusdem delicti probationem.

Can. 511

§ 1. In causa iniuriarum aut diffamationis, ut promotor iustitiae actionem criminalem instituere possit, requiritur praevia denuntiatio seu querela personae laesae.

§ 2. Sed si agatur de iniuria aut diffamatione gravi, clerico vel religioso, praesertim in dignitate constituto, illata, aut quam clericus vel religiosus alii intulerit, actio criminalis institui potest etiam si non praecesserit denuntiatio seu querela.

Can. 512

In delictis mixti fori Hierarchae regulariter ne procedant cum reus laicus est et civilis magistratus, in reum animadvertens, publico bono satis consulit.

## Articulus II

### *De inquisitione*

Can. 513

§ 1. Si delictum nec notorium sit nec omnino certum, sed innotuerit vel ex rumore et publica fama, vel ex denuntiatione, vel ex querela damni, vel ex inquisitione generali ab Hierarcha facta, vel alia quavis ra-

Can. 508 § 2. — Syn. Constantinopolitan. I, a. 381, can. 6; Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 21; Benedictus XIV, const. *Sacramentum Poenitentiae,* 1 iun. 1741, § 2; const. *Apostolici muneris,* 8 febr. 1745, § 2; S. C. S. Off., 22 iun. 1727; 6 mart. 1839; litt. 20 maii 1842; instr. 20 febr. 1866; 19 apr. 1893, ad 2. - Syn. Carthaginen., a. 419, can. 8, 22. - Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VIII, 2. - C. 9, 24, 1.

Can. 510. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 21.

Can. 511. — D. 47, 10, 11. 1; Basilic. 60, 21, 11.

Can. 513. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 17.
§ 1. — S. C. S. Off., instr. 6 aug. 1897, n. 1, 3, 5.

tione, antequam quis citetur ad respondendum de delicto, inquisitio specialis est praemittenda ut constet an et quo fundamento innitatur imputatio.

§ 2. Huic regulae locus est sive agatur de irroganda poena vindicativa vel censura, sive de ferenda sententia declaratoria poenae vel censurae in quam quis inciderit.

### Can. 514

Inquisitio, quamvis ab ipso loci Hierarcha peragi possit, regulariter tamen committatur alicui ex iudicibus eparchialibus, nisi eidem Hierarchae ex peculiari ratione alii committenda videatur.

### Can. 515

§ 1. Inquisitor delegetur non ad universitatem causarum, sed ad singulas causas.

§ 2. Inquisitor tenetur iisdem obligationibus quibus iudices ordinarii, ac praesertim praestare debet iusiurandum de secreto servando deque officio fideliter implendo et abstinere ab accipiendis muneribus ad normam can. 136-139.

§ 3. Inquisitor nequit valide in eadem causa iudicem agere.

### Can. 516

§ 1. Prudenti Hierarchae iudicio committitur statuere quandonam ea, quae praesto sunt argumenta, sufficiant ad inquisitionem instituendam.

§ 2. Nihili faciendae sunt denuntiationes quae ab inimico manifesto, aut ab homine vili et indigno proveniunt, vel anonymae iis adiunctis iisque aliis elementis carentes, quae accusationem forte probabilem reddant.

### Can. 517

Inquisitio secreta semper esse debet, et cautissime ducenda, ne rumor delicti diffundatur, neve bonum cuiusquam nomen in discrimen vocetur.

Can. 514. — S. C. S. Off., instr. 20 febr. 1866, n. 8; instr. 6 aug. 1897, n. 5, 6.

Can. 515 § 1. — S. C. S. Off., instr. 6 aug. 1897, n. 6.
§ 2. — S. C. S. Off., instr. 20 febr. 1866, n. 6; instr. 6 aug. 1897, n. 5, 6, 8.

Can. 516 § 1. — S. C. S. Off., instr. 6 aug. 1897, n. 1, 3, 5.
§ 2. — S. C. S. Off., instr. 20 febr. 1866, n. 6, 10; instr. 6 aug. 1897, n. 1. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 130.

Can. 518

§ 1. Ad finem suum assequendum potest inquisitor aliquos, quos de re edoctos censeat, ad se accire et interrogare sub iureiurando veritatis dicendae et secreti servandi.

§ 2. In eorum examine servet inquisitor, quantum fieri potest et natura inquisitionis patitur, regulas statutas in can. 292-304.

Can. 519

Inquisitor, antequam inquisitionem claudat, potest promotoris iustitiae consilium exquirere quoties in aliquam difficultatem inciderit, et cum eo acta communicare.

Can. 520

§ 1. Expleta inquisitione, inquisitor, addito suffragio suo, omnia referat ad Hierarcham.

§ 2. Hierarcha vel de eius speciali mandato vicarius iudicialis suo decreto iubeat ut:

1° Si appareat denuntiationem solido fundamento esse destitutam, id declaretur in actis et acta ipsa in secreto curiae archivo reponantur;

2° Si indicia delicti habeantur, sed nondum sufficientia ad accusatoriam actionem instituendam, acta in eodem archivo serventur et invigiletur interim moribus imputati, qui pro prudenti Hierarchae iudicio erit opportune super re audiendus, et, si casus ferat, monendus ad normam § 3;

3° Si denique certa vel saltem probabilia et sufficientia ad accusationem instituendam argumenta praesto sint, citetur reus ad comparendum et procedatur ad ulteriora.

§ 3. Eum qui versatur in proxima occasione delictum committendi vel in quem, ex inquisitione peracta, gravis suspicio cadit delicti commissi, Hierarcha per se vel per interpositam personam moneat.

## Articulus III

### *De correptione delinquentis*

Can. 521

Si reus interrogatus delictum confiteatur, Hierarcha, loco criminalis iudicii, utatur correptione iudiciali si eidem locus sit.

Can. 518 § 1. — Benedictus XIV, const. *Sacramentum Poenitentiae*, 1 iun. 1741, § 1; const. *Apostolici muneris*, 8 febr. 1742, § 2; S. C. S. Off., instr. 6 aug. 1897, n. 5, 7.
§ 2. — S. C. S. Off., instr. 6 aug. 1897, n. 5.

Can. 522

Correptio iudicialis locum habere nequit:

1° In delictis quae poenam secumferunt excommunicationis Sedi Apostolicae, Patriarchae vel Archiepiscopo reservatae, aut poenam privationis beneficii, infamiae, depositionis minoris seu depositionis simplicis vel maioris seu degradationis;

2° Quando agitur de ferenda sententia declaratoria poenae vindicativae vel censurae in quam quis inciderit;

3° Quando Hierarcha existimet eam non sufficere reparationi scandali et restitutioni iustitiae.

Can. 523

§ 1. Correptioni locus esse potest semel et iterum, non autem tertio contra eundem reum.

§ 2. Quare si post alteram correptionem reus idem delictum commiserit, criminale iudicium instrui aut inceptum continuari debet ad normam can. 528.

Can. 524

Intra fines can. 521, 522, potest correptio ab Hierarcha adhiberi non solum antequam gradus fiat ad formale iudicium, sed etiam eo incepto ante conclusionem in causa; ac tunc quidem iudicium suspenditur, nisi tamen prosequendum idcirco sit quia correptio in irritum cesserit.

Can. 525

§ 1. Correptio adhiberi etiam potest, cum interposita fuit actio damni ex delicto.

§ 2. Quo in casu Hierarcha potest de bono et aequo, partibus consentientibus, videre et dirimere quaestionem de damno.

§ 3. Sed si censuerit quaestionem de damno difficulter de bono et aequo posse definiri, licet ipsi, remissa ordini iudiciario solutione huius quaestionis, per correptionem consulere reparationi scandali et emendationi delinquentis.

Can. 526

§ 1. Correptio iudicialis, praeter monita salutaria, debet plerumque coniuncta habere quaedam opportuna remedia, aut poenitentiarum vel piorum operum praescriptionem, quae valeant ad publicam reparationem laesae iustitiae aut scandali.

§ 2. Salutaria remedia, poenitentiae, pia opera reo praescribenda, mitiora et leviora esse debent iis, quae in criminali iudicio per sententiam condemnatoriam ipsi infligi possent et deberent.

Can. 527

Correptio censetur inutiliter adhibita, si reus remedia, poenitentias et pia opera sibi praescripta non acceptet aut acceptata non exsequatur.

Can. 528

Si correptio iudicialis vel insufficiens sit ad reparationem scandali et restitutionem iustitiae, vel adhiberi nequeat quia reus delictum denegat, vel inutiliter adhibita fuerit, loci Hierarcha aut vicarius iudicialis, de eius speciali mandato, praecipiat ut acta inquisitionis tradantur promotori iustitiae.

## CAPUT II

## De ipso iudicio criminali

Can. 529

Salvis praescriptis canonum huius tertiae partis, in iudicio criminali serventur, nisi rei natura obstet, can. 226-452 de iudicio contentioso.

### Articulus I

### *De causae introductione et litis contestatione*

Can. 530

Causa criminalis introducitur per accusationis libellum a promotore iustitiae conficiendum secundum normas in can. 531 statutas.

Can. 531

Libellus a promotore iustitiae conficiendus indicare debet:

1° Facta quibus constat delictum;

2° Speciem delicti, allegatis canonibus qui eo pertinent;

3° Probationes ex quibus constat de accusati parte in delicto;

4° Facta quae constituunt circumstantias aggravantes vel minuentes delictum;

5° Poenas in quas accusatus incurrerit iuxta canones indicandos;

6° *Positiones* facti seu articulos super quibus interrogandi sunt tum reus iuxta interrogatoria libello adnectenda, tum testes iuxta interrogatoria tempore opportuno exhibenda;

7° Formulas propositas ad dubia, ut dicitur, *concordanda*.

Can. 532

§ 1. Tribunal, postquam viderit rem esse suae competentiae, debet quantocius libellum aut admittere aut reiicere, adiectis in hoc altero casu reiectionis causis.

§ 2. Libellus reiiciendus est quoties constat actioni criminali locum

non esse ex eo quod v. g. factum imputatum, etsi verum, crimen haud constituat, vel propter mortem rei, actionis praescriptionem, querelae in casu necessariae defectum.

§ 3. Si tribunalis decreto libellus reiectus fuerit ob vitia quae emendari possunt, promotor iustitiae novum libellum rite confectum debet eidem tribunali denuo exhibere; quod si tribunal emendatum libellum reiecerit, novae reiectionis rationes exponere debet.

Can. 533

Adversus libelli reiectionem, integrum semper est promotori iustitiae intra tempus utile decem dierum recursum interponere ad superius tribunal. A quo, audito illius instantiae promotore iustitiae, quaestio reiectionis expeditissime est definienda.

Can. 534

Si tribunal continuo mense ab exhibito libello decretum non ediderit, quo libellum admittit aut reicit, servetur praescriptum can. 232.

Can. 535

§ 1. Libello admisso, locus est rei citationi.

§ 2. Citatio conficienda et denuntianda est ad normam can. 237-245.

§ 3. Citatione legitime peracta, res desinit esse integra ad normam can. 247, et licet promotor iustitiae ab accusatione recedat, tribunal ad ulteriora procedere et poenas imputato irrogare potest vel eundem in poenas incurrisse declarare.

Can. 536

Iudex reum citans debet eum invitare ad eligendum advocatum intra definitum tempus; quo inutiliter elapso, idem iudex ex officio advocatum reo constituat.

Can. 537

In delictis gravioribus, si Hierarcha censeat non sine fidelium offensione imputatum ministrare sacris aut officio seu munere aliquo spirituali ecclesiastico vel pio fungi aut ad sacram communionem publice accedere, potest, audito promotore iustitiae, eum a sacro ministerio, ab illorum officiorum seu munerum exercitio, vel etiam a sacra communione publice sumenda prohibere.

Can. 535. — S. Iulius, litt. *Legi litteras*, a. 341: « *Quod autem* ».
§ 1. — S. Cyrillus Alexandrin., can. 1.

Can. 538

Pariter si iudex censeat accusatum posse testibus timorem incutere aut eos subornare, aut alio modo iustitiae cursum impedire, potest, audito promotore iustitiae, decreto suo mandare, ut ille ad tempus deserat oppidum vel paroeciam, vel etiam ut secedat in praefinitum locum ibique sub peculiari vigilantia maneat.

Can. 539

Decreta de quibus in can. 537, 538, ferri nequeunt, nisi reo citato et comparente vel contumace, sive post primam eius auditionem seu constitutum, sive postea in decursu iudicii; et contra eadem non datur iuris remedium.

Can. 540

Obiectum seu materia iudicii criminalis statuitur in ipsa litis contestatione qua iudex pro tribunali sedens die in citatione assignato libellum promotoris iustitiae accusato et partibus laesis, si quae sint, significat.

Can. 541

In sessione litis contestationis concordari poterunt, quatenus iudex id expedire censuerit, dubia circa ipsam quaestionem principalem.

Can. 542

Si reus in sessione litis contestationis crimen confiteatur, non ideo causa finitur. Potest tamen iudex, pro suo prudenti arbitrio, liti finem imponere in casibus in quibus admittitur correptio.

Can. 543

Si die et hora contestandae liti praestituta reus non comparuerit nec iustam absentiae excusationem allegaverit contumax declaretur et procedatur ad ulteriora.

Articulus II

*De ordine cognitionum*

Can. 544

Si reus exceptiones praeiudiciales in sessione litis contestationis deduxerit, v. g. de extinctione actionis criminalis, de incompetentia iudicis, de re iudicata, de parte laesa excludenda, etc., locus est causae incidenti ad normam can. 361 et seqq. pertractandae et definiendae.

### Can. 545

§ 1. Lite contestata, causa incidens, si qua oriatur, proponi debet coram tribunali ad normam can. 361 et seqq.

§ 2. Causa incidens, nisi propter rei momentum aliud iudici videatur, una cum principali definienda est.

§ 3. Causa incidens, quae pendente instructoria proponitur, etsi pertractetur ante causam principalem, instructoriae evolutionem minime suspendit, nisi tribunal id expresse, gravissima ex ratione, decreverit. Causa autem incidens per memorialia, brevibus assignatis terminis, disceptetur; eam tribunal per decretum solvat, nisi decisio talis sit ut iudicio criminali finem imponat; quo in casu edatur sententia.

### Can. 546

§ 1. Contra tribunalis sententias vel decreta interlocutoria, etsi habeant vim sententiae definitivae, non datur separata appellatio; sed appellatio proponenda est una cum appellatione a sententia definitiva, nisi tribunal, attento quaestionis momento, separatam appellationem in ipso decreto vel sententia interlocutoria fieri posse admiserit.

§ 2. Tribunal, ante sententiam definitivam vel una cum sententia definitiva, sententias vel decreta quaelibet interlocutoria corrigere, emendare aut revocare, auditis partibus, potest.

## Articulus III

## *De partibus privatis et de actione civili ex delicto orta*

### Can. 547

§ 1. Praeter reum citanda semper est pars cui ex delicto laesio iuridica est illata, quaeque ius habet exercendi actionem civilem.

§ 2. Etsi citatio partis laesae fuerit omissa, vel ipsa, non obstante legitima citatione, non comparuerit, ius tamen habet interveniendi in iudicium sive primae instantiae sive appellationis, usque ad conclusionem in causa, servato praescripto can. 376, § 3.

§ 3. Interventus partis laesae admitti nequit si causa de actione civili ex delicto orta iam soluta sit per sententiam quae in rem iudicatam transierit.

§ 4. Proposita per legitimam citationem actione civili ex iniuria vel diffamatione, ius denuntiationis vel querelae partis laesae perimitur.

§ 5. Firmo can. 511, § 2, a querela ex iniuria vel diffamatione pars laesa resilire semper potest, accedente tamen imputati consensu. Quo in casu partes integram sibi reservare possunt actionem civilem damnorum.

Can. 548

Pendente vero iudicio criminali, iudicium contentiosum de actione ex delicto orta suspenditur, usque ad definitionem causae criminalis; integrum tamen est parti laesae actionem civilem in iudicio criminali exercere iuxta can. 547 et 551.

Can. 549

Sententia in iudicio criminali edita, etsi de actione civili expresse non decreverit et absente parte laesa fuerit prolata, vim exserit ad ipsos civiles effectus quod attinet, sive quaeritur factum ipsum an exstiterit necne, sive quaeritur de rei imputabilitate.

Can. 550

Quod si exsistentia delicti ex quaestione quadam de statu personarum pendeat, criminale iudicium, iudicis sententia, suspendatur usque ad definitionem quaestionis de statu in iudicio contentioso pertractandae.

Can. 551

Actio civilis in iudicio criminali exercetur a parte laesa per declarationem in actu litis contestationis factam vel per legitimum interventum ad normam can. 547, § 2.

Can. 552

§ 1. Quaestio, si oriatur, de parte laesa admittenda, dirimatur ad normam can. 361 et seqq., 545.

§ 2. Contra decretum vel sententiam qua admittitur exercitium actionis civilis non datur appellatio nisi ad normam can. 546.

§ 3. Contra decretum vel sententiam quae partis laesae interventum excluserit datur immediata et separata appellatio in devolutivo tantum intra tres dies proponenda, intra decem dies prosequenda, et expeditissime definienda.

Can. 553

§ 1. Pars laesa ad exercitium actionis civilis admissa ius habet proponendi exceptiones et probationes necnon advocatum et procuratorem sibi eligendi uti vera pars in causa, salvo tamen can. 376, § 3.

§ 2. Contra sententiam definitivam quae reum quavis de causa absolverit, pars laesa quae ad exercitium actionis civilis fuerit admissa, quibuslibet iuris remediis frui valet, quamvis promotor iustitiae ab iis abstinuerit, quo in casu iudicium impugnationis actionem contentiosam tantum respicere debet et pertractandum est iuxta normas statutas circa iudicium contentiosum.

Can. 554

§ 1. Pars quae ad normam legis ecclesiasticae vel civilis, iure canonico legitime receptae, respondere debet de damno civili a delinquente patrato ius habet interveniendi ad sua iura tuenda in criminali iudicio.

§ 2. Pars laesa ius habet instandi ut citetur pars de qua in praecedenti paragrapho.

## Articulus IV

### *De causae instructione deque probationibus*

Can. 555

§ 1. Lite contestata locus est instructoriae.

§ 2. 1° Ad rem ponens intra tres dies eligat instructorem;

2° Instructor, in eadem causa definienda, iudicis officio fungi nequit.

Can. 556

A decretis vel rescriptis iudicis instructoris, datur intra tres dies recursus ad tribunal cum effectu devolutivo tantum.

Can. 557

Reus regulariter est audiendus cum probationes a promotore iustitiae et a parte laesa propositae iam sint collectae. Iudex autem instructor debet summam probationum reo patefacere ita ut hic novas probationes postulare possit.

Can. 558

Tribunalis est aestimare quid valeat confessio rei, utrum in casu vim habeat plenae vel saltem semiplenae probationis, utrum confessio dividi possit necne. Quare, etsi reus delictum suum confiteatur, causa minime finitur et tribunal ad ulteriora procedere debet.

Can. 559

§ 1. Iusiurandum de veritate dicenda aut de veritate dictorum nequit accusato deferri.

§ 2. Iureiurando suppletorio de quo in can. 352, abstineat iudex.

*De causae instructione deque probationibus.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VIII, 12-16; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 38, III.

Can. 558. — Syn. Neocaesarien., a. 314/325, can. 9; S. Basilius M., can. 70.

Can. 560

Testium examini interesse possunt, iudice consentiente, partium advocati; reus autem ne admittatur nisi gravissima ex causa.

Can. 561

Probationes quae fuerint ab inquisitore collectae ad normam can. 518, confirmandae sunt a testibus et peritis in instructoria, ut iudex ex ipsis suam certitudinem efformare possit; partibus autem semper licet iis uti in discussione causae praesertim ad contradictiones et variationes evincendas.

Can. 562

Cum iudex instructor causam satis instructam putaverit, suo decreto id statuat et acta tribunali deferat una cum conclusionibus.

Can. 563

§ 1. Tribunal, nisi supplementum instructoriae ex officio faciendum iusserit, publicationem actorum decernat, ita ut cum promotor iustitiae tum rei advocatus noscere possint sive acta instructoriae sive iudicis instructoris conclusiones.

§ 2. Una cum actis instructoriae publicandae sunt probationes quae fuerint ab inquisitore collectae ad normam can. 518.

Can. 564

Ex gravissima ratione iudex in publicandis actis decernere potest ut aliqua testimonia eo pacto advocatis communicentur ut nomina testium secreta sub iuramenti sanctitate servent ita ut ne reo quidem patefaciant. Quo in casu partes invitentur ad manifestanda nomina eorum quos sibi infensos vel inimicos habeant et inimicitiae rationes.

Can. 565

§ 1. Publicatis actis, tribunal statuit diem causae definiendae.

§ 2. Decretum denuntiari debet omnibus partibus saltem decem diebus ante definitionem causae.

Can. 566

Quinto saltem die ante causae definitionem, cum promotor iustitiae tum rei advocatus suas scripturas in cancellaria tribunalis deponere debent ut a parte adversa nosci possint.

Can. 567

Die definiendae causae assignato habebitur discussio oralis.

## Articulus V

### *De causae discussione et definitione*

Can. 568

In discussione orali novae probationes colligi nequeunt.

Can. 569

§ 1. Discussioni adsistunt promotor iustitiae, reus eiusque advocatus, pars laesa et pars de qua in can. 554, earumque advocati.

§ 2. Tribunalis est peritos qui operam in causa praestiterint ad discussionem vocare ut peritias suas declarare valeant.

Can. 570

§ 1. In discussione hic ordo servetur ut primus promotor iustitiae, secunda et tertia, si quae sint, pars laesa et pars de qua in can. 554, earumque advocati, ultimo reus conventus eiusque advocatus loquantur.

§ 2. Quod si responsionibus sit locus, ultimo semper reus conventus eiusque advocatus ius habent replicandi.

§ 3. Praesidis est moderari oralem discussionem.

Can. 571

§ 1. Discussione absoluta, tribunal sententiam proferat.

§ 2. Si ex discussione emerserit necessitas novarum probationum colligendarum, tribunal, dilata definitione causae, novas probationes ipsum colligat.

Can. 572

Pars dispositiva sententiae statim publicanda est, nisi tribunal gravi de causa decernat decisionem secreto servandam esse usque ad formalem sententiae publicationem, quae non ultra mensem a die definitionis differri potest.

## Articulus VI

### *De iuris remediis contra sententiam deque exsecutione sententiae*

Can. 573

Reus contumax appellationem intra terminos iure statutos proponere et prosequi potest neque ulla tenetur obligatione petendi beneficium can. 371.

*De causae discussione et definitione.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VIII, 17-19.

*De iuris remediis contra...* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VI, tit. VIII, 20, 21.

Can. 574

Prudenti iudicio promotoris iustitiae in superiore tribunali committitur prosecutio remedii iuris a promotore in inferiore tribunali propositi. Peracta autem legitime partium apud tribunal superius citatione, servetur praescriptum can. 535, § 3.

Can. 575

Ad exsecutionem privationis beneficii inamovibilis iudex ne procedat contra clericum qui Apostolicam Sedem vel Patriarcham adierit: sed si agatur de beneficio cui adnexa sit animarum cura, Hierarcha provideat per designationem vicarii substituti.

### ARTICULUS VII

*De expensis iudicialibus*

Can. 576

Ad aliquid solvendum titulo expensarum iudicialium adigi possunt tantum partes privatae, nisi et ipsae ad normam can. 441-443, eximantur.

Nos autem per Apostolicas has Litteras motu proprio datas supra recensitos canones promulgamus iisdemque vim legis christifidelibus Ecclesiae Orientalis tribuimus, ubique terrarum hi sunt. Simul ac per Apostolicas has Litteras huiusmodi canones vigere coeperint sua destituentur vi quodlibet statutum, sive generale sive particulare vel speciale, etiam latum a Synodis speciali forma adprobatis, quaelibet praescriptio et consuetudo adhuc vigens, sive generalis, sive particularis ita ut disciplina *de iudiciis* unice iisdem canonibus regatur, neque amplius ius particulare iis contrarium vigorem habeat nisi quando et quantum in iis admittatur.

Ut autem huius Nostrae voluntatis notitia tempestive ad omnes quorum res interest, perveniat, volumus et constituimus, ut Apostolicae hae Litterae motu proprio datae a die 6 Ianuarii, in Epiphania Domini anni 1951, exsecutionem suscipere incipiant, quibuslibet contrariis non obstantibus, etiam peculiarissima mentione dignis.

Datum Romae, die VI mensis Ianuarii, in Epiphania Domini, anno MCML, Pontificatus Nostri undecimo.

PIUS PP. XII

# INDEX

## DE IUDICIIS
(Can. 1-576)

### PARS I
### DE IUDICIIS IN GENERE
(Can. 1-225)

## PARS II

## DE IUDICIO CONTENTIOSO

(Can. 226-506)

### SECTIO I

### DE IUDICIO CONTENTIOSO IN GENERE

(Can. 226-452)

## SECTIO IV

De causis contra sacram ordinationem
(Can. 501-506)

## PARS III

## DE IUDICIO CRIMINALI
(Can. 507-576)

# LITTERAE APOSTOLICAE

## MOTU PROPRIO DATAE

AD VENERABILES FRATRES
PATRIARCHAS ARCHIEPISCOPOS EPISCOPOS
CETEROSQUE LOCORUM HIERARCHAS
ECCLESIARUM ORIENTALIUM
PACEM ET COMMUNIONEM
CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES

## DE RELIGIOSIS, DE BONIS ECCLESIAE TEMPORALIBUS
## DE VERBORUM SIGNIFICATIONE
## PRO ECCLESIIS ORIENTALIBUS

ADNOTATIONIBUS FONTIUM AUCTAE
CURA
PONTIFICII CONSILII
CODICI IURIS CANONICI ORIENTALIS
REDIGENDO

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS
MCMLII

# LITTERAE APOSTOLICAE MOTU PROPRIO DATAE *

AD VENERABILES FRATRES PATRIARCHAS, ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS, CETEROSQUE LOCORUM HIERARCHAS ECCLESIARUM ORIENTALIUM, PACEM ET COMMUNIONEM CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES: DE RELIGIOSIS, DE BONIS ECCLESIAE TEMPORALIBUS ET DE VERBORUM SIGNIFICATIONE PRO ECCLESIIS ORIENTALIBUS.

## PIUS PP. XII

Postquam Apostolicis Litteris die XXII mensis Februarii anno MCMIL et die VI Ianuarii MCML Motu Proprio datis matrimonii disciplinae ordinandae et ecclesiasticis iudiciis componendis in Orientalibus Ecclesiis consuluimus, nunc curae et cogitationes Nostrae ad duas alias quaestiones devocantur: quarum altera spectat religiosa Instituta, altera vero temporalia Ecclesiae bona.

Neminem latet, quibus virtutibus et promeritis monachi per saeculorum decursum floruerint. Ii iam a christiani nominis primordiis in Ecclesiae viridario, quasi actae in florem gemmae, evangelico nitore splenduerunt. Ad divinae gratiae invitamenta dociles, concupiscentiam carnis et oculorum ac superbiam vitae edomantes atque adeo terrestribus impedimentis expediti, gemina Dei et hominum caritate flammantes, evangelicae morum perfectioni attingendae et consummandae vacabant. Anachoretae, coenobitae, sacrae virgines precibus, caelestium rerum contemplatione, voluntaria corporis castigatione, ceterarum exercitatione virtutum, alacri gressu Dei montem scanderunt. Nullam quoque activae vitae formam Orientalium Ecclesiarum monachi praetermiserunt. Sanctum idque sollemne illis fuit catholicam fidem colere et tueri, christianum populum eam altius docere, apud gentes, quae illius summi boni expertes erant, propagare. Historiae annales luculentis testimoniis demonstrant, quo animo, quam divite fructuum messe Antonii, Pachomii, Aphraatis, Ephraem, Hilarionis, Basilii Magni alumni sacra et civilia studia, ingenuas disciplinas et artes excoluerint. Qui quidem supernae vitae nitor atque in agendo prompta et aemula industria apud illos paulatim elanguerunt, et proh dolor, in aliquibus regionibus ob nota et diu manentia mala, quae Orientales Ecclesias contristarunt, restincta sunt.

Attamen provida et sapientiae plena opera aliquot religiosae disciplinae restitutorum, ut Theodori Studitae, Josaphat Kuntsevyc et Me-

* Ex *Actis Apostolicae Sedis*, an. 1952, n. 2

khitar, necnon maternae Apostolicae Sedis curae effecerunt, ut in plagis Orientalium Ecclesiarum, Petri Cathedrae magisterio inhaerentis, pristinus reflloresceret vigor.

Rerum autem ipse usus comprobavit antiqui iuris normas perficiendas huiusque temporis necessitatibus aptandas esse, ut eae magis consonae congruentesque vitae et profectui essent tum monachorum, tum eorum qui alias evangelicae perfectionis formas postea invectas amplexi sunt: loquimur de Ordinibus, de Congregationibus, de Societatibus hominum, qui, quamvis tria sueta religiosa vota publice non nuncupaverint, tamen religiosae communitatis vinculo astringuntur. Quos defectus facile comperit qui sive leges, adhuc vigentes, quae religiosorum Institutorum formam constituunt, sive praescripta, a recens actis Synodis lata, manu volvit. Quam ob rem, inter alia, quae Sacra Congregatio Ecclesiis Orientalibus praeposita sibi agenda praestituit, id praecipuum est huiusmodi statuta et decreta revisere, emendare et perficere. Huic vero instanti et providentissimo incepto id obstat quod adhuc deest communis quaedam primaria lex, quae ceteris mutandis et perficiendis velut moderatrix forma praeluceat. Quocirca hos de religiosis sodalibus canones promulgari peropportunum Nos duximus.

Neque minus liquida et aperta est ratio, quae Nobis suadet, ut de temporalibus Ecclesiae bonis canones ferantur. Cum aliquibus locis possidendi nativum et sacrum Ecclesiae ius abripere vel minuere quaeratur, Apostolici muneris esse reputamus huiusmodi Ecclesiae omnia et singula iura asserere atque tueri. Qua data occasione iuvat Nos monere eos, qui utcumque huiusmodi bona gerunt, illos artissimo officio astringi, ut eadem bona integre, fideliter, diligenter administrent prout propositus eis finis flagitat, qui quidem finis est divini cultus decor, sacrorum administrorum honestus victus, pauperum egestatis lenimentum. Quare ii omnes qui de huiusmodi bonis gerendis curas agunt caveant, ut a se malam quamlibet suspicionem removeant neve vel levissimam vituperationem in fungendo suo munere subeant. At leges ipsae providae absolutaeque vetando, iubendo, protegendo ecclesiasticorum bonorum administratores nutu imperioque suo moderentur ac regant, ut ea curent et tractent « *velut Deo inspiciente* », [1] « *et* « *sub omni sollicitudine et conscientia bona quae in Deum est qui cun-* « *cta considerat* ». [2]

[1] *Canones SS. Apostolorum*, 38.
[2] Syn antiochena, can. 24.

Iamvero Consilium Codici Iuris Canonici pro Orientalibus Ecclesiis apparando attente perpendit leges has, quae ad utramque quaestionem pertinent, et postquam Orientalium Ecclesiarum Antistites et alios, quorum opinationem nosse utile erat, audivit, canones de supra memoratis iuridicis institutis Nostrae adprobationi proposuit, id etiam Nos rogans, ut promulgemus quoque caput *De verborum significatione*, cum omnino id necessarium sit, ut huiusmodi de religiosis sodalibus canones recte intelligantur.

Nos autem, his omnibus in Domino diligenter consideratis et enixis Deo precibus fusis, nulla interiecta mora, votis annuere statuimus quibus a Nobis exspostulabatur, ut nisi illico integrum Codicem legum pro Ecclesiis Orientalibus, saltem eos canones promulgaremus qui ad disciplinam se referunt religiosorum Institutorum necnon ad bona Ecclesiae temporalia et ad nonnullorum verborum significationem; atque hasce per Litteras, motu proprio, certa scientia ac de plenitudine potestatis decrevimus ob supra relatas causas eos canones iam nunc promulgare, qui religiosorum Institutorum disciplinam, bona Ecclesiae temporalia atque aliquot verborum significationem respiciunt, quique a Consilio legum Codici pro Ecclesiis Orientalibus conficiendo parati sunt.

Canones autem, quos Nos Apostolica auctoritate comprobamus, hi sunt, qui sequuntur.

# PARS I

## DE MONACHIS CETERISQUE RELIGIOSIS

### Can. 1

Status religiosus est stabilis vivendi modus in aliqua societate ab Ecclesia approbata, quo fideles, praeter communia praecepta, evangelica quoque consilia per vota publica obedientiae, castitatis et paupertatis, sub legitimo Superiore, ad normam statutorum, servanda suscipiunt.

### Can. 2

Status religiosus ab omnibus in honore habendus est.

*NB.* — S. Theodorus Studita Sermones et epistulae citantur ex Mai A. - Cozza-Luzzi. *Nova Patrum Bibliotheca*, tit. VIII, IX et X (an. 1852-1905); cetera, ex Migne, P. G., t. 99: Ep. I = Epistolarum liber I. Ep. II = Epistolarum liber II.

*De monachis ceterisque religiosis.* — Syn. Armen., a. 1911, tit. VI, *De institutis religiosis;* tit. VI, cap. III, *De Sacris Virginibus.*

Can. 1 et 2. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 4. – S. Basilius M., can. 18; Regulae fus., n. 7 et 41. – S. Pachomius, Reg. 30, 58, 62, 64, 84, 141, 123, 157, 184; S. Theodorus Studita, ep. II, 104, 128, 159, 164, 165; ep. 95, 138; sermo 9, 11, 12, 19, 35, 57, 60, 82, 87, 89, 95, 104, 110; orat. 11; testam.; iambi 25.

Can. 3

Omnia statuta Religionum, in iis quae iuri hac lege statuto non sunt contraria, vim suam servant, iis quae eidem opponuntur abrogatis.

Can. 4

Canones de religiosis etiam eremitas obligant, nisi contrarium constet ex natura rei vel ex approbatis uniuscuiusque Religionis statutis.

Can. 5

§ 1. Domus Religionum latini ritus quae orientali ritui, probante Apostolica Sede, adscriptae sunt, ius hac lege statutum servare debent, salvis praescriptis statutorum quae internum regimen Religionis respiciunt et privilegiis suae Religioni a Sede Apostolica concessis.

§ 2. Religio ritus orientalis quae, consentiente Sede Apostolica, domus et provincias diversi ritus orientalis habet, quod attinet ad regimen, ab illa ritus orientalis ecclesiastica Hierarchia pendet quam designaverit eadem Sedes Apostolica.

Can. 6

§ 1. 1° Religiosi praecedunt laicis; monachi, ceteris religiosis; Religiones clericales, laicalibus; inter Religiones clericales aut inter Religiones laicales, Ordines praecedunt Congregationibus.

2° Firmo praescripto n. 1, Religiones iuris pontificii praecedunt Religionibus iuris patriarchalis; hae, Religionibus iuris eparchialis;

3° Inter Religiones eiusdem condicionis iuridicae, illa praecedit quae est in pacifica quasi possessione praecedentiae et, si de hoc non constet, quae prius in loco, ubi quaestio oritur, erecta est.

§ 2. Clerus saecularis praecedit religiosis extra eorum ecclesias atque etiam in eorum ecclesiis, si agatur de Religione laicali; coetus consultorum eparchialium iisdem praecedit ubique locorum.

§ 3. Inter singulos autem clericos et religiosos: cui est auctoritas in alios, eidem ius est praecedentiae supra illos; si autem nullus eorum habeat in alium auctoritatem: qui ad gradum potiorem pertinet praecedit ei qui est inferioris gradus; inter eiusdem gradus personas sed non eiusdem ordinis, qui altiorem ordinem tenet praecedit ei qui in inferiore est positus; si denique ad eundem gradum pertineant eundemque ordinem habeant, praecedit qui prius promotus est ad gradum; si eodem tempore promoti sint, antiquior sacra ordinatione, nisi ordinatione recentior ordinatus fuerit a Romano Pontifice; et si eodem tempore ordinem receperint, senior aetate.

Can. 4. — Syn. Trullan., a. 691, can. 41. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 1 et 21, XX.

## CAPUT I

### De erectione et suppressione Religionis, provinciae, domus

Can. 7

Nomine Hierarchae loci in canonibus huius capitis non venit Administrator sedis vacantis nec Syncellus nisi hic habuerit speciale mandatum.

Can. 8

§ 1. 1° Hierarchae loci condere possunt monasteria sui iuris, in quibus sodales ad evangelicam perfectionem tendunt servatis regulis et antiquis traditionibus vitae monasticae orientalis, audito, in patriarchatibus, Patriarcha, et consulta, extra patriarchatus, Sede Apostolica;

2° Ad erigendum monasterium dependens sufficit licentia Hierarchae loci.

§ 2. Patriarchae reservatur, obtento consensu Synodi permanentis, erectio cuiusvis monasterii stauropegiaci.

§ 3. Ad erigendum quodvis monasterium cum exemptione pontificia requiritur beneplacitum Apostolicae Sedis.

Can. 9

§ 1. 1° Erectio monasterii vel constituendi novi monasterii permissio secumfert, si monasterium sit sui iuris vel filiale, licentiam habendi ecclesiam vel oratorium publicum et sacra ministeria peragendi, itemque pia opera exercendi monasterii ad normam statutorum propria, salvis clausulis in ipsa erectione vel permissione appositis, et firma obligatione obtinendi consensum Hierarchae loci antequam ecclesia vel oratorium publicum in certo ac determinato loco aedificetur;

2° Eadem erectio vel permissio, si de monasterio subsidiario agatur, licentiam secumfert habendi oratorium semi-publicum.

§ 2. 1° Ut aedificentur et aperiantur schola, hospitium vel similis generis aedes separata a monasterio etiam cum exemptione pontificia, requiritur specialis Hierarchae loci licentia; si autem agatur de monasterio stauropegiaco requiritur praeterea Patriarchae licentia;

2° Haec loci Hierarchae licentia secumfert licentiam habendi oratorium semi-publicum.

§ 3. Ut constitutum monasterium in alios usus convertatur, eaedem

Can. 8. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736 pars IV, cap. II, 1 et 7; cap. III, 1; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarisien. Rumenorum, a. 1872, tit. VIII, cap. II.

§ 1. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 4. — Syn. Trullan., a. 691, can. 49. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI.

Can. 9 § 1. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 4. — Syn. Trullan., a. 691, can. 49. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. I, 8.

§§ 2, 3. — Syn. Armen., a. 1911, 777.

sollemnitates requiruntur quae ad erigendam domum, nisi agatur de conversione quae, salvis fundationis legibus, ad internum regimen et disciplinam religiosam dumtaxat referatur.

Can. 10

§ 1. In patriarchatibus, monasterium sui iuris vel filiale sine pontificia exemptione supprimi non potest nisi a Patriarcha, gravi de causa, de consensu Synodi permanentis et rogante vel audito Hierarcha loci si monasterium sit iuris eparchialis, et audito Superiore maiore monasterii et Praeside Confoederationis, si monasterium sit confoederatum, salvo recursu cum effectu suspensivo ad Sedem Apostolicam.

§ 2. Monasterium sui iuris vel filiale pontificia exemptione fruens et, extra patriarchatus, omne monasterium sui iuris vel filiale, etiam iuris eparchialis, tantummodo Sedes Apostolica supprimere potest.

§ 3. Monasterium subsidiarium cuiusvis condicionis iuridicae supprimi potest a Superiore monasterii sui iuris ad normam statutorum, praevio beneplacito Sedis Apostolicae si de monasterio exemptione pontificia fruenti agatur, consensu Patriarchae cum Synodo permanenti si de monasterio stauropegiaco, consensu Hierarchae loci si de alio monasterio.

§ 4. 1° Bona monasterii sui iuris suppressi cedunt Confoederationi, si fuerit confoederatum; secus, eparchiae vel, si fuerit stauropegiacum, patriarchatui; de bonis autem monasterii suppressi quod exemptione pontificia fruebatur, Sedi Apostolicae reservatur statuere, salva omni in casu offerentium voluntate;

2° Bona autem monasterii dependentis suppressi cedunt monasterio sui iuris, salva offerentium voluntate.

Can. 11

§ 1. Plura monasteria sui iuris sive virorum sive mulierum eiusdem iuridicae condicionis et, si agatur de monasteriis iuris eparchialis, eiusdem eparchiae, Confoederationem inire possunt de licentia legitimae auctoritatis, cui reservatur quoque foederis leges approbare.

§ 2. Haec legitima auctoritas est loci Hierarcha, si monasteria sint iuris eparchialis; Patriarcha, si stauropegiaca; Sedes Apostolica, si sint iuris pontificii.

Can. 12

§ 1. Monasterii non confoederati aggregatio et confoederati a Confoederatione separatio eidem auctoritati reservatur de qua in can. 11.

Can. 11. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 2; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI

§ 1. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 35.

§ 2. Suppressio autem Confoederationis fieri non potest nisi a Sede Apostolica vel, si Confoederatio sit iuris eparchialis, a Patriarcha de consensu Synodi permanentis, audito loci Hierarcha et Praeside Confoederationis. Decretum autem Patriarchae executioni tradi non potest nisi post Sedis Apostolicae approbationem.

§ 3. De bonis autem quae ad ipsam Confoederationem suppressam pertineant statuere reservatur Sedi Apostolicae vel, si Confoederatio suppressa sit a Patriarcha ad normam § 2, Patriarchae de consensu Synodi permanentis, salva offerentium voluntate.

Can. 13

§ 1. 1° Hierarchae loci condere possunt Congregationes; sed eas ne condant inconsulta Sede Apostolica;

2° Patriarchae, obtento consensu Sedis Apostolicae, condere possunt Ordines; Congregationes autem, consulta eadem Sede Apostolica;

3° Si agatur de tertiariis in communi viventibus, requiritur praeterea ut a supremo Moderatore primi Ordinis suae Religioni aggregentur.

§ 2. Congregatio iuris eparchialis, quae decursu temporis in plures eparchias diffusa sit, fieri potest iuris patriarchalis, decreto Patriarchae, auditis iis quorum interest et obtento consensu Synodi permanentis.

§ 3. Nec nomen nec habitus iam constituti Ordinis vel constitutae Congregationis assumi potest ab iis qui ad illam Religionem legitime non pertinent aut a nova Religione.

Can. 14

§ 1. 1° Ordo, etiam iuris patriarchalis, legitime conditus, etiamsi unica domo constet, supprimi nequit nisi a Sede Apostolica;

2° Ipsi Apostolicae Sedi reservatur de bonis suppressi Ordinis statuere, salva offerentium voluntate.

§ 2. Congregationem iuris patriarchalis vel eparchialis, legitime erectam, etsi unica constet domo, supprimere potest Sedes Apostolica vel Patriarcha auditis iis quorum interest et de consensu Synodi permanentis. Decretum autem Patriarchae exsecutioni tradi non potest nisi post Sedis Apostolicae approbationem.

Can. 15

§ 1. Religionem in provincias dividere, constitutas iam provincias coniungere vel aliter circumscribere, novas condere conditasve supprimere, pertinet ad Sedem Apostolicam, si agatur de Religione iuris pontificii; ad Patriarcham in patriarchatibus, si agatur de Ordine iuris patriarchalis aut de Congregatione iuris patriarchalis vel eparchialis.

§ 2. Extincta provincia, de eius bonis statuere, salvis iustitiae legibus et fundatorum voluntate, spectat, nisi statuta aliud caveant, ad synaxim generalem vel, urgente necessitate, ad supremum Moderatorem de consensu sui consilii.

Can. 16

Nulla religiosa domus erigatur nisi iudicari prudenter possit, reditibus propriis aliove modo, congruae sodalium habitationi et sustentationi provisum iri.

Can. 17

§ 1. Congregatio iuris eparchialis domos in alia eparchia valide constituere non potest nisi de consensu Hierarchae loci in quo erigenda est domus et, si agatur de prima domo erigenda in alia eparchia, de consensu Hierarchae eparchiae in qua residet supremus Moderator.

§ 2. In patriarchatibus autem Hierarcha loci in quo condenda est domus, consensum ne det sine licentia Patriarchae.

Can. 18

§ 1. Typicum monasterii stauropegiaci et statuta Ordinis iuris patriarchalis approbat Patriarcha audita Synodo permanenti.

§ 2. Statuta Congregationis iuris patriarchalis approbat Patriarcha, auditis omnibus locorum Hierarchis in quorum eparchiis domus habentur.

§ 3. Si Congregatio iuris eparchialis ad eparchias alias forte propagetur, nihil in ipsius statutis valide mutari potest, nisi de consensu singulorum Hierarcharum in quorum eparchiis domus habeat, salvis iis quae ad normam can. 13 § 1, nn. 1, 2, Sedi Apostolicae fuere subiecta.

Can. 19

§ 1. 1° Ordo et Congregatio iuris pontificii vel patriarchalis domos constituere non possunt nisi de licentia Hierarchae loci in quo erigenda est domus; si agatur de prima domo Ordinis vel Congregationis iuris patriarchalis eo in loco erigenda, requiritur praeterea consensus Patriarchae;

2° Ordo vel Congregatio pontificia exemptione fruentes domos constituere non possunt nisi obtento beneplacito Sedis Apostolicae et consensu Hierarchae loci.

§ 2. Constituendae novae domus licentia facultatem secumfert pro Religionibus clericalibus habendi ecclesiam vel publicum oratorium domui adnexum, et sacra ministeria peragendi, servatis de iure servandis, et firma obligatione obtinendi consensum Hierarchae loci antequam ecclesia vel oratorium publicum in certo ac determinato loco aedificetur;

Can. 16. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 1; cap. III, 1; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI et XII.

pro omnibus Religionibus, pia opera exercendi Religioni propria, salvis clausulis in ipsa permissione appositis.

§ 3. Quae de monasteriis praescripta sunt in can 9, §§ 2, 3, serventur etiam de Ordinibus et Congregationibus.

Can. 20

§ 1. Domus Ordinis vel Congregationis sive formata sive non formata supprimi nequit nisi obtento beneplacito Apostolico, si exemptione pontificia fruatur.

§ 2. Extra patriarchatus, domus Ordinis vel Congregationis, sive formata sive non formata, quae sit iuris pontificii non exempta supprimi potest a supremo Moderatore de consensu Hierarchae loci.

§ 3. In patriarchatibus, domus Ordinis vel Congregationis, sive formata sive non formata, tum iuris pontificii non exempta tum iuris patriarchalis supprimi potest a supremo Moderatore, consentiente Patriarcha.

§ 4. Domus Congregationis iuris eparchialis, sive formata sive non formata, supprimi potest sola Hierarchae loci auctoritate, audito Congregationis Moderatore, salvo praescripto can. 14, § 2 si de unica domo agatur.

§ 5. Decretum suppressionis domus de qua in §§ 3, 4, nisi recursus interpositus fuerit, exsecutioni tradi potest tres post menses a die apposito eidem decreto.

Can. 21

Erectio, immutatio et suppressio sive Religionis sive provinciae sive domus, quae a Superiore infra Sedem Apostolicam fiat, scripto facienda est. Decreti exemplar servandum est in tabulario curiae Superioris qui illud dedit, et in tabulario personae moralis erectae vel immutatae.

Can. 22

§ 1. Beneplacitum, consensus, licentia de quibus in canonibus huius capitis ad validitatem actus requiruntur.

§ 2. Consensus et licentia de quibus in canonibus huius capitis in scriptis dentur.

## CAPUT II

## De Religionum regimine

### Articulus I

### *De Superioribus et de synaxibus*

Can. 23

Religiosi omnes, tamquam supremo Superiori, subduntur Romano Pontifici, cui parendi obligatione tenentur etiam vi voti obedientiae.

### Can. 24

§ 1. Subduntur quoque religiosi Hierarchae loci, iis exceptis qui iure communi vel privilegio, ab auctoritate Hierarchae loci subducti sunt et subiecti sive Patriarchae sive uni Sedi Apostolicae, salva semper potestate quam ius etiam in eos locorum Hierarchis concedit.

§ 2. 1° Religiosi exemptione pontificia non fruentes subiiciuntur quoque, in patriarchatibus, Patriarchae mediate, in iis in quibus iidem loci Hierarchae, Patriarchae subiecto, subduntur; in ceteris, immediate; salvis casibus in quibus iure communi vel privilegio iidem uni Apostolicae Sedi subiiciuntur;

2° In patriarchatibus, religiosi exemptione pontificia fruentes subiiciuntur immediate Patriarchae dumtaxat in casibus in iure expressis; mediate autem in iis in quibus immediate Hierarchae loci subiiciuntur.

### Can. 25

Nulla virorum Religio sine speciali Apostolico indulto potest sibi subditam habere mulierum Congregationem aut earum curam et moderationem retinere sibi specialiter commendatam.

### Can. 26

§ 1. Superiores et synaxes, ad normam statutorum et iuris communis, potestatem habent dominativam in subditos.

§ 2. 1° In monasterio exempto et in Religione clericali exempta, Superiores et synaxes, ad normam statutorum et iuris communis, habent iurisdictionem ecclesiasticam tam in foro interno quam in externo;

2° Superiores maiores monachorum non exemptorum cuiusvis condicionis iuridicae, et Congregationum clericalium iuris pontificii non exemptarum vel iuris patriarchalis habent iurisdictionem ecclesiasticam in utroque foro tantum in casibus in iure expressis.

§ 3. Superiores maiores monachorum non exemptorum cuiusvis condicionis iuridicae, et Congregationum clericalium iuris pontificii non

Can. 24. — S. C. de Prop. Fide, ep. et instr. (ad Ep. Enonen.), 3 et 5 apr. 1784; lett. 29 maii 1838. — Syn. Armen., a. 1911, 756; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. VIII, cap. II.

§ 1. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 4, 8, 18; Benedictus XIV, ep. encycl. *Demandatam*, 24 dec. 1743, § 20; S. C. de Prop. Fide, decr. 15 mart. 1819, n. 3; decr. 22 febr. 1877, n. 1. – Syn. Trullan., a. 691, can. 34. – Syn. Armen., a. 1911, 758; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 2; cap. III, 3.

§ 2. — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. I, art. III, IV, 15; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736 pars III, cap. VI, 2, 15; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VII, art. III, 6, 20.

Can. 25. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. VI.

Can. 26. — S. Theodorus Studita, ep. II, 152.

§ 1. — S. Theodorus Studita, ep. I, 10; ep. II, 142.

§2, 2°. - Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. IV, 6.

exemptarum vel iuris patriarchalis, dispensare valent quod attinet ad ea in quibus ab Hierarcha loci exempti sunt, tum ab universalibus Ecclesiae legibus tum a legibus quas speciatim tulerit Romanus Pontifex pro aliquo ritu vel pro particulari territorio seu coetu personarum, intra fines quibus potestas dispensandi ab iisdem legibus Hierarchis infra Romanum Pontificem iure competit.

Can. 27

Superior quilibet severe prohibetur quominus in causis ad S. Officium spectantibus se intromittat.

Can. 28

Praeses Consociationis Confoederationum, Praeses Confoederationis monasticae et Antistita generalis Ordinis non habent omnem potestatem et iurisdictionem quam ius commune tribuit Superioribus maioribus, sed eorum potestas et iurisdictio desumenda est, praeterquam ex iure, ex legibus et statutis cuiusque Consociationis Confoederationum vel Confoederationis monasticae vel Ordinis, firmo praescripto can. 207.

Can. 29

Supremus Ordinis vel Congregationis Moderator potestatem obtinet in omnes provincias, domos, sodales, exercendam secundum statuta; alii Superiores ea gaudent intra fines sui muneris.

Can. 30

Superiores maiores monachorum et Religionis clericalis exemptae possunt notarios constituere, sed tantum pro negotiis ecclesiasticis suae Religionis.

Can. 31

Firmis Religionis statutis quae provectiorem aetatem aliaque potiora requisita exigant, ad officium Superioris maioris inhabiles sunt:

1° Qui legitimis natalibus praediti non sunt, firmo iure particulari;

2° Qui eamdem Religionem professi non sunt per decem saltem annos a prima professione computandos;

3° Qui annos triginta quinque non expleverunt, et sacerdotio aucti non sunt, si de virorum monasteriis agatur;

Can. 27. — S. C. S. Off., decr. 8 iul. 1660; decr. 15 maii 1901.

Can. 29. — S. Theodorus Studita, ep. II, 142; S. Athanasius Athonita, diatyposis: *De potestate Superioris.*

Can. 31. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 35 et 43. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 10.

3°. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 14 et 19. – S. Nicephorus CP., can. 25. – S. Theodorus Studita, ep. 59.

4° Quae annos quadraginta non explevit, si de monialium Antistita res sit.

5° In Ordinibus et Congregationibus, qui annos quadraginta non expleverunt, si agatur de supremo religionis Moderatore; annos triginta, si de aliis Superioribus maioribus.

### Can. 32

§ 1. Superior monasterii sui iuris in officio ad vitam permaneat, nisi aliter ferat Typicum.

§ 2. Superiores maiores in Ordinibus et Congregationibus sint temporarii, nisi aliter ferant statuta.

§ 3. 1° Superiores minores locales ne constituantur ad tempus ultra sexennium, quo exacto, possunt ad idem officium iterum assumi, si statuta ita ferant, sed non tertio immediate in eadem religiosa domo;

2° In patriarchatibus, Patriarcha, iusta ex causa, dispensare potest a praescripto n. 1 in Religionibus cuiusvis iuridicae condicionis, ad petitionem Superiorum Religionis, audito, si res ferat, loci Hierarcha.

### Can. 33

Praescriptum can. 32 de Superioribus minoribus localibus applicatur quoque Superioribus seu Rectoribus scholarum, nosocomiorum, aliarumque piarum domorum, quoties Superiores isti seu Rectores sunt simul Superiores religiosorum, sub sua potestate habentes alios religiosos etiam quod attinet ad religiosam disciplinam.

### Can. 34

§ 1. Antequam ad Superiorum maiorum electionem deveniatur in Religionibus virorum, omnes et singuli electores iureiurando promittant se electuros quos secundum Deum eligendos esse existimaverint.

§ 2. Praesidi Confoederationis monasticae virorum competit electioni Superioris monasterii sui iuris de Confoederatione praeesse, per se vel per delegatum.

§ 3. 1° In monasteriis monialium, comitiis eligendae Antistitae et, in mulierum Ordinibus, comitiis eligendae Antistitae generalis praesit Hierarcha loci aut eius delegatus cum duobus presbyteris scrutatoribus, si monialium domus Superiori religioso subiecta non sit; secus hic Superior praesit; sed etiam hoc in casu Hierarcha tempestive moneri debet de die et hora electionis, cui potest una cum Superiore religioso per se ipse vel per alium assistere et, si assistat, per se vel per alium praeesse;

2° Si monasterium sit stauropegiacum, ius et officium Hierarchae

Can. 32. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 12.

Can. 34 § 3. — S. Theodorus Studita, ep. II, 196; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII; Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. X, 5.

loci pertinet ad Patriarcham; cui integrum est pro conscientiae officio peractam electionem confirmare vel rescindere;

3° In scrutatores ne assumantur confessarii ordinarii ipsarum monialium.

§ 4. In mulierum Congregationibus electioni Antistitae generalis praesideat per se vel per alium Hierarcha loci in quo electio peragitur; cui, si Congregatio sit iuris eparchialis, peractam electionem confirmare vel rescindere integrum est pro conscientiae officio.

Can. 35

§ 1. In electionibus quae a synaxi fiunt, servetur ius commune praeter cuiusque Religionis statuta eidem non contraria.

§ 2. Caveant omnes ne directe vel indirecte suffragia procurent tam seipsis quam aliis.

§ 3. Postulatio admitti potest solum in casu extraordinario et dummodo in statutis ne prohibeatur.

Can. 36

In sua quisque domo Superiores commorentur neque ab eadem discedant, nisi ad normam statutorum.

Can. 37

Curent Superiores ut subditi vitam iuxta statuta suae Religionis componant, atque eosdem exemplo et hortatione iuvent in consecutione finis Religionis.

Can. 38

§ 1. Omnis Superior debet notitiam et exsecutionem decretorum Apostolicae Sedis, Patriarchae, aliusque legitimae auctoritatis, suos inter subditos promovere.

§ 2. Curent Superiores locales:

1° Ut saltem semel in anno, statis diebus, publice legantur propria statuta, itemque decreta quae publice legenda praescribuntur;

2° Ut saltem bis in mense, firmo praescripto can. 98, § 2, christianae catechesis habeatur instructio pro monachis qui non sint presbyteri nec

Can. 35. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 4 et 21, XIII; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

§ 1. — Clemens XIII, litt. ap. *Ex iniuncto*, 10 ian. 1759. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 43. — S. Theodorus Studita, ep. II, 126, 130, 146; S. Athanasius Athonita, diatyposis: *Electio hegumeni*; Typicum: *De fundatione; de electione hegumeni;* Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 11.

§ 2. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 43.

Can. 36. — S. Theodorus Studita, ep. I, 10; sermo 92.

Can. 37. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 25. — S. Pachomius, Reg. 159; S. Theodorus Studita, ep. II, 8, 43, 97, 98.

Can. 38 § 2, 2°. — S. Pachomius, Reg. 20 et 156; S. Theodorus Studita, sermo 4, 10, 41, 47; hypotyposis n. 16, 21; ep. I, 10; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XII.

studiis ecclesiasticis vacent, et pro familiaribus, et, in Ordine vel Congregatione, pro coadiutoribus et familiaribus, audientium condicioni accommodata, et, praesertim in Ordine vel Congregatione laicalibus, pia ad omnes de familia exhortatio.

Can. 39

§ 1. Relationem de statu Religionis quinto quoque anno, vel saepius si ita ferant statuta, mittere debet:

1° Ad Sedem Apostolicam, Praeses Confoederationis monasticae iuris pontificii, Superior monasterii sui iuris quod sit iuris pontificii non confoederati, et supremus Moderator alius Religionis iuris pontificii;

2° Ad Patriarcham, iidem de quibus in n. 1 iuxta tamen statutam a Sede Apostolica formulam, et Superior Ordinis vel Congregationis iuris patriarchalis.

§ 2. Relatio fieri debet per documentum subsignatum a Superiore cum suo consilio et, si agatur de Religione mulierum, etiam ab Hierarcha loci in quo suprema Antistita cum suo consilio residet.

Can. 40

Praeses Confoederationis stauropegiacae et Superior monasterii sui iuris stauropegiaci ad relationem quod attinet servent statuta.

Can. 41

§ 1. Superiores maiores quos ad hoc munus statuta designant, temporibus in iisdem definitis, omnes domos sibi subiectas visitent per se, vel per alios si fuerint legitime impediti.

§ 2. Praeses Confoederationis monasticae singula monasteria Confoederationis, temporibus in statutis determinatis, visitare debet per se, vel, si impedimento detineatur, per alium; Visitatorem autem monasterii quod ipse Praeses gubernet statuta designare debent.

Can. 42

Ius et officium est Patriarchae visitandi per se vel per alium monasteria stauropegiaca, quoties opportunum duxerit.

Can. 43

Religiosos exemptos Episcopus visitare potest in casibus tantum in iure expressis.

Can. 42. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 9.

## Can. 44

§ 1. Hierarcha loci per se vel per alium quinto quoque anno visitare debet:

1° Singula monialium monasteria cuiusvis condicionis iuridicae, Superiori religioso non subiecta, stauropegiacis exceptis;

2° Virorum monasteria iuris eparchialis, omnesque domos Congregationis eiusdem iuridicae condicionis.

§ 2. Item quinto quoque anno visitare debet:

1° Singula monialium monasteria cuiusvis condicionis iuridicae circa ea quae ad clausurae legem spectant;

2° Singula virorum monasteria iuris pontificii et singulas domos cuiusvis Religionis clericalis iuris pontificii vel patriarchalis, in iis quae pertinent ad ecclesiam, sacrarium, oratorium publicum, sedem ad sacramentum poenitentiae;

3° Singulas domos laicalis Congregationis iuris pontificii vel patriarchalis, non solum in iis de quibus in superiore numero, sed etiam in aliis quae ad internam disciplinam spectant, ad normam tamen can. 167, § 2, n. 1.

§ 3. Hierarcha loci debet omnes domos religiosas iuris pontificii aut patriarchalis sive clericales sive laicales exemptas vel non exemptas, visitare, si Superior maior, ad quem visitatio iure competit, post quinque annos eas non visitaverit et, monitus ab Hierarcha loci, eas visitare neglexerit.

## Can. 45

§ 1. Visitator ius et officium habet interrogandi religiosos, quos interrogandos iudicaverit, et cognoscendi de iis quae ad visitationem spectant; omnes autem religiosi obligatione tenentur respondendi secundum veritatem, nec Superioribus licet quoquo modo eos ab hac obligatione avertere aut visitationis finem impedire.

§ 2. A decretis Visitatoris datur recursus cum effectu devolutivo tantum, nisi ipse ordine iudiciario processerit.

## Can. 46

§ 1. 1° In omni monasterio et in omni Religione clericali ius et officium est Superiori, per se vel per alium, aegrotis professis, novitiis, aliisve in religiosa domo diu noctuque degentibus causa famulatus, educationis, hospitii aut infirmae valetudinis, eucharisticum Viaticum et unctionis infirmorum sacramentum ministrandi;

Can. 44. — Syn. Armen. a. 1911, 758 et 776; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars. III, cap. III, 4, VI; pars IV, cap. II, 9; cap. III, 19; Syn Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. VI; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. IX, art. III, 4.

§ 3. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 3.

Can. 46 § 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. VIII, 7.

2° Ius et officium de quo in n. 1 competit Superioribus de quibus in eodem numero quod attinet ad religiosos et novitios extra domum aegrotos.

§ 2. 1° In monialium domo idem ius et officium habet ordinarius confessarius vel qui eius vices gerit;

2° Si confessarius vel qui eius vices gerit non sint eiusdem ritus ac monialis, et possit accersiri sacerdos eiusdem ritus, hic, nisi obstet gravis causa, advocari debet, ut eucharisticum Viaticum et sacramentum unctionis infirmorum moniali administret.

§ 3. In laicali Congregatione ius et officium de quo in § 1 spectat ad parochum loci vel ad cappellanum quem Hierarcha parocho iusta et gravi de causa ad normam iuris suffecerit.

### Can. 47

§ 1. Vetitum est religiosos titulis dignitatum vel officiorum mere honorificis augere; statutis id permittentibus, admittuntur tantummodo tituli officiorum maiorum quae religiosi in propria Religione exercuerint, firmo praescripto § 2.

§ 2. Religiosi extra proprias domos officia exercentes augeri non possunt titulis sui ritus dignitatum nisi Patriarcha, audito Superiore, consensum dederit. Cessante officio, cessat, nisi aliter ferant liturgicae leges, etiam dignitatis titulus.

### Can. 48

§ 1. Superiores maiores et Superior cuiusvis domus religiosae saltem formatae habeant suos consiliarios, quorum consensum aut consilium exquirant ad normam statutorum et canonum.

§ 2. Sint etiam pro administratione bonorum temporalium oeconomi: generalis qui Religionis universae bona administret, provincialis qui provinciae, localis qui singularum domorum; qui omnes officio suo fungantur sub moderamine Superioris.

§ 3. Oeconomi generalis et provincialis munus gerere Superior ipse non potest; munus vero oeconomi localis, quamvis melius a munere Superioris distinguatur, componi tamen cum eo potest, si necessitas id exigat.

§ 4. Superior monasterii sui iuris munus oeconomi eiusdem monasterii simul ne gerat.

Can. 46 § 2. — Syn. Armen., a. 1911, 358.

§ 2, 1°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736 pars IV, cap. III, 14.

Can. 47 § 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. III, 4, V.

Can. 48 § 1. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 14, 28. 48. — S. Theodorus Studita, sermo 117.

§ 2. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 11. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 34. — S. Theodorus Studita, sermo 22, 48, 53; ep. I, 10; ep. 36, 96; iambi n. 7; S. Athanasius Athonita, Typicum: *Monitiones ad successorem — constitutio oeconomi;* Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, VII, cap. II, 4; cap. III, 3 et 4.

§ 4. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 3 et 4.

§ 5. Si de modo oeconomos designandi statuta sileant, a Superiore maiore cum consensu sui consilii nominentur.

Can. 49

§ 1. 1° Virorum Religio exemptione pontificia fruens procuratorem generalem habeat, qui, secundum statuta designatus, negotia propriae Religionis apud Apostolicam Sedem pertractet;

2° Antequam praescriptum in statutis tempus exspiret, procurator ne amoveatur, inconsulta Sede Apostolica.

§ 2. Praescriptum § 1 servent etiam aliae iuris pontificii Religiones, quibus Apostolica Sedes concessit, ut procuratorem generalem apud ipsam constituant.

## Articulus II

### *De confessariis et cappellanis*

Can. 50

§ 1. In singulis virorum monasteriis sui iuris, filialibus vel subsidiariis formatis et in singulis domibus clericalis Ordinis vel Congregationis designentur plures pro sodalium numero confessarii legitime approbati.

§ 2. Superiores religiosi, potestatem audiendi confessiones habentes, possunt, servatis de iure servandis, confessiones audire subditorum, qui ab illis sponte sua ac motu proprio id petant, at sine gravi causa id ad modum habitus ne agant.

§ 3. Caveant Superiores ne quem subditum aut ipsi per se aut per alium vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione inducant, ut peccata apud se confiteatur.

Can. 51

Firmis statutis quae confessionem praecipiunt vel suadent apud determinatos confessarios statis temporibus peragendam, si religiosus, etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem, confessionem peragat apud sacerdotem ab Hierarcha loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est.

Can. 52

§ 1. Singulis religiosarum domibus unus dumtaxat detur confessarius ordinarius, qui sacramentales confessiones universae communi-

Can. 48 § 5. — S. Athanasius Athonita, Typicum: *Monitiones ad successorem – constitutio oeconomi;* Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 4 et 21, VII.

Can. 50 § 2. — S. C. S. Off., 5 iul. 1899. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 3.

§ 3. — S. C. S. Off., 5 iul. 1899.

Can. 52. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

tatis excipiat, nisi propter magnum ipsarum numerum vel aliam iustam causam sit opus altero vel pluribus.

§ 2. Si qua religiosa, ad animi sui quietem, vel ad maiorem in via Dei progressum, aliquem specialem confessarium vel moderatorem spiritualem postulet, eum facile concedat Hierarcha; qui tamen invigilet ne ex hac concessione abusus irrepant; quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminet, salva conscientiae libertate.

### Can. 53

§ 1. Unicuique religiosarum communitati detur confessarius extraordinarius qui quater saltem in anno ad domum religiosam accedat et cui omnes religiosae se sistere debent, saltem benedictionem recepturae.

§ 2. Hierarchae locorum, in quibus religiosarum communitates exsistunt, aliquot sacerdotes pro singulis domibus designent, ad quos pro sacramento poenitentiae in casibus particularibus recurrere eae facile possint.

§ 3. Si qua religiosa aliquem ex iis confessariis expetat, nulli Antistitae liceat nec per se nec per alios, neque directe neque indirecte, petitionis rationem inquirere, petitioni verbis aut factis refragari, aut quavis ratione ostendere se id aegre ferre.

### Can. 54

Si, non obstante praescripto can. 52, 53, aliqua religiosa, ad suae conscientiae tranquillitatem, confessionem peragat apud sacerdotem ab Hierarcha loci approbatum, confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semipublico peracta, aut in loco ad audiendas confessiones mulierum vel religiosarum legitime destinato, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio; neque Antistita id prohibere potest aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem; nec religiosae obligatione quicquam referendi Antistitae tenentur. Quodsi confessio peragatur in loco non audiendis confessionibus destinato, valida quidem est, sed confessarius illicite agit, nisi in aliquo casu extraordinario graves rationes id exegerint.

### Can. 55

Religiosae omnes, cum graviter aegrotant, licet mortis periculum absit, quemlibet sacerdotem ad confessiones excipiendas approbatum, etsi non destinatum religiosis, arcessere possunt eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint, confiteri, nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere.

Can. 53. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.
§ 1. — Benedictus XIV, ep. encycl. *Demandatam*, 24 dec. 1743, § 24. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 14.

Can. 56

§ 1. Confessarii religiosarum et ordinarii et extraordinarii sint sacerdotes, sive e clero saeculari, sive religiosi de Superiorum licentia, morum integritate ac prudentia praestantes; sint insuper annos nati saltem quadraginta, nisi iusta causa, iudicio Hierarchae, aliud exigat, nullam potestatem in easdem religiosas in foro externo habentes.

§ 2. Confessarius ordinarius non potest renuntiari extraordinarius nec, praeter casus in can. 58 recensitos, rursus designari ordinarius in eadem communitate, nisi post annum ab expleto officio; extraordinarius vero immediate ut ordinarius renuntiari potest.

§ 3. Confessarii religiosarum tum ordinarii tum extraordinarii interno vel externo communitatis regimini nullo modo sese immisceant.

Can. 57

§ 1. Firmo praescripto § 2, Hierarcha loci designat sacerdotes a confessionibus tum ordinarios tum extraordinarios; si monialium monasterium Superiori religioso subiectum sit, hic confessarios Hierarchae praesentat, cuius est eosdem pro audiendis illarum monialium confessionibus approbare et Superioris negligentiam, si opus sit, supplere.

§ 2. In monasterio stauropegiaco Patriarchae est sacerdotes a confessionibus designare et approbare, firmo iure et officio loci Hierarchae id praestandi ad actum, nisi iure particulari etiam hoc ius et officium Patriarchae reservetur.

Can. 58

Religiosarum confessarius ordinarius suum officium ne exerceat ultra triennium; Hierarcha tamen eum ad secundum, imo etiam ad tertium triennium confirmare potest, si vel ob sacerdotum ad hoc officium idoneorum penuriam aliter providere nequeat, vel maior religiosarum pars, earum quoque quae in aliis negotiis ius non habent ferendi suffragium, in eiusdem confessarii confirmationem, per secreta suffragia, convenerit; dissentientibus tamen, si velint, aliter providendum est.

Can. 59

§ 1. Loci Hierarcha, firmo praescripto § 2, potest, gravem ob causam, religiosarum confessarium tam ordinarium quam extraordinarium amovere, etiamsi domus religiosarum Superiori religioso subdatur et ipse

Can. 56. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 14.

§ 1. — Benedictus XIV, ep. encycl. *Demandatam*, 24 Dec. 1743, § 24; S. C. de Prop. Fide (C. G.), decr. 15 Mart. 1819, n. 3. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 3.

Can. 57. — Benedictus XIV, ep. encycl. *Demandatam*, 24 Dec. 1743, § 24; S. C. de Prop. Fide (C. G.), 11 Dec. 1838, ad 9.

§ 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 3; Syn. Zamosten. Ruthenorum a. 1720, tit. XII.

Can. 58. — S. C. de Prop. Fide (C. G.), decr. 15 mart. 1819, n. 3. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 14.

sacerdos a confessionibus sit religiosus, nec obligatione tenetur causam amotionis cuiquam significandi, praeterquam Apostolicae Sedi, si ab ea requiratur; de amotione autem debet Superiorem religiosum monere, si religiosarum domus Superiori religioso subdatur.

§ 2. 1° Loci Hierarcha vel Superior religiosus iurisdictionem vel licentiam ad audiendas confessiones ne revocent aut suspendant, nisi gravem ob causam;

2° Non licet Hierarchae, inconsultis Sede Apostolica vel Patriarcha, omnibus alicuius religiosae domus formatae confessariis una simul iurisdictionem adimere.

Can. 60

Etiam in laicali virorum Congregatione ab Hierarcha loci designentur confessarius ordinarius et extraordinarius; et si religiosus aliquem specialem confessarium expostulet, illum Superior concedat, nullo modo petitionis rationem inquirens neque id aegre se ferre demonstrans.

Can. 61

§ 1. Firmo praescripto § 2, in mulierum monasterio et in laicali Ordine vel Congregatione, Hierarchae loci est sacerdotem a sacris designare et a contionibus probare.

§ 2. In mulierum monasterio stauropegiaco, Patriarchae est sacerdotem a sacris designare et a contionibus probare, firmo iure loci Hierarchae facultatem contionandi ad actum concedendi, nisi id quoque, iure particulari, Patriarchae reservetur.

Can. 62

§ 1. Omnes religiosi Superiores severe vetantur personas sibi subditas quoquo modo inducere ad conscientiae manifestationem sibi peragendam.

§ 2. Non tamen prohibentur subditi quominus libere et ultro aperire animum suum Superioribus valeant; imo expedit ut ipsi filiali cum fiducia Superiores adeant, iis, si sint sacerdotes, dubia quoque et anxietates suae conscientiae exponentes.

## Articulus III

### *De bonis temporalibus eorumque administratione*

Can. 63

§ 1. Monasterium, Confoederatio monastica, Consociatio Confoederationum, Ordo et Congregatio, Ordinis Congregationisve provincia vel quasi provincia et domus sunt capaces acquirendi et possidendi quaevis

Can. 62. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 26. - S. Theodorus Studita, sermo 95, 110, 122, 133; hypotyposis 22; poenae monast. 2, 26.

Can. 63. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, VIII.

bona temporalia, nisi statuta acquirendi capacitatem excludant aut coarctent.

§ 2. In statutis expresse ambitus seu extensio capacitatis acquirendi declaretur.

Can. 64

§ 1. Bona ad personas morales de quibus in can. 63, § 1, pertinentia, administrentur ad normam statutorum.

§ 2. Expensas et actus iuridicos ordinariae administrationis valide faciunt, intra fines sui muneris, praeter Superiores, officiales quoque, qui in statutis ad hoc designantur.

Can. 65

§ 1. Quod attinet ad pecuniae collocationem serventur statuta; sed praevio consensu Hierarchae loci, ad validitatem actus, indigent:

1° Antistita monialium et Congregationis iuris eparchialis pro cuiusvis pecuniae collocatione; imo, si monialium monasterium sit Superiori religioso subiectum, ipsius quoque consensus, ad validitatem collocationis, est necessarius;

2° Antistita religiosarum in Congregatione iuris pontificii vel patriarchalis, si pecunia dotem professarum constituat, ad normam can. 81;

3° Superior vel Antistita cuiusvis domus religiosae, si bona sint attributa vel legata eo fine ut in beneficentiam in loco impendantur;

4° Superior domus Congregationis iuris eparchialis et Antistita domus cuiusvis Religionis, si bona sint attributa vel legata ad Dei cultum;

5° Religiosus quilibet, etsi exemptus, si pecunia data sit paroeciae vel missioni, aut religiosis intuitu paroeciae vel missionis.

§ 2. In mulierum monasteriis stauropegiacis, iura et officia Hierarchae loci de quibus in § 1, nn. 1, 2, uni Patriarchae competunt, etsi monialium monasterium Superiori religioso subdatur.

§ 3. Praescripta §§ 1, 2, item servanda sunt in qualibet collocationis mutatione.

Can. 66

§ 1. In alienandis rebus pretiosis aliisve bonis vel contrahendis debitis et obligationibus serventur praescripta cann. 279, 280, 283, 288, 291, firmis normis quae sequentibus §§ 2-4 statuuntur.

§ 2. Legitimus Superior, cuius licentia ad normam can. 279, § 1, n. 2 requiritur, est:

1° Sedes Apostolica, si extra patriarchatus, res sint pretiosae vel

Can. 64. — S. Theodorus Studita, ep. II, 180; S. Athanasius Athonita, diatyposis: *De duratione muneris Superiorum*.

§ 2. — S. Theodorus Studita, ep. I, 10.

Can. 66. — S. Theodorus Studita, ep. I, 10; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 3.

§ 2, 2°. — S. C. de Prop. Fide, 24 mart. 1851, dub. 5.

bonorum pretium superet summam triginta milium francorum aut, in patriarchatibus, si res sint pretiosae vel bonorum pretium superet summam sexaginta milium francorum;

2° Patriarcha, si res sint pretiosae vel bonorum pretium versetur ultra triginta milia sed infra sexaginta milia francorum;

3° Superior quem statuta designant, de consensu suae synaxis vel sui consilii ad normam statutorum per secreta suffragia manifestato, si rerum vel bonorum pretium versetur intra decem milia et triginta milia francorum;

4° Superior quem statuta designant servatisque praescriptis eorundem statutorum, si rerum vel bonorum pretium non superet decem milia francorum.

§ 3. 1° Si agatur de monialibus cuiusvis condicionis iuridicae vel de religiosis mulieribus iuris eparchialis, praeter ea quae § 2 praescribuntur, requiritur, ad validitatem actus, consensus Hierarchae loci in scriptis praestitus, et si de monialibus Superiori religioso subiectis, insuper huius consensus scripto datus, quoties rei alienandae pretium superet tria milia francorum;

2° In mulierum monasteriis stauropegiacis, ius Hierarchae loci de quo in n. 1, spectat ad Patriarcham.

§ 4. Pretium de quo in § 2 illud intelligitur quod aestimatione proborum peritorum scripto facta indicatur.

§ 5. In precibus in quibus expetitur licentia vel consensus ad contrahenda debita vel obligationes, ut valeat licentia obtenta vel consensus, exprimi debent alia debita vel obligationes, quibus ipsa persona moralis de qua in can. 63, § 1 ad eum diem gravatur.

### Can. 67

§ 1. In quolibet monialium monasterio etiam pontificia exemptione fruenti:

1° Administrationis ratio reddatur semel in anno, aut etiam saepius si id in statutis praescribatur, ab Antistita Hierarchae loci, itemque Superiori religioso, si monasterium eidem subiectum sit. Rationis redditae titulo nihil exigi potest;

2° Si ratio administrationis Hierarchae non probetur, ipse potest opportuna remedia adhibere, etiam removendo, si res postulet, oeconomam aliosque administratores; si autem monasterium sit Superiori religioso subiectum, eum Hierarcha, uti prospiciat, moneat; quod si ille neglexerit, ipse per se consulat;

3° Quod attinet ad monasterium stauropegiacum, Hierarchae ius et officium de quibus in nn. 1, 2, spectant ad Patriarcham.

§ 2. In aliis mulierum Religionibus ratio administrationis bonorum

Can. 67 § 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 4.

quae dotes constituunt, Hierarchae loci reddatur occasione visitationis et etiam saepius, si Hierarcha id necessarium duxerit.

§ 3. Loci Hierarchae ius insuper esto cognoscendi:

1° De rationibus oeconomicis domus religiosae iuris eparchialis;

2° De administratione bonorum de quibus in can. 65, § 1, nn. 3, 4, 5.

Can. 68

§ 1. Si persona moralis de qua in can. 63, § 1, debita et obligationes contraxerit etiam cum Superiorum licentia, ipsa debet de iisdem respondere.

§ 2. Si religiosus professione maiore adstrictus contraxerit de licentia Superiorum, respondere debet persona moralis, cuius Superior licentiam dedit; si religiosus minore professione adstrictus, ipse respondere debet, nisi de Superioris licentia negotium Religionis gesserit.

§ 3. Si contraxerit religiosus contra praescriptum § 2, ipsemet, non persona moralis, respondere debet.

§ 4. Licentiam de qua in §§ 1-2 valide dare non potest nisi Superior quem statuta cuiusque Religionis designant, servatisque praescriptis eorumdem statutorum.

§ 5. Firmum tamen esto, contra eum, in cuius rem aliquid ex inito contractu versum est, semper posse actionem institui.

§ 6. Caveant Superiores religiosi ne debita contrahenda permittant, nisi certo constet ex consuetis reditibus posse debiti foenus solvi et intra tempus non nimis longum per partes iuxta pacta gradatim solvendas reddi ipsam sortem.

Can. 69

Largitiones ex bonis personarum moralium de quibus in can. 63, § 1, non permittuntur, nisi ratione eleemosynae vel alia iusta de causa, de licentia Superioris et ad normam statutorum.

## CAPUT III

### De admissione in Religionem

Can. 70

In Religionem admitti potest quilibet catholicus qui nullo legitimo detineatur impedimento rectaque intentione moveatur, et ad Religionis onera ferenda sit idoneus.

Can. 67 § 3. — S. C. de Prop. Fide, decr. 13 apr. 1807, n. XV.

Can. 69. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 42. — S. Theodorus Studita, ep. I, 10.

Can. 70. — Syn. Trullan., a. 691, can. 43. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars I, cap. I, 3.

## Articulus I

*De postulatu*

### Can. 71

§ 1. In singulis Ordinibus et in Congregationibus in quibus emittuntur vota perpetua, mulieres omnes et, si agatur de Ordine vel Congregatione virorum, coadiutores, antequam ad novitiatum admittantur, postulatum per sex integros menses peragant; in Congregationibus votorum temporariorum, statuta postulatum praescribere quidem possunt, non tamen ultra sex menses.

§ 2. Superior maior praescriptum postulatus tempus potest prorogare non ultra sex menses.

### Can. 72

§ 1. Postulatus peragi debet vel in domo novitiatus vel in alia Ordinis aut Congregationis domo in qua disciplina secundum statuta accurate servetur sub speciali cura probati religiosi.

§ 2. Postulantes vestem induant modestam ac diversam a veste novitiorum.

§ 3. In Ordine vel Congregatione mulierum, postulantes ea lege clausurae tenentur quae in Ordine vel Congregatione viget.

### Can. 73

Postulantes, antequam novitiatum incipiant, recollectioni spirituali vacent per octo saltem integros dies; et, iuxta prudens confessarii iudicium, praemittant generalem anteactae vitae confessionem.

## Articulus II

*De novitiatu*

### 1 - De requisitis ut quis in novitiatum admittatur

### Can. 74

§ 1. Firmis praescriptis in propriis cuiusque Religionis statutis, ad novitiatum valide admitti non possunt:

1° Qui a fide defecerunt et sectae acatholicae adhaeserunt;

*De postulatu.* — S. Basilius M., Regulae fus., n. 10 et 15; can. 18. — S. Pachomius, Reg. 49; S. Theodorus Studita, ep. II, 165; sermo 54; hypotyposis 24; S. Athanasius Athonita, hypotyposis: *De prima probatione.*

Can. 73. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 2.

Can. 74. — Syn. Calcedonen., a. 451, can. 4. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 11 et 15. — S. Theodorus Studita, sermo 29; S. Athanasius Athonita, Typicum: *Condiciones admissionis ad monasterium.*

§ 1. — S. C. de Prop. Fide, litt. (ad Rectores Colleg. German. Angl. Graec. Maronit. Illyric.), 29 dec. 1668. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars I, cap. I, 3.

§ 1, 1°. — S. C. de Prop. Fide, 18 iun. 1844, dub. 11.

2° Hi quibus imminet poena ob grave delictum commissum de quo accusati sunt vel accusari possunt;

3° Qui aetatem ad novitiatum requisitam non habent;

4° Qui Religionem ingrediuntur vi, metu gravi aut dolo inducti, vel quos Superior eodem modo inductus recipit;

5° Coniux, durante matrimonio;

6° Qui obstringuntur vel obstricti fuerunt vinculo professionis religiosae;

7° Episcopus sive residentialis sive titularis, licet sit tantum designatus vel electus;

8° Clerici qui ex instituto Sedis Apostolicae iureiurando obligantur ad operam navandam in bonum suae eparchiae vel missionum, eo tempore quo iurisiurandi obligatio perdurat.

§ 2. Firmis praescriptis in propriis cuiusque Religionis statutis, illicite sed valide admittuntur:

1° Clerici in subdiaconatu vel in maiore ordine constituti, inconsulto loci Hierarcha aut eodem contradicente ex eo quod eorum discessus in grave animarum detrimentum cedat, quod aliter vitari minime possit;

2° Aere alieno gravati qui solvendo pares non sint;

3° Reddendae rationi obnoxii aut aliis saecularibus negotiis implicati, ex quibus lites et molestias Religio timere possit;

4° Filii qui parentibus, idest patri vel matri, avo vel aviae, in gravi necessitate constitutis, opitulari debent, et parentes quorum opera sit ad liberos alendos vel educandos necessaria;

5° Ad sacerdotium in Religione destinati, a quo tamen prohibeantur irregularitate aliove canonico impedimento;

6° Latini in orientalibus Religionibus vel ipsi Orientales in Religionibus latinis — iis exceptis de quibus in can. 5 — vel orientalibus diversi ritus sine licentia scripto data a Sacra Congregatione pro Ecclesia Orientali.

## Can. 75

Ius admittendi ad novitiatum et subsequentem professionem religiosam tam temporariam quam perpetuam pertinet ad Superiores maiores cum suffragio consilii seu synaxis, secundum cuiusque Religionis statuta.

Can. 74 § 1, 4°. — Syn. Libanen. Maronitarum, pars IV, cap. II, 21, XVII.

§ 1, 5°. — Syn. Trullan., a. 691, can. 48; S. Basilius M., Regulae fus., n. 12. — S. Theodorus Studita, ep. 280; ep. II, 51.

§ 1, 6°. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 36. — S. Theodorus Studita, ep. II, 165.

§ 2. — Leo XIII, lett. ap. *Singulare praesidium*, 12 maii 1882; S. C. de Prop. Fide (C. G.), 1 iun. 1885, ad 1; (C. G.), 25 iul. 1887, n. 3: Pro negotiis Ritus Orientalis, ep. circul. 15 iun. 1912; S. C. pro Eccl. Orient., decr. 27 ian. 1940, nn. 1-3. — Syn Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. I, art. V, XVI.

Can. 75. — Syn. Trullan., a. 691, can. 40. — S. Theodorus Studita, ep. I, 10; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 6.

Can. 76

§ 1. In quavis Religione omnes adspirantes, antequam admittantur, exhibere debent testimonium receptorum sacramentorum baptismatis et chrismatis.

§ 2. Adspirantes viri debent praeterea testimoniales litteras exhibere Hierarchae originis ac cuiusque loci in quo, post expletum decimum quartum aetatis annum, morati sint ultra annum moraliter continuum, sublatis quolibet contrario privilegio vel contraria consuetudine.

§ 3. Si admittendi sint illi qui in seminario, collegio vel alius Religionis postulatu aut novitiatu fuerunt, requiruntur praeterea litterae testimoniales, datae pro diversis casibus a rectore seminarii vel collegii, audito Heriarcha loci, aut a maiore Religionis Superiore.

§ 4. Si admittendus sit clericus, praeter testimonium ordinationis, sufficiunt litterae testimoniales Hierarcharum in quorum eparchiis post ordinationem ultra annum moraliter continuum sit commoratus, salvo praescripto § 3.

§ 5. Religioso ad aliam Religionem legitime transeunti, satis est testimonium Superioris maioris prioris Religionis.

§ 6. Praeter haec testimonia a iure requisita, possunt Superiores, quibus ius est adspirantes in Religionem cooptandi, alia quoque exigere, quae ipsis ad hunc finem necessaria aut opportuna videantur.

§ 7. Mulieres denique ne recipiantur, nisi peractis accuratis investigationibus de earum indole et moribus, firmo praescripto § 3.

Can. 77

§ 1. Qui litteras testimoniales ex praescripto iuris dare debent, eas non ipsis adspirantibus, sed Superioribus religiosis dent gratuito intra bimestre spatium ab earum requisitione computandum, sigillo clausas et, si adspirantes sint ex illis qui in seminario, collegio vel alius Religionis postulatu aut novitiatu fuerint, a Superiore iuramento firmatas.

§ 2. Si ob graves rationes iudicaverint se iis respondere non posse, causas Apostolicae Sedi intra idem tempus exponant.

§ 3. Si reposuerint adspirantem satis non esse sibi cognitum, per aliam accuratam investigationem ac fide dignam relationem Superior religiosus suppleat; si vero nihil reposuerint, Superior requirens de non recepta responsione Sedem Apostolicam certiorem reddat.

§ 4. In suis litteris testimonialibus, postquam diligentem investigationem, etiam per secretas notitias, instituerint, referre debent, graviter eorum conscientia onerata super veritate expositorum, de adspirantis natalibus, moribus, ingenio, vita, fama, condicione, scientia; an sit

Can. 76 § 2. — Leo XIII, litt. ap. *Orientalium*, 30 nov. 1894, n. X; S. C. de Prop. Fide, ep. 15 iun. 1912.

Can. 77. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 10.

inquisitus, aliqua censura, irregularitate aut alio canonico impedimento irretitus, an propria familia eius auxilio indigeat, et tandem, si adspirantes sint ex illis qui fuerunt in seminario, collegio, aut alius Religionis postulatu aut novitiatu, quanam de causa dimissi sint vel sponte discesserint.

### Can. 78

Omnes qui de his rebus cognoverint, stricta obligatione tenentur secreti servandi circa notitias habitas et personas quae illas tradiderunt.

### Can. 79

§ 1. In monasteriis monialium adspirantes afferant dotem in statutis praescriptam aut legitima consuetudine determinatam.

§ 2. Haec dos ante susceptionem habitus monasterio tradatur aut saltem eius traditio tuta reddatur forma iure civili valida.

§ 3. In Congregationibus religiosis, quod ad religiosarum dotem pertinet, standum statutis.

§ 4. Dos praescripta condonari ex toto vel ex parte nequit sine indulto Hierarchae loci, si agatur de Religione iuris eparchialis; secus, sine indulto Sedis Apostolicae vel, in patriarchatibus, Patriarchae quod attinet ad aliam Religionem quae non sit iuris pontificii.

### Can. 80

Dos Religioni per obitum religiosae acquiritur iure nulli revocationi obnoxio, etiamsi haec temporaria tantum vota nuncupaverit.

### Can. 81

Post primam religiosae professionem dos in licitis, tutis ac fructiferis nominibus collocetur ab Antistita obtento, ad validitatem actus, consensu sui consilii, Hierarchae loci et Superioris religiosi, si domus ab hoc dependeat, salvo praescripto can. 65, § 2; omnino autem prohibetur eam quoquo modo ante religiosae obitum impendi, ne ad aedificandam quidem domum aut ad aes alienum exstinguendum.

### Can. 82

§ 1. Dotes caute administrentur apud monasterium vel domum habitualis residentiae supremae Moderatricis aut Antistitae provincialis.

§ 2. Hierarchae locorum conservandis religiosarum dotibus sedulo invigilent; et praesertim in sacra visitatione de iisdem rationem exigant.

Can. 79. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.
§ 1. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 19.

Can. 80. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 19.

Can. 81. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

Can. 83

§ 1. Dos religiosae cuiusvis professionis quavis de causa discedenti integra restituenda est sine fructibus iam maturis.

§ 2. 1° Si vero religiosa professa ad aliam Religionem legitime transeat, durante novitiatu, fructus, ad normam can. 104, § 1, huic Religioni debentur; emissa vero nova professione, dos ipsa debetur;

2° Si religiosa a monasterio dependenti ad monasterium sui iuris vel contra transeat aut a domo Ordinis vel Congregationis transeat ad aliam eiusdem Ordinis vel Congregationis domum, dos ipsa debetur huic monasterio sui iuris aut domui a die transitus.

§ 3. Si dos contra praescriptum can. 81 impensa fuerit, obligationes de quibus in §§ 1, 2 nihilominus permanent.

Can. 84

§ 1. Religiosarum etiam exemptarum Antistita debet Hierarcham loci, duobus saltem mensibus ante, certiorem facere de proxima admissione ad novitiatum et tum ad primam tum ad perpetuam professionem.

§ 2. 1° Hierarcha loci vel, eo absente aut impedito, sacerdos ab eodem designatus, adspirantis voluntatem saltem triginta diebus ante novitiatum et ante professionem, ut supra, diligenter et gratuito exploret, non tamen clausuram ingrediens, num ea coacta deceptave sit, num sciat quid agat; et tunc tantum adspirans poterit ad novitiatum vel novitia ad professionem admitti, cum de pia ipsius ac libera voluntate plane constiterit;

2° In monasteriis stauropegiacis idem ius et officium spectat ad Patriarcham, firmo iure particulari quod illud loci Hierarchae tribuat.

## 2 - De novitiorum institutione

Can. 85

Novitiatus incipit susceptione habitus, vel alio modo in statutis praescripto.

Can. 86

§ 1. Unumquodque monasterium sui iuris iure potitur habendi proprium novitiatum.

§ 2. Adspirantes novitiatum, iusta de causa, peragere possunt, Superiorum iussu, in alio monasterio sui iuris eiusdem Confoederationis.

Can. 83. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 19.

Can. 84. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 6; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

§ 2. — S. Basilius M., can. 18.

*De novitiorum institutione.* — Syn. Trullan., a. 691, can. 40.

§ 3. Si quod monasterium confoederatum canonicis praescriptis de institutione novitiorum iudicio synaxis Confoederationis satisfacere non possit, haec synaxis eidem monasterio imponere potest ut adspirantes ad aliud monasterium eiusdem Confoederationis mittat.

§ 4. 1° Monasteria confoederata possunt in unicum novitiatum consentire;

2° Si plura monasteria confoederata, iudicio synaxis Confoederationis, proprium novitiatum singula habere non valeant, haec iisdem unicum novitiatum imponere potest.

§ 5. Si quod monasterium sui iuris non confoederatum canonica praescripta de institutione novitiorum implere non valeat, Superior gravi obligatione tenetur adspirantes mittendi ad aliud monasterium in quo eadem praescripta religiose servantur.

## Can. 87

§ 1. 1° Erigatur in Ordinibus et in Congregationibus domus novitiatus ad normam statutorum;

2° Ad eam valide erigendam requiritur licentia Sedis Apostolicae, si domus pertineat ad Ordinem exemptione pontificia fruentem vel ad Congregationem iuris pontificii, aut, in patriarchatibus, Patriarchae, si ad Ordinem Patriarchae subiectum vel ad Congregationem iuris patriarchalis, aut Hierarchae loci, si ad Congregationem iuris eparchialis;

3° Plures in eadem provincia domus, si Religio in provincias divisa sit, erigi valide nequeunt nisi gravi ex causa et obtenta ad normam n. 2 licentia.

§ 2. Superiores in novitiatus ac studiorum domo ne collocent nisi religiosos qui sint ad exemplum religiosae observantiae studio.

## Can. 88

§ 1. Praeter alia quae in can. 74, § 1 ad novitiatus validitatem enumerantur, novitiatus, ut valeat, peragi debet:

1° Post completum decimum quintum saltem aetatis annum;

2° Per triennium integrum et continuum si agatur de monachis. Superior autem monasterii sui iuris, de consensu sui consilii seu synaxis ad normam statutorum, dispensare potest, iusta et rationabili ex causa, a tertio novitiatus anno, firmo tamen praescripto can. 107;

3° Per annum integrum et continuum si agatur de Ordine vel Congregatione;

4° In monasterio vel in domo novitiatus.

Can. 88 § 1. — S. Basilius M., can. 18. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, XIV; cap. III. 6.

§ 1, 1°. — Syn. Trullan., a. 691, can. 40. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

§ 1, 2°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, IV.

§ 2. Si in Ordine vel Congregatione longius novitiatus tempus in statutis praescribatur, illud non requiritur ut valeat professio, nisi in iisdem statutis aliud expresse dicatur.

Can. 89

§ 1. Novitiatus interrumpitur, ita ut denuo incipiendus ac perficiendus sit, si novitius, a Superiore dimissus, e domo exierit, aut domum sine illius licentia non reversurus deseruerit, aut, primo novitiatus anno perdurante, extra domum, etsi reversurus, ultra triginta dies sive continuos sive non continuos permanserit quacumque ex causa, etiam si adfuerit Superiorum licentia.

§ 2. Si primo novitiatus anno perdurante, novitius ultra quindecim, sed non ultra triginta dies etiam non continuos, cum Superiorum licentia vel vi coactus extra domus septa permanserit sub Superioris obedientia, necesse et satis est ut valeat novitiatus dies hoc modo transactos supplere; si non ultra quindecim dies, supplementum potest a Superioribus praescribi, sed non est ad validitatem necessarium.

§ 3. Superiores licentiam manendi extra septa novitiatus, nisi iusta et gravi de causa, ne impertiant.

§ 4. Si novitius a Superioribus in aliud monasterium eiusdem Confoederationis ad normam can. 86, §§ 2-4, vel in aliam novitiatus domum eiusdem Religionis transferatur, novitiatus non interrumpitur, firmo praescripto § 1.

Can. 90

Integer novitiatus peragatur in habitu quem statuta pro novitiis praescribunt, nisi speciales locorum circumstantiae aliud exigant.

Can. 91

In Ordinibus et Congregationibus in quibus duae sunt sodalium classes, ad transitum novitii quod attinet de una ad aliam classem, servetur ius particulare.

Can. 92

§ 1. Novitiorum institutioni praeficiendus est Magister, qui sit annos natus quinque saltem ac triginta, decem saltem ab annis a prima professione professus, prudentia, caritate, pietate, Religionis observantia conspicuus et, si de virorum monasterio vel de Religione clericali agatur, in presbyteratus ordine constitutus.

§ 2. Si ob novitiorum numerum vel aliam iustam causam expedire visum fuerit, Magistro novitiorum adiungatur socius, eidem immediate subiectus in iis quae ad novitiatus regimen spectant, annos natus saltem

Can. 91. — S. C. de Prop. Fide, instr. 8 dec. 1845, n. 2.
Can. 92 § 1. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

triginta, quinque saltem ab annis a prima professione professus, cum ceteris dotibus necessariis et opportunis.

§ 3. Uterque ab omnibus officiis oneribusque vacare debet, quae novitiorum curam et regimen impedire valeant.

Can. 93

Magister novitiorum eiusque socius designentur ad normam statutorum, et si quod in his tempus ad quod munus perduret praescriptum sit, eo durante, ne removeantur nisi ad normam statutorum et iusta gravique de causa; eo vero transacto, iidem rursus designari possunt.

Can. 94

§ 1. Uni Magistro ius est et officium consulendi novitiorum institutioni, ad ipsumque unum novitiatus regimen spectat, ita ut nemini liceat hisce se, quovis colore, immiscere, exceptis Superioribus quibus id a statutis permittitur ac Visitatoribus; ad disciplinam vero universae domus quod attinet, Magister, quemadmodum et novitii, Superiori est obnoxius.

§ 2. Novitius potestati Magistri ac Superiorum Religionis subest iisque obedire debet.

Can. 95

Gravi obligatione tenetur Magister novitiorum omnem adhibendi diligentiam ut novitii in religiosa disciplina, secundum statuta, sedulo exerceantur, ad normam can. 98.

Can. 96

Intra tempus novitiatus Magister, ad normam statutorum, de agendi ratione singulorum novitiorum relationem synaxi vel Superiori maiori exhibeat.

Can. 97

Novitiatus ab ea parte domus, in qua degunt professi, sit, quantum fieri potest, segregatus ita ut, sine speciali causa ac Superioris vel Magistri licentia, novitii nullam habeant communicationem cum professis neque hi cum novitiis.

Can. 98

§ 1. Tempore novitiatus in id omni studio incumbendum est ut, sub disciplina Magistri, informetur novitii animus studio statutorum, piis meditationibus assiduaque prece, iis perdiscendis quae ad vota et

Can. 97. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 15.

Can. 98. — S. Pachomius, Reg. 139 et 140.

ad virtutes pertinent, exercitationibus opportunis ad vitia exstirpanda, ad compescendos animi motus, ad virtutes acquirendas.

§ 2. Praeterea coadiutores diligenter in christiana doctrina instituantur, speciali collatione habita semel saltem in hebdomada.

§ 3. Tempore novitiatus ne destinentur novitii contionibus habendis aut audiendis confessionibus aut exterioribus Religionis muniis, neve dedita opera studiis vacent litterarum, scientiarum aut artium; coadiutores in ipsa religiosa domo eatenus tantum fungi possunt officiis suis (non tamen uti primarii officiales), quatenus ab exercitiis novitiatus pro ipsis constitutis non praepediantur, firmo can. 99.

Can. 99

§ 1. In monasteriis, novitiis, elapso primo novitiatus anno, licet, nisi aliud praescribant statuta, studiis dedita opera vacare in suo monasterio, vel — si agatur de monasteriis confoederatis de quibus in in can. 123, §§ 2, 3 — in monasterio in quo studiorum sedes constituta est, firma lege ut per integrum bimestre tempus, ad proprium monasterium reversi, atque studiis intermissis, ad professionem emittendam se praeparent.

§ 2. Praescriptum § 1 servetur in iis Ordinibus et Congregationibus in quorum statutis longius anno praescriptum sit novitiatus tempus. Novitii autem studiis dedita opera vacare poterunt etiam in alia eiusdem Religionis novitiatus domo.

Can. 100

§ 1. Circa sacerdotem a confessionibus in mulierum novitiatibus serventur praescripta can. 52-59.

§ 2. In Religionibus virorum, salvo praescripto can. 51:

1° Pro novitiorum numero unus vel plures habeantur ordinarii confessarii, salvo praescripto § 3.

2° In monasterio vel in clericali Ordine et Congregatione, confessarii ordinarii in ipsa novitiatus domo commorentur; in laicali Congregatione, saltem frequenter ad domum novitiatus accedant, novitiorum confessiones audituri;

3° Praeter confessarios ordinarios, designentur aliqui confessarii, quos novitii in casibus particularibus adire libere possint, nec Magister aegre id se ferre demonstret;

4° Quater saltem in anno detur novitiis confessarius extraordinarius, ad quem omnes accedant saltem benedictionem recepturi.

§ 3. Magister novitiorum eiusque socius sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eadem domo commorantium ne audiant, nisi alumni ex gravi causa in casibus particularibus sponte id petant.

Can. 99. — S. Theodorus Studita, sermo 2.

Can. 100 § 3. — Leo XIII, litt. ap. *Singulare praesidium*, 12 maii 1882.

Can. 101

§ 1. Novitii privilegiis omnibus ac spiritualibus gratiis Religioni concessis gaudent; et, si morte praeveniantur, ad eadem suffragia ius habent, quae pro professis praescripta sunt.

§ 2. Durante novitiatu, nec sacro ritu quo quis clericus fit initiari nec ad ordines promoveri possunt.

Can. 102

Novitius neque licite neque valide suis beneficiis vel bonis quovis modo renuntiare aut eadem obligare potest.

Can. 103

§ 1. Novitius antequam professionem minorem emittat in quavis Religione, debet, ad totum tempus quo eadem professione adstringetur, bonorum suorum administrationem cedere cui maluerit et, nisi statuta aliud ferant, de eorundem usu et usufructu libere disponere.

§ 2. Ea cessio ac dispositio, si praetermissa fuerit ob defectum bonorum et haec postea supervenerint, aut si facta fuerit et postea alia bona quovis titulo obvenerint, fiat aut iteretur secundum normas § 1 statutas non obstante professione emissa.

§ 3. Novitius ante professionem testamentum de bonis praesentibus vel forte obventuris libere condat.

Can. 104

§ 1. Nisi pro alimentis et habitu religioso in statutis vel expressa conventione aliquid in postulatu vel novitiatu ineundo solvendum caveatur, nihil pro impensis postulatus vel novitiatus exigi potest.

§ 2. Quae postulans vel novitius attulerit et usu consumpta non fuerint, si e Religione, non emissa professione, egrediatur, ei restituantur.

Can. 105

§ 1. Novitius potest Religionem libere deserere, aut a Superioribus vel a synaxi, secundum statuta, quavis iusta de causa dimitti, nec Superior vel synaxis obligatione tenentur patefaciendi dimissionis causam dimisso.

§ 2. Exacto novitiatu, si iudicetur idoneus, novitius ad professionem admittatur, secus dimittatur; si dubium supersit sitne idoneus, potest

Ca. 102. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XV.

Can. 104. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XV; cap. III, 7.
§ 1. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

Can. 105. — S. Theodorus Studita, ep. II, 165; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI.
§ 2. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XV.

in Ordinibus et in Congregationibus a Superioribus maioribus probationis tempus, non tamen ultra sex menses, prorogari.

§ 3. Ante nuncupationem votorum, novitius, per octo saltem solidos dies, vacet recollectioni spirituali.

## Articulus III

### *De professione religiosa*

### Can. 106

§ 1. Ad validitatem cuiusvis religiosae professionis requiritur ut:

1° Qui eam emissurus est, legitimam aetatem habeat ad normam can. 107; novitiatum validum peregerit, ad normam can. 88; ad professionem admittatur a legitimo Superiore, secundum statuta;

2° Professio sit expressa; sine vi aut metu gravi aut dolo emissa; eaque a legitimo Superiore secundum statuta per se vel per alium recipiatur.

§ 2. Ad validitatem professionis perpetuae in Ordine vel in Congregatione requiritur praeterea ut praecesserit professio temporaria, ad normam can. 110.

§ 3. 1° Novitius in periculo mortis constitutus ad professionem admitti potest a Superiore maiore, et si tempus ad eum recurrendi non suppetat, a Superiore locali;

2° Ita professus fruitur iisdem indulgentiis, privilegiis et spiritualibus gratiis, quibus gaudent ceteri eiusdem Religionis professi; si vero convalescat, professio vim habere desinit.

### Can. 107

Professionem religiosam emissurus oportet decimum sextum aetatis annum expleverit, si professio emittenda sit temporaria; vicesimum primum, si perpetua.

*De professione religiosa.* — S. Athanasius Athonita, Typicum: *professio post probationem.*

Can. 106 § 1. — S. Basilius M., can. 18.

§ 1, 1° — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 127; Syn. Trullan., a. 691, can. 40. — S. Theodorus Studita, ep. II, 164; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XIV; Sy. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

§ 1, 2°. — S. Nicolaus I, litt. *Ad consulta vestra*, 13 nov. 866: « *Utrum si mulierem* ». — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 6 et 127; S. Basilius M., can. 18 et 19; S. Nicephorus CP., can. 13 et 156. — S. Theodorus Studita, ep. I, 20; ep. II, 88, 109, 203, 215; ep. 293; sermo 12; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 7 et 9.

Can. 107. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 127; Syn. Trullan., a. 691, can. 40; S. Basilius M., can. 18; Regulae fus., n. 15. — S. Theodorus Studita, ep. II, 165; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XIV; cap. III, 6; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

### Can. 108

In monasteriis, qui, exacto novitiatus triennio, ad professionem religiosam admissus sit, aetatem tamen legitimam ad professionem maiorem nondum sit assecutus, debet, nulla interposita mora, in ipso monasterio, temporariam professionem emittere, valituram usque ad aetatis legitimae assecutionem, nisi intervallum inter finem novitiatus et praescriptam aetatem sit brevius semestri; quo in casu Superior monasterii sui iuris potest statuere ut temporaria professio praetermittatur.

### Can. 109

Quod attinet ad diversos professionis monasticae gradus, salva in singulis gradibus vi canonica monasticae professionis, standum statutis.

### Can. 110

§ 1. In Ordinibus et in Congregationibus in quibus vota perpetua emittuntur, novitius post expletum novitiatum, ad professionem admissus, in ipsa novitiatus domo debet, nulla interposita mora, votis perpetuis praemittere, salvo praescripto can. 184, professionem votorum ad triennium valituram, vel ad longius tempus, si aetas ad perpetuam professionem requisita longius distet, nisi statuta exigant annuas professiones.

§ 2. Tempus de quo in § 1, legitimus Superior potest, renovata a religioso temporaria professione, iusta de causa prorogare, dummodo intervallum, decurrens a fine novitiatus ad perpetuae professionis emissionem, sexennium nunquam excedat.

### Can. 111

§ 1. In quavis Religione votorum perpetuorum, exacto professionis temporariae tempore, religiosus, ad normam can. 187, nisi emittat perpetuam professionem, ad saeculum redeat; sed etiam, durante tempore professionis temporariae, potest, si dignus non habeatur qui vota perpetua nuncupet, dimitti a legitimo Superiore ad normam can. 199.

§ 2. Suffragium consilii seu synaxis, cum pro prima tum pro subsequenti professione perpetua, est deliberativum.

### Can. 112

§ 1. In emittenda professione religiosa serventur praescripta statutorum et librorum liturgicorum.

Can. 109. — S. Theodorus Studita, ep. I, 10; poenae monast. (47), (51); Testamentum; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 17.

Can. 110 § 1. — Leo XIII, litt. ap. *Singulare praesidium*, 12 maii 1882; S. C. de Prop. Fide, 3 maii 1902.

Can. 112. — S. Theodorus Studita, ep. II, 164.
§ 1. — S. Theodorus Studita, ep. I, 20, ep. II, 88; ep. 153.

§ 2. Professio temporaria in monasteriis privatim, excluso nempe populi concursu, fiat.

§ 3. Documentum emissae professionis, ab ipso professo et saltem ab eo coram quo professio emissa est subscriptum, servetur in tabulario Religionis; et insuper, si emittenda professio sit maior, Superior eam excipiens debet de eadem certiorem facere parochum, apud quem profitentis baptismus ad normam canonum adnotandus est.

Can. 113

§ 1. In Ordinibus et in Congregationibus, tempore ad quod vota sunt nuncupata elapso, renovationi votorum nulla est interponenda mora.

§ 2. Superiores ex iusta causa permittere possunt ut renovatio votorum temporariorum parumper anticipetur, ita tamen ut anticipatio mensem non excedat.

Can. 114

Professione ad tempus in Religione votorum perpetuorum adstricti:

1° Fruuntur iisdem ac professi votorum perpetuorum indulgentiis, privilegiis et spiritualibus gratiis, et, si morte praeveniantur, ad eadem suffragia ius habent;

2° Eadem obligatione qua professi votorum perpetuorum tenentur observandi statuta;

3° Voce activa et passiva carent, nisi aliud expresse caveatur in statutis.

Can. 115

Professio minor sive temporaria, sive perpetua, actus votis contrarios reddit illicitos, sed non invalidos, nisi aliud expresse cautum fuerit; professio autem maior, si actus irriti fieri possint, reddit etiam invalidos.

Can. 116

§ 1. Professio minor, ad tempus vel in perpetuum emissa, nisi aliud in statutis cautum sit, non aufert religioso proprietatem bonorum suorum neque capacitatem alia bona acquirendi.

§ 2. Quidquid autem religiosus industria sua vel intuitu Religionis acquirit, Religioni acquirit, et, nisi contrarium legitime probetur, praesumitur religiosum acquirere intuitu Religionis.

§ 3. Cessionem vel dispositionem de qua in can. 103, §§ 1, 2, professus mutare potest non quidem proprio arbitrio, nisi statuta id sinant, sed de supremi Moderatoris vel Superioris monasterii sui iuris

Can. 112 § 3. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 15. — S. Theodorus Studita, sermo 87; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

Can. 114, 3°. — S. C. de Prop. Fide, 4 mart. 1895, dub. 4 et 5.

Can. 116. — S. Theodorus Studita, poenae monast. (7-8).

§ 2. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Monachos Maronit. Libanen.), 4 febr. 1895.

consensu, aut, si agatur de religiosis mulieribus adstrictis professione minore in monasteriis vel in Ordinibus, de consensu Hierarchae loci et, si mulierum Religio Superiori religioso subiecta sit, huius Superioris, dummodo mutatio, saltem de notabili bonorum parte, ne fiat in favorem Religionis: per discessum autem a Religione eiusmodi cessio ac dispositio habere vim desinit.

### Can. 117

§ 1. 1° Candidatus ad professionem maiorem intra sexaginta dies ante professionem, salvis peculiaribus indultis a Sede Apostolica concessis, debet omnibus bonis quae actu habet, cui maluerit, sub condicione secuturae professionis renuntiare;

2° Renuntiatio ante hoc tempus facta ipso iure irrita est.

§ 2. Emissa professione, ea omnia statim fiant, quae necessaria sunt, ut renuntiatio etiam iure civili effectum consequatur.

### Can. 118

Post professionem maiorem, salvis peculiaribus Apostolicae Sedis indultis, omnia bona, quae quovis modo obveniunt religioso, cedunt monasterio vel Ordini, provinciae, quasi-provinciae, domui, secundum statuta.

### Can. 119

Religiosis minore professione adstrictis non licet:

1° Per actum inter vivos dominium bonorum suorum titulo gratioso abdicare;

2° Testamentum conditum ad normam can. 103, § 3, mutare sine licentia Moderatoris supremi, vel, si res urgeat nec tempus suppetat ad eum recurrendi, sine licentia Superioris maioris aut, si ne ille quidem adiri possit, localis.

### Can. 120

Emissa professione religiosa, ipso facto et sine ulla declaratione vacant quaelibet professi officia; post annum vacat eiusdem paroeciale beneficium; post triennium vacant cetera.

### Can. 121

Religiosus, emissa professione perpetua sive sollemni sive simplici, et in Religione sine votis perpetuis, elapso sexennio a prima professione, amittit ipso iure propriam quam in saeculo habebat eparchiam.

Can. 117. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XV.
§ 1. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 9. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI.

Can. 118. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Monachos Maronit. Libanen.), 4 febr. 1895. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, VII.

Can. 120. — S. Nicephorus CP., can. 157.

Can. 122

§ 1. Professio religiosa irrita ob impedimentum externum non convalescit per subsequentes actus, sed opus est a Sede Apostolica sanetur, vel denuo, cognita nullitate et impedimento sublato, legitime emittatur.

§ 2. Si autem irrita fuerit ob consensus defectum mere internum, hoc praestito, convalescit, dummodo ex parte Religionis consensus adhuc perduret.

§ 3. Si contra validitatem professionis religiosae gravia sint argumenta et religiosus renuat ad cautelam sive professionem renovare sive eiusdem sanationem petere, res ad Sedem Apostolicam deferatur.

## CAPUT IV

### De ratione studiorum atque de sacra ordinatione suscipienda in monasteriis et in aliis Religionibus quae sint clericales

Can. 123

§ 1. Unumquodque monasterium sui iuris propriam studiorum sedem habere potest.

§ 2. Plura monasteria eiusdem Confoederationis in unicam studiorum sedem consentire possunt.

§ 3. Si quod monasterium confoederatum studiorum sedem rite instructam iudicio synaxis Confoederationis habere non possit, haec synaxis eidem imponere potest ut religiosi, studiorum causa, ad aliud monasterium Confoederationis mittantur, in quo sit studiorum sedes rite instructa.

Can. 124

Quaelibet clericalis Religio habeat studiorum sedes a synaxi generali vel a Superioribus ad normam statutorum approbatas.

Can. 125

In studiorum domo observantia monastica et religiosa disciplina plene vigeant, firmo praescripto can. 87, § 2.

Can. 122. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XVII.

*De ratione studiorum...* — S. Theodorus Studita, sermo 118.

Can. 123. — S. C. pro Eccl. Orient., decr. 27 ian. 1940, n. 4.

Can. 124. — S. C. pro Eccl. Orient., decr. 27 ian. 1940, n. 4. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XV.

## Can. 126

§ 1. Si monasterium aut Confoederatio, clericalis Religio aut provincia studiorum sedes rite instructas habere nequeat, aut si quas habet, adire, Superiorum iudicio, difficile sit, religiosi studiorum causa mittantur vel ad recte ordinatam studiorum sedem alius monasterii aut provinciae aut Religionis, vel ad scholas seminarii episcopalis, vel ad publicum catholicum Athenaeum.

§ 2. Religiosis, qui studiorum causa longe a propria domo mittuntur, non licet in privatis domibus habitare, sed opus est in aliquam suae Religionis domum se recipiant, vel, si id fieri non possit, apud religiosum aliquod institutum virorum, vel seminarium aliamve piam domum, cui sacerdos praesit, quaeque ab ecclesiastica auctoritate approbata sit.

## Can. 127

§ 1. Per totum studiorum curriculum religiosi committantur speciali curae Praefecti seu Magistri spiritus, qui eorum animos ad vitam religiosam informet opportunis monitis, instructionibus atque exhortationibus.

§ 2. Praefectus vel Magister spiritus iis qualitatibus praeditus sit oportet, quae in Magistro novitiorum requiruntur ad normam can. 92, § 1.

§ 3. Superiores vero sedulo invigilent, ut ea quae can. 137 pro omnibus religiosis praescribuntur, in studiorum domo perfectissime observentur.

## Can. 128

§ 1. Religiosi postquam in inferioribus disciplinis rite instructi fuerint, in philosophiae studia saltem per biennium et sacrae theologiae saltem per quadriennium ad normam § 2, diligenter incumbant, secundum instructiones Apostolicae Sedis.

§ 2. 1° In theologicis disciplinis tradendis professores prae oculis habeant sanctorum Patrum ac Doctorum Ecclesiae doctrinam;

2° Iidem professores in philosophiae rationalis ac theologiae studiis tradendis et in instituendis, in his disciplinis, alumnis, sectentur sancteque teneant rationem, doctrinam et principia, quae, praeeunte Ioanne Damasceno, Angelicus doctor s. Thomas Aquinas tradidit ac professus est.

§ 3. Studiorum tempore magistris et discipulis officia ne imponantur,

Can. 126 § 1. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XV.
§ 2. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, IX.

Can. 128. — S. C. pro Eccl. Orient., decr. 27 ian. 1940, n. 5.
§ 2. — Pius X, litt. encycl. *Pascendi*, 8 sept. 1907.
§ 2, 2°. — Pius XI, litt. encycl. *Ad catholici sacerdotii fastigium*, 20 dec. 1935, III.

quae magistros a munere implendo aut discipulos sive a schola frequentanda sive a studio quoquo modo impediant; Superior autem monasterii sui iuris vel filialis, supremus Moderator et in casibus particularibus alii quoque Superiores possunt pro sua prudentia eos a nonnullis communitatis actibus, etiam a celebratione divini officii, praesertim nocturnis horis, eximere, quoties id studiis excolendis necessarium videatur.

### Can. 129

Religiosi presbyteri, iis tantum exceptis qui a Superioribus maioribus gravem ob causam fuerint exempti, aut qui vel sacram theologiam vel ius canonicum vel philosophiam scholasticam doceant, post absolutum studiorum curriculum, quotannis, saltem per quinquennium, a doctis gravibusque patribus examinentur in variis doctrinae sacrae disciplinis antea opportune designatis.

### Can. 130

In domo, saltem formata, minimum semel in mense, habeatur collatio seu *conferentia* de re morali et liturgica, cui, si Superior opportunum existimaverit, addi potest sermo de re dogmatica coniunctisve doctrinis; et omnes clerici professi qui studio sacrae theologiae operam navant aut illius cursum expleverunt et in domo degunt, assistere debent, nisi aliud in statutis caveatur.

### Can. 131

Superiores maiores ad normam statutorum dare possunt suis subditis litteras dimissorias ad ordines minores, emissa prima professione; ad ordines maiores, emissa perpetua professione, in Religione a votis perpetuis; elapso sexennio a prima professione, in Religionibus sine votis perpetuis.

### Can. 132

§ 1. Episcopus ad quem Superior religiosus litteras dimissorias mittere debet, est Episcopus eparchiae, in qua sita est domus religiosa, ad cuius familiam pertinet ordinandus.

§ 2. Superior autem monasterii stauropegiaci litteras dimissorias mittere debet ad Episcopum a Patriarcha designatum.

Can. 129. — S. C. pro Eccl. Orient., decr. 27 ian. 1940, n. 13.

Can. 130. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars I, cap. II, 6.

Can. 131. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XIV, 10; Syn. Zamosten. Ruthenorum a, 1720, tit. III, § 7.

Can. 132. — Innocentius III, litt. *Regularum vitam*, a. 1198: « *Sane novalium* ». — Syn. Armen., a. 1911, 763; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 8; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 7.

Can. 133

§ 1. Superior religiosus tunc tantum ad alium Episcopum litteras dimissorias mittere potest, cum Episcopus eparchialis licentiam dederit, aut sit diversi ritus, aut sit absens, vel denique cum eparchia vacet nec eam regat qui charactere episcopali polleat.

§ 2. Necesse est ut singulis in casibus id Episcopo ordinaturo constet ex authentico curiae episcopalis testimonio.

Can. 134

Caveant Superiores religiosi ne in fraudem Episcopi eparchialis subditum ordinandum ad aliam religiosam domum mittant, aut concessionem litterarum dimissoriarum de industria in id tempus differant, quo Episcopus sit abfuturus.

## CAPUT V

### De obligationibus et privilegiis religiosorum

#### Articulus I

#### *De obligationibus*

Can. 135

Obligationibus quibus clerici iure communi adstringuntur etiam religiosi omnes tenentur, nisi ex rei natura vel ex textu contextuque legis aliud constet.

Can. 136

Omnes et singuli religiosi, Superiores aeque ac subditi, debent, non solum quae nuncuparunt vota fideliter integreque servare, sed etiam secundum statuta propriae Religionis vitam componere atque ita ad perfectionem sui status contendere.

Can. 133. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XIV, 10; Syn. Bikorken. Maronitarum, a. 1790, s. 9; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 7.

Can. 134. — Syn. Bikorken. Maronitarum, a. 1790, s. 9; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XIV, 10; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 7.

Can. 135. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 3, 4, 7; Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 22. – Syn. Laodicen., a. 347/381, can. 24; S. Basilius M., Regulae fus., n. 32. – S. Theodorus Studita, ep. I, 27; ep. II, 164; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 13; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 13 pr.; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VI, art. III, 5, 8, 9, 11, 14, 15.

Can. 136. — S. Basilius M., Regulae fus., nn. 5, 8, 24, 37, 38, 41, 48; Regulae brev., n. 87. – S. Pachomius, Reg. 3, 6, 8, 10, 30, 58, 62, 64, 84, 99, 123, 144, 157, 158, 184; S. Theodorus Studita, ep. II, 43, 159, 164; sermo 17, 104; S. Athanasius Athonita, Typicum: *Obligationes monachorum*; Diatyposis: *De observantia statutorum*; S. Sabba, Typicum; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, VI.

### Can. 137

§ 1. In quavis Religione vita communis accurate ab omnibus servetur etiam in iis quae ad victum, ad vestitum et ad supellectilem pertinent.

§ 2. Quidquid a religiosis, etiam a Superioribus, acquiritur ad normam can. 116, § 2, et can. 118 bonis personae moralis de qua in can. 63, § 1, admisceatur, et pecunia quaelibet omniaque nomina in capsa communi deponantur, reprobata contraria consuetudine.

§ 3. Religiosorum supellex paupertati conveniat quam professi sunt.

### Can. 138

§ 1. Curent Superiores ut omnes religiosi:

1° Quotannis per aliquot dies, ad normam statutorum vacent spirituali recollectioni;

2° Legitime non impediti quotidie divinae Liturgiae iuxta ritus praescripta intersint, rerum divinarum meditationi vacent, et in alia pietatis officia, quae a statutis praescripta sint, sedulo incumbant;

3° Ad poenitentiae sacramentum semel saltem in hebdomada accedant.

§ 2. Frequens imo etiam quotidianus accessus ad divinam Eucharistiam religiosis rite dispositis libere pateat; eumque Superiores suos inter subditos prudenter promoveant.

§ 3. Si autem post ultimam sacramentalem confessionem religiosus communitati gravi scandalo fuerit aut gravem et externam culpam patraverit, donec ad poenitentiae sacramentum denuo accesserit, Superior potest eum, ne ad sacram communionem accedat, prohibere.

Can. 137. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Monachos Maronit. Libanen.), 4 febr. 1895. — S. Basilius M., Regulae fus., n 8. — S. Pachomius, Reg. 43, 49, 53, 77, 78, 81, 83, 98, 106, 113, 114; S. Theodorus Studita, ep. II, 98, 159, 164, 180; ep. 285; sermo 66; vita comm., n. 13; poenae monast. (20), (21)-(26); Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 13; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

§ 1. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 41. — S. Pachomius, Reg. 38, 41, 98; S. Theodorus Studita, ep. I, 10; S. Athanasius Athonita, Typicum: *Monitiones ad successorem - vita communis*; Rabbula, can. 11.

§ 2. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 32. — S. Theodorus Studita, ep. I, 10; ep. II, 156; S. Athanasius Athonita, Typicum: *Monitiones ad successorem - paupertas*; S. Sabba, Typicum; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, VII; Syn. Gusten. Maronitarum, a. 1768, can. 7; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI.

§ 3. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 20. — Syn. Libanen. Marouitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, VII; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI.

Can. 138. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XII; cap. III, 11.

§ 1, 2°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 15.

§ 2. — S. C. C., decr. *Sacra Tridentina Synodus*, 20 dec. 1905, n. 7. — S. Theodorus Studita, ep. I, 57; sermo 107; poenae monast. 6, 10, 31, 62; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars. II, cap. XII, 16.

§ 3. — S. Theodorus Studita, ep. I, 27.

§ 4. Si quae sint Religiones quarum in statutis vel consuetudinibus communiones aliquibus diebus affixae aut iussae reperiantur, hae normae vim dumtaxat directivam habent.

### Can. 139

Religiosi omnes suae Religionis habitum induant tum intra tum extra domum, nisi gravis causa excuset, iudicio Superioris maioris aut, urgente necessitate, etiam localis.

### Can. 140

§ 1. In monasteriis sive virorum sive mulierum canonice constitutis, etiam non formatis, servetur clausura.

§ 2. Lege clausurae afficitur domus quam communitas religiosa inhabitat, cum hortis et viridariis accessui religiosorum reservatis, excluso, praeter ecclesiam cum continenti sacrario, etiam hospitio pro peregrinis, si adsit, et collocutorio, quod, quantum fieri potest, prope ianuam domus constitui debet.

§ 3. 1° Partes clausurae legi obnoxiae manifesto indicentur;

2° Clausurae fines accurate praescribere aut legitimis de causis mutare est Superioris maioris cum consensu sui consilii, aut Patriarchae si agatur de monasterio monialium stauropegiaco, aut Hierarchae loci, si monialium monasterium sit iuris pontificii vel eparchialis, audito Superiore religioso, si monasterium ei subiectum sit.

### Can. 141

§ 1. Intra clausuram in virorum monasteriis ne admittantur mulieres cuiusvis aetatis, generis aut condicionis, exceptis uxoribus eorum qui supremum actu tenent populorum principatum, cum comitatu.

§ 2. Ab hac lege, gravi de causa, dispensare possunt Superiores maiores, opportunis tamen praescriptis cautelis, atque ea condicione, ut ingredientes mulieres duo saltem monachi graves comitentur.

Can. 138 § 4. — S. C. C., decr. *Sacra Tridentina Synodus*, 20 dec. 1905, n. 8. – Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XII, 16.

Can. 139. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 22. – S. Theodorus Studita. ep. II, 52, 137; sermo 82; habitus delat., n. 12; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, I; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Mechitarum, a. 1835, can. 17.

Can. 140. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 20. – Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars. IV, cap. II, 21, X; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI.

§ 2. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 14 et 15; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

Can. 141. — S. Sabba, Typicum; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 16; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI.

§ 1. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 18. – Syn. Trullan., a. 691, can. 47; S. Nicephorus CP., can. 51. – Syn. Armen., a. 1911, 765; S. Pachomius, Reg. 52; S. Theodorus Studita, ep. I, 10; Rabbula, can. 1.

Can. 142

§ 1. Si monasterium sive virorum sive mulierum adnexum habeat convictum pro alumnis internis vel alia opera Religionis propria, separata saltem aedis pars, si fieri possit, monachorum habitationi reservetur, clausurae legi subiecta.

§ 2. Etiam in loca extra clausuram alumnis externis aut internis vel operibus monasterii propriis reservata, personae alterius sexus, nisi rationabili de causa et de Superioris licentia, ne admittantur.

Can. 143

§ 1. Intra clausuram in mulierum monasteriis nullus alterius sexus cuiusvis aetatis, generis aut condicionis admittatur, exceptis personis quae sequuntur:

1° Patriarcha cum comitatu, si monasteria, ubicumque sint, pertineant ad suum ritum; Archiepiscopus autem si monasteria sint in suo archiepiscopatu, non vero quae extra eum sunt;

2° Hierarcha loci aut Superior religiosus, monasterium visitantes, vel alii Visitatores ab ipsis delegati, dumtaxat inspectionis causa, cautoque ut unus saltem clericus vel religiosus vir gravis eos comitetur, salva facultate Hierarchae loci clausuram per se ingrediendi, iisdem cautelis adhibitis, etiam extra casum visitationis, quoties partes sui pastoralis officii id requirant;

3° Confessarius vel qui eius vices gerit, cum debitis cautelis, ad ministranda sacramenta infirmis aut ad assistendum morientibus;

4° Qui supremum actu tenent populorum principatum eorumque coniuges cum comitatu; itemque S. R. E. Cardinales;

5° Medici, chirurgi, aliique quorum opera sit necessaria, Antistita ingressum permittente, adhibitis debitis cautelis et impetrata prius saltem habituali licentia ab Hierarcha loci; si vero necessitas urgeat nec tempus suppetat licentiam petendi, haec iure praesumitur.

§ 2. A lege clausurae de qua in § 1, in monasteriis cuiusvis condicionis iuridicae, gravi de causa Hierarcha loci dispensare potest, servatis cautelis praescriptis in statutis; itemque, in patriarchatibus Patriarcha.

Can. 144

Etsi lex clausurae de qua in can. 143 non teneat mulieres, caveant tamen Superiores ne externae, sine gravi causa, ad commorandum in ipsa, vel per breve tempus, admittantur.

Can. 143. — S. Nicephorus CP., can. 104. — S. Pachomius, Reg. 143; S. Theodorus Studita, ep. I, 10; S. Sabba, Typicum; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 16 et 21, X; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII.

§ 1. — Syn. Trullan., a. 691, can. 47.

§ 1, 3°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 14.

Can. 145

In monasteriis, emissa professione, etiam minore, religiosis mulieribus non licet praeterquam ob gravem causam e domo exire quovis praetextu et sine licentia Hierarchae loci, quae, si necessitas urgeat nec tempus suppetat licentiam petendi, iure praesumitur.

Can. 146

Monasterii monialium pars legi clausurae obnoxia ita circumsepta esse debet ut, quoad fieri potest, nullus sit in eam vel ab ea prospectus externarum personarum.

Can. 147

§ 1. Clausura monialium, cuiusvis iuridicae condicionis, etsi earum Religio sit Superiori religioso subiecta, sub vigilantia est Hierarchae loci, qui potest delinquentes, religiosis viris exemptis non exceptis, poenis quoque ac censuris corrigere et coercere, monito de re Patriarcha, si religiosi viri ad monasterium stauropegiacum pertineant.

§ 2. Etiam Superiori religioso custodia clausurae monialium commissa est, qui moniales, aut alios subditos, si quid hac in re deliquerint, poenis quoque punire potest.

Can. 148

Praescripta can. 140-147 circa clausuram in monasteriis sive monachorum sive monialium serventur quoque de clausura in domibus Ordinum sive virorum sive mulierum.

Can. 149

Ubi praescripta can. 143-145 in mulierum monasterio vel Ordine plerumque observari non possunt, professio maior emitti non potest.

Can. 150

§ 1. In domibus quoque Congregationum, licet sint iuris eparchialis tantum, clausura servetur, in quam nemo alterius sexus admittatur, nisi ii de quibus in can. 143, aliique quos ex iustis ac rationabilibus causis Superiores admitti posse censuerint.

§ 2. Praescriptum can. 142 etiam domibus Congregationum applicetur.

§ 3. Loci Hierarcha in adiunctis peculiaribus, gravibusque intercedentibus causis, potest hanc clausuram, nisi agatur de Congregatione clericali exempta, censuris munire; semper autem curet ut eadem rite servetur et quidquid in eam irrepat vitii corrigatur.

Can. 145. — Syn. Trullan., a. 691, can. 41, 46. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 18; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a 1720, tit. XII.

Can. 147. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 15.

## Can. 151

Omnes quibus est clausurae custodia, sedulo advigilent ne inutili cum invisentibus collocutione disciplina perturbetur et spiritus religiosus detrimentum patiatur.

## Can. 152

§ 1. Curent Superiores religiosi ut accurate observentur quae sive circa egressum subditorum e claustris, sive circa excipiendos vel adeundos extraneos, in propriis statutis praescripta sunt.

§ 2. Exceptis casibus vis maioris et salvis praescriptis can. 171-173 et probatorum statutorum quae, causa sacri ministerii sub obedientia Superiorum exercendi, aliter caveant, Superiores non possunt permittere ut subditi extra domum propriae Religionis degant, nisi gravi et iusta de causa atque ad tempus quam brevissimum secundum statuta; ad absentiam vero quae sex menses excedat, nisi causa studiorum intercedat, requiritur licentia Patriarchae, aut, extra patriarchatus, Praesidis Confoederationis monasticae vel Supremi Moderatoris Religionis.

## Can. 153

Antistitae et Hierarchae locorum serio advigilent ne religiosae, citra casum necessitatis, singulae e domo exeant.

## Can. 154

§ 1. Curent Superiores ut religiosi subditi, a se designati, praesertim in eparchia in qua degunt, cum a locorum Hierarchis vel parochis eorum ministerium requiritur ad consulendum populi necessitati vel utilitati, tum intra tum extra proprias ecclesias aut oratoria publica, illud, salva monastica observantia et religiosa disciplina, libenter praestent.

Can. 151. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 22. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 32 et 33. — S. Pachomius, Reg. 57; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII; Rabbula, can. 12.

Can. 152. — Syn. Trullan., a. 691, can. 46; S. Basilius M., Regulae fus., n. 32. — S. Pachomius, Reg. 53, 54, 56; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 14; Rabbula, can. 13, 14.

§ 1. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 22. — Syn. Trullan., a. 691, can. 41 et 42; S. Basilius M., Regulae fus., n. 33 et 44. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XII; Rabbula, can. 2 et 12.

§ 2. — S. C. de Prop. Fide, decr. 20 aug. 1853.

Can. 153. — Syn. Trullan., a. 691, can. 46; S. Basilius M., Regulae fus., n. 44. — S. Pachomius, Reg. 56; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 18.

Can. 154. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 4; S. C. de Prop. Fide, decr. 25 apr. 1850, n. 3 .

§ 1. — S. C. de Prop. Fide, instr. 8 dec. 1845, n. 1.

§ 2. Vicissim locorum Hierarchae ac parochi libenter utantur opera religiosorum, praesertim in eparchia degentium, in sacro ministerio et maxime in divino verbo tradendo atque in administrando sacramento poenitentiae.

§ 3. Si Hierarchae loci iudicio, religiosorum auxilium ad catecheticam populi institutionem sit necessarium, superiores religiosi, etiam exempti, ab eodem Hierarcha requisiti, debent per se vel per suos subditos religiosos, sine tamen monasticae observantiae et religiosae disciplinae detrimento, illam populo tradere, praesertim in propriis ecclesiis.

### Can. 155

§ 1. Si ecclesia, apud quam residet communitas religiosa, sit simul paroecialis, nisi aliud ferat aut Sedis Apostolicae indultum aut particularis conventio in erectione paroeciae inita et ab Episcopo legitime probata :

1° Ad parochum spectat :

a) Applicare divinam Liturgiam pro populo et, debito tempore, praedicare ac christianam doctrinam fideles edocere ;

b) Custodire libros paroeciales et ex iis attestationes extrahere ;

c) Functiones paroeciales peragere ;

d) Alias functiones non stricte paroeciales peragere quae in paroeciis fieri solent, modo ne impediatur divini officii celebratio, nec communitas religiosa easdem functiones peragat ;

e) Eleemosynas in bonum paroecianorum colligere, easdem directe vel indirecte oblatas recipere, administrare et secundum offerentium voluntatem distribuere.

2° Ad communitatem religiosam spectat :

a) Custodire divinam Eucharistiam ; sed altera tabernaculi seu columbae clavis apud parochum servari debet ;

b) Invigilare ut in functionibus a parocho in ecclesia peragendis leges liturgicae observentur ;

c) Ecclesiae curam habere eiusque bona administrare cum piis legatis.

§ 2. Advigilent Superiores ne divinorum officiorum in propriis ecclesiis celebratio catecheticae instructioni aut Evangelii explanationi in ecclesia paroeciali tradendae damnum afferat ; iudicium autem utrum detrimentum afferat necne, ad loci Hierarcham pertinet.

### Can. 156

In ecclesia quarumvis religiosarum paroecia erigi nequit.

### Can. 157

§ 1. In singulis monasteriis sive virorum sive mulierum ubi tot sint monachi quot requiruntur ad divinum officium iuxta proprium ritum persolvendum actu non impediti, quotidie divinum officium communiter celebrari debet, secundum statuta vel legitimas consuetudines.

§ 2. Praescriptum § 1 servandum est in Ordine et in Congregatione sive virorum sive mulierum, iis exceptis quibus, ad normam statutorum, non est obligatio celebrandi divini officii.

§ 3. In Religionibus de quibus in §§ 1, 2, professi qui celebrationi divini officii non adfuerunt non debent horas canonicas privatim persolvere, nisi et quatenus propria statuta vel legitimae consuetudines id ferant.

§ 4. Divina Liturgia quotidie, nisi leges liturgicae aliud ferant, celebrari debet in domibus religiosis virorum, et etiam, quoad fieri possit, in domibus religiosis mulierum.

### Can. 158

Omnes religiosi, sive viri sivi mulieres, libere possunt mittere litteras, nulli obnoxias inspectioni, ad Sedem Apostolicam et ad Romani Pontificis in natione Legatum, ad Patriarcham, ad Archiepiscopum, ad proprios Superiores maiores, ad Superiorem domus forte absentem, ad Hierarcham loci quatenus eidem subiecti sint, et, si agatur de religiosis mulieribus quae sub religiosorum iurisdictione sunt, etiam ad eorum Superiores maiores; et ab istis omnibus praedicti religiosi, viri aut mulieres, litteras, item nemini inspiciendas, recipere.

### Can. 159

§ 1. Si loci Hierarcha ob causam publicam, preces aliquas vel sacra sollemnia indicat, religiosi omnes, etiam exempti, obedire debent, salvis statutis et privilegiis suae cuiusque Religionis.

§ 2. Optandum ut in divinis Liturgiis quae, fidelibus adstantibus, diebus festis de praecepto in omnibus ecclesiis vel oratoriis publicis religiosorum celebrantur, brevis Sancti Evangelii aut alicuius articuli doctrinae christianae explanatio fiat; quod si loci Hierarcha id praeceperit, opportunis datis instructionibus, hac lege tenentur etiam religiosi, exempti quoque, in suis ipsorum ecclesiis.

Can. 157. — S. Pachomius, Reg. 9, 11, 141; S. Theodorus Studita, sermo 99; poenae monast. 1; Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. IV, cap. III, 3; Rabbula, can. 15.

§ 1. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 4. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 15 et 37. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 7; 21, XII; cap. III, 15.

§§ 2, 4. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 4. — S. Basilius M., Regulae fus., 15 et 37.

Can. 159. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 8.

§ 2. — S. C. de Prop. Fide, decr. 13 apr. 1867, n. XVIII. — Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. I, cap. VII, 4.

## Articulus II

### *De privilegiis*

Can. 160

§ 1. Quaelibet Religio iis tantum privilegiis gaudet, quae vel generali lege Religionibus competunt, vel a Sede Apostolica directe eidem concessa fuerint, exclusa in posterum qualibet communicatione, firmis tamen privilegiis a Religionibus ante huius iuris communis pro religiosis promulgationem per communicationem legitime acquisitis et pacifice possessis.

§ 2. Privilegia quibus gaudent monachi competunt quoque monialibus quae iisdem statutis reguntur, quatenus eorum sint capaces; eodem modo, privilegia Ordinis virorum extenduntur ad religiosas eiusdem Ordinis.

Can. 161

Religiosi, etsi non clerici, ac novitii fruuntur clericorum privilegiis iure communi statutis.

Can. 162

Monasteria et clericales Congregationes exemptionis privilegio ab Hierarchae loci iurisdictione non gaudent, nisi specialiter iisdem fuerit concessum.

Can. 163

§ 1. In Ordinibus, religiosi et novitii, sive viri sive mulieres, cum eorum domibus et ecclesiis, exceptis monialibus Ordinis Superiori religioso non subiectis, ab Hierarchae loci iurisdictione exempti sunt, praeterquam in casibus a iure expressis; in patriarchatibus autem iidem Patriarchae immediate subiiciuntur, nisi agatur de Ordine qui exemptione pontificia fruatur.

§ 2. Confoederatio vel monasterium, quae a Sede Apostolica privilegium exemptionis obtinuerint, Ordinibus exemptis ad normam § 1 in omnibus aequiparantur.

Can. 164

§ 1. Monasteria stauropegiaca a iurisdictione Hierarchae loci ad normam canonum eximuntur, et iurisdictioni Patriarchae immediate et exclusive subiiciuntur.

Can. 161. — S. Theodorus Studita, ep. II, 164; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VI, art. I, 2, 4. — C. 1, 3, 51 (52); Nov. 79. 1 et epilog.

Can. 162. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 2; Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. X, 3.

Can. 163. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. VI.

Can. 164 § 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. VI, 2, 16; pars IV, cap. II, 2.

§ 2. 1° Patriarcha potest in actu fundationis, gravi de causa atque de consensu Synodi permanentis, certo monasterio, non autem domui Ordinis vel Congregationis, privilegium stauropegii concedere;

2° Nisi aliud in decreto Patriarchae statuatur, hoc privilegium afficit tantum monasterium, personas eidem adscriptas, et familiares qui diu noctuque in domo degunt, firmo praescripto n. 3;

3° Personae quaevis quae ad monasterium stauropegiacum non pertineant, tempore quo eidem sunt addictae, a iurisdictione loci Hierarchae eximuntur et uni Patriarchae subiiciuntur in iis omnibus quae ad suum munus seu officium aut monasterii disciplinam spectant.

Can. 165

§ 1. Religiosi exempti, qui extra domum illegitime degant, etiam sub praetextu accedendi ad Superiores, exemptionis vel stauropegii privilegio non gaudent;

§ 2. Si extra domum delictum commiserint nec a proprio Superiore, a loci Hierarcha praemonito, puniantur, ab hoc puniri possunt, etsi e domo legitime exierint et domum reversi fuerint.

§ 3. Si religiosi de quibus in §§ 1, 2, ad monasterium stauropegiacum vel ad Ordinem Patriarchae subiectum pertineant, Hierarcha loci Patriarcham statim certiorem faciat.

Can. 166

§ 1. Si in religiosorum exemptorum domibus eorumve ecclesiis abusus irrepserint, et Superior, a loci Hierarcha monitus, prospicere neglexerit, idem Hierarcha loci obligatione tenetur rem statim deferendi ad Sedem Apostolicam vel, in patriarchatibus, ad Patriarcham, si monasterium sit stauropegiacum vel domus aut ecclesia sit Ordinis Patriarchae subiecti.

§ 2. Domus autem exempta non formata manet sub peculiari vigilantia Hierarchae loci, qui, si abusus irrepserint et fidelibus scandalo fuerint, ipse per se potest interim providere.

Can. 167

§ 1. In Religionibus iuris pontificii exemptione pontificia non fruentibus, nec Patriarcha nec Hierarcha loci potest statuta ullatenus immutare aut de re oeconomica cognoscere, salvo praescripto can. 65-67.

Can. 164 § 2. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 2.

§ 2, 1°. — Syn. Armen., a. 1911, 197; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. VI, 2, 16; pars IV, cap. II, 2.

§ 2, 3°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II; Syn. Armen., a. 1911, 197.

Can. 165. — Syn. Armen., a. 1911, 767.

§ 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 10; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XI.

§ 2. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 9.

Can. 166. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 5.

§ 2. Neque licet iis in iisdem Religionibus sese ingerere in regimen internum ac disciplinam, exceptis casibus in iure expressis; nihilominus:

1° In mulierum monasterio vel Ordine et in Congregatione laicali Hierarcha loci potest ac debet inquirere, num disciplina ad statutorum normam vigeat, num quid sana doctrina morumve probitas detrimenti ceperit, num contra clausuram peccatum sit, num sacramenta aeque stataque frequentia suscipiantur, et si Superiores de gravibus forte abusibus admoniti opportune non providerint, ipse per se consulat; si qua tamen maioris momenti occurrant, quae moram non patiantur, decernat statim; decretum vero ad Apostolicam Sedem referat;

2° In virorum monasteriis iuris pontificii et in Congregatione clericali iuris pontificii, si abusus irrepserint et Superior, ab Hierarcha loci monitus, prospicere neglexerit, interim idem Hierarcha providere potest, si abusus fidelibus gravi scandalo fuerint. Quodsi agatur de domo formata, certiorem de re faciat Sedem Apostolicam.

Can. 168

Hierarcha loci in Ordinibus et in Congregationibus iuris patriarchalis iisdem iuribus potitur et obligationibus tenetur quibus potitur vel tenetur erga Ordinem vel Congregationem iuris pontificii exemptione pontificia non fruentes ad normam can. 167.

Can. 169

In omnibus in quibus religiosi subsunt Hierarchae loci, possunt ab eodem etiam poenis coerceri.

Can. 170

Per indultum ab Hierarcha loci legitime concessum, obligatio legis communis cessat etiam pro religiosis omnibus in eparchia commorantibus, salvis votis et statutis propriis cuiusvis Religionis.

Can. 171

§ 1. Stipem habitualiter petere prohibentur:

1° Sine peculiari licentia Sedis Apostolicae, sodales Religionis iuris pontificii, firmo n. 2;

2° Sine licentia Patriarchae scripto data, sodales monasterii stauropegiaci et Religionis iuris pontificii exemptione pontificia non fruentis vel iuris patriarchalis;

Can. 167 § 2. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 15.

Can. 171. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars I, cap. II, 10; pars II, cap. VII, 7; pars III, cap. IV, 26; pars IV, cap. II, 8.

3° Sine licentia scripta Hierarchae loci in quo sita est eorum domus, sodales Religionis iuris eparchialis;

4° Sine licentia Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali, si stips cogenda est extra regiones orientales, ad normam can. 240 § 3.

§ 2. Sodales Religionum de quibus in § 1 indigent praeterea licentia scripta Hierarchae loci in quo eleemosynas colligere cupiunt, nisi aliter in ipsa concessione licentiae, a Sede Apostolica vel, quod attinet ad sodales de quibus in § 1, n. 2, a Patriarcha cautum fuerit, firmo praescripto § 5.

§ 3. Ad stipem petendam, ob causam transeuntem, sodales Religionis cuiusvis condicionis iuridicae, obtinere scripto debent tantum licentiam Hierarchae loci in quo eleemosynas colligere cupiunt.

§ 4. Patriarchae et Hierarchae locorum licentiam quaeritandae stipis, de qua in §§ 1-3, ne concedant, nisi sibi constet de vera domus vel pii operis necessitate, cui alio modo occurri nequeat; quod si necessitati provideri possit stipe quaerenda intra locum vel eparchiam in qua religiosi commorantur, ampliorem licentiam ne largiantur.

§ 5. Ad cogendam stipem in eparchia latini ritus requiritur licentia Hierarchae eiusdem eparchiae.

## Can. 172

Non licet Superioribus stipem colligendam committere, nisi professis aetate animoque maturis, praesertim si de mulieribus agatur, nunquam autem iis qui in studia adhuc incumbunt.

## Can. 173

Quod vero attinet ad modum in quaeritanda stipe servandum et ad disciplinam a quaestuantibus custodiendam, religiosi utriusque sexus stare debent instructionibus a Sede Apostolica hac de re datis.

## Can. 174

§ 1. Superiores monachorum quorum ritus vel Typica praescribunt ut ipsi benedictionem recipiant, debent intra tres menses ab electione benedictionem recipere ad normam iuris particularis, a Patriarcha vel ab Episcopo eparchiae in qua monasterium situm est vel etiam, si ita ferant praescripta liturgica, ab alio ministro.

§ 2. Superior monasterii sui iuris potest conferre ordines minores dummodo promovendus sit ipsi subditus vi professionis saltem minoris,

Can. 174. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 14. — S. Nicephorus CP., can. 25. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. III, 4, V; pars IV, cap. II, 4; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. IX, art. V, 2.

§ 2. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 14. — S. Nicephorus CP., can. 25.

ipse vero sit presbyter et benedictionem, si eam ad normam § 1 recipere debet, legitime receperit. Extra hos fines ordinatio ab eodem collata est irrita, nisi ordinans charactere episcopali polleat.

## Articulus III

### *De obligationibus et privilegiis religiosi ad ecclesiasticam dignitatem promoti vel paroeciam regentis*

### Can. 175

§ 1. Religiosus nequit, sine licentia a legitima auctoritate concessa, ad dignitates, officia aut beneficia promoveri, quae cum statu religioso componi non possint.

§ 2. Legitime ab aliquo collegio electus, nequit electioni assentiri sine licentia Superioris.

§ 3. Ad officia autem et beneficia synodalia, religiosus, in patriarchatibus, a Synodo electionum promoveri potest: quo in casu, ad consensum in electionem de se factam praestandum, non indiget licentia de qua in § 2.

### Can. 176

§ 1. Religiosus, renuntiatus Cardinalis, Patriarcha aut Episcopus, sive residentialis sive titularis, manet religiosus absque tamen voce activa et passiva, particeps privilegiorum suae Religionis, votis ceterisque suae professionis obligationibus adstrictus, exceptis iis quae cum sua dignitate ipse prudenter iudicet componi non posse, salvo praescripto can. 177.

§ 2. Eximitur tamen a potestate Superiorum et, vi voti obedientiae, uni Romano Pontifici manet obnoxius.

### Can. 177

Religiosus ad dignitatem cardinalitiam, patriarchalem, episcopalem vel aliam extra propriam Religionem evectus:

1° Si per professionem capacitatem acquirendi dominii bonorum amiserit, bonorum quae ipsi obveniunt, habet usum, usumfructum et

*De obligationibus et privilegiis religiosi...* — Syn. Lybanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XVIII.

Can. 175. — Benedictus XIII, litt. ap. *Cum sicut*, 16 dec. 1728, n. 1-2 — Syn. Armen., a. 1911, 771 et 772; S. Theodorus Studita, sermo 121; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. VIII, cap. II.

§ 1. — Clemens VIII, instr. *Sanctissimus*, 31 aug. 1595, § 6: « *Numquam monachis graecis* ». — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 7.

§ 2. — Benedictus XIII, litt. ap. *Cum sicut*, 16 dec. 1728.

Can. 176. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 27. .

Can. 177. — Syn. Armen., a. 1911, 918, 4°; S. Sabba, Typicum.

1°. — S. C. de Prop. Fide, 5 iul. 1631, n. 17. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 27, III.

administrationem; proprietatem vero Patriarcha, Episcopus residentialis, Exarchus acquirit patriarchatui, eparchiae, exarchiae; ceteri, monasterio vel Ordini, ad normam can. 118, salvo S. R. E. Cardinalium privilegio;

2° Si per professionem dominium bonorum non amiserit, bonorum quae habebat, recuperat usum, usumfructum et administrationem; quae postea ipsi obveniant, sibi plene acquirit;

3° In utroque autem casu de bonis, quae ipsi obveniunt non intuitu personae, debet disponere secundum offerentium voluntatem.

Can. 178

§ 1. Dimisso cardinalatu, patriarchatu, episcopatu, vel expleto officio seu munere extra Religionem sibi a Sede Apostolica commisso, religiosus ad Religionem redire debet.

§ 2. Potest tamen religiosus qui cardinalatum, patriarchatum vel episcopatum dimiserit quamlibet suae Religionis domum eligere in qua degat; sed caret voce activa et passiva.

§ 3. Religio obligatione tenetur suppeditandi religiosis de quibus in § 1 necessaria ad vitam modo suae dignitati convenienti agendam.

Can. 179

§ 1. Religiosus qui paroeciam regit manet adstrictus observatione votorum et statutorum, quatenus haec observatio potest cum sui officii obligationibus consistere.

§ 2. Quare, in iis quae ad monasticam observantiam et religiosam disciplinam attinent, idem religiosus subest Superiori, cuius est, non autem Hierarchae loci, in rationem se gerendi inquirere eumque, si casus ferat, corrigere.

§ 3. Bona quae ipsi obveniunt intuitu paroeciae cui praeficitur, ipsi paroeciae acquirit; cetera acquirit eadem ratione qua alii religiosi.

§ 4. Non obstante voto paupertatis eidem licet eleemosynas in commodum paroeciae seu scholarum catholicarum et locorum piorum paroeciae coniunctorum aut in bonum paroecianorum seu operum paroecialium, quovis modo oblatas accipere aut colligere, et acceptas sive collectas administrare, itemque, servata offerentium voluntate, pro prudenti suo arbitrio, erogare, salva semper vigilantia sui Superioris. Sed eleemosynas pro ecclesia paroeciali aedificanda, conservanda, instauranda, exornanda vel pro divino cultu in ipsa exercendo, accipere, apud se retinere, colligere aut administrare pertinet ad Superiores, si ecclesia sit communitatis religiosae, h. e. si communitas sibi vindicet ecclesiae proprietatem aut usum in perpetuum vel saltem ad tempus indefinitum; secus, servetur praescriptum can. 264.

Can. 179. — Benedictus XIV, litt. ap. *Super familiam*, 30 mart. 1756, n. 7.
§ 3. — Syn. Armen., a. 1911, 778, 918, 3°.
§ 4. — Syn. Armen., a. 1911, 778.

Can. 180

§ 1. Idem parochus religiosus, licet ministerium exerceat in domo seu loco ubi maiores Superiores religiosi ordinariam sedem habent, subest immediate et in omnibus iurisdictioni, visitationi et correctioni Hierarchae loci, non secus ac parochi saeculares, monastica observantia et religiosa disciplina unice excepta.

§ 2. Hierarcha loci, ubi eum suo officio defecisse compererit, opportuna decreta condere ac meritas in eum poenas statuere potest. Haec autem Hierarchae potestas non excludit eandem Superioris potestatem, sed cum ea cumulatur, ita tamen ut, si aliter a Superiore, aliter ab Hierarcha forte decernatur, decretum Hierarchae praevalere debeat.

Can. 181

§ 1. Religiosis officia, etiam cum cura animarum, extra domum suae Religionis, committi non possunt nisi ad tempus.

§ 2. 1° Iidem religiosi debent tempore a synaxi generali statuto domum a Superiore designandam in qua vigeat monastica observantia et religiosa disciplina petere, in eaque saltem per trimestre tempus permanere;

2° Religiosi paroeciam regentes in locis a domo suae Religionis dissitis socium, necessitatis casu excepto, eiusdem Religionis secum habeant.

## CAPUT VI

### De transitu ad aliam Religionem

Can. 182

§ 1. Religiosus nequit ad aliam Religionem valide transire sine licentia Apostolicae Sedis, nisi agatur de transitu qui fiat e monasterio sui iuris ad aliud eiusdem Confoederationis, quo in casu satis est auctoritas Praesidis, salvo praescripto §§ 2, 3.

§ 2. In patriarchatibus, religiosus transire potest a monasterio sui iuris ad aliud monasterium sui iuris, ab Ordine vel Congregatione ad

Can. 180. — Benedictus XIV, litt. ap. *Super familiam*, 30 mart. 1756, § 7. — Syn. Armen., a. 1911, 773 et 774.

Can. 181. — Syn. Armen., a. 1911, 771; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 7; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. VIII, cap. II.

§ 1. — Benedictus XIV, litt. ap. *Super familiam*, 30 mart. 1756, § 7. — Syn. Gusten. Maronitarum, a. 1768, can. 1.

§ 2, 1°. — S. C. de Prop. Fide, instr. 8 dec. 1845, n. 8.

Can. 182. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 21. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 36. — S. Theodorus Studita, ep. II, 141, 196; sermo 12, 96; Syn. Sergii Patriarchae, 18 sept. 1596, can. 20; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 10; 12, V et 21, VII; cap. III, 2.

§ 1. — Honorius III, ep. *Religiosam vitam*, 25 oct. 1216 (29 ian. 1218).

alium Ordinem vel aliam Congregationem, consentiente utriusque monasterii Superiore vel utriusque Religionis supremo Moderatore et obtenta licentia Patriarchae.

§ 3. Religiosus transire potest a iuris eparchialis monasterio vel Congregatione ad aliud monasterium vel ad aliam Congregationem iuris eparchialis cum licentia Hierarchae loci ubi est monasterium a quo vel domus a qua fit transitus et Hierarchae loci ubi est monasterium vel domus ad quam fit transitus, audito Superiore Religionis a qua fit transitus et consentiente Superiore monasterii vel domus ad quam fit transitus.

Can. 183

§ 1. 1° Transiens ad aliam Religionem novitiatum peragere debet, firmo praescripto § 2; novitiatu autem durante, manentibus votis, iura et obligationes particulares, quas in Religione derelicta habuit, suspensae manent, et ipse obligatione tenetur Superioribus novae Religionis et ipsi novitiorum Magistro parendi etiam ratione voti obedientiae;

2° Si in Religione ad quam transit, professionem non edat, ad pristinam Religionem redire debet, nisi interim votorum tempus exspiraverit.

§ 2. 1° Transiens ad aliud monasterium sui iuris eiusdem Confoederationis nec novitiatum peragit nec novam emittit professionem;

2° Transiens a monasterio sui iuris ad aliud monasterium sui iuris, ad nullam vel ad diversam Confoederationem pertinens, servet praescripta Typici monasterii ad quod fit transitus quod attinet ad obligationem peragendi novitiatum et emittendi professionem. Quodsi in Typico de re non caveatur, nec novitiatum peragit nec novam professionem emittit; Superior vero monasterii ab eo exigere potest, ut aliquod tempus, non ultra semestre, experimenti causa, in monasterio transigat; quod tempus, si eo transacto dubium supersit an adscribi possit, idem Superior potest prorogare non tamen ultra alios sex menses. Transacto experimenti tempore, transiens aut ad pristinum monasterium redeat aut, cum suffragio deliberativo consilii seu synaxis, stabiliter novo monasterio adscribatur.

Can. 184

Religiosus adstrictus quavis perpetua professione si transierit ad aliam Religionem votorum perpetuorum, post novitiatum, praetermissa professione temporaria de qua in can. 110, vel admittatur ad professionem perpetuam vel ad pristinam redeat Religionem; ius tamen est Superiori eum probandi diutius, sed non ultra annum ab expleto novitiatu.

Can. 183. — S. Athanasius Athonita, hypotyposis: *De prima probatione.*

Can. 185

Transeuntes ad aliud monasterium sui iuris eiusdem Confoederationis, a die transitus, ad aliam vero Religionem, ab edita nova professione vel a die adscriptionis de qua in can. 183, § 2, n. 2:

1° Amittunt iura et solvuntur ab obligationibus prioris monasterii vel Religionis et alterius iura et officia suscipiunt;

2° Monasterium vel Religio, a qua discedit religiosus, bona servat, quae ipsius religiosi ratione iam ei quaesita fuerunt; quod spectat ad dotem eiusve fructus et alia bona personalia, si qua habeat religiosus, servetur praescriptum can. 83, § 2.

Can. 186

Vis professionis maioris in eo qui legitime secundum superiores canones minorem professionem in Congregatione religiosa emittit, eo ipso extinguitur, nisi aliud in apostolico indulto expresse caveatur.

## CAPUT VII

### De egressu e Religione

Can. 187

Professus votorum temporariorum, expleto votorum tempore, libere potest Religionem deserere; pariter Religio, ob iustas ac rationabiles causas, eundem potest a renovandis votis temporariis vel ab emittenda professione perpetua excludere, non tamen ratione infirmitatis, nisi certo probetur eam ante professionem dolose fuisse silentio praeteritam aut dissimulatam.

Can. 188

§ 1. 1° Indultum exclaustrationis concedit Sedes Apostolica;

2° Idem indultum concedit, in patriarchatibus, Patriarcha religiosis ad Religionem exemptione pontificia fruentem non pertinentibus, firmo praescripto § 2.

§ 2. In Religione iuris eparchialis indultum exclaustrationis concedit etiam Hierarcha loci ubi est domus cui adscriptus est religiosus.

Can. 189

Qui indultum exclaustrationis ad normam can. 188 impetravit, votis ceterisque suae professionis obligationibus, quae cum suo statu componi possunt, manet obstrictus; exteriorem tamen habitus Religionis

Can. 185. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21, XVI.

Can. 188. — S. C. S. Off. (Novae Aureliae), 2 aug. 1876.

formam debet deponere; perdurante tempore indulti caret voce activa et passiva, sed gaudet privilegiis mere spiritualibus suae Religionis, et Hierarchae territorii ubi commoratur, loco Superiorum propriae Religionis, subditur etiam ratione voti obedientiae.

Can. 190

§ 1. Indultum saecularizationis concedit Sedes Apostolica, firma § 2.

§ 2. Idem indultum, dummodo agatur de religiosis professione minore adstrictis, concedere potest:

1° Patriarcha, in patriarchatibus, religiosis cuiusvis condicionis iuridicae, firmo praescripto n. 2;

2° Hierarcha loci ubi est domus cui adscriptus est religiosus, si religiosus pertineat ad Religionem iuris eparchialis.

Can. 191

§ 1. Qui, impetrato saecularizationis indulto, Religionem relinquit:

1° A sua Religione separatur, habitus eiusdem exteriorem formam debet deponere, et saecularibus assimilatur;

2° A votis liberatus manet, firmis oneribus subdiaconatui vel ordini maiori adnexis, si eo ordine auctus fuerit; nec statutis Religionis adstringitur.

§ 2. Si ex indulto in Religionem rursus recipiatur, novitiatum ac professionem instaurat, et locum inter professos obtinet a die novae professionis.

Can. 192

§ 1. Religiosus in ordinibus infra subdiaconatum constitutus et suae Religioni qua clericus adscriptus, si Religionem relinquat, nisi ab aliquo Hierarcha benevolo receptore propriae eparchiae adscribatur, ipso iure e statu clericali decidit.

§ 2. Si religiosus in subdiaconatu vel in maiore ordine constitutus propriam eparchiam non amiserit, debet, non renovatis votis, vel obtento saecularizationis indulto, ad propriam redire eparchiam et a proprio Hierarcha recipi; si amiserit, nequit extra Religionem subdiaconatum vel maiores ordines exercere, donec Hierarcham loci benevolum receptorem invenerit aut Sedes Apostolica aliter providerit.

§ 3. Hierarcha religiosum recipere potest sive absolute, sive experimenti causa ad triennium; in priore casu, religiosus eo ipso est eparchiae adscriptus; in altero, Hierarcha potest probationis tempus prorogare. Si, exacto triennio probationis, tempus expresse non prorogaverit, religiosus censetur dimissus. Prorogatio fieri nequit ultra aliud triennium; quo etiam transacto, religiosus, nisi antea expresse dimissus fuerit, ipso facto eparchiae adscriptus manet.

Can. 193

§ 1. Professus ad saeculum regressus, licet valeat ad normam can. 192, §§ 2, 3, subdiaconatum vel maiores ordines exercere, prohibetur tamen:

1° Quolibet beneficio in ecclesiis cathedralibus;

2° Quolibet magisterio et officio in seminariis maioribus et minoribus seu collegiis in quibus clerici educantur, itemque in Universitatibus et Institutis, quae privilegio apostolico gaudent conferendi gradus academicos;

3° Quolibet officio vel munere in curia patriarchali vel episcopali et in religiosis domibus sive virorum sive mulierum, etiamsi Religio sit iuris eparchialis;

4° Titulo praelatitio honoris causa.

§ 2. Praescriptum § 1 valet quoque de iis qui vota temporaria, vel iuramentum perseverantiae, vel peculiares quasdam promissiones ad normam suorum statutorum ediderunt et ab iisdem dispensati fuerunt, si per sex integros annos iisdem ligati fuerint.

§ 3. Patriarcha, gravi ex causa et obtento Synodi permanentis consensu, a praescripto § 1, nn. 2, 3 dispensare potest professos ad saeculum regressos e Religione cuiusvis condicionis iuridicae.

Can. 194

§ 1. Qui e Religione, expleto votorum temporariorum tempore aut obtento saecularizationis indulto, egrediantur vel ex eadem fuerint dimissi, nihil possunt repetere ob quamlibet operam Religioni praestitam.

§ 2. Si tamen religiosa sine dote recepta fuerit nec ex propriis bonis sibimet providere valeat, Religio ex caritate eidem dare debet ea quae requiruntur ut modo tuto ac convenienti domum redeat, ac providere ut, naturali aequitate servata, per aliquod tempus, mutuo consensu vel, in casu dissensus, ab Hierarcha loci determinandum, honeste vivere possit.

Can. 195

§ 1. Apostata a Religione dicitur professus votorum perpetuorum qui e domo religiosa illegitime egreditur cum animo non redeundi, vel qui, etsi legitime egressus, eo animo ut religiosae obedientiae sese subtrahat, non redit.

§ 2. Malitiosus animus, de quo in § 1, iure praesumitur, si religiosus intra mensem nec reversus fuerit nec Superiori animum redeundi manifestaverit.

§ 3. Fugitivus est qui, sine Superiorum licentia, domum religiosam deserit cum animo ad Religionem redeundi.

Can. 195. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 36. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 11.

§ 1. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 14. — S. Theodorus Studita, ep. I, 8, 9, 19.

§ 3. — S. Theodorus Studita, ep. I, 14, 20; ep. II, 164.

Can. 196

§ 1. Apostata et fugitivus ab obligatione statutorum et votorum minime solvuntur et debent sine mora ad Religionem redire.

§ 2. Superiores debent eos sollicite requirere, et ipsos, si vera poenitentia acti redeant, suscipere; reditum vero religiosae professione maiore adstrictae apostatae vel fugitivae caute curet loci Hierarcha, et si ipsa ad domum religiosam pertineat Superiori religioso subiectam, etiam hic Superior.

## CAPUT VIII

### De dimissione religiosorum

Can. 197

§ 1. Ipso facto habendus est tanquam legitime dimissus religiosus:

1° Qui publice apostasiam, haeresim, schisma professus fuerit;

2° Qui cum persona alterius sexus fugam arripuerit, etsi non simul in eundem locum se contulerint;

3° Qui attentaverit aut contraxerit matrimonium aut etiam vinculum, ut aiunt, civile.

§ 2. In his casibus sufficit ut Superior maior cum suo consilio ad normam statutorum emittat declarationem facti; curet autem Superior probationes facti collectas in domus tabulario asservare.

Can. 198

§ 1. 1° In casu gravis scandali exterioris vel gravissimi damni communitati imminentis, religiosus statim potest a Superiore maiore cum consensu sui consilii vel etiam, si periculum sit in mora et tempus non adsit adeundi Superiorem maiorem, a Superiore locali cum consensu sui consilii, ad saeculum remitti, habitu religioso illico deposito;

2° Ad saeculum remissio de qua in n. 1°, si agatur de religioso votorum temporariorum, obtinet effectus qui dimissioni tribuuntur in can. 200; et contra eam datur recursus cum effectu suspensivo ad normam can. 199, § 3, n. 4.

§ 2. 1° Si agatur de religioso votorum perpetuorum in Congregatione clericali non exempta vel laicali aut de religiosa votorum perpetuorum in monasterio vel in Ordine, et dimissio fiat a Superiore locali ad normam § 1, n. 1, hic idem indiget praeterea consensu Hierarchae loci;

Can. 196. — S. Theodorus Studita, ep. I, 11, 20; ep. II, 164; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 12, II; cap. III, 21.

§ 2. — S. Theodorus Studita, ep. I, 8, 9, 19.

*De dimissione religiosorum.* — Syn. Armen., a. 1911, 768.

Can. 197. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 11.

2° Remissione religiosi ad saeculum facta, Superior maior aut, si intervenit ad normam n. 1, Hierarcha loci rem Sedis Apostolicae iudicio sine mora subiiciat.

§ 3. Si agatur de religioso votorum perpetuorum in virorum monasterio cuiusvis condicionis iuridicae vel Ordine aut in Congregatione clericali exempta, remissione religiosi ad normam § 1, n. 1 ad saeculum peracta, statim processus, si nondum fuerit institutus, instituatur ad normam can. 206-219.

## Articulus I

## *De dimissione religiosorum qui vota temporaria in quavis Religione nuncuparunt*

### Can. 199

§ 1. Virum religiosum, professione ad tempus adstrictum, dimittere potest:

1° In monasterio sui iuris, Superior monasterii de consensu sui consilii per secreta suffragia manifestato;

2° In Ordine vel Congregatione iuris pontificii vel patriarchalis, supremus Moderator de consensu sui consilii per secreta suffragia manifestato;

3° In Congregatione autem iuris eparchialis, Hierarcha loci in quo religiosa domus sita est, qui tamen iure suo ne utatur Moderatoribus insciis vel iuste dissentientibus.

§ 2. Religiosam professione temporaria adstrictam dimittere potest:

1° In monasterio vel Ordine iuris pontificii et in Ordine iuris patriarchalis, Hierarcha loci, aut, si monasterium Superiori religioso subiectum sit, idem Superior, postquam, in utroque casu, monasterii Antistita cum suo consilio fidem de causis scripto fecerit;

2° In monasterio stauropegiaco, Patriarcha, postquam monasterii Antistita cum suo consilio fidem de causis scripto fecerit;

3° In Congregatione iuris pontificii vel patriarchalis, suprema Moderatrix de consensu sui consilii per secreta suffragia manifestato;

4° In monasterio vel Congregatione iuris eparchialis, Hierarcha loci ubi est domus cui religiosa adscripta est, qui tamen iure suo ne utatur Moderatoribus insciis vel iuste dissentientibus.

§ 3. Omnes de quibus in §§ 1-2, graviter eorum onerata conscientia, religiosum dimittere nequeunt, nisi servatis quae sequuntur:

1° Causae dimissionis, sive ex parte Religionis se habeant sive ex parte religiosi, debent esse graves;

2° Defectus spiritus religiosi quí aliis scandalo sit, est sufficiens dimissionis causa, si repetita monitio una cum salutari poenitentia incassum cesserit; non vero infirmitas, nisi certo constet eam ante professionem dolose fuisse silentio praeteritam aut dissimulatam;

3° Superiori dimittenti causae dimissionis certo innotescere de-

bent, etsi necesse haud sit ut eaedem formali iudicio comprobentur. At religioso semper manifestari debent, data ei omni respondendi facultate: eiusque responsiones Superiori dimittenti fideliter subiiciantur;

4° Contra dimissionis decretum datur religioso recursus cum effectu suspensivo intra decem dies ad Sedem Apostolicam aut, si agatur de Religione quae non sit iuris pontificii, ad Patriarcham, excepto casu quo decretum ipse ediderit;

5° Si de mulieribus agatur, servari debet praescriptum can. 194, § 2.

Can. 200

Religiosus dimissus ad normam can. 199 ipso facto solvitur ab omnibus votis religiosis, salvis oneribus subdiaconatui vel ordini maiori adnexis, et firmo praescripto can. 192, § 2, 193; clericus autem subdiacono inferior, eo ipso reducitur ad statum laicalem.

Can. 201

Praescripta can. 199, 200 serventur in dimissione religiosorum qui vota emiserunt in Congregatione sub hac vel simili clausula « donec in Congregatione vivam », ita ut sodalis, sive sponte discedat sive a Superioribus dimittatur, ipso facto a votis liber evadat.

Articulus II

*De dimissione religiosorum qui vota perpetua nuncuparunt in Congregatione clericali non exempta vel laicali et in mulierum monasterio vel Ordine.*

Can. 202

In virorum Congregatione clericali non exempta vel laicali, professus votorum perpetuorum dimitti nequit nisi praecesserint tria delicta, duplex monitio ac defectus emendationis ad normam can. 208-214.

Can. 203

§ 1. Si ea constiterint de quibus in can. 202, supremus Religionis Moderator cum consensu sui consilii, per secreta suffragia manifestato, decernat num locus sit dimissioni.

§ 2. Si maior suffragiorum numerus pro dimissione steterit:

1° In Congregatione iuris eparchialis res tota deferatur ad Hierarcham loci ubi religiosa professi domus sita est, cuius est dimissionem pro suo prudenti arbitrio decernere ad normam can. 199, § 1, n. 3;

2° In Congregatione iuris pontificii vel patriarchalis, ipse supremus Religionis Moderator dimissionis decretum ferat; quod tamen ut suum sortiatur effectum, indiget Sedis Apostolicae vel, si agatur de

Religione quae non sit iuris pontificii, Patriarchae confirmatione, excepto casu quo decretum ipse ediderit.

§ 3. Religioso ius est suas rationes libere exponendi; eiusque responsiones in actis fideliter referendae sunt.

Can. 204

§ 1. 1° Ad dimittendas religiosas professas votorum perpetuorum exiguntur graves causae externae una cum defectu emendationis, experimento prius habito ita ut spes resipiscentiae evanuerit, iudicio Antistitae monasterii vel supremae Moderatricis Congregationis cum consensu sui consilii per secreta suffragia manifestato;

2° In monasteriis confoederatis vel in Ordine habente Antistitam generalem, salvo praescripto n. 1, serventur statuta quod attinet ad interventum tum Praesidis Confoederationis tum Antistitae generalis.

§ 2. Praescriptum can. 203, § 3, etiam in religiosarum dimissione servandum est.

Can. 205

§ 1. 1° Si religiosa pertineat ad monasterium vel ad Congregationem iuris eparchialis, Hierarchae loci in quo sita est religiosae domus est causas dimissionis expendere et decretum dimissionis ferre;

2° Si monasterium Superiori religioso subiiciatur, huius est ferre dimissionis decretum, quod confirmatione indiget Hierarchae loci.

§ 2. Rem totam cum omnibus actis et documentis deferat ad Sedem Apostolicam Hierarcha loci, si moniales sint iuris pontificii; suprema Moderatrix, si religiosa ad Congregationem iuris pontificii pertineat.

§ 3. Item, rem totam cum omnibus actis et documentis ad Patriarcham deferat Antistita monasterii vel Superior religiosus si monasterium ei subiiciatur, aut Antistita generalis Ordinis ad normam can. 204, § 1, n. 2, si religiosa pertineat ad monasterium stauropegiacum vel ad Ordinem Patriarchae subiectum; suprema Congregationis Moderatrix, si pertineat ad Congregationem iuris patriarchalis.

§ 4. Hierarcha loci, quoties obligatione tenetur mittendi dimissionis acta ad Sedem Apostolicam ad normam § 2, vel ad Patriarcham ad normam § 3, actis et documentis suum addat suffragium; quod etiam addere debet Superior religiosus, si monasterium ipsi subiiciatur.

Can. 204. — S. Theodorus Studita, ep. II, 196; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 21.

Can. 205. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 21.

## Articulus III

*De processu iudiciali in dimissione virorum religiosorum qui vota perpetua nuncuparunt in monasterio cuiusvis condicionis iuridicae vel Ordine et in Congregatione clericali exempta.*

### Can. 206

Vir professus votorum perpetuorum in monasterio vel Ordine et in Congregatione clericali exempta ne dimittatur, nisi iudicio instituto, salvo praescripto can. 197, 198, et revocato quolibet contrario privilegio suppressaque contraria consuetudine.

### Can. 207

§ 1. Ad sententiam dimissionis ferendam competens est Praeses Confoederationis monasticae, Superior monasterii sui iuris non confoederati, Superior monasterii sui iuris stauropegiaci nisi, in hoc ultimo casu, Patriarcha, de re certior a Superiore factus, causam ad se avocaverit, Ordinis vel Congregationis supremus Moderator, cum suo quisque consilio, quod quatuor saltem religiosis constet; si qui deficiant, eorum loco Praeses, de consensu ceterorum, totidem religiosos designet qui cum ipso tribunal collegiale constituant.

§ 2. Praeses, de aliorum consensu, promotorem iustitiae eiusdem Religionis professum nominet.

### Can. 208

Ad processum instruendum deveniri nequit nisi praecesserint:

1° Gravia delicta sive contra ius commune sive contra speciale religiosorum ius;

2° Monitiones;

3° Defectus emendationis.

### Can. 209

Delicta debent esse saltem tria eiusdem speciei, vel, si diversae, talia ut simul sumpta manifestent perversam voluntatem in malo pervicacem, aut unum tantum continuatum seu permanens, quod ex repetitis monitionibus triplicis instar fiat.

*De processu iudiciali in dimissione...* — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 12; cap. III, 21; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 18.

Can. 206. — S. Theodorus Studita, ep. II, 164; ep. 220.

Can. 207. — S. Theodorus Studita, ep. I, 10.

Can. 208. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 28; S. Nicephorus CP., can. 137.

Can. 209. — S. Nicephorus CP., can. 137.

Can. 210

§ 1. Ad monitionem faciendam necesse est ut aut delictum sit notorium aut de eodem constet ex rei confessione extraiudiciali vel ex aliis sufficientibus probationibus, quas praevia inquisitio suppeditaverit.

§ 2. In inquisitione peragenda serventur, nisi rei natura obstet, praescripta iuris de inquisitione in iudicio criminali.

Can. 211

Monitio fieri debet ab immediato Superiore maiore per se vel per alium de eius mandato; sed Superior mandatum ne det, nisi antea de facto constet ad normam can. 210, § 1: datum vero mandatum pro prima monitione valeat etiam pro altera.

Can. 212

Duae debent esse monitiones, singulae pro singulis duobus primis delictis; in delictis autem continuatis seu permanentibus intercedat necesse est inter primam et alteram monitionem saltem trium dierum integrum spatium.

Can. 213

§ 1. Monitionibus Superior addat opportunas exhortationes et correctiones, praescriptis insuper poenitentiis remediisque poenalibus, quae apta censeantur ad emendationem rei et ad scandali reparationem.

§ 2. Praeterea debet Superior reum ab occasionibus relabendi removere etiam per translationem, si opus fuerit, ad aliam domum, ubi facilior sit vigilantia et remotior delinquendi occasio.

§ 3. Singulis monitionibus adiiciatur dimissionis comminatio.

Can. 214

Religiosus censetur se non emendasse, si post secundam monitionem novum delictum commiserit vel, si de delicto permanenti seu continuato agatur, in eodem perstiterit: post ultimam monitionem sex saltem dies erit expectandum, antequam ad ulteriora progressus fiat.

Can. 215

Immediatus Superior maior, postquam monitiones et correctiones incassum cesserint, omnia acta et documenta diligenter colligat et ad Praesidem Confoederationis vel ad supremum Moderatorem transmittat; hic autem ea tradere debet promotori iustitiae, qui ea examinet et suas conclusiones proponat. Si agatur de monasterio sui iuris non confoederato, ipse Superior collecta acta et documenta tradat promotori iustitiae in finem praedictum.

Can. 216

§ 1. Si promotor iustitiae, qui potest etiam ulteriores inquisitiones quas opportunas iudicaverit peragere, accusationem proponat, instruatur processus, servatis praescriptis canonum de iudicio criminali.

§ 2. Ex processu constare debet de delictis patratis, de praemissa duplici monitione et de defectu emendationis.

Can. 217

Tribunal diligenter perpensis allegationibus tum promotoris iustitiae tum rei, si quidem iudicaverit satis probata esse ea de quibus in can. 216, § 2, sententiam dimissionis pronuntiet.

Can. 218

§ 1. Sententia a tribunali Religionis iuris pontificii lata exsecutioni mandari nequit, nisi fuerit a Sede Apostolica probata.

§ 2. Si religiosus ad monasterium stauropegiacum aut iuris eparchialis vel ad Ordinem a Patriarcha dependentem pertineat, sententia exsecutioni tradi nequit nisi fuerit a Patriarcha probata.

§ 3. Tribunalis Praeses et sententiam et omnia acta iudicialia quamprimum transmittere curabit, iuxta casus, ad Sedem Apostolicam vel ad Patriarcham.

Can. 219

Pro dissitis regionibus, Superiores de quibus in can. 207, § 1, cum consensu sui consilii, valent dimittendi potestatem demandare probis ac prudentibus religiosis, qui saltem tres esse debent, firmo praescripto can. 215-218.

## Articulus IV

### *De religiosis dimissis qui vota perpetua nuncuparunt*

Can. 220

§ 1. Professus qui vota perpetua emisit, a Religione dimissus, votis Religionis manet adstrictus, salvis statutis aut Sedis Apostolicae indultis quae aliud ferant.

§ 2. Clericus subdiacono inferior eo ipso reducitur ad statum laicalem.

Can. 221

Clericus in subdiaconatu vel in ordine maiore constitutus qui aliquod delictum commisit de quo in can. 197, aut dimissus est ob deli-

Can. 218 § 2. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 12, I; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 18.

ctum quod iure communi punitur infamia iuris vel depositione minore seu simplici aut maiore seu degradatione, perpetuo prohibetur induere habitum ecclesiasticum.

Can. 222

Si clericus in subdiaconatu vel in ordine maiore constitutus dimittatur ob delicta minora iis de quibus in can. 221:

1° Ipso facto suspensus manet, donec absolutionem obtinuerit a Sede Apostolica aut a Patriarcha si sententia vel decretum dimissionis Sedi Apostolicae confirmationis causa subiecta non fuerint;

2° Sedes Apostolica, si id expedire iudicaverit, dimisso praecipiet ut, habitu cleri saecularis indutus, commoretur in certa eparchia, indicatis Hierarchae causis ob quas dimissus fuit;

3° Si dimissus praecepto de quo in n. 2, non paruerit, Religio nulla erga eum obligatione tenetur, et dimissus eo ipso privatur iure induendi habitum ecclesiasticum;

4° Hierarcha eparchiae ad eius commorationem designatae, religiosum in domum poenitentiae mittat, vel eum committat curae et vigilantiae pii ac prudentis sacerdotis; et si religiosus non paruerit, servetur praescriptum n. 3;

5° Religio, per manus Hierarchae loci commorationis, caritativum subsidium dimisso suppeditet pro necessariis ad vitae sustentationem, nisi ipse aliunde sibimet providere valeat;

6° Si dimissus vitae rationem ecclesiastico viro dignam non agat, transacto anno aut etiam prius, iudicio Hierarchae, privetur caritativo subsidio, eiiciatur e domo poenitentiae eique auferatur ius induendi habitum ecclesiasticum ab ipso Hierarcha, qui statim mittere curet opportunam relationem tum ad Sedem Apostolicam aut, in casu de quo in n. 1, ad Patriarcham, tum ad Religionem;

7° Si vero dimissus praedicto tempore tam laudabiliter se gesserit, ut merito haberi possit vere emendatus, Hierarcha eius preces apud Sedem Apostolicam aut, in casu de quo in n. 1, apud Patriarcham, commendabit pro absolutione a censura suspensionis, et, ea obtenta, eidem in sua eparchia permittat, adhibitis opportunis cautelis et limitationibus, divinae Liturgiae celebrationem et etiam, pro suo arbitrio et prudentia, aliud sacrum ministerium, unde honeste vivere queat; quo in casu Religio caritativum subsidium intermittere potest. Quod si agatur de diacono aut subdiacono res ad Apostolicam Sedem deferatur.

Can. 223

§ 1. Excepto casu dimissionis de quo in can. 197, dimissus qui dispensationem a votis non obtinuerit obligatione non solvitur redeundi ad claustra; et si argumenta plenae emendationis per triennium dederit, Religio debet eum recipere; quod si graves obstent rationes sive ex parte

Can. 223 § 1. — S. Theodorus Studita, sermo 67.

Religionis sive ex parte religiosi, res iudicio Sedis Apostolicae subiiciatur.

§ 2. Quoties vero vota in Religione emissa cessaverint, si dimissus Hierarcham loci benevolum receptorem invenerit, sub eius iurisdictione et speciali vigilantia maneat, servato praescripto can. 193; secus res ad Sedem Apostolicam deferatur.

## CAPUT IX

### De Societatibus sive virorum sive mulierum ad instar religiosorum, sine votis publicis, viventium

Can. 224

§ 1. Societas sive virorum sive mulierum, in qua sodales vivendi rationem religiosorum imitantur sub regimine Superiorum secundum probatas constitutiones, sed tribus consuetis votis publicis non obstringuntur, non est proprie Religio, nec eius sodales nomine religiosorum proprie designantur.

§ 2. Huiusmodi Societas est clericalis vel laicalis, iuris pontificii, patriarchalis vel eparchialis ad normam can. 312, § 2, 314, § 3

Can. 225

Circa erectionem et suppressionem Societatis eiusque provinciarum vel domorum, eadem valent quae de Congregationibus religiosis constituta sunt.

Can. 226

Regimen determinatur in uniuscuiusque Societatis constitutionibus; sed in omnibus applicentur, nisi rei natura obstet, praescripta can. 23-62 de Congregationibus.

Can. 227

§ 1. Societas eiusque provinciae et domus capaces sunt acquirendi et possidendi bona temporalia.

§ 2. Administratio bonorum regitur praescripto can. 64-69.

§ 3. Quidquid sodalibus obvenit intuitu Societatis, Societati acquiritur; cetera bona sodales secundum constitutiones retinent, acquirunt et administrant.

Can. 228

§ 1. In admittendis candidatis serventur constitutiones, salvo praescripto can. 74.

§ 2. In iis quae ad studiorum rationem pertinent, sodales iisdem le-

Can. 226. — S. C. de Religiosis, decr. 5 aug. 1913.

gibus tenentur ac saeculares clerici, salvis peculiaribus praescriptionibus a Sede Apostolica datis.

§ 3. Quod attinet ad ordinationem sodalium, Superiores maiores ad normam statutorum dare possunt suis subditis litteras dimissorias ad ordines minores, post earum primam cooptationem; ad ordines maiores, post perpetuam cooptationem, si hanc Societas habeat; elapso sexennio a prima cooptatione, si eam non habeat.

Can. 229

§ 1. Sodales Societatis, praeter obligationes quibus, uti sodales, obnoxii sunt secundum constitutiones, tenentur communibus clericorum obligationibus, nisi ex natura rei vel ex textu contextuque legis aliud constet, pariterque stare debent praescriptis can. 138-148, 150-159, quae Congregationes respiciunt, nisi constitutiones aliud ferant.

§ 2. Clausuram servent ad normam constitutionum sub Hierarchae loci vigilantia.

Can. 230

Iidem, etiam laici, gaudent clericorum privilegiis iure communi statutis aliisque Societati directe concessis, non autem, sine speciali indulto, privilegiis religiosorum.

Can. 231

Praeter proprias uniuscuiusque Societatis constitutiones, circa transitum ad aliam Societatem vel ad aliquam Religionem aut circa sodalium exitum a Societate etiam iuris pontificii, applicentur, nisi rei natura obstet, praescripta can. 182-185, 196; circa eorum dimissionem, praescripta can. 197-223.

## PARS II

### DE BONIS ECCLESIAE TEMPORALIBUS

Can. 232

§ 1. Ecclesia catholica et Apostolica Sedes nativum ius habent, a civili potestate minime dependens, libere acquirendi, retinendi et administrandi bona temporalia ad fines sibi proprios prosequendos.

§ 2. Etiam patriarchatibus, archiepiscopatibus, eparchiis, aliisque personis moralibus quae, sive ex ipso iuris praescripto sive ex speciali

*De bonis Ecclesiae temporalibus.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VIII, art. II, *De bonis piis*; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. VI, *Statuta administrationem bonorum ecclesiasticorum et scholasticorum spectantia*.

competentis Superioris ecclesiastici concessione, in iuridicam personam erectae sint, ius est, ad normam canonum, bona temporalia acquirendi, retinendi et administrandi.

Can. 233

Ecclesiae ius quoque est, a civili potestate minime dependens, exigendi a fidelibus quae ad cultum divinum, ad honestam clericorum aliorumque ministrorum sustentationem et ad reliquos fines sibi proprios sint necessaria.

Can. 234

§ 1. Bona temporalia, sive corporalia, tum immobilia tum mobilia, sive incorporalia, quae vel ad Ecclesiam universam et ad Apostolicam Sedem vel ad aliam in Ecclesia personam moralem pertineant sunt *bona ecclesiastica*.

§ 2. Dicuntur *sacra* quae consecratione, benedictione, aliove modo iure particulari determinato, ad divinum cultum destinata sunt: *pretiosa* quae magni sint momenti, artis vel historiae vel materiae causa.

Can. 235

In canonibus huius secundae Partis, nomine Ecclesiae significatur non solum Ecclesia universa aut Sedes Apostolica, sed etiam quaelibet persona moralis in Ecclesia, nisi ex natura rei aut ex textu contextuque legis aliud constet.

## CAPUT I

### De bonis ecclesiasticis acquirendis

Can. 236

§ 1. Ecclesia acquirere bona temporalia potest omnibus iustis modis iuris sive naturalis sive positivi, quibus id aliis licet.

§ 2. Dominium bonorum, sub suprema auctoritate Romani Pontificis, ad eam pertinet moralem personam quae eadem bona legitime acquisiverit.

Can. 237

Diviso territorio personae moralis ecclesiasticae ita ut vel illius pars alii personae morali uniatur, vel distincta persona moralis pro parte dismembrata erigatur, etiam bona communia quae in commodum totius territorii erant destinata, et aes alienum quod pro toto territorio contractum fuerat, ab auctoritate ecclesiastica, cui divisio competat, de-

*De bonis ecclesiasticis acquirendis.* — Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VIII, art. III, *De acquisitione bonorum piorum;* Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. VI, *De conditionibus acquirendi bona pia deque eorum alienatione.*

Can. 237. — Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XII, 9.

bita proportione ex bono et aequo dividi debent, salvis obligationibus in solidum, itemque salvis piorum fundatorum seu oblatorum voluntatibus, iuribus legitime quaesitis, ac legibus particularibus, quibus persona moralis regatur.

Can. 238

Exstincta persona morali ecclesiastica, eius bona fiunt personae moralis ecclesiasticae immediate superioris, salvis semper fundatorum seu oblatorum voluntatibus, iuribus legitime quaesitis atque legibus ecclesiasticis particularibus, quibus exstincta persona moralis regebatur.

Can. 239

Christifideles obligationi decimas ac primitias solvendi fideliter satisfaciant, iuxta leges ac legitimas uniuscuiusque ritus ac loci consuetudines.

Can. 240

§ 1. Vetantur privati tam clerici quam laici sine Sedis Apostolicae aut Patriarchae vel proprii Hierarchae licentia in scriptis data, stipem cogere pro quolibet pio aut ecclesiastico instituto vel fine, firma obligatione obtinendi, nisi aliter in ipso Sedis Apostolicae rescripto cautum fuerit, consensum Hierarchae loci in quo stips colligenda est, salvis praescriptis can. 171-173 et § 3 huius canonis.

§ 2. Hanc licentiam Hierarchae ne concedant nisi ex gravi causa.

§ 3. Ad cogendam stipem extra regiones orientales requiritur licentia scripto data Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali.

§ 4. Loci Hierarcha consensum de quo in § 1 ne praebeat, nisi constiterit de authentico et recenti documento.

Can. 241

§ 1. Patriarcha potest:

1° Legata, hereditates, donationes, subsidia sive a propriis subditis sive ab extraneis, pro patriarchatu recipere iuxta pias benefactorum

Can. 239. — S. C. de Prop. Fide (C. G.), 2 iun. 1760. — Canones Apostolorum, can. 4. — Syn. Armen., a. 1911, tit. IX, cap. II, *De decimis et oblationibus;* Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. III, art. I, III, 7; cap. VIII, art. I, *De decimis;* Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. III, 2, XI; cap. IV, 34; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Melchitarum, a. 1835, can. 21, n. 7; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. IX, art. V, 2; cap. XII, 4.

Can. 240. — Alexander VIII, const. *Alias emanavit*, 21 oct. 1690; Clemens XII, litt. ap. *Dudum emanavit*, 26 mart. 1736 § 3; S. C. de Prop. Fide, decr. 4 febr. 1677; litt. encycl. 24 sept. 1882; (Pro Negotiis Ritus Orientalis), ep. circul. 1 ian. 1912; S. C. Eccl. Orient., monit. *Pluries relatum est*, a. 1928; decr. 7 ian. 1930; instr. 26 sept. 1932, n. 7; monit. 20 iul. 1937. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars I, cap. II, 10; pars II, cap. VII, 7; pars III, cap. IV, 26; Syn. Ain-Trazen. Graeco-Merchitarum, a. 1835, can. 22.

§ 4. — S. C. de Prop. Fide, ep. circul. 1 ian. 1912.

Can. 241 § 1. — Benedictus XIV, const. *Apostolica praedecessorum*, 14 febr. 1742, § 10. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars. III, cap. IV, 18.

voluntates et normas canonicas collocanda vel in necessitate occurrenti impendenda;

2° Ab Hierarchis locorum sui patriarchatus, sicubi usus vigeat, moderatum canonicum seu cathedraticum, et, firmo can. 243, 244, a fidelibus et a personis moralibus consuetas decimas, oblationes, collectas exigere.

§ 2. Determinare quae decimae, oblationes vel collectae ad normam § 1, n. 2, Patriarchae solvi seu offerri debeant competit Synodo patriarchali.

§ 3. Quae §§ 1, 2 de Patriarcha praescribuntur, serventur etiam de Archiepiscopo.

Can. 242

Omnes ecclesiae vel beneficia iurisdictioni Episcopi subiecta, itemque laicorum confraternitates, debent quotannis in signum subiectionis solvere Episcopo canonicum seu cathedraticum determinandum ad normam can. 245, § 1, nisi iam antiqua consuetudine fuerit determinatum.

Can. 243

Loci Hierarcha potest, speciali eparchiae necessitate impellente, auditis consultoribus eparchialibus, omnibus beneficiariis, sive saecularibus sive religiosis, extraordinarium et moderatum vectigal imponere.

Can. 244

Aliud tributum in bonum eparchiae vel pro fundatore imponere ecclesiis, beneficiis aliisque institutis ecclesiasticis, utut sibi subiectis, Hierarcha potest tantummodo in actu fundationis vel consecrationis: sed nullum imponere potest tributum super eleemosynis Liturgiarum sive manualium sive fundatarum.

Can. 245

§ 1. Nisi aliud iure cautum sit, praefinire taxas pro variis actibus iurisdictionis non iudicialis vel pro exsecutione rescriptorum Sedis Apostolicae aut Patriarchae vel occasione ministrationis sacramentorum vel

Can. 241 § 1, 2°. — Benedictus XIV, const. *Apostolica praedecessorum*, 14 febr. 1742, § 7; Pius VI, litt. ap. *Maximum nobis*, 28 sept. 1784, n. 3 ad IV; S. C. de Prop. Fide, 8 iul. 1774 et 22 mart. 1777. — Syn. Sisen. Armenorum, a. 1246, can 21; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. I, art. III, IV, 14); Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 34; cap. VI, 2, 19; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VII, art. III, 6, 18.

§ 2. — Benedictus XIV, const. *Apostolica praedecessorum*, 14 febr. 1742, § 10. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars. III, cap. IV, 18.

Can. 242. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 18; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XIV.

Can. 245 § 1. — Syn. Armen., a. 1911, 281, 545; tit. IX, cap. IV, *De Taxa dioecesana*; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II, cap. III, art. VI, *De coemeterio*, X; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. V, 3; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. VIII; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XI, 12; art. XV, § 9, n. 4.

sacramentalium, est Episcoporum in Synodis particularibus vel in collationibus coadunatorum.

§ 2. Curent Hierarchae diversorum rituum in eodem territorio iurisdictionem obtinentes ut, collatis consiliis, eadem notula seu regula taxarum pro omnibus statuatur.

Can. 246

Salvo praescripto canonum qui sequuntur, Ecclesia pro bonis ecclesiasticis praescriptionem recipit tamquam acquirendi et se liberandi modum, prout est in legislatione civili uniuscuiusque nationis, ut sequitur:

1° In praescriptione ad acquirendum dominium rerum immobilium vel aliud ius in rem quod immobilia respiciat, servanda est lex vigens in territorio ubi sunt res immobiles;

2° In praescriptione in re contractuali, servanda est lex quam ipsi contrahentes elegerint; in defectu electionis, servetur praescriptum can. 278, § 2;

3° In omni alia praescriptione servanda est lex eius adversus quem praescribitur.

Can. 247

Praescriptioni obnoxia non sunt:

1° Quae sunt iuris divini sive naturalis sive positivi;

2° Quae obtineri possunt ex solo privilegio apostolico;

3° Iura spiritualia, quorum laici non sunt capaces, si agatur de praescriptione in commodum laicorum;

4° Fines certi et indubii patriarchatuum, archiepiscopatuum, provinciarum ecclesiasticarum, eparchiarum, exarchiarum, paroeciarum;

5° Eleemosynae et onera Liturgiarum;

6° Beneficium ecclesiasticum sine titulo;

7° Ius visitationis et obedientiae, ita ut subditi a nullo Praelato visitari possint et nulli Praelato iam subsint:

8° Solutio canonici.

Can. 248

§ 1. Res sacrae quae in dominio privatorum sunt, praescriptione acquiri a privatis personis possunt, quae tamen eas adhibere nequeunt ad profanos usus; si vero sacrae esse desierint, libere acquiri possunt etiam ad usus profanos, non tamen sordidos.

Can. 246. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 18. — Instit. 2, 6, pr. et 1; D. 39, 3, 2; C. 2, 19(20), 3 in fine; 7, 33, 7; 38, 2.

Can. 247. — C. 1, 3, 45(46) 11 et 12.

4°. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 17. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 5, 120; Syn. Trullan., a. 691, can. 25.

§ 2. Res sacrae, quae in dominio privatorum non sunt, non a persona privata, sed a persona morali ecclesiastica contra aliam personam moralem ecclesiasticam praescribi possunt.

Can. 249

Res immobiles, mobiles pretiosae, iura et actiones sive personales sive reales, quae pertinent ad Sedem Apostolicam, spatio centum annorum praescribuntur; quae ad ipsum patriarchatum, spatio quinquaginta annorum; quae vero ad aliam personam moralem ecclesiasticam, triginta annorum.

Can. 250

Nulla valet praescriptio, nisi bona fide nitatur, non solum initio possessionis, sed per totum possessionis tempus ad praescriptionem requisitum.

Can. 251

§ 1. Qui ex iure naturae et canonico libere valet de suis bonis statuere, potest ad causas pias, sive per actum inter vivos sive per actum mortis causa, bona relinquere.

§ 2. In ultimis voluntatibus in bonum Ecclesiae serventur, si fieri possit, sollemnitates iuris civilis; hae si omissae fuerint, heredes moneantur de gravi obligatione qua tenentur adimplendi testatoris voluntatem.

Can. 252

Voluntates fidelium bona sua in pias causas donantium vel relinquentium, sive per actum inter vivos, sive per actum mortis causa, diligentissime impleantur etiam circa modum administrationis et erogationis bonorum, salvo praescripto can. 253, § 3.

Can. 253

§ 1. Hierarchae omnium piarum voluntatum tam mortis causa quam inter vivos exsecutores sunt.

§ 2. Hoc ex iure Hierarchae vigilare possunt, ac debent, etiam per visitationem, ut piae voluntates impleantur, et alii exsecutores delegati debent, perfuncti munere, illis reddere rationem.

§ 3. Clausulae huic Hierarcharum iuri contrariae, ultimis voluntatibus adiectae, tamquam non appositae habeantur.

Can. 249. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 17; Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 18. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 120.

Can. 250. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 17. — Syn. Trullan., a. 691, can. 25. — C. 3, 32, 4; 7, 33, 1, 6, 11.

Can. 251. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 18.
§ 1. — S. Nicephorus CP., can. 53.

Can. 252. — S. Nicephorus CP., can. 53.

Can. 254

§ 1. Clericus vel religiosus qui bona ad pias causas sive per actum inter vivos, sive ex testamento fiduciarie accepit, debet de sua fiducia Superiorem ecclesiasticum certiorem facere, eique omnia istiusmodi bona seu mobilia seu immobilia cum oneribus adiunctis indicare.

§ 2. Superior ecclesiasticus debet exigere ut bona fiduciaria in tuto collocentur et vigilare ut pia voluntas ad effectum ducatur ad normam can. 253.

§ 3. Bonis fiduciariis alicui religioso commissis, si quidem bona sint destinata loci seu eparchiae ecclesiis, incolis aut piis causis iuvandis, Superior ecclesiasticus de quo in §§ 1, 2, est loci Hierarcha; si autem sint destinata ecclesiis monasteriorum virorum cuiusvis condicionis iuridicae vel domorum Religionis clericalis iuris pontificii vel patriarchalis aut de causis piis iisdem monasteriis seu domibus concreditis, est Superior maior Religionis, firmo can. 65, § 1, n. 3.

Can. 255

§ 1. Ultimarum voluntatum reductio, moderatio, commutatio quae fieri ex iusta tantum et necessaria causa debent, Sedi Apostolicae reservantur, nisi fundator hanc potestatem etiam Hierarchae loci expresse concesserit.

§ 2. Si tamen exsecutio onerum impositorum, ob imminutos reditus aliamve causam, nulla administratorum culpa, iam fieri nequeat, tunc Hierarcha quoque, auditis iis quorum interest consultoribusque eparchialibus et servata, meliore quo fieri potest modo, fundatoris voluntate, poterit eadem onera aeque imminuere, excepta reductione numeri Liturgiarum quae, nisi id in tabulis fundationis Hierarchae expresse concedatur, uni Sedi Apostolicae competit.

Can. 256

§ 1. Superiores ecclesiastici tam saeculares quam religiosi gravi tenentur obligatione curandi ut bona temporalia Ecclesiae acquisita, nomine personae moralis ad quam pertinent inscribantur, servatis omnibus legis civilis praescriptis quae ius Ecclesiae in tuto ponant.

§ 2. Quod si lege civili non concedatur, ut bona nomine personae moralis inscribantur, iidem Superiores curent ut, auditis viris in iure civili peritis et consilio administrationis, Ecclesiae ius, adhibitis modis civili iure validis, illaesum maneat.

§ 3. Praescriptum §§ 1 et 2 servetur etiam quod attinet ad bona ab Ecclesia legitime possessa, quorum acquisitio instrumentis nondum sit firmata.

Can. 255 § 2. — S. C. C., 23 nov. 1697, ad 1.

§ 4. Superiores ecclesiastici gradus immediate altioris gravi obligatione tenentur urgendi observantiam praescriptorum praecedentium paragraphorum.

## CAPUT II

### De bonis ecclesiasticis administrandis

Can. 257

Romanus Pontifex est omnium bonorum ecclesiasticorum supremus administrator et dispensator.

Can. 258

§ 1. Patriarcha diligenter vigilare debet administrationi bonorum ecclesiasticorum in toto patriarchatu.

§ 2. Hierarcham loci, qui oeconomum ad normam can. 262 non constituerit, Patriarcha moneat; monitione incassum facta, oeconomum ipse Patriarcha nominet.

§ 3. Ius et officium de quo in § 2 spectat extra patriarchatus ad Metropolitam; in archiepiscopatibus autem spectat ad Archiepiscopum, si de ipso Metropolita agatur quod attinet sive ad eparchiam ipsi propriam sive ad eparchias comprovinciales.

Can. 259

§ 1. Pro administratione bonorum patriarchatus, in curia patriarchali speciale Officium, ab illo Officio distinctum quod administrationem bonorum eparchiae Patriarchae propriae curat, constituendum est, constans oeconomo, ratiocinatore et aliis necessariis ministris.

§ 2. 1° Oeconomus patriarchalis Officio administrationis immediate praeest et bona patriarchatus ad normam canonum administrat:

2° Oeconomi patriarchalis munus clerico fideli, diligenti, probatae vitae atque in administrandis bonis temporalibus experto committatur, iis exclusis qui cum Patriarcha, usque ad quartum gradum inclusive, consanguinitate vel affinitate coniuncti sint;

3° Idem de consensu Synodi permanentis nominatur et amovetur a Patriarcha, a quo pendet in munere exercendo;

4° Munus oeconomi patriarchalis cumulari potest, de consensu Synodi permanentis, cum munere oeconomi eparchiae Patriarchae propriae.

*De bonis ecclesiasticis administrandis.* — Syn. Armen., a. 1911, tit. IX, cap. V, *De bonorum ecclesiasticorum administratione*; Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. XV.

Can. 258 § 2. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 11.

Can. 259 § 1. — S. C. de Prop. Fide, 1 mart. 1869, dub. 2.

§ 2. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 26; Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 11; S. C. de Prop. Fide, 1 mart. 1869, dub. 2. – Theophilus Alexandrin., can. 10.

§ 3. Oeconomus patriarchalis rationem administrationis Synodo permanenti quotannis et quoties ab ipso petitur in scriptis reddere debet; Synodus autem per duos saltem synodales Episcopos, rationes ab oeconomo exhibitas examinat, arcam recognoscit, convenientes inspectiones bonorum, documentorum, nominum, inopinato etiam, exsequitur seu exsequendas iubet, et diligenter conservationi, tutelae, incremento patrimonii patriarchalis providet.

§ 4. Quae §§ 1-3 de Patriarcha praescribuntur, serventur etiam de Archiepiscopo.

Can. 260

Ipsi Episcopi personam sustinent eparchiae et mensae domusve episcopalis in omnibus negotiis iuridicis ad ipsas spectantibus, ad normam canonum.

Can. 261

§ 1. Loci Hierarchae est sedulo advigilare administrationi omnium bonorum ecclesiasticorum quae in suo territorio sint nec ex eius iurisdictione fuerint subducta, salvis legitimis praescriptis, quae eidem potiora iura tribuant.

§ 2. Habita ratione iurium, legitimarum consuetudinum et circumstantiarum, Hierarchae, opportune editis peculiaribus instructionibus intra fines iuris communis, universum administrationis bonorum ecclesiasticorum negotium ordinandum curent.

Can. 262

§ 1. Pro administratione bonorum ecclesiasticorum, quorum proprietas est penes ipsam eparchiam, constituendum est in curia eparchiali Officium quod constat oeconomo, ratiocinatore et aliis necessariis ministris.

§ 2. 1° Oeconomus iis qualitatibus praeditus sit oportet, quae in oeconomo patriarchali requiruntur ad normam can. 259, § 2, n. 2;

2° Oeconomo, si res ferat, socius vel auxiliaris, unus vel plures, etiam laici, dari possunt.

Can. 259 § 3. — S. C. de Prop. Fide, 1 mart. 1869, dub. 2.

Can. 261. — Canones Apostolorum, 38, 41; Syn. Antiochen., a. 341, 25; S. Cyrillus Alexandrin., can. 2. — Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. V, 9.

§ 1. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 18. — S. Isaac, can. 57; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. IX, art. V, 2.

§ 2. — Syn. Gangren., a. 340/376, can. 7, 8.

Can. 262. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 26; Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 11. — Theophilus Alexandrin., can. 10. — Syn. Mar Isaaci Chaldaeorum, a. 410 can. 15; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. II, 8; cap. IV, 27; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. II, sect. IV, cap. I.

§ 2. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. VI; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. VII, *De peculio clericorum*.

§ 3. Oeconomi est, sub Episcopi potestate, bona eparchiae administrare, bonorum ecclesiasticorum administrationi in tota eparchia invigilare, eorum conservationi, tutelae et incremento providere, administratorum localium negligentiam supplere et bona quae administratore, qui iure designatus sit, carent, per se administrare.

§ 4. Oeconomus rationem administrationis Episcopo quotannis et quoties ab ipso petitur reddere debet. Episcopus, adscito uno saltem consultore eparchiali, rationes ab oeconomo exhibitas examinat, arcam recognoscit, convenientes inspectiones bonorum, documentorum, nominum, inopinato etiam, exsequitur seu exsequendas iubet.

## Can. 263

§ 1. In sua civitate episcopali Hierarcha consilium instituat, quod constet Praeside, qui est ipsemet Hierarcha, et duobus vel pluribus viris idoneis, iuris etiam civilis, quantum fieri potest, peritis, ab ipso Hierarcha, auditis consultoribus eparchialibus, eligendis, nisi iure vel consuetudine particulari iam alio aequivalenti modo legitime fuerit provisum, firma semper lege, ut ab aliis electi indigeant confirmatione loci Hierarchae.

§ 2. Ad munus administratoris valide designari non possunt, qui cum Hierarcha loci usque ad quartum gradum inclusive, consanguinitate vel affinitate coniuncti sint.

§ 3. Oeconomus eparchialis, ipso iure, in consilium de quo in § 1 adscitur.

§ 4. Loci Hierarcha in administrativis actibus maioris momenti consilium administrationis audire ne praetermittat; huius tamen sodales suffragium habent tantum consultivum, nisi iure communi in casibus specialiter expressis vel ex tabulis fundationis eorum consensus exigatur.

§ 5. Sodales huius consilii iusiurandum de munere bene ac fideliter adimplendo coram Hierarcha emittant.

## Can. 264

§ 1. Firmo praescripto can. 179, § 4, de ecclesia paroeciali quae sit communitatis religiosae, et can. 261, 263, 266, 267, 269, 272-277, administratio bonorum quae destinata sunt conservandae, reparandae decorandaeque ecclesiae divinoque in eadem cultui exercendo pertinet, nisi aliud ex speciali titulo vel legitima consuetudine constet, ad Episcopum cum consultorum eparchialium coetu, si de ecclesia cathedrali agatur; ad rectorem, si de alia ecclesia saeculari.

Can. 263. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 36.
§ 1. — Syn. Antiochen., a. 341, can. 25.

Can. 264 § 1. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum a. 1882, tit. II, sect. II, cap. II, *Curator Ecclesiae Metropolitanae*.

§ 2. Firmo can. 179, § 4, de parocho religioso, nisi aliud ferat ius particulare aut legitima consuetudo:

1° Oblationes factas in commodum paroeciae aut missionis seu locorum piorum paroeciae vel missioni coniunctorum aut in commodum paroecianorum seu operum paroecialium administrat parochus vel missionarius;

2° Si oblationes de quibus in n. 1 destinentur ecclesiae intra fines paroeciae sitae sed propriam administrationem, distinctam ab administratione paroeciae vel missionis, non habenti, servetur praescriptum n. 1; secus, oblationes administrat ecclesiae rector;

3° Parochus, missionarius, rector saecularis ecclesiae, sive saecularis sive religiosus, debet huiusmodi oblationes administrare ad normam canonum, deque iis rationem reddere ad normam can. 273 loci Hierarchae, cui ius est, attentis peculiaribus adiunctis, praesertim rei momento, iubere ut pecunia et nomina tuto loco deponantur.

Can. 265

§ 1. Firmo can. 261, si alii quoque, sive clerici sive laici, in administrationem bonorum alicuius ecclesiae cooptentur, iidem omnes una cum administratore ecclesiastico, de quo in can. 264, aut eius vicem gerente, eoque Praeside, constituunt consilium fabricae ecclesiae seu consilium administrativum.

§ 2. Huius consilii sodales, salvo praesentandi iure iam legitime quaesito, nominantur ab Hierarcha eiusve delegato et ab eodem possunt ob gravem causam removeri.

Can. 266

§ 1. Praeter eparchiale consilium administrationis de quo in can. 263, Hierarcha loci in administrationem bonorum quae ad aliquam ecclesiam, locum pium vel causam piam pertinent et ex iure vel tabulis fundationis suum non habent administratorem, assumat viros providos, idoneos et boni testimonii, quibus elapso triennio alios sufficiat, nisi locorum circumstantiae aliud suadeant.

§ 2. Etsi laicis partes quaedam in administratione bonorum ecclesiasticorum vel ex legitimo fundationis seu erectionis titulo vel ex legitima consuetudine vel ex Hierarchae loci voluntate competant, nihilominus universa administratio nomine Ecclesiae fiat, ac salvo iure Hierarchae visitandi, exigendi rationes et praescribendi modum administrationis.

Can. 267

§ 1. Antequam administratores bonorum ecclesiasticorum, de quibus in can. 266, suum munus ineant:

1° Debent se bene et fideliter administraturos coram Hierarcha loci vel protopresbytero seu vicario foraneo iureiurando cavere;

Can. 266. — Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. IX, art. V, 2.

Can. 267 § 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. 1, 12.

2° Fiat accuratum ac distinctum inventarium, ab omnibus subscribendum, rerum immobilium, rerum mobilium pretiosarum aliarumve cum descriptione atque aestimatione earundem; vel factum antea inventarium acceptetur, adnotatis rebus quae interim amissae vel acquisitae fuerint;

3° Huius inventarii alterum exemplar conservetur in tabulario administrationis, alterum in archivo curiae; et in utroque quaelibet immutatio adnotetur quam patrimonium forte subeat.

§ 2. 1° Antequam beneficiarius administrationem beneficii de quo provisus est ineat, omnium bonorum quae ad beneficium pertinent fiat accuratum et distinctum inventarium, subscribendum tum a beneficiario qui beneficium dimittit et loci Hierarchae delegato necnon administratoribus de quibus in can. 265, § 1, tum a beneficiario qui illud init;

2° Huius inventarii alterum exemplar conservetur in tabulario ecclesiae in qua est beneficium, alterum in archivo curiae; et quaelibet immutatio, quam bona forte subeant, in utroque adnotetur.

§ 3. Optandum ut beneficiarii omnes, antequam sui beneficii ineant administrationem, coram testibus declarent quaenam bona uti propria habeant.

§ 4. Firmo praescripto can. 103, § 3, 117, religiosus qui beneficio saeculari fruitur, declarationem forma civili validam conficere debet, in qua expresse recenseat bona quae ad normam iuris canonici non beneficiaria sed Religionis vel sua sunt; secus, his religiosis praescriptum can. 268, § 3 applicari debet.

## Can. 268

§ 1. Superiores ecclesiastici saeculares vel religiosi debent curare ut bonorum temporalium administratores opportunas praestent cautiones iure civili validas, ne iisdem administratoribus morientibus vel a munere cessantibus Ecclesia detrimentum capiat.

§ 2. 1° Salvo privilegio S. R. E. Cardinalium, beneficiarii omnes, fructuum beneficii superfluam partem, quae nempe superest demptis fructibus beneficialibus pro sua honesta sustentatione, si in vita non erogaverint pro pauperibus vel pro piis causis, debent eam in testamento determinare, ut sub vigilantia loci Hierarchae in praedictum finem erogetur;

2° Optandum ut beneficiarii in impendendis superfluis beneficii fructibus anteferant tum in vita tum mortis causa pauperes vel pias causas propriae eparchiae.

Can. 267 § 1, 2°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. III, 4.

§ 2. — Syn. Antiochen., a. 341, can. 24. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 27, II.

§ 3. — Canones Apostolorum, 40; Syn. Antiochen., a. 341, can. 24; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 35. – Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VIII, art. VI. 5; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 27, II; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. VII, *De peculio clericorum*.

§ 4. — S. C. de Prop. Fide, 29 nov. 1779, n. 14, dub. 2. – Syn. Armen., a. 1911, 917.

§ 3. Beneficiariorum qui ab intestato decesserunt omnia bona atque possessiones, nisi contrarium legitime probetur, praesumuntur esse beneficii vel beneficiario qui decessit intuitu beneficii data.

### Can. 269

Administratores bonorum ecclesiasticorum diligentia boni patrisfamilias suum munus implere debent; ideoque:

1° Vigilare ne bona ecclesiastica suae curae concredita ullo modo pereant aut detrimentum capiant;

2° Praescripta servare iuris tam canonici quam civilis, aut quae a fundatore vel donatore vel legitima auctoritate imposita sint;

3° Reditus bonorum ac proventus accurate et iusto tempore exigere exactosque loco tuto servare et secundum fundatoris mentem aut statutas leges vel normas impendere;

4° Pecuniam ecclesiae, quae de expensis supersit et utiliter collocari potest, de consensu Hierarchae, in emolumentum ipsius ecclesiae collocare;

5° Accepti et expensi libros bene ordinatos habere;

6° Documenta et instrumenta, quibus iura ecclesiae in bona nituntur, rite ordinare et in ecclesiae archivo vel armario convenienti et apto custodire; authentica vero eorum apographa, ubi commode fieri potest, in archivo vel armario curiae deponere.

### Can. 270

Sede vacante, Patriarcha curet ut patrimonium eparchiae et res defuncti Episcopi ad ecclesiam devolvendae, diligenter conserventur et fideliter administrentur; quae omnia futuro Episcopo post inthronizationem integre, debitaque forma, tradi debent.

### Can. 271

§ 1. Sede vacante:

1° Oeconomus munus suum impleat sub auctoritate administratoris eparchiae vacantis;

Can. 268 § 3. — S. C. de Prop. Fide, 29 nov. 1779, n. 14, dub. 2. – Canones Apostolorum, 40; Syn. Antiochen., a. 341, can. 24; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 35. - Rabbula, can. 65; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. VII, 9.

Can. 269. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 15.

4°. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 5.

5°. — Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. V, 6.

6°. — Syn. Armen., a. 1911, 320; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. V, 6.

Can. 270. — Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. VIII, art. III.

Can. 271. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 25. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 27.

§ 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 17; Syn. Leopolien. Ruthenorum, a. 1891, tit. VII, cap. II, 5.

2° Ad ipsum oeconomum devolvitur administratio eorum bonorum quae. ob sedis vacationem, administratorem non habent, nisi extra patriarchatus coetus consultorum eparchialium aut in patriarchatibus Patriarcha aliter providerint.

§ 2. 1° Oeconomi, sede vacante, remotio reservatur extra patriarchatus Sedi Apostolicae et, in patriarchatibus, Patriarchae;

2° Renuntiatio authentica forma est exhibenda coetui consultorum eparchialium extra patriarchatus aut in patriarchatibus Patriarchae. Hoc altero in casu, renuntiatio ut valeat, acceptetur oportet a Patriarcha, auditis Episcopis officium cum residentia in curia habentibus.

§ 3. Resoluto quovis modo oeconomi iure, novi electio vel nominatio pertinet extra patriarchatus ad coetum consultorum eparchialium, per numerum suffragiorum absolute maiorem, aut in patriarchatibus ad Patriarcham de consensu Episcoporum officium cum residentia in curia habentium.

§ 4. Oeconomus novo Episcopo rationem reddere debet suae administrationis, qua reddita, nisi ab eodem confirmetur, a munere cessat.

Can. 272

§ 1. Omnes, et praesertim clerici, religiosi ac rerum ecclesiasticarum administratores, in operarum locatione debent assignare operariis honestam iustamque mercedem; curare ut iidem pietati idoneo temporis spatio. vacent; nullo pacto eos abducere a domestica cura et parsimoniae providentiaeque studio, neque plus iisdem imponere operis quam eorum vires ferre queant neque id genus quod cum aetate sexuque dissideat; cavere praeterea ne aliter in operae praestatione boni operariorum mores, valetudo, personae iura, aut humana dignitas quicquam detrimenti capiant.

§ 2. Animarum pastores enitantur. dominorum quoque ope, quatenus fieri possit, adhibita, operarios opportune docere et adiuvare ut animi bona maximi faciant, familiam diligant, ac futuris suis suorumque necessitatibus provideant.

Can. 273

§ 1. Reprobata contraria consuetudine, administratores tam ecclesiastici quam laici cuiusvis ecclesiae etiam cathedralis aut loci pii vel causae piae canonice erectorum aut confraternitatis, singulis annis officio tenentur reddendi rationem administrationis Hierarchae loci, firmo can. 274.

Can. 272. — Pius XI, litt. encycl. *Quadragesimo anno*, 15 maii 1931, II, n. 4.

Can. 273. — Canones Apostolorum, 41; Syn. Antiochen., a. 341, can. 24, 25; Syn. Gangren., a. 340/376, can. 7, 8; S. Cyrillus Alexandrin., can. 2. — Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1882, tit. II, sect. IV, cap. II; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. V, 6, 7.

§ 1. — S. C. de Prop. Fide, decr. 13 apr. 1807, n. XV. — Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. IX, art. V, 2.

§ 2. Si ex particulari iure aliis ad id designatis ratio reddenda sit, tunc etiam Hierarcha loci vel eius delegatus cum his admittatur, ea lege ut aliter factae liberationes ipsis administratoribus minime suffragentur.

Can. 274

Nisi aliud expresse statuatur, administratores de quibus in can. 264 ecclesiae quae sit communitatis religiosae etiam non exemptae, quicumque sunt, debent ad normam statutorum reddere rationem Superiori religioso in iisdem statutis designato.

Can. 275

Administratores litem nomine ecclesiae ne inchoent vel contestentur, nisi licentiam obtinuerint scripto datam Hierarchae loci, aut saltem, si res urgeat, protopresbyteri seu vicarii foranei, qui statim Hierarcham de concessa licentia certiorem reddere debet.

Can. 276

§ 1. Nisi prius ab Hierarcha loci licentiam impetraverint, scriptis dandam, administratores invalide actus ponunt qui ordinariae administrationis fines et modum excedant.

§ 2. Ecclesia non tenetur contractibus ab administratoribus sine licentia competentis Superioris initis, nisi quando et quatenus in rem suam versum sit.

Can. 277

Etsi ad administrationem non teneantur titulo beneficii vel officii ecclesiastici, administratores munus expresse vel tacite susceptum arbitratu suo dimittere nequeunt.

## CAPUT III

### De contractibus

Can. 278

§ 1. Quae ius civile in territorio statuit de contractibus tam in genere, quam in specie, sive nominatis sive innominatis, et de solutionibus, eadem iure canonico in re ecclesiastica iisdem cum effectibus serventur, nisi iuri divino contraria sint aut aliud iure canonico caveatur.

§ 2. Lex civilis de qua in § 1 illa est quam ipsi contrahentes elegerint. In defectu electionis, servanda est lex contrahentibus communis ;

Can. 275. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 100.

et si ipsi plures leges communes habuerint, lex domicilii communis. Si autem contrahentes communi legi non subsint, normae petendae sunt ex lege civili in territorio vigenti, ubi contractus initus est.

### Can. 279

§ 1. Salvis iuris praescriptis de alienatione insignium reliquiarum aut imaginum pretiosarum itemque aliarum reliquiarum aut imaginum, quae in aliqua ecclesia magna populi veneratione honorentur, ad alienandas res ecclesiasticas immobiles aut mobiles, quae servando servari possunt, requiritur:

1° Aestimatio rei a probis peritis scripto facta;

2° Iusta causa, idest urgens necessitas, vel evidens utilitas Ecclesiae, vel pietas;

3° Praevia licentia legitimi Superioris, sine qua alienatio invalida est.

§ 2. Aliae quoque opportunae cautelae, ab ipsomet Superiore pro diversis adiunctis praescribendae, ne omittantur, ut Ecclesiae damnum vitetur.

### Can. 280

§ 1. Res alienari minore pretio non debet quam in aestimatione indicatur.

§ 2. Alienatio fiat per publicam licitationem aut saltem nota reddatur, nisi aliud circumstantiae suadeant; et res ei concedatur qui, omnibus perpensis, plus obtulerit.

§ 3. Pecunia ex alienatione percepta caute, tuto et utiliter in commodum Ecclesiae collocetur.

### Can. 281

§ 1. Legitimus Superior de quo in can. 279, § 1, n. 3, est:

1° Sedes Apostolica, si agatur:

*a*) De rebus pretiosis, firmo praescripto n. 2;

Can. 279. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 15. — Syn. Ancyran., a. 314, can. 15; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 29, 36; S. Cyrillus Alexandrin., can. 2. — Syn. Armen., an. 1911, 200, 3°; tit. IX, cap. VI, *De bonorum ecclesiasticorum alienatione;* Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VIII, art. V, *De alienatione bonorum piorum;* Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XIII; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. VI, *De conditionibus acquirendi bona pia deque eorum alienatione.*

§ 1. — Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. V, 9; art. VI, 5.

§ 1, 3°. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 1.

Can. 280 § 1. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 1.

§ 3. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 1, 5.

Can. 281. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 15. — Syn. Ancyran., a. 314, can. 15; Syn. Carthaginen., a. 419, can. 29, 36; S. Cyrillus Alexandrin., can. 2. — Syn. Armen., a. 1911, 200, 3°; tit. IX, cap. VI, *De bonorum ecclesiasticorum alienatione;* Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VIII, art. V, *De alienatione bonorum piorum;* Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. VI, *De conditionibus acquirendi bona pia deque eorum alienatione,* 5.

§ 1. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. I, 14.

§ 1, 1°. — Pius IX, litt. ap. *Cum ecclesiastica*, 31 aug. 1869, § 5, n. VII.

*b*) De rebus quae pretium excedunt sexaginta milium francorum in patriarchatibus; et triginta, extra patriarchatus;

2° Patriarcha, si agatur de rebus, pretiosis haud exceptis, quae pretium excedunt triginta milium francorum, sed non superant summam sexaginta milium, de consensu tamen Synodi permanentis;

3° Loci Hierarcha, si agatur:

*a*) De rebus quarum pretium continetur inter decem milia et triginta milia francorum, audito administrationis consilio et de consensu tum consultorum eparchialium tum eorum quorum interest;

*b*) De rebus quae pretium non excedunt decem milium francorum, audito administrationis consilio et servatis praescriptis probatarum Synodorum particularium, nisi res minimi momenti sit, et cum eorum consensu quorum interest.

§ 2. Pretium de quo in § 1 illud intelligitur, quod aestimatione proborum peritorum scripto facta ad normam can. 279, § 1, n. 1, statutum est.

§ 3. Si res alienanda sit divisibilis, in petenda licentia aut consensu pro alienatione exprimi debent partes antea alienatae; secus, licentia vel consensus irriti sunt.

§ 4. Ii qui in alienandis bonis ecclesiasticis consilio vel consensu partem habere debent, ne praebeant consilium vel consensum nisi prius exacte fuerint edocti tam de statu oeconomico personae moralis cuius bona alienanda proponuntur, quam de alienationibus iam peractis.

## Can. 282

§ 1. Ad alienandas res quae ad ipsum patriarchatum vel ad mensam seu domum patriarchalem vel ad eparchiam Patriarchae propriam pertinent, si earum pretium contineatur inter decem milia et sexaginta milia francorum, Patriarcha indiget consensu Synodi permanentis eorumque quorum interest; si earum pretium non excedat decem milia francorum, debet, nisi res sit minimi momenti, consilium administrationis audire, et indiget consensu eorum quorum interest.

§ 2. Ad alienandas res quae ad ipsam eparchiam vel ad mensam seu domum eparchialem pertinent, loci Hierarcha indiget consensu consultorum eparchialium eorumque quorum interest et consilium administrationis audire debet, si alienandarum rerum pretium contineatur inter decem milia et triginta milia francorum; si vero non excedat decem milia francorum debet, nisi res sit minimi momenti, audire consilium administrationis et indiget consensu eorum quorum interest.

## Can. 283

Quae in can. 279-282 de alienatione statuuntur, servanda sunt etiam in quolibet contractu quo, ex ipsa contractus natura, condicio Ecclesiae peior fieri possit.

Can. 281 § 1, 2°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. I, 12.

Can. 283. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867.

### Can. 284

§ 1. Ecclesiae competit actio personalis contra eum qui sine debitis sollemnitatibus bona ecclesiastica alienaverit et contra eius heredes; realis vero, si alienatio nulla fuerit, contra quemlibet possessorem, salvo iure emptoris contra male alienantem.

§ 2. Contra invalidam rerum ecclesiasticarum alienationem agere possunt qui rem alienavit, eius Superior, utriusque successor in officio, tandem quilibet clericus illi ecclesiae adscriptus, quae damnum passa sit.

### Can. 285

Praelati et rectores de bonis mobilibus suarum ecclesiarum donationes, praeterquam parvas et modicas secundum legitimam loci consuetudinem, facere ne praesumant, nisi iusta interveniente causa remunerationis aut pietatis aut christianae caritatis; secus donatio a successoribus revocari poterit.

### Can. 286

§ 1. Nisi contrarium probetur, ea quae donantur beneficiariis curam animarum gerentibus vel rectoribus ecclesiarum, etiam religiosorum, praesumuntur ecclesiae donata.

§ 2. Donatio facta ecclesiae, ab eius rectore seu Superiore repudiari nequit sine consensu Hierarchae.

§ 3. Repudiata illegitime donatione, ob damna quae inde obvenerint actio datur restitutionis in integrum vel indemnitatis.

§ 4. Donatio ecclesiae facta et ab eadem legitime acceptata, propter ingratum Praelati vel rectoris animum revocari nequit.

### Can. 287

Res sacrae ne commodentur ad usum qui earumdem naturae repugnet.

### Can. 288

§ 1. Si ecclesiae bona, legitima interveniente causa, oppignoranda vel hypothecae nomine obliganda sint, vel aes alienum sit contrahendum, legitimus Superior, cuius licentia ad normam can. 281 requiritur, exigat ut antea omnes, quorum interest, audiantur, et curet ut, cum primum fieri poterit, aes alienum solvatur.

§ 2. Hac de causa annuae ratae ab eodem Hierarcha praefiniantur quae extinguendo debito sint destinatae.

Can. 285. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 15. — Canones Apostolorum. 38, 41; Syn. Antiochen., a. 341, can. 25. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars III, cap. IV, 2.

Can. 286 § 1. — S. C. de Prop. Fide, decr. 25 dec. 1779. — Syn. Armen., a. 1911, 918. 3°; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. III, cap. VIII, art. VI, 9.

Can. 288 § 1. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 4.
§ 2. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 4.

Can. 289

§ 1. In venditione aut permutatione rerum sacrarum nulla ratio consecrationis vel benedictionis in pretii aestimatione habeatur.

§ 2. Administratores possunt nomina *ad latorem*, quos vocant, commutare in alia nomina magis aut saltem aeque tuta ac frugifera, exclusa qualibet commercii vel negotiationis specie, ac de consensu Hierarchae, eparchialis consilii administrationis aliorumque quorum intersit.

Can. 290

Bona ecclesiae immobilia propriis administratoribus eorumque coniunctis usque ad quartum gradum inclusive consanguinitatis vel affinitatis, valide vendi aut locari non possunt sine speciali Hierarchae loci licentia.

Can. 291

§ 1. Contractus locationis alicuius fundi ecclesiastici ne fiant, nisi ad normam can. 280, § 2; et in iis addantur semper condiciones de limitibus custodiendis, de bona cultura, de rite solvendo canone, de opportuna cautela pro condicionibus implendis.

§ 2. Ad locationem bonorum ecclesiasticorum in patriarchatibus, salvo praescripto § 4:

1° Si pretium locationis excedat sexaginta milia francorum et locatio sit ultra novem annos, requiritur licentia Sedis Apostolicae; si locatio non sit ultra novem annos, requiritur licentia Patriarchae, auditis consultoribus eparchialibus necnon consilio administrationis et obtento consensu eorum quorum interest;

2° Si pretium contineatur inter triginta milia et sexaginta milia francorum et locatio sit ultra novem annos, requiritur licentia Patriarchae auditis consultoribus eparchialibus, consilio administrationis et obtento consensu eorum quorum interest; si locatio non sit ultra novem annos, requiritur licentia Patriarchae, audito administrationis consilio, cum consensu eorum quorum interest;

3° Si pretium contineatur inter mille francos et triginta milia francorum et locatio sit ultra novem annos, requiritur licentia Hierarchae loci, cum consensu tum consultorum eparchialium, tum consilii administrationis, tum eorum quorum interest; si locatio non sit ultra novem annos, requiritur licentia Hierarchae loci, audito administrationis consilio et cum eorum consensu quorum interest;

Can. 290. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. I, 13 et 14.

Can. 291. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 23. — Syn. Alexandrin. Coptorum, 1898, sect. III, cap. VIII, art. IV, *De locatione bonorum piorum*; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. I, 13; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XIII; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. VI, 3.

§ 1. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 6.

4° Si pretium non excedat mille francos et locatio sit ultra novem annos, requiritur licentia Hierarchae loci, audito administrationis consilio, nisi res minimi momenti sit, et cum eorum consensu quorum interest; si locatio non sit ultra novem annos, fieri potest a legitimis administratoribus, monito Hierarcha.

§ 3. Ad locationem bonorum ecclesiasticorum extra patriarchatus, salvo praescripto § 4:

1° Si pretium locationis excedat triginta milia francorum et locatio sit ultra novem annos, requiritur beneplacitum apostolicum; si locatio non sit ultra novem annos, requiritur licentia Hierarchae loci, dummodo accesserit consensus tum consultorum eparchialium, tum consilii administrationis, tum eorum quorum interest;

2° Serventur praeterea praescripta § 2, nn. 3 et 4.

§ 4. In locatione bonorum beneficialium anticipatae solutiones ultra semestre tempus prohibentur sine licentia Hierarchae loci, qui in casibus extraordinariis congruis praescriptionibus caveat, ne talis locatio in damnum vergat loci pii aut eorum qui in beneficio succedunt.

## Can. 292

§ 1. In emphyteusi bonorum ecclesiasticorum emphyteuta nequit canonem redimere sine licentia legitimi Superioris ecclesiastici de quo in can. 281; quod si redemerit, eam saltem pecuniae vim ecclesiae dare debet, quae canoni respondeat.

§ 2. Ab emphyteuta congrua exigatur cautio de solutione canonis et condicionibus implendis; in ipso instrumento pacti emphyteutici forum ecclesiasticum arbiter statuatur ad dirimendas controversias inter partes forte exorituras et expresse declaretur meliorationes solo cedere.

## Can. 293

Si res fungibilis ita alicui detur, ut eius fiat et postea tantundem in eodem genere restituatur, nihil lucri, ratione ipsius contractus, percipi potest; sed in praestatione rei fungibilis non est per se illicitum de lucro legali pacisci, nisi constet ipsum esse immoderatum aut etiam de lucro maiore, si iustus ac proportionatus titulus suffragetur.

Can. 291 § 4. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 6. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XIII.

Can. 292. — Syn. Constantinopolitan. IV, a. 869, can. 15. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. I, 14.

§ 2. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 3.

Can. 293. — S. C. de Prop. Fide, instr. (ad Patriarch. Armen.), 30 iul. 1867, n. 5. — Syn. Carthaginen., a. 419, can. 5, 16. — Syn. Ain-Trazen. Graeco-Merchitarum, a. 1835, can. 25.

## CAPUT IV

### De piis fundationibus

Can. 294

Nomine piarum fundationum significantur bona temporalia alicui personae morali in Ecclesia quoquo modo data, cum onere in perpetuum vel in diuturnum tempus ex reditibus annuis aliquoties divinam Liturgiam celebrandi, vel alias praefinitas functiones ecclesiasticas explendi, aut nonnulla pietatis et caritatis opera peragendi.

Can. 295

Loci Hierarchae est normas praescribere de dotis quantitate infra quam pia fundatio admitti nequeat et de eius fructibus rite distribuendis.

Can. 296

§ 1. Ut huiusmodi fundationes a persona morali valide acceptari possint, requiritur licentia Hierarchae loci, in scriptis data, qui eam ne praebeat, antequam legitime compererit personam moralem tum novo oneri suscipiendo, tum antiquis iam susceptis satisfacere posse; maximeque caveat, ut reditus omnino respondeant oneribus adiunctis secundum uniuscuiusque eparchiae morem.

§ 2. In acceptatione, constitutione et administratione fundationis fundator seu patronus ecclesiae nullum ius habet.

Can. 297

Pecunia et bona mobilia, dotationis nomine assignata, statim tuto loco, ab eodem Hierarcha designando, deponantur ad eum finem ut eadem pecunia vel bonorum mobilium pretium custodiantur et quamprimum caute et utiliter secundum prudens eiusdem Hierarchae arbitrium, auditis et iis quorum res interest et eparchiali administrationis consilio, collocentur in commodum eiusdem fundationis cum expressa et nominatim determinata mentione oneris.

Can. 298

§ 1. Fundationes, etiam viva voce factae, scripto consignentur.

§ 2. Alterum tabularum exemplar in curiae archivo, alterum in archivo personae moralis, ad quam fundatio spectat, tuto asservetur.

*De piis fundationibus.* — Syn. Armen., a. 1911, tit. IX, cap. III, *De Testamentis deque Fundationibus et Legatis piis;* Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. XIII, art. VI, 2.

Can. 295. — Syn. Armen., a. 1911, 447.

Can. 296. — Syn. Armen., a. 1911, 447; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1900, tit. III, cap. I, 13, c.

Can. 299

§ 1. Servatis praescriptis can. 252-255 et can. 273, in qualibet ecclesia onerum ex piis fundationibus incumbentium tabella conficiatur quae apud rectorem tuto loco conservetur.

§ 2. Liber habeatur et apud rectorem servetur, in quo singula onera perpetua et temporaria eorumque impletio et eleemosynae adnotentur, ut de iis omnibus exacta ratio Hierarchae loci reddatur.

Can. 300

Si piae fundationes factae sint in ecclesiis, etiam paroecialibus, monasteriorum virorum cuiusvis condicionis iuridicae aut Religionis clericalis iuris pontificii vel patriarchalis, iura et officia Hierarchae loci, de quibus in can. 295-299, uni competunt Superiori maiori, firmo can. 65, § 1, n. 3.

Can. 301

§ 1. Reductio onerum quae pias fundationes gravant, uni Sedi Apostolicae reservatur, nisi in tabulis fundationis aliud expresse caveatur, et salvo praescripto can. 255, § 2.

§ 2. Indultum reducendi numerum Liturgiarum fundatarum non protenditur nec ad alias Liturgias ex contractu debitas nec ad alia onera piae fundationis.

§ 3. Indultum vero generale reducendi onera piarum fundationum ita intelligendum est, nisi aliud constet, ut indultarius potius alia onera, quam Liturgiarum numerum reducat.

# PARS III

## DE VERBORUM SIGNIFICATIONE

Can. 302

*Sedis Apostolicae* nomine veniunt non solum Romanus Pontifex, sed etiam, nisi ex rei natura vel ex iure aliud constet, Congregationes, Tribunalia, Officia, per quae idem Romanus Pontifex negotia Ecclesiae universae expedire solet.

Can. 303

§ 1. 1° *Ritus orientales de quibus canones decernunt* sunt alexandrinus, antiochenus, constantinopolitanus, chaldaeus et armenus, aliique ritus quos uti sui iuris expresse vel tacite agnoscit Ecclesia.

Can. 299. — Syn. Armen., a. 1911, 448.

Can. 301. — Syn. Armen., a. 1911, 447; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XIII, 13.

Can. 302. — S. C. S. Off., 13 ian. 1892, ad 2.

2° Nomine *regionum orientalium* intelliguntur loca omnia, etsi in eparchiam, provinciam, archiepiscopatum vel patriarchatum non erecta, in quibus orientalis ritus ab antiqua aetate servatur.

3° *Territorium ritus orientalis* significat loca in quibus erecta est saltem exarchia pro fidelibus ritus orientalis extra regiones orientales commorantibus.

§ 2. Quoties in canonibus praescribitur vel commendatur, ut Hierarchae cuiusvis ritus collatis consiliis vel simili alia ratione procedant, Hierarchae latini quoque ritus, in territorio iurisdictionem obtinentes, comprehenduntur.

Can. 304

Persona dicitur: *incola,* in loco ubi domicilium, *advena,* in loco ubi quasi-domicilium habet; *peregrinus,* si versetur extra domicilium et quasi-domicilium quod retinet; *vagus,* si nullibi domicilium habeat vel quasi-domicilium.

Can. 305

§ 1. *Officium ecclesiasticum* lato sensu significat quodlibet munus quod in spiritualem finem legitime exercetur; stricto autem sensu est munus ordinatione sive divina sive ecclesiastica stabiliter constitutum, ad normam canonum conferendum, secumferens aut aliquam participationem ecclesiasticae potestatis sive ordinis sive iurisdictionis aut aliam publicam ecclesiasticam potestatem.

§ 2. Nisi aliud constet, officium ecclesiasticum accipitur stricto sensu.

Can. 306

§ 1. *Praelati* dicuntur clerici sive saeculares sive religiosi qui iurisdictionem ordinariam in foro externo obtinent.

§ 2. 1° *Hierarchae* nomine, praeter Romanum Pontificem, intelliguntur, nisi quis excipiatur, quod attinet ad suum quisque territorium: Episcopus residentialis, Exarchus qui praeest territorio proprio, Exarchus qui praeest territorio non proprio tum apostolicus tum patriarchalis tum archiepiscopalis, Administrator apostolicus permanenter constitutus, Syncellus, iudiciis exceptis nisi habuerit mandatum speciale, Administrator apostolicus ad tempus constitutus, itemque ii qui, praedictis deficientibus, interim ex iuris praescripto aut ex probatis statutis, succedunt in regimine; quod attinet ad ipsorum subditos, Superiores maiores in monasteriis exemptis et in Religionibus clericalibus exemptis;

2° Nomine autem *Hierarchae loci* seu *locorum* veniunt omnes qui supra recensentur, exceptis Superioribus religiosis.

Can. 304. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, 38. - D. 50, 16, 239. 2; C. 10, 40 (39), 7. 1. 3. 4. 5.

Can. 306 § 1. — Benedictus XII, a. 1341, prop. 85, Armenorum, damn.

§ 3. *Exarchia* comprehenditur nomine eparchiae, et nomine Episcopi, omnis Exarchus, nisi de Exarcho specialia habeantur praescripta aut ex legis textu contextuque vel ex rei natura contrarium constet.

§ 4. Etsi nomine *Hierarchae* non veniat Patriarcha quod attinet ad totum patriarchatus territorium, iura tamen et officia quae ipsi iure tribuuntur exercere potest, nisi aliud iure cautum sit, intra fines sui patriarchatus.

Can. 307

*Pontificalium exercitio* intelligitur agere sacras functiones quae ad normam legum liturgicarum ab Episcopo omnibus insignibus pontificalibus induto sollemniter perfici debent, cuiusmodi sunt praesertim ingressus sollemnis in ecclesiam, sollemnis celebratio aut adsistentia divinae Liturgiae aliorumque divinorum officiorum, sollemnis benedictio populi, ducere sollemniter processiones, sacram ordinationem conferre, Episcopi adsistentis munere fungi in ordinatione episcopali, ecclesiam, altare, aliave loca, antimensium, iconostasim consecrare et chrisma conficere.

Can. 308

§ 1. Beneficia ecclesiastica dicuntur:

1° *Consistorialia,* quae in Consistorio conferri solent; cetera *non consistorialia;*

2° *Synodalia,* quae interveniente Synodo electionum conferuntur; cetera *non synodalia;*

3° *Saecularia* vel *religiosa,* prout ad solos clericos saeculares vel solos clericos religiosos spectant;

4° *Residentialia,* vel *non residentialia,* prout, praeter officium beneficiale, adnexam habent, vel minus, obligationem residendi;

5° *Amovibilia,* vel *inamovibilia,* prout conferuntur ita ut revocari possint vel in perpetuum.

§ 2. Nisi aliud constet, nomine *fundatoris* venit etiam patronus, et *iuris fundationis,* ius patronatus.

Can. 309

§ 1. *Simonia contra ius divinum* est: studiosa voluntas emendi vel vendendi pro pretio temporali rem intrinsecus spiritualem, ex. gr., sacramenta, ecclesiasticam iurisdictionem, consecrationem, indulgentias, etc., vel rem temporalem rei spirituali adnexam ita ut res temporalis sine spirituali nullo modo esse possit, ex. gr., beneficium ecclesiasticum, etc., aut res spiritualis sit obiectum, etsi partiale, contractus, ex. gr., consecratio in calicis consecrati venditione.

Can. 309 § 1. — Syn. Chalcedonen., a. 451, can. 2; Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 4; Syn. Trident., sess. XXI, *de ref.* c. 1; S. Gregorius M., litt. *Postquam Deus*, 15 aug. 595; S. C. de Prop. Fide, decr. 13 apr. 1807, n. VIII; instr. 31 iul. 1902, n. 8. — Syn. Trullan., a. 691, can. 23; S. Basilius M., can. 88; S. Gennadius CP., ep. circularis. — Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XIV.

§ 2. *Simonia contra ius canonicum* est : dare res temporales spirituali adnexas pro temporalibus spirituali adnexis, vel res spirituales pro spiritualibus, vel etiam temporales pro temporalibus, si id ob periculum irreverentiae erga res spirituales ab Ecclesia prohibeatur.

§ 3. Non habetur simonia, cum temporale datur non pro re spirituali, sed eius occasione ex iusto titulo a canonibus vel a legitima consuetudine recognito ; item cum datur res temporalis pro re temporali, quae tamquam subiectum habeat adnexum aliquid spirituale, ex. gr., calix consecratus, dummodo pretium ne augeatur propter adnexam rem spiritualem.

Can. 310

Nomine *ordinum maiorum* intelliguntur presbyteratus et diaconatus ; *minorum* vero *ordinum,* ceteri.

Can. 311

Votum est :

1° *Publicum,* si nomine Ecclesiae a legitimo Superiore ecclesiastico acceptetur ; secus *privatum ;*

2° *Sollemne,* seu quod emittitur sive in professione maiore sive extra eam, si ab Ecclesia uti tale fuerit agnitum ; secus, *simplex,* seu quod professione minore emittitur, vel privatum ;

3° *Personale,* quo actio voventis promittitur ; *reale,* quo promittitur res aliqua ; *mixtum,* quod personalis et realis naturam participat.

Can. 312

§ 1. *Religio* est persona moralis a legitima auctoritate erecta, in qua sodales, secundum proprias ipsius personae moralis leges, vota publica, perpetua vel temporaria, elapso tamen tempore renovanda, nuncupant, atque ita ad evangelicam perfectionem tendunt.

§ 2. Religio est :

1° *Iuris eparchialis,* si ab Episcopo erecta, ei ad normam canonum subiicitur ;

Can. 309 § 2. — Syn. Nicaen. II, a. 787, can. 4 ; S. Gregorius M., litt. *Postquam Deus*, 15 aug. 595. - Syn. Trullan., a. 691, can. 23 ; S. Basilius M., can. 88 ; S. Gennadius CP., ep. circularis. _ Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. XIV.

Can. 310. — Syn. Trident., sess. XXIII, *de ordine*, c. 2, 4, can. 2. _ Syn. Antiochen., a. 341, can. 10; Syn. Laodicen., a. 347/381, can. 15, 24. _ Syn. Armen., a. 1911, 510, 516-522 ; Syn. Alexandrin. Coptorum, a. 1898, sect. II. cap. III, art. VII, § 1, 5, 6;Syn. Libanen Maronitarum, a. 1736, pars II, cap. XIV, 2, 24, 48; Syn. prov. Alba-Iulien. et Fagarasien. Rumenorum, a. 1872, tit. V, cap. VII ; Syn. Zamosten. Ruthenorum, a. 1720, tit. III, § 7 ; Syn. Sciarfen. Syrorum, a. 1888, cap. V, art. XIII, § 1, 5, 6 ; § 4, *De Ordinibus minoribus*.

Can. 311 n. 1. — S. C. de Prop. Fide (C. P.), 4 iul. 1634.

Can. 312 § 1. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 7 et 41. _ S. Theodorus Studita, sermo 12 ; hypotyposis 1.

2° *Iuris patriarchalis*, si Ordo vel Congregatio a Patriarcha erecta vel eius decreto approbata, eidem ad normam canonum subditur;

3° *Iuris pontificii*, si vel approbationem vel saltem laudis decretum ab Apostolica Sede, servatis normis ab eadem datis, est consecuta;

4° *Exempta*, si, subducta a potestate Hierarchae loci, subiecta est Patriarchae vel uni Sedi Apostolicae.

§ 3. 1° *Domus religiosa* appellatur domus alicuius Religionis in genere;

2° *Domus formata*, domus religiosa in qua sex saltem religiosi professi degunt, quorum, si agatur de clericali Ordine vel Congregatione, quatuor saltem sint sacerdotio aucti.

§ 4. *Religiosus* dicitur qui vota nuncupavit in aliqua Religione.

§ 5. 1° *Superiorum maiorum* nomine veniunt: Praeses Consociationis Confoederationum monasticarum, Praeses Confoederationis monasticae, Superior monasterii sui iuris, supremus Ordinis vel Congregationis Moderator, Superior provincialis, eorundem vicarii aliique ad instar provincialium potestatem habentes;

2° Nomine *Superioris religiosi* non venit nec Hierarcha loci nec Patriarcha, firmis canonibus qui cum Patriarchae tum Hierarchae loci potestatem in religiosos tribuunt.

## Can. 313

§ 1. 1° *Confoederatio monastica* est unio plurium monasteriorum sui iuris sub eodem Praeside;

2° *Consociatio Confoederationum* est unio plurium Confoederationum sub eodem Praeside.

§ 2. 1° *Monasterii* appellatione significatur domus religiosa monachorum et, nisi aliud constet, domus Ordinis mulierum;

2° Monasterium dicitur:

a) *Stauropegiacum*, si Patriarchae, ad normam canonum, immediate subiicitur;

b) *Sui iuris*, cuius Superiori iura et obligationes Superioris maioris, ad normam canonum et statutorum, competunt: cetera monasteria, *dependentia*: quorum quaedam sunt *filialia*, quae tendunt ad condicionem monasterii sui iuris, alia *subsidiaria*.

§ 3. *Monachus*, *Monialis* est religiosus vel religiosa qui vel quae per professionem Religioni adscribitur in qua vita religiosa peragitur secun-

Can. 312 § 2, 1°. — Callixtus III, const. *Urget nos*, 20 apr. 1457, § 3; Leo XIII, litt. ap. *Singulare praesidium*, 12 maii 1882.

§ 3, 2°. — Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 5.

§ 5, 1°. — S. Theodorus Studita, ep. II, 133; ep. 80; sermo 84; iambi n. 6.

Can. 313 § 1. — S. Basilius M., Regulae fus., n. 35.

§ 2, 2° b). — S. Theodorus Studita, ep. I. 10; ep. II, 180; ep. 153; S. Athanasius Athonita, Typicum: *Monitiones ad successorem - metochia*.

§ 3. — S. Athanasius Athonita, Typicum: *De eremitis Laurae; Species monachorum*.

dum antiquas Orientis traditiones. Moniali aequiparatur, nisi aliud constet, religiosa professa in Ordine.

§ 4. *Eremita* est religiosus qui, ad normam statutorum, vitam anachoreticam ducit, firma dependentia a suae Religionis Superioribus.

### Can. 314

§ 1. *Ordo* dicitur Religio in qua, licet sodales non sint monachi, vota nuncupantur, quae votis monachorum aequirantur.

§ 2. *Congregatio religiosa* vel *Congregatio* simpliciter dicitur Religio in qua sodales professionem tantum minorem emittunt.

§ 3. *Ordo* vel *Congregatio* dicitur *clericalis*, si ibidem plerique sodales, ex instituto, sacerdotio augentur; secus est *laicalis*.

§ 4. *Provincia* indicat personam moralem, partem eiusdem Ordinis vel Congregationis, pluribus domibus constantem, quam Superior maior immediate regit.

§ 5. *Sorores* dicuntur religiosae quae in Congregatione vota nuncuparunt.

### Can. 315

*Professio maior* comprehendit tum professionem monasticam tum professionem monasticae aequiparatam quae emittitur in Ordinibus; quaevis alia professio *minor* dicitur.

### Can. 316

*Statuta*, quoties de religiosis agitur, complectuntur sive Typica monasteriorum sive regulas et constitutiones Ordinum et Congregationum.

### Can. 317

Nomine *iuris particularis*, nisi aliud ex legis textu contextuque aut ex natura rei constet, veniunt etiam statuta peculiaria seu peculiares constitutiones legitime approbatae quibus persona moralis regitur.

### Can. 318

Pronuntiatio sermonis in sexu masculino ad utrumque sexum porrigitur, nisi ex rei natura vel ex legis textu contextuque aliud constet.

Can. 313 § 4. — Syn. Trullan., a. 691, can. 41, 42. – S. Theodorus Studita, sermo 16, 36; orat. 12; iambi n. 94; S. Sabba, Typicum; Syn. Libanen. Maronitarum, a. 1736, pars IV, cap. II, 21 XX, XXII.

Can. 318. — D. 50, 16, 195 pr.

Can. 319

Nomine *actuum legitimorum coram Ecclesia* significantur: munus administratoris gerere bonorum ecclesiasticorum; partes agere iudicis et ponentis, assessoris, defensoris vinculi, promotoris iustitiae et fidei, arbitri, notarii et cancellarii, cursoris et apparitoris, advocati et procuratoris in causis ecclesiasticis; munus patrini agere in sacramentis baptismi et chrismatis; suffragium ferre in electionibus ecclesiasticis; ius fundationis exercere.

Can. 320

*Recollectio spiritualis* in iure praescripta constat serie meditationum rerum divinarum aliisque pietatis actibus in spiritus renovationem.

Can. 321

Salvis legibus liturgicis, tempus, nisi aliud expresse caveatur, supputetur ad normam canonum qui sequuntur.

Can. 322

§ 1. Dies constat 24 horis continue supputandis a media nocte; hebdomada 7 diebus.

§ 2. Nomine mensis venit spatium 30, anni vero spatium 365 dierum, nisi mensis et annus dicantur sumendi prout sunt in calendario.

Can. 323

§ 1. In supputandis horis diei standum est communi loci usui; sed in privata divinae Liturgiae celebratione, in privata divini officii persolutione, in sacra communione recipienda et in ieiunii vel abstinentiae lege servanda, licet alia sit sueta loci supputatio, potest unusquisque sequi loci tempus aut locale, sive verum sive medium, aut legale, sive regionale sive aliud extraordinarium.

§ 2. Quod attinet ad tempus adimplendi contractuum obligationes, servetur, nisi aliter expressa pactione conventum fuerit, praescriptum iuris civilis in territorio, ubi contractus exsequendus est, vigentis.

Can. 324

§ 1. Si mensis et annus designentur proprio nomine vel aequivalenter, ex. gr., *mense februario, anno proxime futuro,* sumantur prout sunt in calendario.

§ 2. Si terminus a quo supputatio facienda est nec explicite nec implicite assignetur, ex. gr., *suspensio a divinae Liturgiae celebratione*

Can. 322 § 1. — D. 2, 12, 8; Basilic. 7, 17, 8.

Can. 324. — D. 40, 7, 4. 5; 50, 16, 98, 132 et 134.

*per mensem aut duos annos, tres in anno vacationum menses*, etc., tempus supputetur de momento ad momentum; et si tempus sit continuum, ut in allato primo exemplo, menses et anni sumantur prout sunt in calendario; si intermissum, hebdomada intelligatur 7 dierum, mensis 30, annus 365.

§ 3. Si tempus constet uno vel pluribus mensibus aut annis, una vel pluribus hebdomadibus aut tandem pluribus diebus, et terminus a quo supputandum est explicite vel implicite assignetur:

1° Menses et anni sumantur prout sunt in calendario;

2° Si terminus, a quo supputandum est, et initium diei in idem tempus incidant, ex. gr. *duo vacationum menses a die 15 augusti*, primus dies ad explendam numerationem computetur et tempus finiatur incipiente ultimo die eiusdem numeri;

3° Si terminus a quo supputandum est et initium diei in idem tempus non incidant, ex gr. *decimus quartus aetatis annus, annus novitiatus, octo dies a vacatione sedis episcopalis, decem dies ad appellandum, etc.*, primus dies ne computetur et tempus finiatur expleto ultimo die eiusdem numeri;

4° Quod si mensis die eiusdem numeri careat, ex. gr., unus mensis a die 30 ianuarii, tunc pro diverso casu tempus finiatur incipiente vel expleto ultimo die mensis;

5° Si agatur de actibus eiusdem generis statis temporibus renovandis, ex. gr., *triennium ad professionem perpetuam post temporariam, triennium aliudve temporis spatium ad electionem renovandam*, etc., tempus finitur eodem recurrente die quo incepit, sed novus actus per integrum eundem diem poni potest.

## Can. 325

Tempus *utile* illud intelligitur quod pro exercitio aut prosecutione sui iuris ita alicui competit ut ignoranti aut agere non valenti non currat; *continuum*, quod nullam patitur interruptionem.

Nos autem per Apostolicas has Litteras motu proprio datas supra recensitos canones promulgamus iisdemque vim legis christifidelibus Ecclesiarum Orientalium tribuimus, ubique terrarum hi sunt et tametsi Praelato diversi ritus sunt subiecti. Simulac per Apostolicas has Litteras huiusmodi canones vigere coeperint, sua destituentur vi quodlibet statutum, sive generale sive particulare vel speciale, etiam latum a Synodis speciali forma adprobatis, quaelibet praescriptio et consue-

Can. 324 § 3, 3°. — D. 4, 4, 3, 3; 28, 1, 5; 40, 1, 1; 44, 7, 6.

Can. 325. — D. 48, 5, 12 (11). 5; Basilic. 50, 15, 2.

tudo adhuc vigens, sive generalis, sive particularis ita ut disciplina de religiosis et de bonis Ecclesiae temporalibus, itemque certorum verborum significationes unice iisdem canonibus regantur, neque amplius ius particulare iis contrarium vigorem habeat, nisi quando et quantum in iis admittatur.

Ut autem huius Nostrae voluntatis notitia tempestive ad omnes, quorum res interest, perveniat, volumus et constituimus, ut Apostolicae hae Litterae motu proprio datae a die vigesimo primo mensis Novembris, in Praesentatione Beatae Mariae Virginis, exsecutionem suscipere incipiant, quibuslibet contrariis non obstantibus, etiam peculiarissima mentione dignis.

Datum Romae apud S. Petrum, die IX mensis Februarii, festo S. Cyrilli Alexandrini, Pontificis et Doctoris, anno MCMLII, Pontificatus Nostri tertio decimo.

PIUS PP. XII

# INDEX